

INSTITUTUM HISTORICUM POLONICUM ROMAE

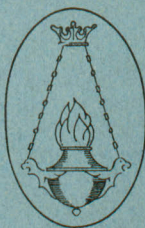
**E L E M E N T A
AD FONTIUM EDITIONES
XXXVI**

**DOCUMENTA EX ARCHIVO REGIOMONTANO
AD POLONIAM SPECTANTIA
VI PARS**

H B A, B 2, 1538-42

edidit

CAROLINA LANCKOROŃSKA

NON EXSTINGUETUR

R O M A E 1 9 7 5

INSTITUTUM HISTORICUM POLONICUM ROMAE

VIA DEGLI SCIPIONI 284 - ROMA

IAM PRIDEM ROMAE PRODIERUNT HAEC VOLUMINA

(continuatio *Studia Teologiczne* — Wilno, vol. I-X):

- XI — MEYSZTOWICZ V., *Repertorium bibliographicum pro rebus Polonicis Archivi Secreti Vaticani*. Vaticani, 1943.
- XII — MEYSZTOWICZ V., *De archivo Nuntiaturae Varsaviensis quod nunc in Archivo Secreto Vaticano servatur*. Vaticani, 1944.
- XIII — SAVIO P., *De Actis Nuntiaturae Poloniae quae partem Archivi Secretariatus Status constituunt*. Romae, 1947.
- XIV — MEYSZTOWICZ V., *Prospectica descriptio Archivi Secreti Vaticani*. (Ed. chirotypica, exhausta).

ANTEMURALE, I-XIX, Romae, 1954-1974

ELEMENTA AD FONTIUM EDITIONES

- Vol. I — *Polonica ex Libris Obligationum et Solutionum Camerae Apostolicae*. Collegit J. LISOWSKI, pp. XV+292, 704 doc. (A.D. 1373-1565) Ind. nom. propr. 1960. (Archivum Secretum Vaticanum).
- Vol. II — « *Liber Disparata Antiqua Continens* » Praes. E. WINKLER, pp. XVIII+190, 281 doc. (ante a. 1424) 19 facs. Ind. nom. propr. 1960. (Archivum Capituli Trident.).
- Vol. III — *Repertorium Rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivo Capitolino*, I pars. Coll. W. WYHOWSKA-DE ANDREIS, XVIII+162, 1144 doc. (A.D. 1565-1787) 29 tab. Ind. nom. propr. ind. chron. 1961.
- Vol. IV — *Res Polonicae Elisabetha I Angliae Regnante Conscripae ex Archivis Publicis Londoniarum*. Ed. C. H. TALBOT, pp. XVI+311, 166 doc. (A.D. 1578-1603) 9 tab., Ind. nom. propr., ind. chron., glossarium verb. ang. ant., 1961.
- Vol. V — *Repertorium Rerum Polonicarum ex Archivo Dragonetti de Torres in Civitate Aquilana*. Ed. P. COLLURA, pp. XI+86, 483 doc. (A.D. 1568-1682) 4 tab. 1962.
- Vol. VI — *Res Polonicae Iacobo I Angliae Regnante Conscripae ex Archivis Publicis Londoniarum*. Ed. C. H. TALBOT, pp. XI+396, 281 doc. (A.D. 1603-1629) 8 tab. Ind. nom. propr., ind. chron., glossarium verb. ang. ant., 1962.
- Vol. VII — *Repertorium Rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivo Capitolino*, II pars. Coll. W. WYHOWSKA-DE ANDREIS, pp. XIV+250, 1205 doc. (A.D. 1641-1676) 11 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1962.
- Vol. VIII — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, I pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. X+214, 157 doc. (A.D. 1514-1576, 1720-1791) 7 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1963.

INSTITUTUM HISTORICUM POLONICUM ROMAE

**E L E M E N T A
AD FONTIUM EDITIONES
XXXVI**

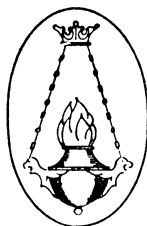
**DOCUMENTA EX ARCHIVO REGIOMONTANO
AD POLONIAM SPECTANTIA**

VI PARS

H B A, B 2, 1538-42

edidit

CAROLINA LANCKOROŃSKA

NON EXSTINGUETUR

R O M A E 1 9 7 5

SUMPTIBUS
FUNDATIONIS
LANCKORŃSKI
FRIBURGI HELVETIAE

EDIDIT:
INSTITUTUM HISTORICUM POLONICUM ROMAE
VIA DEGLI SCIPIONI, 284 - ROMA

I N D E X R E R U M

Introductio	Pag. VII
Abbreviationes	» VIII
Textus documentorum	» 3
Elenchus epistolarum	» 215
Index personarum et locorum	» 219
3 tabulae	

INTRODUCTIO

Rerum gestarum studiosis porrigimus nunc volumen XXXVI seriei nostrae: Elementa ad Fontium Editiones, sextum vero ex numero eorum, quae documentis ex Archivo Regiomontano in lucem edendis destinavimus, et tertium ex serie H B A, B 2, id est ex serie epistolarum, a proceribus Polonis ad ducem Albertum missarum. Complectitur annos 1538-1542 et est directa continuatio duorum voluminum antecedentium.

Hic iterum primo loco tractatur quaestio Hungarica, de qua latius in introductione ad volumen XXXIV scripsimus. Mortuo enim Ioanne Zappolya, relicta eius vidua, Isabella Iagellonica, ius filioli sui, Ioannis Sigismundi, ad coronam Regni Hungariae contra Domum Austriacam, in persona Ferdinandi regis Romanorum, defendere nitebatur.

Hungariae, Moldaviae, Valachiae, deinde Poloniae et Imperio Romano, toti prorsus Christianitati, extremum imminebat periculum ex parte Turcarum, quod proditione Francisci I Galliae regis etiam augebatur. Ex altera tamen parte spes erat fore, ut Solimanus II ab invadenda Europa ab hoste suo in Asia illi minitante, nempe a rege Persarum, arceretur.

Rebus ita implicatis, Sigismundo I regi Poloniae difficillimum sane in Europa munus erat obeundum. Ex una enim parte aequilibratam quandam servare inter singulos status sibi proponebat, ex altera vero Regnum suum Poloniae ab extremo tutari exitio. Ad aequilibratam servandam opus erat bonis, sed non optimis, relationibus cum Domo Austriaca, necesse erat tutelam, sed non nimis directam, accipere filiae Isabellae, Hungariae reginae, eiusque filioli, Ioannis Sigismundi, protegenti erant parvi status vicini, Valachia et Moldavia, quibus periculum servitutis Turcicae inprimis et directe impendebat.

Dux Albertus, more suo solito, de omnibus coeptis et consiliis directi domini sui feudalitis, praesertim de iis, quae ad extrema negotia expedienda pertinebant, accurate edoceri desiderabat. Res vero Hungaricae tum sua ipsius, tum fratris sui causa, directe eum attingebant, eo vel magis, quod Ioannes Tarnowski, exercituum Regni generalis capitaneus, unus ex iis, qui assidue ad ducem scribebant, societatem armorum proponebat contra Turcas sub imperio ducis Alberti. Qua in re Tarnowski procul dubio ea potissimum spe ducebatur, ut dux Albertus exemplo suo magnam Germaniae principum partem ad hanc causam amplectendam et adiuvandam attraheret. Sed non solus exercituum capitaneus ad bellum contra Turcas gerendum incitat et hortatur. Regni etiam cancellarius, Paulus Wolski, aliique proceres epistolis suis iterum iterumque monent, imminentis periculi incendium iam tum esse restinguendum, dum « paries proximus ardet », maestissimam Regni Hungariae sortem tristi exemplo indicantes.

Ad res internas quod attinet, a multis inde annis duae potissimum quaestiones eos, qui ad ducem scribunt, maxime occupant: res scilicet monetaria et negotium regundorum finium inter Ducatus Prussiae, Masoviae et Lithuaniae.

Praeter Ioannem Tarnowski fidelesque amicos, Lucam et Andream a Górka, inter eos, qui certa cum assiduitate ad ducem scribunt, hic iterum nominandi sunt Regni Poloniae cancellarii et vicecancellarii, Ioannes Chojęński, Paulus Wolski et Samuel Maciejowski. Memorandus etiam est Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis, postea etiam eodem tempore archiepiscopus Gnesnensis et Regni Poloniae primas, validus fautor reginae Bonae eiusque animi in Domum Austriae hostilis.

Ut in praeiis voluminibus nostris, ita et nunc maximas agimus gratias Doctori Ioanni Koeppen, Archivi Regiomontani Directori, et Doctori Bernardo Jähnig, eiusdem Archivi Consiliario, tam pro singulari eorum hospitalitate quam ad omne auxilium ferendum incessante promptitudine. Doctori Jähnig praeterea pro correctione et cum originalibus collatione textuum germanice scriptorum, ac Dominae Edith Pásztor, Universitatis Studiorum Romanae Professori, et Rev. Ludovico Tautu pro opera nobis humaniter praestita in nominibus locorum et personarum Hungaricarum, Valachicarum, Moldavicarum etc. vel recte legendis vel emendandis, non vulgares habeantur gratiae.

C.L.

ABBREVIATIONES

El. XXX	<i>Elementa ad Fontium Editiones XXX. Documenta ex Archivo Regiomontano ad Poloniam spectantia, I pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, Romae 1973.</i>
Hipler-Zakrzewski, AHP, Card. Hosii Epistolae	<i>Stanislai Hosii Epistolae, ed. HIPLER-ZAKRZEWSKI, I Cracoviae 1879, Acta Historica Poloniae., IV.</i>
Iorga, Studii	<i>IORGA N., Studii Istorice asupra Chilie si Cetatii Albe, Bucuresti 1900.</i>
Lasciana	<i>LASCIANA nebst den ältesten evangelischen Synodalprotokollen Polens 1955-61, ed. Dalton, Berlin 1898, in: Beiträge zur Geschichte der evangelischen Kirche in Russland, III Band.</i>
R.P.	<i>Regnum Poloniae.</i>

TEXTUS

1538

N. 552.

Petricoviae, 20.I.1538.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci*

*pro fratribus Andrea et Alberto Roguski, ut eis villa Vilkian, durante
eorum absentia subdito ducis Paulo Fasold (in ms. Vasell) concre-
dita, restituatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 553.

Petricoviae, 28.I.1538.

*Ioannes Chojeński, episcopus Cracoviensis, R.P. cancellarius,
Alberto in Prussia duci*

Felicem [ab Allen] adiuvere pollicetur.

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 554.

Petricoviae, 28.I.1538.

*Petrus Gamrat, episcopus Plocensis,
Alberto in Prussia duci*

*pro bonis auguriis occasione Novi Anni sibi missis gratias agit vicissimque
omnia fausta duci precatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 555.

Petricoviae, 28.I.1538.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci*

*ad servitia duci praestanda paratum se offert; Felicem Stang ab Allen
(vel Alden, vel Alten) commendatum sibi esse scribit et omni ope
adiuvandum.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 556.

Petricoviae, 4.II.1538.

*Lucas et Andreas a Górká, palatinus et castellanus Posnanienses,
Alberto in Prussia duci*

*pro litteris gratias agunt; negotia ducis terrarumque et subditorum eius,
sibi commendata, diligenter se curaturos promittunt.*

2 sigilla.

H B A, B 2, K.362.

N. 557.

Petricoviae, 6.II.1538.

*Andreas a Górká, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci*

*ob tardiores litterarum scriptionem aegritudine sua se excusat; pro data
sibi mutuo pecuniarum summa gratias agit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Quod post reditum servitoris mei Adriani, ad Illustrissimam Dominationem Vestram missi, et post allatam ab ipso mihi uberrime eius gratie significacionem, nihil ad Illustrissimam Dominationem Vestram litterarum dederim, egritudo in causa fuit, que me sub reditum eius detinuerat. Eademque destinatum ad Comicia Regni iter ita mihi impedivit, ut coactus fuero domi decumbere, nec hic, nisi ante paucos dies confirmatis viribus, proficisci. Interea tamen ex Domino Iusto Ludovico¹⁾ intelligere processum negotii pecuniarii volui, quod iam sum ex mutua collocacione secum habita consecutus. Ne itaque parum vel civilis vel beneficii gratus ab Illustrissima Dominacione Vestra existimarer, quod tanto intervallo silencio fuero usus, peto, ne mee negligencie, sed aegritudini imputare dignetur.

Ego vero summas et ingentes Illustrissime Dominacioni Vestre gratias ago, quod me hac singulari gracia et usu pecunie sue, ita ut

postulabam, adiuverit. Curabo omnibus modis tantum favorem de Illustrissima Dominacione Vestra mereri. Tametsi intelligam officia mea, quantacunque a me prestari possint, non esse tanta, ut possint magnitudini gracie in me exhibite respondere. Tamen ego pro facultatis mee mediocritate summa diligencia curabo in omni genere obsequiorum debitam gratitudinem erga Illustrissimam Dominacionem Vestram exhibere. Quod si quando usus eius exposcerit, ut in eodem officio operam meam requirere non aspernaretur, omnem diligenciam navarem, eciam si aliqua mihi bona aeri alieno subiicienda essent, ut opportunitati eius inservire et gratitudinem illi meam ostendere possem.

Quod inscripcionem de securitate solucionis prestanda attinet, illam propterea non misi, quod ad Illustrissime Dominacionis Vestre arbitrium, modum et formam eius referre mihi visum est, et proinde Illustrissimam Dominacionem Vestram oro, significare mihi dignetur, ad quem modum illam prestari a me sibi velit. Quam ego iuxta voluntatem eius exequi sum paratus. Interea vero dum ad me ab Illustrissima Dominacione Vestra responsum afferretur, scire velit ab omni casu de certitudine prestande solucionis me cavisse... Datum Piotrcovie, VI Februarii, anno Domini MDXXXVIII.

Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitor
Andreas Comes a Gorka etc. subscripsit.

1) *Decius.*

N. 558.

Radzanowo, 8.II.1538.

Barbara Radzanowska

Alberto in Prussia duci

equum eunuchum mittit; filium suum, ducis servitorem excusat, quod eum longius secum domi retinuerit.

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.362.

N. 559.

Petricoviae, 16.II.1538.

Duo fragmenta: 1. Ex litteris episcopi Cracoviensis [Ioannis Chojeński] de tractanda, rege Poloniae mediante, concordia inter reges Ioannem et Ferdinandum;

2. manu ignota, de palatini Moldaviae ex Podolia retrocessione.

*(Exemplar) *)*

H B A, B 2, K.362.

Ex litteris Reverendissimi Domini Cracoviensis.

Comicia nostra quem sint exitum habitura, brevi cognoscere dabitur. Nam nondum de articulis omnibus concordavimus. Pauci quidem restant, sed difficiles, in quibus hodie desudabitur a nobis. Petitur a Maiestate

Regia, ut suscipiat munus iterum tractande concordie inter Reges dissidentes de Regno Ungarie, proponitur modus, ut Rex Ioannes Cracoviam veniat et Rex Romanorum Wratislaviam, super quo deliberabitur.

Ex litteris cuiusdam amici.

Post oclusas litteras venerunt nova certissima, quod Palatinus Moldavie ¹⁾ retrocessit cum exercitu suo ex terris Podolie et reliquit ultra mille ex suis, qui sunt interfecti per nostros. Ex nostris tantum ducenti et quinquaginta sunt interfecti, et Dominus Relodock cum aliis septem est in captivitate et scribit rogando Dominum Castellanum Cracoviensem ex captivitate, quod esset permutatio captivorum, quia multo plures sunt capti per nostros ex Moldavis. Et ita rogat, quod esset permutatio. Nullam arcem per vim acceperunt Valachi, sed Vicecapitanei soli per se tres arces ligneas inimicis tradiderunt. Quibus acceptis iussit Palatinus Moldavie arces concremari, et ita discessit ad tergum. Ex istis Vicecapitaneis, qui arces tradiderunt, sunt iam duo verubus infixi. Si modico plures fuissent ex nostris, cum maiori damno et periculo exivisset Moldavus ex dominiis Sacre Maiestatis Regie. Datum Petrkovie, 16 Februarii 1538.

*) Haec duo fragmenta (quorum adest etiam versio germanica) erant probabiliter aliis litteris inclusa, quae tamen in Archivo non reperiuntur.

¹⁾ Petrus Rareš.

N. 560.

s.l., s.d. [III.1538]

*Hieronymus Laski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

de nulla pace inter regem Galliae [Franciscum I] et imperatorem [Carolus V] futura; de pace Hungarica nihil certi.

Sine sigillo. Autogr.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Non fert tempus pluribus agere propter presentis nuntii accelerationem. Sed hoc sciat Vestra Illustrissima Dominatio, quod ante duas horas habui litteras ex Francia, quae indicant nullam pacem inter illum Regem et Cesarem futuram. De pace vero Hungarica, cuius ipse structor sum, nihil certi scribere possum, quia coactus sum illam omnem practicam postponere propter amicum meum, qui occidit unum Consiliarium huius Regni et cuius causa huc veni. Tamen intra tres dies hinc recta ad Ioannem Regem discedo, ad Oratorem Caesaris, Reverendissimum Dominum Lundensem,¹⁾ qui apud Regem Ioannem me expectat. Hic in Dieta ista timeo, ne ea, quae conclusa sunt, brevi reddantur infecta. In Boemia vero nondum de re bellica conclusum est, et Kacianner ex vinculis aufugit.

Servitor Hieronymus Lasky etc.
manu sua.

¹⁾ Ioannes a Weeze.

Ioannes Chojeński, episcopus Cracoviensis et R.P. cancellarius, et Lucas Górka, palatinus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

*de magna clade a Turcis exercitui Romanorum regis [Ferdinandi I] illata;
de captivis redimendis.*

2 sigilla.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae tanto nobis gratiores acciderunt, quanto maiorem illius erga nos gratiam et benevolentiam prae se ferebant. Quam nos, pro eo ac debemus, facimus certe plurimi magnamque ex eo caepimus voluptatem, quod Illustrissimam Dominationem Vestram tam suaviter in nos effusam videmus. Itaque quo sumus vicissim erga illam animo, studio et observantia, nihil nobis ab Illustrissima Dominatione Vestra oneris imponi potest, quod non beneficii loco suscepturi simus.

Non concedimus autem Illustrissimae Dominationi Vestrae, maiorem ut ipsa quam nos dolorem hauserit ex insigni ista calamitate, in quam Serenissimi Romanorum Regis exercitus incidit. Etenim quo propius nos istud attingit periculum, hoc minus esse possumus animo a cura metuque vacuo, ne quid mali ad nos ex tanta vicinorum clade perveniat. Quam ob rem curae nobis futura sunt ea, de quibus scribit Illustrissima Dominatio Vestra. Mittet brevi Legatum suum Sacra Maiestas Regia ad Caesarem Turcam. Dabitur a nobis opera, ut de redimendis investigandisque captivis ei mandata dentur. Sed et illud a Maiestate Regia petemus, ut secundum consilium Illustrissimae Dominationis Vestrae rationem ineat, qua possit tantae saevissimi Tyranni potenciae obviam iri. Quibus de rebus nihildum actum per nos est cum Sacra Maiestate Regia, quod una cum illa gravissimis Regni Reique Publicae occupationibus distinemur. A quibus ut primum paulum aliquid laxamenti datum fuerit, nihil curae diligentiaeque praetermitteremus, quo postulationibus Illustrissimae Dominationis Vestrae satisfieri queat. Neque dubium nobis est, quin Sacra Maiestas Regia factura sit libenter omnia, quae commune tocus Christiani Orbis incendium restinguendum pertinere iudicaverit, quoad eius absque Regni sui detrimento facere poterit. Quicquid autem statutum hac de re et deliberatum habuerit, faciemus Illustrissimam Dominationem Vestram postea certiore... Datum Piotrcoviae, secunda Martii, anno Domini MDXXXVIII.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
obsequentissimi servitores

Ioannes Episcopus Cracoviensis et Regni Poloniae Cancellarius

^{a)}Lucas a Gorka subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

*Andreas a Gôrka, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci*

*pro gratulationibus ob recuperatam valetudinem et pro mutuata sibi
pecunia gratias agit; de opera praestita ob ducis commendationem;
de Achatio Czema et de Ioanne Rabe.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Reddite sunt mihi littere Illustrissime Dominacionis Vestre, non hoc solo nomine gratissime, quod Illustrissima Dominacio Vestra redeunti postliminio valetudini mee gratulari, verum etiam quod me de prospera et sua et Illustrissime coniugis sue dulcissimorumque liberorum valetudine cerciorem reddere dignata fuerit. In quorum utroque quia mihi solita et singularis illa eius benignitas et favor, quo me minus de se meritum amplectitur, relucet, non potui non ingenti animi voluptate affici, precatusque sum Deum Optimum Maximum, vellet eam salubritatem vitae Illustrissimae Dominacioni Vestre, clarissime coniugi dulcissimisque liberis eius foelicem stabilemque fore, mihi vero eam et fortunam et idoneam occasionem concedi peto, ut tantam gratiam de Illustrissima Dominacione Vestra inclytaque eius progenie parte ex aliqua mereri liceat.

Quod pecuniam attinet, cuius usum Illustrissima Dominacio Vestra gratuito in me transferre dignata est, debeo amplissimas Illustrissime Dominacioni Vestre agere gratias, quae omnibus argumentis animi sui favorem benignitatemque declarare mihi soleat. Curabo omnibus modis, ut eius pecunie solutio Illustrissime Dominacioni Vestre, pro tempore mihi benigniter concessa, futura sit quam certissima. Quod enim ad Illustrissimam Dominacionem Vestram de modo faciende caucionis retuleram, feceram id eo animo, quia equum mihi visum est eius prescriptum sequi, cuius beneficium mihi foeneravit. Nulla profecto fuisset mihi onerosa caucio, quaecunque ex arbitrio Illustrissime Dominacionis Vestre dependeret. Posteaquam vero Illustrissime Dominacioni Vestre visum est, ut iuxta consuetudinem Regni caucionem faciam, id ego summa animi gratitudine, quum primum domum ex his Comiciis rediero, ita adimplebo, ut usus Regni et Illustrissime Dominacionis Vestre gratuita benevolentia debitumque meum exigunt.

Generoso Domino Achacio Czeme, Castellano Gedanensi, amico meo, plurimas ago gratias, quod obsequia mea Illustrissime Dominacioni Vestre in suo ad eum reditu nuntiaverit, idque illi ex animo faveo, quod illum gratia sua complectatur. Quod vero eundem mihi commendaverit, existimo Illustrissimam Dominacionem Vestram iure id mihi imperare debuisse, nisi in illum sponte propensus essem.

Ioanni Rabe in negotio eius ad priorem aduc Illustrissime Dominacionis Vestre commendacionem operam, quam potui, prestiti, sumque deinceps illi ob Illustrissime Dominacionis Vestre commendacionem,^{a)}

quandiu presens ero, prestaturus. Quem enim Illustrissima Dominacio Vestra mihi commendaverit, eius negotium haud secus, quam si meus necessarius esset, promovere libenter soleo... Piotrcovii, 3 Marcii die, anno Domini MDXXXVIII.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
deditissimus servitor
Andreas Comes a Gorca Castellanus Poznaniensis
et Capitaneus Maioris Polonie Generalis

a) in margine.

N. 563.

Petricoviae, 3.III.1538.

*Lucas a Górká, palatinus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci*

de sua ad episcopatum Vladislaviensem proposita evectione; de complacendo duci in negotio [Achatii] Czema.

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi litteras Illustrissime Dominacionis Vestre, quibus me, deditum devinctumque sibi servitorem, uberrime gratie sue significacione invisere meaeque incolumitati gratulari dignata est. Pro qua gracia immortales Illustrissime Dominacioni Vestre ago et habeo gracias agamque, dum vivam.

Quod rumor ad Illustrissimam Dominacionem Vestram perlatus sit me Episcopatu Wladislaviensi potitum esse, atque si res ita se habeat, precatur Illustrissima Dominacio Vestra, ut mihi eius muneris functio ad honorem Omnipotentis Dei et profectum Reipublice caederet, est quidem ita, Illustrissime Princeps. Mihi non opinanti, tantum abest, ut unquam ambire cogitarem, muneris eius functionem singulari Sacre Maiestatis Regie favore, quam ego Dei vocacionem agnosco, oblatam esse. In qua cum ^{a)} aliquandiu sumptaque deliberacione, cogitaciones animi mei explicuisssem, amplecti tandem non exhorruui, ratus consilii mei rationem Deo clementi et propicio non displicere. Atque ideo Illustrissime Dominacioni Vestre immortales ago gracias, quod eadem mihi in eo munere administrando, quod primum precipuumque est, precari dignatur. Curabo eam gratiam, si ullis idonei serviciis potero, de Illustrissima Dominacione Vestra promereri, et sicut illi in statu priore libenter servivi, ita et in hoc debitum illi servicium implere stat sententia.

Domino Czeme, si praeter veteris amicitie significacionem potero esse alicui usui, facturus id sum in Illustrissime Dominacionis Vestre complacenciam... Piotrcovii, III Marcii die, anno Domini MDXXXVIII.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre servitor
Lucas Comes a Gorca Palatinus Poznaniensis.

a) supra lineam scriptum.

N. 564.

Skrzynno, 16.III.1538.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
Bartholomaeum Nowomiejski, causam apud ducem habentem, commendat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 565.

Posnaniae, 26.III.1538.

*Stanislaus Dziaduski, teloneator Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
de quadringentis bobus ex Regno in Ducatum Prussiae permissu regio
pellendis; de quibusdam tamen (concessione regia) interceptis.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 566.

Glinki, 24.IV.1538.

*Alexander Howski, pincerna Visnensis et capitaneus Latovicensis,
Alberto in Prussia duci
rogat, ut sibi coloni profugi, a praefectis Rastenburgensi et Siesnensi
retenti, restituantur.*

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.362.

N. 567.

Cracoviae, 22.V.1538.

*Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
tarditatem in conficienda cautione de credita sibi mutuo pecunia longiori
a domo sua absentia excusat eamque statim post domum reditum
mittere promittit.*

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

*Cum singulari sim ab Illustrissima Dominatione Vestra beneficio
affectus, quae ut primum intellexit me pecunia indigere, omni prorsus
cunctatione semota, tria mihi florenorum milia curavit, vereor, ne durius
id accipiat meque parum gratum accepti beneficii iudicet, qui nondum*

illi satis idonee caverim de credita mihi pecunia. Sed cum id nulla mea culpa acciderit, verum ea tantum re, quod quintum iam mensem a domo mea absum, quaeso ut tarditatem hanc meam boni consulat. Etenim simul atque mihi Posnaniam redire contigerit, dabitur a me opera, ut ita caveam Illustrissimae Dominationi Vestrae, ut me bonae fidei nomen esse cognoscat, neque pecunia per illam mihi credita in ullum periculum et discrimen venire queat. Caeterum, quod antea quoque feci, iterum atque iterum immortales ago gratias Illustrissimae Dominationi Vestrae, quae tam aperta dare dignata est suae in me non vulgaris gratiae et benevolentiae signa mihique tanta cum animi alacritate succurrere, cum me sua ope opus habere intelligeret.

Omne vicissim illi studium meum et observantiam defero atque omni cura contendam et elaborabo, ut se apud gratum et memorem tantum hoc suum beneficium posuisse laetetur. De idonea vero cautione curae mihi futurum est, et quidem maxime, statim ut Poznaniam rediero. Quam exiguum moram ut boni consulat Illustrissima Dominatio Vestra, etiam atque etiam vehementer rogo... Datum Cracoviae, XXII Maii, anno Domini MDXXXVIII.

a) Illustrissimae Dominationis Vestrae
servitor

Andreas Comes a Gorka etc. manu sua
subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

N. 568.

Cracoviae, 18.VI.1538.

*Paulus Wolski, R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
pro litteris favoris erga se plenae gratias agit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Quod hactenus Vestrae Illustrissimae Dominationi nihil scripserim, pudor quidam, nescio an satis civilis, est in causa, qui me subvereri facit, ne facerem inepte, si illam litteris meis lacessere vellem, quam antea obsequiis nullis mihi demeruerim. Sed posteaquam acceperim litteras ab Illustrissima Dominatione Vestra, favoris eius erga me plenas, quibus mihi declarare dignata est non ingrata sibi esse ea, quae ab Illustrissima Dominatione Vestra Generosus Dominus Nicolaus Nipschicz, aulicus regius, de me ac meae erga illam observantiae affectu significavit, scribam posthac ei audacius, et quacumque in re illi inservire potero, id ita faciam libenter, ut nemini servitorum illius sim cessurus. Non in postrema quoque foelicitatis parte id habiturus, si Vestra Illustrissima Dominatio obse-

quiiis meis uti non dedignabitur. Quam oro, ut de mea erga se fide et observancia id sibi persuadere velit, quod persuadere de illis debet, qui Illustrissimam Dominacionem Vestram inprimis colunt et observant... Datum Cracoviae, die XVIII mensis Iunii, anno Domini MDXXXVIII.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae
servitor deditissimus
Paulus de Volia, Vicecancellarius Regni Poloniae,
Burgrabius Cracoviensis et Capitaneus Gostinensis.

N. 569.

Caunae, 2.VII.1538.

Stanislaus Grajewski
Dorotheae ducissae in Prussia
intercessionem exorat, ut certa bona sua hereditaria sibi consequi liceat.

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 570.

Cracoviae, 5.VII.1538.

Paulus Wolski, R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
pro poculo argenteo sibi a duce misso gratias agit.

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

N. 571.

Latowice, 8.VII.1538.

Alexander Howski, pincerna Visnensis et capitaneus Latovicensis,
Alberto in Prussia duci
transmittit exemplum litterarum a capitaneo Rastenburgensi, Volffango ab
Heideck, sibi missarum; conqueritur eundem capitaneum colonos pro-
fugos sibi restituere nolle.

Vest. sigilli.

(Annexum exemplum litterarum Volffangi ab Heideck de die 24.VI.
1538. Cum schedula).

H B A, B 2, K.362.

Cracoviae, 23.VII.1538.

*Spytek Tarnowski, castellanus Radomiensis et R.P. thesaurarius,
Alberto in Prussia duci
pecuniam duci debitam se in manus generi sui, Iosti Ludovici Decii,
persolvisse significat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi, Illustrissime Princeps, nuper litteras ad me (ut coniectura habet) in negotio peccuniario datas. Et quamquam sub alieno titulo fuerint scriptae, nihil tamen a meo erga Illustrissimam Dominacionem Vestram officio remoratus, volens et diligenter apud Sacram Maiestatem Regiam pro hac solucione egi. Idque facile fuit a Principe Rege, Illustrissimae Dominacioni Vestrae alioqui propensissimo, impetrare, quod neque in hoc tempus reiectum esset, si tempestive reddita fuisset quietancia. Feci itaque solucionem in manus generi Nobilis Domini Iosti Ludovici Decii, regii Secretarii, eo ipso absente, cuius nunc hac de re mitto recognitionem.

Verum tametsi ex proximis Illustrissimae Dominacionis Vestrae litteris colligi facile potuerit personam meam Illustrissimae Dominacioni Vestrae non satis cognitam esse, nihil tamen prohibet, quominus cupiam eiidem Illustrissimae Dominacioni Vestrae modis omnibus pro virili placere et quam commendatissimus esse, non inscius, quae fuerit Illustrissima Dominacio Vestra tam in fratrem meum, Illustrem Dominum Comitem Tharnoviensem et Castellatum Cracoviensem,¹⁾ quam in magnos alios utriusque ordinis huius Regni viros, semper et benigna et humana, dubium nullum fore, cum ex illis nulli sive genere sive Illustrissimae Dominacioni Vestrae placendi studio inferior cedam, non minus eciam sua me benignitate et gracia dignabitur, habitura in me rectissimo affectu animoque ita factum obsequentem, ut solamet desiderare possit. Hec pro officio erga illam meo paucis adscribere volui... Datum Cracoviae, die 23 Iulii, anno Domini 1538.

a) Vestre Illustrissime Dominacionis
servitor obsequentissimus

Spitek de Tharnow, Castellanus Radomiensis
et Regni Pollonie Thesaurarius Generalis.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Ioannes Tarnowski.*

Wąsosz, 1.VIII.1538.

*Iacobus Bagiński, vexillifer et vicecapitaneus Visnensis,
Alberto in Prussia duci
rogat, ut subditi regis, a capitaneo Rastenburgensi capti et Monte Regio
in carcere detenti, liberi dimittantur.*

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Quum²⁾ lex evangelica, tum et ethica, quemlibet Principem et populi prefectum ius suum cuiuslibet et omni homini, maxime tamen subdito, servare et administrare iubet, et obinde subditi Serenissimi Principis Domini et Domini, Dei gracia Sigismundi Regis Polonie etc., in querimonia deposuerunt, quomodo Prefectus Illustritatis Vestre in Rastembork homines subditos Sue Sacre Regie Maiestatis, nemini, ut aiunt, subditorum Illustritatis Vestre obnoxios, manu cepit et captivavit eosdemque ferro vinctos Montemregium usque transmisit, qui hucusque captivi detinentur. Et proinde ego Illustritatem Vestram ad summum usque suplex exoro, nomine et titulo Prefectorum eorumque a consiliis, terre Visnensis Sue Sacre Regie Maiestatis subditorum, quatinus prefatos subditos detentos, ut premissum est, nulli obnoxios, libertate evangelica maxime christiana frui sinat et permittat, maxime quum noverit Illustritas Vestra obinde a Sua Sacra Regia Maiestate ad Illustritatem Vestram scripta esse data... Date in Vasosche, feria quarta post festum Sancte Anne proxima, anno a Christo nato Servatore MDXXXVIII.

*Iacobus Bagiński Vexillifer et Vicecapitaneus
Visnensis etc., Illustritati Vestre semper
deditissimus.*

2) sic in ms.

Cracoviae, 30.VIII.1538.

*Spytek Tarnowski, castellanus Radomiensis et R.P. thesaurarius,
Alberto in Prussia duci
pro amicitia a duce sibi declarata gratias agit; petit mitti sibi quietan-
ciam persolutae duci pecuniae; scribit aliqua de Turcis, in Moldaviam
et Hungariam contendentibus; de exercitu Polono arcem Chocim obsi-
dente.*

Sigill.

Partim ed. Iorga. Studii... Suppl. XXVIII.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi litteras Illustrissime Dominacionis Vestre, quarta decima Augusti scriptas, quibus sibi studium et diligentiam meam erga se prestitam scribit esse gratam agitque mihi hoc nomine gratias Illustrissima Dominacio Vestra, certe minus necessarie, cum videam hoc

meum in eam studium tanta Illustrissime Dominacionis Vestre gratitudine et qua me complecti pollicetur gratia habunde pensatum. Porro quod me Illustrissima Dominacio Vestra in numerum amicorum suorum recipit, non ambio, contentus et petens me in albo servitorum eius haberi. Ceterum de mittenda mihi quitancia, maiori sigillo Illustrissime Dominacionis Vestre signanda, non curo nec hac sollicitudine Illustrissimam Dominacionem Vestram affiti²⁾ velim, utpote in ea, quam sub annullo²⁾ manu sua, quod precipuum mihi est, subscriptam mittere dignata est, contentus.

Nova, quae in aula Serenissimi Principis mei versantur, attipiat Illustrissima Dominacio Vestra velim. Serenissimi Romanorum et Hungarie¹⁾ Reges premissis Nuntiis significant Imperatorem Turcarum,²⁾ magnis coactis copiis, recta Moldaviam contendere, qua et regione Transalpina occupata et Palatinis suis collocatis, in Hungariam penetrare illicque hiberna agere decrevisse, orantes, ut Palatino Moldaviae,³⁾ cuius vires sibi actessuras scribunt, Maiestas Regia in presentia parcat et commune bellum non impediat, se omnium dampnorum et sumptuum vades pro eo ponentes. Orator Maiestatis Principis mei, Dominus Castellanus Brzestensis,⁴⁾ ad Imperatorem Turcarum missus rediturus, premissis ad Maiestatem Regiam nuntio, eandem Turcarum expeditionem et decretum confirmat. Palatinus Moldaviae, petitis subinde et prorogatis indutiis, nihil agit. Exercitus noster arcem Choczym XVIII Augusti obsidione cinxit, que ab omni oppugnatione et tormentorum ictibus atque igne dicitur esse tuta. Magnificus tamen Dominus Castellanus Cracoviensis,⁵⁾ frater meus, cuniculis non sine pociundi spe adorsus est eam.

Commendo me et servitia Illustrissime Dominacioni Vestre, rogans obsequiis meis ut lubet uti velit, cuius Illustrissime Dominacioni cum necessariis et tota domo mea semper servire volo. Quam Cristus servet incolumem. Datum Cracoviae, penultima mensis Augusti 1538.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre

^{a)} servitor

Spitek de Tharnow manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Ferdinandus et Ioannes.

2) Solimanus II.

3) Petrus Rareš.

4) Erasmus Kretkowski.

5) Ioannes Tarnowski.

N. 575.

Posnaniae, 9.X.1538.

Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

iterum se excusat ob tarditatem in mittenda recognitione seu cautione de pecunia sibi mutuo data.

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Vereor, ne Illustrissima Dominatio Vestra negligentie mihi ascribat, quod recognitionem super tria millia florenorum mutuo mihi datorum

nondum a me receperit. Cuius more non alias causas Illustrissima Dominatione Vestra intervenisse existimare velit, quam quod in obsequio Sacre Maiestatis Regie, partim in Comiciis, partim in aula, postremum vero in expeditione Leopoliensi et Russie, Serenissimi Domini mei iunioris Regis¹⁾ perseverans, annum fere integrum domo aberam. Tandem vero revertenti mihi totum me ad negocia et actiones, quas ex me administrationis et officii debitum reposcebat, contuli. Quarum tanta erat congeries et tanta frequentia, ut vix paululum modo respirare mihi licuerit. Interea vero valde sollicitus fui, ne ex tam diuturno meo silencio notam ingratitude apud Illustrissimam Dominationem Vestram inciderem. Curaveram tamen statim post receptam pecuniam, ne in casu fortuito, si qui humanitus mihi, ut est mortalium condicio, contigisset, solutio eius pecunie aliquo modo Illustrissime Dominationi Vestre futura esset incerta vel impedita.

Postremo in reditu meo, cum proxime iudicium terre institutum esset, feci coram illo iudicio recognitionem debiti et referri ad acta iuxta usitatam formulam curavi. Noluique amplius differre opportunitatem mittende eius recognitionis. Que si non videbitur Illustrissime Dominationi Vestre satisfacere, modum inscribende eius iuxta arbitrium suum indicare mihi velit. Ego enim, ut debeo gratus esse de tanta Illustrissima Dominationis Vestre benevolencia, ita lubens quamlibet obligationem in me recipiam, paratus ad prescriptam solutioni diem totam simul pecuniam cum debita grati animi significacione Illustrissime Dominationi Vestre redhibere. Hanc vero tanti temporis et silentii moram Illustrissima Dominatione Vestra, ut benigno animo interpretari et occupationibus meis ascribere velit, plurimum oro... Datum Poznaniae, feria quarta post festum Sancti Francisci, anno Domini 1538.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor

Andreas Comes a Gorka, Castellanus Poznaniensis
et Capitaneus Maioris Polonie Generalis

^{a)} manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

¹⁾ Sigismundus Augustus.

N. 576.

Cracoviae, 6.XI.1538.

Paulus Wolski, R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci

de Comitibus, Petricoviae indictis, ob regis valetudinem Cracoviam fortasse transferendis; de legatis Moldavis (in ms. Valachis) a Petro [Rareš] palatino ad foedera confirmanda missis, a rege absolutis; de aliis a Stephano [Lacusta] palatino venturis.

Sigill.

H B A, B 2, K.362.

Illustrissime Princeps etc.

Redeunte ad Illustrissimam Dominacionem Vestram eius Nuncio, officii mei esse putavi literis quoque meis illam visere, cui pro mea erga Illustrissimam Dominacionem Vestram observantia prolixam valetudinem,

omni felicitate ac prosperis omnibus auctam successibus, a Deo Optimo Maximo ex corde precor et opto.

Novarum rerum si quid hic esset, non praetermitterem scribere Illustrissimae Dominacioni Vestrae, sed nunc illis non abundamus. Comitia nostra proxime celebranda, quae Piotrcoviae indicta fuerunt, fortasse Cracoviam transferentur, Sacrae Maiestatis Regiae valetudine ita exigente. Nam etsi Maiestas Sua melius nunc habeat, nedum tamen hactenus plane confirmata est valetudine, quae a nobis, Maiestatis Suae subditis, omnibus rebus anteferri debet.

Legati Valachi a Regia Maiestate absoluti hodie hinc discesserunt, qui Petri Palatini et totius terre Valachiae nomine huc missi fuerant ad confirmanda foedera, per Magnificum Dominum Castellanum Cracoviensem¹⁾ recens pacta. Alii quoque a Stephano Palatino nuper instituto venturi, quibus iam salvus conductus est datus. Alia nova hic nulla sunt. Illud minime novum est me Illustrissimae Dominacioni Vestrae perpetua servitute addictum esse idque in votis habere, ut per quamcumque occasionem gratiam illius mihi demereri possem. Ceterum oro, ne Illustrissima Dominacio Vestra alicui meae negligentiae imputare dignetur, quod eius iste Nuncius paulo tardius sit expeditus. Factum enim id est per adversam Maiestatis Regiae valetudinem, qua expeditiones omnes retardantur... Datum Cracoviae, die VI^{ta} mensis Novembris, anno Domini MDXXXVIII.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

^{a)} servitor

Paulus de Volia Regni Poloniae Vicecancellarius
subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Ioannes Tarnowski.*

1539

N. 577.

Cracoviae, 7.I.1539.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński, ut illi culpam condonet.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 578.

Cracoviae, 8.I.1539.

*Nicolaus Wolski, reginae Poloniae curiae magister,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński, ut ei clementiam suam exhibeat et culpam condonet.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 579.

Cracoviae, 9.I.1539.

*Petrus Goryński, palatinus et vicesgerens in Ducatu Masoviae,
Alberto in Prussia duci
intercedit pro Ioanne Gołyński.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 580.

Cracoviae, 9.I.1539.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński, ut a sponsione fidei, qua duci obstrictus est, liberetur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 581.

Cracoviae, 9.I.1539.

*Ioannes Latałski, archiepiscopus Gnesnensis,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński, ut dux a sponsione fidei eum liberet et clementiam
suam ei exhibeat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 582.

Strzygi, 30.I.1539.

*Gregorius Skora de Gay
Alberto in Prussia duci
queritur de certis iniuriis, quae in bonis suis Mielno ei inferuntur.*

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.363.

N. 583.

Cracoviae, 5.III.1539.

*Paulus Wolski, R.P. cancellarius,
Alberto in Prussia duci
de responso tardivo se excusat; aliqua nova de Turcarum ad expeditionem
in Hungariam praeparamentis refert.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Proficiscente hinc Illustrissimae Dominationis Vestrae Nuntio non committendum putavi, ut sine meis proficisceretur litteris, quibus optimam valetudinem cum prosperorum omnium successuum accessu et incremento illi a Deo Optimo Maximo ex corde precor. Cui quamvis hic in Aula Regia multi eadem precentur multique bona omnia faveant et optent, tamen et ego, qui iam pridem eius nomini sum addictus, nemini vel integritate vel erga illam observantia sum cessurus, neque me in hac parte a quopiam superari patiar.

Quod autem Illustrissimae Dominationi Vestrae a Sacra Regia Maestate, Domino nostro clementissimo, tardius fortasse ad eius litteras responsum est, moram hanc magnis et variis Maiestatis Suae difficultatibus, quibus hoc tempore distinebatur, imputare dignetur. Sed et post priores ad eius Maiestatem Illustrissimae Dominationis Vestrae litteras, quae per Dominum Nipschicz Maiestati Suae Regiae redditae fuerant, nemo se obtulerat, per quem commode rescribi posset. Itaque nunc demum Maiestas Sua Vestrae Illustrissimae Dominationi respondere dignata est,

id quod ex litteris illius Illustrissima Dominatio Vestra planius intelligere dignabitur.

Novarum rerum hic aliud nihil fere habemus, nisi quod a Prefectis artium,^{z)} in finibus Regni consistentium, Regiae Maiestati significatum Thurcas et Scithas bellicum omnem apparatus diligenter adornare. Pontemque iussu Imperatoris Turcarum¹⁾ in Danubio extrui in eodem loco, ubi aestate proxime transacta constructus fuerat, famamque esse, quod eam expeditionem in Ungariam sint conversuri, quae et nobis non potest non esse suspecta. Verissimum enim illud est vetus proverbium de re tum nostra agi, cum paries proximus ardet. Tametsi nos non solum huic incendio vicini sumus, sed in medio plane incendio haeremus, ad quod restinguendum utinam aliquando christiani Principes consurgant!

Serenissimi Principes nostri, gratia Dei, valent optime, quod Vestrae Illustrissimae Dominationi scio iucundissimum esse... Datum Cracoviae, die quinta Martii, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae Dominationis

a) servitor

Paulus de Vola Regni Polonie Cancellarius
subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Solimanus II.

z) sic in ms.

N. 584.

Cracoviae, 6.III.1539.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci*

*officia defert; scribit aliqua de Turcis, incursionem in Valachiam, vel in
Hungariam, vel in Poloniam et Prussiam parantibus; de projectione
in Hungariam reginae Isabellae; de marchione Ioachimo in feudum
Prussiae non recepto.*

Sigill.

(Cum schedula: de Tartaris a Polonis fuis).

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXIX.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Agnosco singularem gratiam et benevolentiam in me Illustrissimae Dominationis Vestrae, quae evectionem hanc meam ad Cracoviensem ecclesiam tanto studio mihi gratulatur. Et quo magis intelligo gratulationem hanc ex abundantia quadam amoris illius erga me profectam esse, hoc me plus illi debere profiteor, quam tanta in me voluntatis inclinatione propendere video, ac dabo operam, ut spem et expectationem de me Illustrissimae Dominationis Vestrae ne fallam, talemque erga illam me praestabo, ut studio et observantia erga eam nemini sim concessurus. Quicquid apud Serenissimos Principes et Dominos nostros gratia et autoritate valuerit, id enitar, ut non mihi magis quam Vestrae Illustrissimae Dominationi, si quando rationes eius ita postulaverint, valuisse videar, resque illius omnes non minori mihi quam privatae meae curae

futurae sunt. Neque mihi dies ullus laetior illucescet, quam quo aliquo officio meo atque obsequio Illustrissimam Dominationem Vestram magis atque magis mihi demerendi potestas dabitur.

De rebus novis tristissima quaeque ad nos perferuntur. Aiunt enim Turcarum tyrannum ¹⁾ pontem, quo ripas Danubii iunxerat anno proximo superiori, cum in Valachiam esset irrupturus, eundem in locum nunc deportandum curasse, ita ut certum hoc sit eum proxima insequenti aestate in Valachiam esse rediturum. Inde quorsum se conversurus sit, nihil dum certi habemus. Sunt qui existiment eum recta in Hungariam cum exercitu progressurum. Alii vero per Regnum nostrum in Silesiam invasurum. Non desunt etiam qui affirment eum Prussiae potiundae desyderio teneri, praecipue vero portus Gedanensis, ex quo facilis ei futura esset transmissio in omnes terrarum partes. Deus Optimus Maximus avertat truculentum tyrannum hunc a cervicibus nostris. Illud pro certo et indubitato allatum est, quod in ipsis Regni nostri finibus futurus est, ita ut vacuo a metu animo esse non possimus. Cum autem periculum hoc aequae atingat Vestram Illustrissimam Dominationem, atque nos, qui sumus illi paulo viciniore, aequum est, ut provideat diligenter, ne quid Regnum detrimenti capiat, cui nihil potest separatim accidere a Ducatu Illustrissimae Dominationis Vestrae.

Non dubito, quin iam allatum sit ad Illustrissimam Dominationem Vestram, quemadmodum profecta sit in Hungariam Serenissima Domina Isabella, a qua tamen nullus adhuc nuncius rediit, qui nos de his, quae acta illic sunt, redderet certiores. Coronationis dies praestitutus erat dominica Invocavit.²⁾ In horas aliquid expectamus.

Quod petiit Illustrissimus Dominus Dux Ioachimus, Princeps Elector, Marchio Brandenburgensis, ut ipse quoque in faeudum Ducatus Prussiae reciperetur, id reclamantibus Regni Ordinibus obtinere non potuit. Maiestatibus quidem Regiae animus non abhorret, quae se elaboraturam promisit, ut quod nunc effici non potuit, voti aliquando sui Illustrissimus Dominus Marchio compos fiat.

Deum precor, ut Illustrissimam Dominationem Vestram felicem et incolumem in longa tempora conservet... Datum Cracoviae, VI Martii, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominationis
obsequens capellanus
Episcopus Cracoviensis subscripsit.^{b)}

Schedula adiuncta:

Obsignatis iam ad Vestram Illustrissimam Dominationem litteris, accurrit celer nuncius et retulit Tartaros, qui praedas in ditionibus Maiestatis Regiae agebant, per nostros milites fusos esse, ex illisque insigniores quosdam ex Caphensi et Oczakoviensi sectis, quas vulgo Ordas appellant, caepisse. Qui quaestionibus subiecti, retulerunt Caesarem Turcarum totis viribus in Regnum Hungariae invasurum et totam vim Scytarum cum magna parte exercitus sui in ditiones Maiestatis Regiae missurum. Sed ex his ipsis captivis, quos in singulas horas expectamus, certiora habebimus. Quicquid allatum ab illis fuerit, faciam postea Vestram Illustrissimam Dominationem certiolem.

a)-b) manu propria.
z) sic in ms.

1) Solimanus II.

Posnaniae, 1.IV.1539.

*Andreas a Górká, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
litteras, iam duci missas, sed a latore in via retentas, iterum remittit.*

Vest. sigilli.

*(Annexum: recognitio de pecunia a duce Andreae a Górká mutuo
data, de die 7.X.1538)*

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Cum dudum antea servitorem meum ad Illustrissimam Dominacionem Vestram, cum sese ex Aureo²⁾ Monte in loca limitanea salubrioris aure gracia moverat, propterea misissem, ut litteras meas una cum inscripcione, quam in testimonium peccuniae, gratuito mihi ab Illustrissima Dominacione Vestra in mutuum concessu, facere curaveram, eidem Illustrissime Dominacioni Vestrae reddidisset. Ecce cum existimarem illum mandato meo iam diu perfunctum esse, quodque non cito ad me rediret, putavi obstitisse illi aliquod domesticum negocium, ut qui procul hinc in Prussia domicilium haberet, retulit tamen rursus ille mihi nihil minus expectanti litteras meas, quas apud se retinuisse dixit propter aegritudinem, que illi subito tanta vi obrepsit, ut nihil de eis ferendis vel ad me remittendis statuere posset. Me profecto pudet, quod prolixo alioqui more tantum auctarium casus iste servitoris mei adiecerit, idque preter sententiam meam.

Quare mitto rursus easdem litteras ad Illustrissimam Dominacionem Vestram, quas ille servitor retinuit, ut ex datis earum intelligere moram eius occasione factam possit, magnopere postulans, ut id quicquid est more, equo animo excusare apud se dignetur. Ego vero curabo eam benignitatem de Illustrissima Dominacione Vestra summa animi gratitudine et serviendi sedulitate mereri... Datum Posnaniae, I Aprilis die, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestrae
servitor

Andreas Comes a Gorca, Castellanus Posnaniensis
et Capitaneus Maioris Poloniae Generalis

^{a)} manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

2) sic in ms.

Annexum: Recognitio de pecunia Andreae a Górká mutuo data (7.X.1538).

Ioannes de Splawye Iudex et Mathias Krzizanowski Subiudex Terrestres Posnanienses Generales, significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis harum noticiam habituris, quomodo dum de anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo feria secunda post festum

Sancti Francisci Confessoris proxima, in terminis particularibus protunc Posnaniae celebratis una cum Generosis Petro Ossowski, Notario Terrestris palatinatus Posnaniensis, Sebastiano Noskowski, Vicepalatino, et Mathia Golinczowski, loco Burgrabii terrestris, Posnaniensibus, assessoribus nobis adiunctis, iudicando sedebamus. Ibidem constitutus personaliter Illustris et Magnificus Dominus Andreas Comes a Gorca, Castellanus Posnaniensis et Capitaneus Maioris Poloniae Generalis, sponte et libere recognovit, quia tenetur ac mutuo debet tria milia^{a)} florenorum pecunie, monete et numeri in Regno currentium, per triginta grossos numeratorum, certi debiti et in mutuum receptae pecuniae Illustrissimo Principi et Domino, Domino Alberto, Dei gracia Marchioni Brandenburgensi, in Prussia, Ste-tinensi, Pomeraniae, Cassuborum et Sclavorum Duci, Burgrabio Nuren-bergensi et Rugiae Principi.

Quod quidem debitum inscribit et obligat se et suos successores legitimos praedictus Illustris et Magnificus Dominus Andreas Comes super bonis suis haereditariis Curnik et villis attinentibus, eidem Illustrissimo Principi et Illustrissimae Suae Dominationi successoribus legitimis, in decursu trium annorum a proxime venturo festo Natalis Domini compu-tatorum, videlicet pro festo Natalis Domini, quando scribitur millesimo quingentesimo quadragésimo primo, realiter et cum effectu reddere et solvere, sub vadio trium millium florenorum pecuniae, monetae et numeri in Regno currentium, per triginta grossos numeratorum, eidem Illustris-simo Principi et Suae Illustrissimae Dominationis successoribus, in de-fectu solutionis praefati debiti trium millium florenorum ad tempus praefinitum inscriptae succumbendo. Pro quo quidem vadio trium millium florenorum, simul et pro tribus millibus florenorum principalis debiti, si se praedictus Illustris et Magnificus Dominus Andreas Comes Illustris-simo Principi Domino Alberto Marchioni, aut Suae Illustrissimae Domi-nationis successoribus, citare literali citacione permiserit, extunc citatus, recedendo ab omnibus terris et districtibus ac sua propria iurisdictione coram illo iudicio Regni, ad cuius praesentiam citatus fuerit, in primo termino tanquam peremptorio stare, parere, respondere, et tam pro vadio trium millium florenorum, quam pro summa principalis debiti, Illustris-simae Suae Dominationi, aut successoribus eiusdem, non recedendo a iudicio satisfacere debet, nullis exceptionibus vel praescriptionibus se tuendo ac renunctiando omnibus iuris et facti remediis, dilationibus, cautelis, quibus primum terminum vel praesentis inscriptionis satisfactio-nem in toto vel in parte evadere vellet, et nihil sibi contra praesentem inscriptionem in auxilium assumendo, sub amissione suae causae. Super quo memoriale est positum postulatumque est a nobis, praefati Illustris-simi Principis Marchionis in Prussia etc. Ducis nomine, quatenus Illu-strissimae Suae Dominationi litteras nostras adiudicatorias super pre-missis daremus. Cui postulationi iustae et rationabili annuentes, presentes litteras dandas decrevimus et damus, quibus in fidem et testimonium sigilla nostra sunt appensa. Actum et datum die, anno et loco, quibus supra.

Petrus Assowski,^{z)} terrae Posnaniensis Notarius
manu propria.

a) sequitur non expunctum: flone

z) sic in ms.

Cameneciae, 7.IV.1539.

*Nicolaus Iskrzycki, succamerarius et capitaneus Camenecensis,
Alberto in Prussia duci
scribit de 300 navibus Turcarum a christianis captis, de sultano extradi-
tionem Theodori a palatino Valachiae postulante; de Turcis incursio-
nem in Poloniam parantibus.*

Iam ed. Iorga, Studii... Suppl. I.

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.363.

Vyelmoszny Panye Panye mnye myloszczyvy *etc.*

Z granycze novyn W.X.M. nye mam pyszacz gynszych, yedno ze szobye czynymy zprawyedlyvoszcz nye odvloczna, day panye Boze, aby thak dlugo.

Woyevoda zylna vadplyvoszcz myal w thym, aby poszlowye krolia Iego myloszczy myely gycz do nyego a tho ze thak dlugo gych nye bylo.

W tha sobota przessla przynieszyono my lysth od Kierdeya. Kierdey my nye pysze zadnych novyn, lecz szluzebnyk yego pysze ku mnye, ktoremu lysthu data z Endrnpolya wstepna nyedyelya, yss Cesarzovy¹⁾ chrzesczyanye wszyaly 300 okrather; ledwa ych ssie trzy wroczyly; a wszagsze roskazal Cesars okrather drugye czo nayrychlyey gothovac. Panu voyevodzye Walaschkyemu roskazal Todora wroczycz, w czym zadzyerszal poszla gyego y nye chce go puszczyz ass Todora a szyna szwego by Cesarzovy poszlal.

Pyethnosczye sorokow soboly w dary Cesarzovy poszlal, a panum then posszel roszdal, pysze then szluzebnyk, o pyethnaszczye thysya[cz] zlothyh ve zloczye, dlya przyczyny o Pokuczye, gy yescze ma darow nyemalo. Basum a zadzakom tesz.

Cesarza szobye szylno roszgnyeval tym Todorem.

Item na voyna Cesars roskazal sye gothovac lecz y zamy Thurczy nye moga vyedzyecz dokad.

Item Dobruczczy, Byalogroczczy Thurczy gothuya sie na lyatho do Podolya za barany; yessly ze gym gych nye wrocza a czo zyvo provadzy sie na myeskanie za Dunay w thy pusthe polya ku Braczlavyy, a tham chce Cesars thady uczynycz droga prostho na Braczlaw, ku Lytwye, ku Lublinu.

Zalyeczam sie... Ex Camyenecz, feria secunda Pasche anno 1539.

Nicolaus Iskrzycki
succamerarius et capitaneus Camenecensis.

¹⁾ Solimanus II.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

scribit de Turcis, universum orbem debellare cupientibus et de necessaria principum christianorum unione; rogat, ut dux principes Germaniae ad talem unionem incitet.

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Redditae mihi sunt litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae, quae mihi gratissimae fuerunt, tum quod summam illius erga me humanitatem videbantur prae se ferre, tum vero quia facile perspexi, in communi totius christiani nominis periculo eo illam studio et animo esse erga Sacram Maiestatem Regiam, Dominum Dominum meum clementissimum, etiam offitio, quo quidem sit dignum tanto Principe.

De Turcarum et Tartarorum Caesaribus est ita sane, ut se Illustrissima Dominatio Vestra cognovisse scribit. Caesar Turcarum¹⁾ mirifico apparatu indies magis magisque armat robur exercitus sui, cuius viribus, optimis quibusdam gerendi belli consiliis, summa disciplina militari profert in nos Imperii sui fines. Superioribus temporibus Ungariae magnam partem partim in dicionem redegit suam, partim igne ferroque vastavit. Nuper vi et armis Valachiam ad fidem et Imperium suum adiunxit. Quod quam multis aliis in locis orbis terrarum amplificavit et quibus artibus, Illustrissimam Dominationem Vestram scire et memoria tenere equidem non dubito. Nec quicquam esse potest certius eum universo nomini christiano indixisse bellum, quod instruit et apparat quotannis maxima ope. Nunc Tartarorum ingentes copias imperio regere suo cepit, quorum opera ad perniciem christianorum haud certe levi usurus est.

Quia vero omnes conatus, omnia consilia, exercitus sui firmitatem eo conferat, ut nomen christianum extinguat et obtineat totius orbis terrarum imperium, providendum esset christianis Principibus, quomodo hoc tantum periculum, quod ille molitur, propulset. Sed sive malo quodam fato, sive peccatis nostris, Principes illi christiani mutuis odiis inter se dissenserunt, quo provocarunt externum hostem: ususque occasione, tot annis oppugnando nomen christianum effecit, ut quem fama tantum olim potentem esse audieramus, nunc simus experti. Occupata autem Hungariae maxima et meliori parte, devicta Valachia, nos iam in eodem sumus periculo. Quod idem malum ad Illustrissimam Dominationem Vestram et caeteros Principes ac regiones vicinitate propinquiores sane etiam pertinere videtur. Quare quod Illustrissima Dominatio Vestra se sollicitam esse et dolere, ac operam et consilium in communi periculo non defuturum suum esse ostendit, agnosco illius summam virtutem maxima cum prudentia coniunctam.

Nec vero in illa confoederatione, de qua passim iactabatur, spes ulla esse posse mihi videtur. Nihil enim adhuc est actum, postquam societatem illam belli contra tantum hostem coiverunt. In quo nihil deest illis praeter veram concordiam, qua utinam inter se essent coniuncti. Dicitur Venetos desperare, et quod se suaeque coniecerint illa pactione in periculum,

dolere. Ita dum illi inter se dimicant, rursus in gratiam redeunt et post de communi suscipiendo bello consultant, hostis rem fortiter gerit fiuntque copie illius firmiores, rebus interim accisis imbecilliores nostrae. Qua occasione invaluit tantum eius virium magnitudo, ut omnibus passim formidini sit. Nec ullum Regnum, ullae vires, ullus Principatus per se, sine multorum auxiliis, eius impetum sustinere posse videtur. Hocque cuiusmodi sit periculum, quantum iam fecerit gradum ad reliqua christiana Regna, tot provinciis vicinis in potestatem redactis, qui vellet, tanquam ea, que oculis cernuntur, videre posset.

Sacra Maiestas Regia hic cum omnibus Ordinibus de rebus his iminentibus et periculosus consultat. Sed quid possint nostrae solae vires sine aliorum auxiliaribus copiis? Meo quidem iudicio, si non agere triumphum parta victoria de potentissimo hoc hoste, certe, Deo adiuvante, impetum eius fortiter propulsare isto modo possemus et avertere hoc a christiano nomine periculum, si Reges, Principes locis hosti propinquiore, nobiscum inita societate belli et coniunctis copiis, celeriter, quacunque parte inferret arma, succurrent, cum reliquiis Ungariae, quas hoc anno (quod Deus avertat) dicitur invasurus. Haec una, mea sententia, tutissima propugnandi resistendique esset spes. Quem consensum utinam Dominus Deus efficeret ad salutem nominis christiani et tranquillitatem publicam, defendendum denique contra hostem sanctissimum illud religionis nostrae nomen.

Illustrissimam Dominationem Vestram rogo, cuius sapientiam, usum rerum, prospicientiam summam novi, dignetur per se apud Principes et his periculis viciniore agere de communi defensione aut auxiliis ferendis. Hoc enim aliorum et nostrum periculum existiment suum esse. Non dubito Illustrissimam Dominationem Vestram multum effecturam esse, si quidem in Germania non solum habeat eam constitutam auctoritatem, sed etiam amplas necessitudines, affinitates, cognationes, summam consilii et prudentiae dignitatisque opinionem. Quae quidem Illustrissimae Dominationi Vestrae curae fore non dubito, Principi nempe prudentissimo et christiano.

Ego, quod adhuc rarius ad Illustrissimam Dominationem Vestram scripserim, feci, vel quod longius ab aula abessem, vel quoniam nihil erat, quod Illustrissimam Dominationem Vestram ex me scire magnopere interesset. Si quid eiusmodi evenierit, libenter diligentissimeque Illustrissimae Dominationi Vestrae perscribam.

Quod vero in posteriori epistolae parte tam humaniter de sua erga me benevolentia significat, vehementer laetor me in ea esse apud Illustrissimam Dominationem Vestram gratia, quam ut conservet, etiam atque etiam rogo.

In quibuscunque rebus possum, libenter hic inservio Illustrissimae Dominationi Vestrae faciamque id semper omni studio. Et si quid fuerit, quod facere me velit, si tum fortasse abessem, eius causa in aulam proficiscar et res Illustrissimae Dominationis Vestrae summa diligentia et cura per me et per amicos agam. Sique re tantum non potero, voluntatem tamen summam Illustrissimae Dominationi Vestrae ita praestabo, ut nemini concessurus sim...

Datum Sandomiriae, XV Aprilis, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{a)} servitor

Ioannes Comes in Tarnow subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Solimanus II.*

N. 588.

Łowicz, 18.IV.1539.

*Ioannes Latałski, archiepiscopus Gnesnensis,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński intercedit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 589.

Łowicz, 20.IV.1539.

*Ianusius Latałski, palatinus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
pro Ioanne Gołyński, ut a duce in gratiam recipiatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 590.

Vladislaviae, 4.V.1539.

*Lucas a Górką, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci
pro litteris gratias agit; consilia ducis in re defensionis contra periculum
Turcicum laudat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi Illustrissime Dominacionis Vestre literas, una cum inclusis duarum ad Sacram Regiam Maiestatem epistolarum exemplis, que cum et summum Illustrissime Dominacionis Vestre erga Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, atque Regnum hoc Polonie studium declararent, et singularis eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre erga me gracie planam continerent significacionem, non poterant non esse gratissime. Porro quod ad ea consilia attinet, que Illustrissima Dominacio Vestra binis suis literis Sacre Regie Maiestati, Domino meo clementissimo, perscripsit, mihi vehementissime probantur, utpote in quibus nihil pretermissum sit, quod ad adhibendam metuendi hostis caucionem pertinere videatur. Que quod Illustrissima Dominacio Vestra, pro solita sua erga me gracia, communicanda mihi et filio meo,¹⁾ Domino Castellano Posnaniensi, duxerit, ago et habeo eidem Vestre Illustrissime Dominacioni quam maximas possum gratias, atque si qui fuerint, qui de Illustrissime Dominacionis Vestre officio aliter, quam par sit, inter-

pretari velint, per ocium loci et temporis occasionem nihil pretermittam,
quod boni Illustrissime Dominationis Vestre servitoris intersit... Datum
Wladislavie, IIII Maii, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
a) servitor
Lucas Episcopus Vladislaviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Andreas.*

N. 591.

Ex Varmia, 4.V.1539.

*Paulus Płotowski, praepositus et canonicus Varmiensis,
Alberto in Prussia duci
de loco et die Comitiorum terrarum Prussiae ob suspectam auram
mutando.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps *etc.*

Post officiosissimam et diligentem sui in gratiam Illustrissimae Domi-
nationis Vestrae commendationem.

Scriptis mihi Reverendissimus Dominus meus Episcopus Warmiensis ¹⁾
2 huius mensis, quod propter suspectam auram et infirmitatem pluri-
morum Dominorum Consiliariorum terrarum Sacre Maiestatis Regie Prus-
sie miserit, annuentibus et consencientibus aliis Dominis Consiliariis,
rogando Sacram Maiestatem Regiam, dignaretur alium locum et diem
constituere Comitiarum,²⁾ vel concederet Dominis Consiliariis statuendum.
Quam Marienburgi festo Divi Stanislai, et hoc post festa Penthecostes,
intelligens ego ex legatione et instructione Sacre Maiestatis Regie, quam
mihi misit ad proximas Comitias,²⁾ Illustrissimam Dominationem Vestram
velle et debere mittere Oratores et Nuntios suos ad eadem Comitiam,
propter magna et ardua negotia ^{a)} incumbencia, et que impendent Regno
et terris istis Prussie, visum mihi est, ut certam redderem Illustrissimam
Dominationem Vestram, ne frustra iter, et quidem periculosum, acci-
perent Oratores eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae. Expectat
omni hora Nuntium suum Reverendissimus Dominus meus Warmiensis
ex Cracovia. Scribo Sue Reverendissime Dominationi, quod quam pri-
mum redierit, certam redderet Illustrissimam Dominationem Vestram,
etsi certo scio Sacram Maiestatem Regiam scripturam Illustrissimae
Dominationi Vestrae, quare immutaverit locum et diem Comitiarum...
Datum Warmie, 4 die Maii, anno Domini 1539.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
addictissimus servitor et capellanus
Paulus Plothowski Prepositus et Canonicus
Warmiensis, Secretarius Regius.

a) *additum in margine.*

z) *sic in ms.*

1) *Ioannes Dantiscus.*

Cracoviae, 4.V.1539.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci*

*consilium ducis in negotio defensionis contra Turcas, sibi et regi maxime
probatum esse scribit; regem ad principes Germaniae scripsisse
nuntiat.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

(Annexum de rebus Turcicis et Hungariae)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae fuerunt mihi gratissimae eo, quod non obscura signa dabant singularis illius erga me favoris et benevolentiae. Quam quidem ego omnibus modis mereri conabor, ac si quid erit, in quo opera mea Illustrissimae Dominationi Vestrae usui esse possit, eam promptam semper et paratam offero, libenter omnia factururus, quaecunque ad illius dignitatem putavero pertinere quaeque illi grata fore intellexero.

Quod vero in alteris suis litteris scribit Illustrissima Dominatio Vestra de iis, quae ad Maiestatem Regiam scripsit, ea sunt a me diligenter lecta, et neque meo solum, verum etiam Sacrae Maiestatis Regiae iudicio sunt vehementer probata. Induxitque animum Maiestas Regia, ut consilio Illustrissimae Dominationis Vestrae obtemperaret, atque ad eos Germaniae Principes scripsit, quos Illustrissima Dominatio Vestra in litteris suis perscripserat, ut contra christiani nominis hostem communia arma caperent Turcarumque a se tyrannidem vicina Regna tutando propulsarent.

Nova, quae hic allata sunt, ea Illustrissimae Dominationi Vestrae praesentibus inclusa mitto, quae cum nos ingenti gaudio affecissent, volui etiam eius laeticiae participem esse Vestram Illustrissimam Dominationem... Cracoviae, die IIII Maii, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominationis
obsequentissimus capellanus
Petrus Episcopus Cracoviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

Annexum:

Renunciatum est Sacrae Maiestati Regiae per exploratores eius Turcarum tyrannum,¹⁾ qui finitimus iam erat nobis, qui pontes per Danubium fabricasse dicebatur, qui mox aut in Hungariam, aut in Regnum huc nostrum irrupturus esse ferebatur, aut per Regnum nostrum in Silesiam aliasque ditiones Serenissimi Domini Romanorum, Hungariae etc. Regis, vel ut fama etiam erat constantissima, in ditiones Pruthenicis invasurus, eius immanem sevitiam Deum Optimum Maximum, non pro nostris

meritis, sed sua magis insigni benignitate et clementia, a cervicibus nostris avertisse, omnem suum exercitum, quem numerosissimum collegerat in Constantinopolim reduxisse, idque filii sui consilio, qui Syriae et Aegypto praeest, qui eum admonuisse fertur de ingenti christianorum Principum apparatu, quibusdam etiam Ariolorum et Caldeorum vaticiniis a suscepto contra nos bello deterruisse, quod praesagisse eos diceret fore, ut hoc anno ingentem cladem acciperet, si christianos bello lacessivisset. Praeterea Zophi Persarum Regem, facta quadam cum Principibus christianis conspiratione, tam validum exercitum confecisse, ut ipse patris auxilio destitutus par ei esse non posset. Proinde hortatus est patrem, ut munitis portubus et firmis in eis praesidiis collocatis, Constantinopoli sese contineret copiasque omnes suas circumquaque collocaret atque ad omnem hostilem impetum promptas et paratas haberet. Memor etiam christianorum classem remansisse, suam vero totam prope fluctibus esse demersam.

Ita nos Deus magno metu liberavit, quem incusserat nobis truculentissimi Turcarum tyranni adventus. Tartarorum etiam Imperator, qui iam cum numerosissimo exercitu in faucibus Regni erat, ad sua redire coactus est. Nam alii quidam Tartari Piaczicorienses bello eos provocaverunt ditionemque eorum occupare conati sunt. Alii aliam adferunt retrocessionis eorum causam, quod Turcarum Caesar imperaverit illis, ne provocarent Maiestatem Regiam, ne fortasse suspicari illa posset hoc instinctu eius factum esse, atque ita ansa ei daretur cum caeteris Principibus contra eum conspirandi. Sunt etiam qui dicant eos in Moscoviam maluisse irruptionem facere, quod et imparatos illos se offensuros et maiorem inde praedam abacturos sperarent. Haec ad nos per exploratores certo sunt allata, quae vera esse speramus omnes et optamus, gratiasque ingentes Domino Deo agimus, qui quam meriti sumus iram, eam a nobis avertit, quamque non meremur misericordiam, ea nos affluentem complecti dignatus est.

1) *Solimanus II* .

N. 593.

Cracoviae, 6.V.1539.

Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,

Alberto in Prussia duci

de adventu ad palatinum Siradiensem alicuius Turcae, qui se nuntium sultani [Solimani II] dicebat; rumores de adventu aliorum nuntiorum.

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Quod Illustrissima Dominatio Vestra ad Maiestatem Regiam scribit de adventu nuntii Caesaris Turcarum ad Maiestatem eius, qui peteret, ut liceret Imperatori Turcarum exercitum per Regnum Sacrae Regiae Maiestatis in ditiones Serenissimi Domini Romanorum, Hungariae etc.

Regis ducere, is apud nos hic non fuit. Retulit tamen Magnificus Dominus Hieronimus a Lasko, Palatinus Siradiensis, fuisse apud se quendam e Turcia, quem nuncium esse Caesaris Turcarum dicebat, qui missurum esse Caesarem ad Maiestatem Regiam narravit, ut liceret ei per Regnum Maiestatis eius in ditiones Serenissimi Domini Romanorum Regis exercitum mittere. Cui tamen Turcae creditum non est, neque quisquam visus est Caesaris apud Maiestatem Regiam nuncius. Sed et de iis nunciis, quos a Summo Pontifice,¹⁾ Caesarea Maiestate, Serenissimo Domino Romanorum, Hungariae Rege et Venetis ad Maiestatem Regiam missos esse scribit, ne rumor ad nos pervenit, nedum ut aliquid in re fuerit... Datae Cracoviae, VI Maii, MDXXXIX.

a) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominationis
obsequens capellanus
Petrus Episcopus Cracoviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Paulus III.*

N. 594.

Cracoviae, 6.V.1539.

*Samuel Maciejowski, decanus Cracoviensis, vicecancellarius R.P.,
Alberto in Prussia duci
longiorem nuntii ducis in aula retentionem excusat; Petrum Tomicki me-
morat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Cum narrasset mihi Dominus Nypczicz venisse huc nuntium cum litteris Illustrissime Dominationis Vestre, feci rogatu illius libenter, ut instarem atque urgerem, quo celerius a Sacra Maiestate Regia ad Illustrissimam Dominationem Vestram responsum perferre posset. Sed cum abessent nonnulli Regni Senatores et Consilarii, quibuscum Sacra Maiestas Regia Illustrissimae Dominationis Vestrae consilia voluit communicata, longius opinione nostra res extracta est, fuitque necesse diutius quam vellemus nuncium Illustrissimae Dominationis Vestrae hic commorari. Cuius morae ne penes me culpam aliquam residere suspicari possit, cum absente collega meo¹⁾ et Cancellarii et Procancellarii laborem atque onus solus ego nunc sustineam, pro eo ut sum conciliande mihi illius gratiae vehementer cupidus, tenere me non potui, qui me omni eiusmodi suspicione apud Illustrissimam Dominationem Vestram liberarem atque litteris his meis ostenderem per me non stetisse, quominus eo ipso die, quo venit nuncius illius, absolveretur.

Nam si qui ante me munere hoc Procancellarii functus est, patronus olim meus, qui me a puero educavit, Reverendissimus Dominus Petrus Thomitius, vir tanta dignitate tantaque autoritate praeditus, Illustris-

simam Dominationem Vestram reverenter coluit suumque summum erga illam studium, quibuscumque rebus potuit, semper est declarare conatus. Quid mihi animi esse censet Illustrissima Dominatio Vestra, qui quanto longius absum ab illius summi atque optimi viri et dignitate et autoritate, tanto debeo reverentius colere Illustrissimam Dominationem Vestram, vel propter excelsum dignitatis gradum, in quo eam Deus collocavit, vel propter arctam necessitudinem, qua Sacram Maiestatem Regiam, Dominum meum clementissimum, attingit. Ego vero, utcumque me imparem esse sentio, optimum tamen illum patronum meum, cuius omne officium mihi delatum est, quoad potero, cunctis in rebus imitandum mihi propono, quosque ille amavit, coluit et observavit, eos ipse quoque amandos mihi, colendos et observandos esse statuo. Vestram praecipue Illustrissimam Dominationem, quae si hoc sibi de me persuaserit, nihil esse in rebus illius, quod aequae sit in officio potestateque illius, atque ego et sum et futurus sum semper. Contendam equidem et elaborabo, ut hanc Illustrissimae Dominationis Vestrae de me opinionem non fallam. Cui, si qua in re opera mea uti dignabitur, promptam eam semper et paratam honoris et beneficii in loco positurus, quoties aliquid mihi per eam oneris fuerit impositum et laboris, neque alium diem hilariorem sumpturus, quam quo facultas mihi data fuerit Illustrissimam Dominationem Vestram officio aliquo, obsequio servituteque mea mihi demerendi... Datum Cracoviae, VI die mensis Maii, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
humilis servitor et capellanus
Samuel Macyeiovski, Decanus Cracoviensis
et Vicecancellarius manu propria.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Paulus Wolski.*

N. 595.

Osiek, 12.V.1539.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci consilia ducis, ad debellandum communem hostem et Christianitatem ab eo defendendam pertinentia, et sibi et regi grata probataque esse nuntiat, quamquam rex ob senescentem aetatem cunctatior factus sit et cohortatione egeat.

Sigill.

(Schedula adiuncta)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi literas Illustrissimae Dominationis Vestrae, et simul bina exempla earum, quas ad Sacram Maiestatem Regiam dederat, Dominum Dominum meum clementissimum. Ex quibus, quale sit Illustrissimae

Dominationis Vestrae consilium de communis et potentissimi hostis conatu, liquido perspexi. Et quidem ita statuo in eius rei deliberatione nihil vel ad propugnandum expeditius, vel utilius ad defendendum christianum nomen, salutem, tranquillitatem, communi consilio et sententia provideri et constitui posse. Omnia Illustrissima Dominatio Vestra (quod me dicere non assentandi causa existimet velim), que huc pertineant, sapienter summoque consilio complexa est. Atque utinam id caeteris Principibus christianis persuaderi queat, ut in hoc necessarium praesidium consentiant. Sive vero aliqui propter longinquitatem, aut aliis de causis, coire nobiscum eius consilii, consensus, animorum societatem aut nollent, aut omnino non possent, saltem apud propinquiores vicinitate et nostris regionibus et his malis, Illustrissima Dominatio Vestra agat, ut coniunctis viribus nobiscum, si eo ventum esset, rem contra hostem gererent, Deo adiuvante, non dubia et certa defendendae tranquillitatis nostrae spe.

De Serenissimo Principe meo non dubito, quin ille et consilium Illustrissimae Dominationis Vestrae et erga se summa et constans voluntas in eo actiderit gratissima. Sed tam ingravescente aetate cunctatior iam sit Sacra Sua Maestas necesse est. Etsi in optimo Rege non desyderatur defendendae Reipublicae cura, sed quia senescens aetas potissimum expetit ocium et laborum solitudinumque quietem, actidit, ut in tantis rebus animus alioqui regius egeat cohortatione. Quare Illustrissima Dominatio Vestra de his rebus imminentibus subinde literis apud Sacram Maiestatem Suam agere dignabitur, plurimum valebit et autoritas illius et in consilio dando fides ac prudentia.

Consilia Illustrissimae Dominationis Vestrae, et prudentissime per-scripta et profecta ab optimo animo, bonis viris probari confidat. Quod si non omnes idem sentiant, est Illustrissimae Dominationis Vestrae sapientiae et magni animi, bonorum assensu et iudiciis, contentum esse, quae vera et solida laus est.

Ego et in hac re, de qua Illustrissima Dominatio Vestra scribit, voluntati eius summo studio obsequar, et in ceteribus^{a)} omnibus libentissime diligentissimeque, publice et privatim, maxima et perpetua in eam observantia amplitudini Illustrissimae Dominationis Vestrae, dignitati semper inserviam... Datum ex Oszyek, XII Maii, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{a)} servitor

Ioannes Comes In Tarnow, Castellanus Cracoviensis.^{b)}

a)-b) *manu propria*.

z) *sic in ms.*

Schedula adiuncta:

Non dubium iam est hoc anno adhuc nos tutos a Turcarum impetu fore. Credo divina clementia fieri et erga nos misericordia, ut quasi nobis spacium consulendi, tractandi, statuendi de communi defensione datum esse videatur. Quare, dum adhuc possumus, consulendum agendum esset et ad futura pericula communiter prospiciendum, ne posthac imparati offendamur et opprimamur.

Glinki, 13.V.1539.

*Alexander Ilowski, pincerna Visnensis, capitaneus Latovicensis,
Alberto in Prussia duci
litteras intercessorias ad ducem a rege se petivisse significat, nullatenus
tamen efficere potuisse, ut sibi a capitaneis ducis iustitia admini-
straretur.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.363

Nayaszyeysze Myloszywe Kxięze etc.

Wyroszumyalem sz lystow Kxiazeczey Mczy, ctory my iest dan przet szwathem wyelconocznem nyeaka nyeluboscz Waszey K. Mczy naprzeczyw mnye, yzem się uciekl o lyst do Iego Crolewskiey Mczy Pana moyego mczywego przyczynny ku W.Kx.Mczy. Uczynylem to M. Ksiązę nye przesz zadne wszgardzenie W.M. Pana moyego Mczygo, iadno ta mayacz wyare zeby lyszthy Iego Krolewskiey Mczy byly wszdzyaczne u Waszey Mczy y mnye pomoczne ku odzierszeniu rychley a skuteczney sprawyedlywosczy od W.M. Pana moyego M.

Gdzyę więcz Mczywe Kxiąze any lysthy Iego Krolewskiey Mczy any roszkazanye W.K.M. nycz my nye ssza pomoczne u poddanych W.K.M. w sprawyedlywosczy moiey, albowyem, M.K., szlalem sz lystem do starost W.K.M., do pana Hedyka,¹⁾ staroszy Rastemborskyego y do starosthy Leczkyygo y Syesznyenskiego, zadney my sprawyedlowosczy uczynycz nye chcieli, any my poddanych moich wydaly. wedlug roszkazanya Waszey Kxiazeczey Mczy. Iadny powiedaya zeby czy poddany moy pomarly, drudzy powiędaya zeby ich nye bilo.

I owsem starosta Syesznyensky slayal sluzebnyka moyego Gorskiego, ctoregom slal do nyego y powiedzial mu, aby tu więczey nye ieszdzil s lysty upomynayacz ssię sprawyedliwosczy y poddanych pana szwoyego. Przyediesz-ly tu potem, tedy czie to potka, czemu by nyerad.

A tako Mczywe Kxiąze, yesly takowey sprawyedlywosczy uczynienie przyslusse, to przypuszcza wyssokeyemu rosesznanyu W.K.M. A tako M. Kxiąze, za takowey sprawyedlywosczy nyeuczynienye y za takowey othpowiedzyamy ya mussą sprawyedlywosczy szwey przestacz a opowiediecz ssię yego Krolewskiey M. Panu szwoyemu myloszywemu.

I they drogy ssukacz yacobyh ku sprawyedlywosczy swey przycz mogli. A przydzie-ly pothem yaka szkarga ot poddanich W.K.M. prosshe aby W.K.Mcz. mnye za szle myecz nye raczyl. albowyem M.K. o them pomyslya yaco poddany moy bada my wydany y szkody ctore my poczynily dobrze my banda oprawyony... Dan z^{a)} Glynk we wtorek przet bozem wstapyenyem lyata bozego 1539.

Vaszey Kxiazeczey Mosczi sluzebnyk
Alexander Ilowsky Czesnyk Wysky, Starosta Latowyczky.

a) in ms. z repetitur.

z) sic in ms.

1) Volfgangus ab Heideck.

Sieluń, 14.V.1539.

*Nicolaus Wolski, magister curiae reginalis Poloniae,
Alberto in Prussia duci
amicum suum [Ioannem Gołyński] iterum commendat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Proficiscente me in Ducatu²⁾ Mazovie ad certa negotia Sacre et Sere-
nissime Regie Maiestatis, Domini mei clementissimi per eam michi hic
peragenda commissa, allate michi sunt nudius quartus littere Illustrissime
Dominacionis Vestre. Ex quibus illam intellexi hilari vultu accepisse no-
vitates, Illustrissime Dominacioni Vestre per me missas. Que non modice
me delectaverunt, in tantum, quod his delectabilius nichil habere potui,
sicque et ad officium scribendi tanto magis me commoverunt. Daturus
igitur sum exinde maiorem operam, ita quod quicquid certi novi auribus
meis appulerit, perscribere eidem haud mora non negligam.

Venit autem hodierna die et presencium exhibitor, meus non vulgaris
amicus, ad me, Illustrissime Dominacioni Vestre per me iam pridem
commendatus. Ubi pro illa commendacione mea ad Illustrissimam Do-
minacionem Vestram facta non minorem michi cum pluribus amicis suis
egit gratiam, eo quod intercessione et commendacione mea mediante per
eandem Illustrissimam Dominacionem Vestram gratuito vultu ac benefi-
centissime sit receptus. Pro qua beneficentia ego Dominacioni Vestre
Illustrissime quantum possum maiores ago et habeo gratias. In quantum-
que possibilitas mea sufferre poterit, obsequiorum meorum genere mereri
id eidem curabo. Sed quia idem Dominus, amicus meus, retulit michi
negotium eius, per me simul cum eo Illustrissime Dominacioni Vestre
commendatum, non esse sortitum suum debitum effectum, petiit me, ut
illud iterato eidem Illustrissime Dominacioni Vestre insinuarem. Quod ego
pro virili mea commendo et precor, ut presencium porrectori in eo nego-
tio eius per eum peragendo Vestreque Illustrissime Dominacioni referendo
gratiose preesse non dedignaretur. Ego autem cum tota familia domus mee
huiusque per me commendati tanto magis obsequiis suis mereri ero
obligatus.... Datum in Sielun, feria quarta Rogacionum, anno Cristi 1539.

^{a)}Nicolaus Volssky, Castellanus Sandomiriensis, manu propria

Magister Curie reginalis Polonie ^{b)}

a)-b) *manu propria.*

z) *sic in ms.*

Staw, 14.V.1539.

Nicolaus Niszczycki, palatinus Belsensis,
Alberto in Prussia duci

in negotio restituendorum profugorum litteras intercessorias a rege se impetrasse scribit confiditque, ut dux earum respectu praefectis suis iniungat, ut dictos profugos sine mora restituant; litteras regias ad ducem per nuntium misit.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Etsi nihil dubitem, Illustrissime Princeps, quod Vestra Illustritas, pro sua innata benignitate atque iusticia, ad humiles preces meas inhe-
rendo contractui, antiquitus et novissime inter Regnum et dominia Vestre Illustritatis occasione iniuriarum et hominum profugorum facto, per Commissarios ex utraque parte delegatos, subditos meos, qui ex his bonis, que in districtu Colnensi possideo, ad dominia et capitaneatus Pysz, Rin, Rastimbork, Lek, Sziesno et alia loca Vestrae Illustritatis aufugerunt cum multis rebus, ut puta peccoribus, equis, debitis pecuniariis non modicis, nulla habita iniuria et causa legitima, Praefectis suis ac aliis subditis, apud quos degunt, iniungere restituere dignaretur, et fratri meo germano, Magnifico Domino Stanislao, Heredi in Porythe, Castellano Racziasiensi. Nihilominus, ut tanto efficacior et acceptabilior peticio mea apud Illustritatem Vestram fuisset, impetravi litteras Sacre Regie Maie-
statis, Domini mei clementissimi, intercessorias ad Vestram Illustritatem, quas per presencium ostensorem, servitorem meum, Nobilem Andream Kunyelsky, Vestre Illustritati mitto, humilime et quam diligentissime possum Vestre Illustritati supplicans, dignetur Praefectis suis in generali com-
mittere et iniungere severius, ut prefatos subditos meos cum rebus omni-
bus restituant et restitui aliis subditis apud quos degunt, in eorum iuris-
dictione et capitaneatibus, semotis difugiis et dilationibus, quibus uti consueverunt, faciant efective.

Iam enim non semel, Illustrissime Princeps, fuerunt Praefecti Vestre Illustritatis per litteras^{z)} et nuncios meos pro restituendis ipsis profugis requisiti, rogati atque admoniti, sed pluries nihil aliud obtinere potui, nisi vanas promisiones^{z)}. Et hec res compulit me, quod litteras Sacre Regie Maie-
statis ad Illustritatem Vestram expedivi, nihil dubitans, quod Illu-
stritas Vestra respectu literarum Sacre Regie Maie-
statis, tum etiam^{z)} meorum humillium precum, ad faciendum ea, que peto, acclinare se digna-
bitur et cum gracioso responso nuncium meum remittet. Et ego eam
graciam et administracionem iusticie Vestre Illustritati, Domino meo
colendissimo, obsequentissimis serviciis mereri sedulo curabo.... Ex Staw,
feria quarta in vigilia Ascensionis Domini, anno a Salvatore nato millesimo
quingentesimo tricesimo nono.

Vestre Illustritatis deditissimus servitor
Nicolaus de Nyszczycze Palatinus Belzensis.

z) sic in ms.

Cracoviae, 20.VI.1539.

Samuel Maciejowski, decanus Cracoviensis et R.P. vicecancellarius, Alberto in Prussia duci pro litteris gratulantibus et pro munere sibi misso gratias agit; in negotio lacus [Družno] nihil se facere potuisse dolet; de exercitibus Turcarum et de Tartaris contra Poloniam missis; de nuntii regis Poloniae e Turcia proximo reditu.

Sigill.

(Cum schedula)

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXX.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, quibus et de munere Procancellarii mihi gratulatur et de gratia benigritateque erga me sua prolixè pollicetur. Quam ut testatiorem etiam faceret, munere me liberali prosequi dignata est immerentem. Mihi vero quam grata acciderit vel gratulatio ista Illustrissimae Dominationis Vestrae, vel gratiae in me et favoris non tam verbis declaratio, nulla satis oratione consequi possum. Cupio omni officio obsequii, servitutis meae genere gratum me ostendere. Paratam illi semper operam meam et laborem defero, quacunque in re uti volet. Id, quod cum prioribus meis litteris pluribus illi scripserim, nihil attinet eadem repetere. Quandocunque res postulaverit, re quam verbis summum studium meum et observantiam erga Illustrissimam Dominationem Vestram declarare malo. Ac vellem quidem, ut quod primum mihi nunc dedit negocium Illustrissima Dominatio Vestra, id ex animi illius sententia conficere licuisset. Sed certe cura mea, studium et labor non defuit, eventum praestare non potui. Putat aequum esse Sacra Maiestas Regia, ut sui ipsa quoque commodi rationem habere incipiat, his praesertim difficillimis temporibus, quibus expedit maxime fiscum esse locupletiore.

Itaque non solum de lacu hoc, sed de multis aliis possessionibus suis idem fecit, ut quae subditi olim emolumenta percipiebant, ea sibi iure suo vindicaverit. Quaeso maximopere Illustrissimam Dominationem Vestram, conatum nunc meum boni consulat. Nihil enim a me operae, curae, diligentiae praetermissum est. Sed causa fuit eiusmodi, quae nullis praecibus a Sacra Maiestate Regia potuit extorqueri. Cum enim essent plures alii, qui hunc ipsum lacum postularent, noluit eorum quenquam offendere, sed ut quasi contentionem inter eos dirimeret, in eo, quod semel decreverat, perstitit sibi quae potius commodum hoc usurpavit, quam ut alteri cuiquam largiretur. Sed si cui largiendum id fuisset, non alterius postulationes plus apud eam valuissent, quam Illustrissimae Dominationis Vestrae. Sibi si maluit quam alteri, non putavit hoc durius quenquam accepturum. Si quid deinceps Illustrissima Dominatio Vestra oneris mihi im-

ponere fuerit dignata, plus adhibere studii vix potero, quam quantum nunc est a me adhibitum, sed magis tamen rem ex sententia illius cessuram confido.

Nova nulla video, quae perscribam Illustrissimae Dominationi Vestrae, nisi quod auditus est hisce diebus nuncius Valachiae Satrape,¹⁾ qui non mediocres iacit terrores Caesaris Thurcarum.²⁾ Ait eum tres habere collectos exercitus, quorum uno Sophi Persarum Regem, alio Germaniam, tercio Hungariam adoriri statuerit. Dicit ripas Danubii ponte eum iunxisse, quo minore negotio transire queat exercitus. Arcem extruxisse munitam in Valachia non procul a Belgrado. Mandasse praeterea Tartaris, ut et in ditiones Sacrae Regiae Maiestatis impetum faciant et arcem Braczlav, quae est in finibus, obsidione cingant. Qua si potiti sint, quod Deus omen obruat, sibi eam tradant, quod ei ad multa futura sit opportuna. Hisce novis per hunc nunciatis non usquequaque fides per nos habetur, sed pro certis ille et indubitatis adfirmat seque a Satrapa suo missum esse dicit, ut pro amicitia faceret Sacram Maiestatem Regiam de his cerciorem, quo mature rebus suis prospiceret. Esse autem haec allata per eos, qui reversi sunt in Valachiam, a Legato, quem habet Satrapes sive Vaiwoda apud Turcarum tyrannum. Sed habet Sacra Maiestas Regia suum quoque apud eundem nuncium. Eius reditus in propinqua est expectatione. Quod is attulerit, id pro certo sumus habituri. Ego vero, pro meo erga Illustrissimam Dominationem Vestram studio et observantia, latere illam non patiar, quicquid per eum allatum fuerit.... Datum Cracoviae, XX Iunii, anno Domini MDXXXIX.

a)Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
mancipio ^{z)} deditus

Samuel Macyeiovski, Decanus Cracoviensis et
Vicecancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Radu Paisie.

2) Solimanus II.

Schedula adiuncta:

Scriptis iam et obsignatis litteris meis ad Illustrissimam Dominationem Vestram, venit nuncius a Praefecto arcis Camenecensis qui scripsit significasse sibi Valachiae Satrapam Turcarum Tyrannum ex hac vita excessisse. Filium eius in acie interfectum, exercitum universum a Sophi Persarum Rege fustum esse et ad internicionem usque deletum, petiisseque, ut in hac rerum Turcicarum perturbatione copias sibi daret auxiliares. Praefectus, quo possit Satrapes iste quae sibi erepta sunt per Turcas, ea asserere atque impedire quo quominus quae coepta est aedificari arx in Valachia, ea perfici queat. Sed haec nova magis etiam quam priora illa suspecta nobis sunt. Cum certius erit aliquid allatum, perscribam Illustrissimae Dominationi Vestrae.

Cracoviae, 25.VII.1539.

*Hieronymus Łaski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

ob rariorem litterarum missionem se excusat; scribit de negotiis Francofurti ab archiepiscopo Lundensi [Ioanne a Weeze] nomine imperatoris [Caroli V] actis; de oratore Gallico ad Turcas misso ad inducias cum Sancta Liga obtinendas; de bello regis Persarum [Zophi] contra Turcas; de candidatis in uxorem Carolo V imperatori propositis; de rebus Portugalliae; de induciis inter Venetos et Turcas; de copiis Turcarum in Sclavonia congregatis.

Sigill. Autogr.

(Adest versio germanica in 3 exemplis)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Cure occupationesque meae, quibus assidue obruor, non ita me impediunt, quod ad Vestram Illustrissimam Dominationem rarius scribo, quantum officit mihi nuntiorum penuria et id, quod in ista Principum hic meorum aula minus frequens sum. Quare rogo, nolit Vestra Illustrissima Dominatio meae id ignaviae aut incuriae supputare, quandoquidem veteri amore et observantia unice Vestram Illustrissimam Dominationem diligo et colo illique pleno desiderio gratificare cupio.

Scio Vestram Illustrissimam Dominationem esse cupidam, ut intelligat, quo videantur tendere res statusque ac negocia publica, que tametsi aliunde Vestra Illustrissima Dominatio exacte percipiat, tamen et ipse pro officio breviter de nonnullis perstringam.

Cesarea Maiestas non adeo creditur esse contenta de his, que sunt nuper Frankvordie constituta, profectusque est Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Lundensis (qui eiusdem Cesareae Maiestatis nomine et autoritate Frankvordie rebus prefuit) per postas ad illius Celsitudinem, ne tractatus habitus et constitutus inficeretur et ut ad sedandas Germanie controversias Maiestatem Cesaream ex Hispaniis educat.

Cristianissimus Francorum Rex, non sine Maiestatis Cesareae voluntate, miserat in Februario mense Oratorem suum ad Turcam, Dominum Cesarem Canthelinum,¹⁾ pro obtinendis inter²⁾ Turcam et Ligam Sanctam induciis, videlicet Cesarem, Regem Romanorum, Hungarie etc., Pontificemque²⁾ ac Venetos, annuitque Turca ad ineundas inducias et salvos conductus Oratoribus veniendi ad se dedit.

Persarum Rex valido exercitu Mesopothamiam ingressus in Maio mense fuit, nondum tamen de eius successu quidpiam intellexi. Nihilominus preterito Decembre 18 millia Turcarum magna strage fuderat. Bellum hoc Persa in favorem Lige Sancte movit, qui propter inducias, que omnino cum Turca suscipiuntur, non poterit esse iam neque tutus a Turca, neque de Sancta Liga bene contentus, quoniam Turca interim omnes suas vires in illum conferet.

Turca hoc novissimo vere 140 loca munita et in littore sita ob id fregerat, quod illi^{b)} debiliora situ et structuris videbantur, timebat enim, [ne] et per classem nostram intercipientur et deinde fortificentur, sed sub hiis induciis remuniet et refortificabit hec alia.

Cesar noster non vult sine coniuge esse ducetque unam ex tribus: aut Regis Cristianissimi filiam,³⁾ aut Regis Anglie,⁴⁾ que est Cesaris ex sorore neptis,²⁾ vel filiam Navarre Regis⁵⁾ unicam, que mortuo patre successura est in Regno, in Comitatu Foies Ducatu Bret,⁶⁾ Comitatus a Lanzon⁷⁾ et Daubas,²⁾ que omnia Hispaniis coiacent etc.

Rex Portugalliae⁸⁾ decimas propter susceptum a Turca in Indiis damnum ecclesiarum suarum occupare decrevit, misit tamen propter formam ad Pontificem, ut eius id gratia et voluntate se facere ostendat.

Veneti, quum perpenderent Maiestatem Cesaream propensum fore ad suscipiendas cum Turca inducias, primi fuere, qui eas ad sex menses pro se obtinuerint, ut sub id tempus dispiciant, quo alie comunes inducie tendent etc.

Venerunt his paucis iam diebus in confinia Sclavonie 5000 Turcarum equitum et 2000 janizarorum, et ita nunc sunt circiter centum millia Turcarum in confiniis, qui tamen nondum quidpiam grande gesserunt etc.

Rex Ioannes amisit totum apud Turcam favorem dubitoque egre eum apud Serenissimum Dominum meum Romanorum etc. Regem consequuturum. Serenissima Regis nostri filia Isabella nondum est pregnans facta etc. Hec itaque sunt, que Vestre Illustrissime Dominationis scitu sunt mihi necessaria visa, neque deinceps obmittam, quicquid succedet, Illustrissime Dominationi Vestre perscribere... Cracoviae, 25 Iulii, anno 1539.

Deditissimus servitor

Hieronymus de Lasko etc. manu sua.

a) in ms. inte

b) in ms. illia

z) sic in ms.

1) Caesar Cantelmo.

2) Paulus III.

3) Margarita, filia Francisci I.

4) Maria, filia Henrici VIII.

5) Ioanna d'Albret, filia Henrici.

6) d'Albret.

7) Alençon (?).

8) Ioannes III.

N. 601.

Cracoviae, 4.IX.1539.

Paulus Wolski, R.P. cancellarius,
Alberto in Prussia duci

pro gratulationibus de munere cancellariatus sibi missis gratias agit;
de delatoribus, qui immerito de duce ad regem deferunt, inter quos
dux [Alexandrum] Howski adnumerat; de aliis rebus a Nicolao Nib-
schitz ducem edoctum iri scribit.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, per Dominum Nipschicz mihi redditas, quibus pro sua heroica in me clementia perbenigne et clementer meis respondere dignata est. Cum tamen inesse illis quedam cum optabilia, tum vero auditu non iniucunda, cognovi Illustrissimam videlicet Dominationem Vestram me in album amicorum suorum recepisse de adeptoque Cancellariatus titulo mihi gratulari, temperare mihi nolui, nec sine vitio ingratitudinis potui, quin id quam gratum quamque

iucundum mihi sit, planum eidem Illustrissimae Dominationi Vestrae facerem. Quo autem genere offitii eam animi mei gratitudinem pro tam hilari clementia Illustrissimae Dominationi Vestrae demonstrare cum cogito, paratius nihil reperio, quam quod frequens et usu omnium receptum est. Gratiarum igitur quas possum maximas actiones ago et habeo eidem Illustrissimae Dominationi Vestrae, et ut in omnibus rebus actionibusque suis prospera sit et felix votorumque omnium compos, vicissim praecor.

Et si tardius hec a me fiunt, quam optaram et quam par erat, humiliter tamen rogo, ne id vitio alicuius incuriae, sed absentiae ab aula meae subscribere Illustrissima Dominatio Vestra dignetur. Totam enim fere estatem in obeundis ex mandato Regiae Maiestatis in Ducatu Mazoviae certis muniis contrivi, quo etiam litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae mihi perlatae sunt, unde nullus apparebat, qui se in aula Illustrissimae Dominationis Vestrae sistere diceret. Quod vero Illustrissima Dominatio Vestra scribit occurrere sepius aliquos, qui nomen Illustrissimae Dominationis Vestrae ad Maiestatem Regiam immerito deferant, inter quos Nobilem Iłowski iisdem litteris exprimere dignata est, eam ego facti purgationem, qua Illustrissima Dominatio Vestra usa est, pro mea sedulitate fideque in eandem Illustrissimam Dominationem Vestram, nunc in aulam rediens ad Maiestatem Regiam detuli et ita, ut Illustrissima Dominatio Vestra voluit, in animum Maiestatis Suae credendum induxi, et in similibus, quae noticiam meam non effugerint, non minus libenter quam fideliter facturus sum.

Verum cum non ita pridem litterae Maiestatis Regiae in negotio Domini Costka ¹⁾ datae sunt, per absentiam quoque meam scire de illis non potui, tum demum tamen datas illas cognovi, cum Illustrissimae Dominationis Vestrae responsivas coram Maiestate Sua legi audiui. Ubi Illustrissima Dominatio Vestra subduriuscule aliquantulum fert de litteris Regiae Maiestatis ad illam datis. Tamen de hoc deque aliis rebus mittitur ad illam a Maiestate Sua Dominus Nicolaus Nipschicz, aulicus Maiestatis Suae, qui abunde, secundum quod informatus est, Illustrissimae Dominationi Vestrae omnia referret et explanabit... Datum Cracoviae, die IIII Septembris, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{a)} servitor

Paulus de Vola Regius Cancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

¹⁾ Stanislaus .

N. 602.

Cracoviae, 5.IX.1539.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci*

per Nicolaum Nibschitz ducem salutatur rogaturque, ut idem Nibschitz in negotio, in quo a rege missus est, ex sententia expeditur.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Cum isthuc Generosus Dominus Nicolaus Nipczicz, Sacrae Maiestatis Regiae, Domini nostri clementissimi, Secretarius, ad Illustrissimam Do-

minationem Vestram proficisceretur, committere nolui, quin meas per illum ad Illustrissimam Dominationem Vestram darem litteras, quibus illi studium et observantiam meam deferrem ac felicia precarer omnia. Si quid est, in quo opera et omne officium meum Vestrae Illustrissimae Dominationi alicui usui hic apud Serenissimos Principes nostros esse possit, haud aliter eo utatur licet, quam eius, quem scit sibi esse semper addictissimum. Nullum enim diem magis hilarem sumam, quam quo officio et obsequio meo Vestrae Illustrissimae Dominationis gratiam demerendi mihi facultas dabitur.

Sed et in eo multum me sibi Vestra Illustrissima Dominatio devinxerit, si ipsum Dominum Nipczicz in eo, cuius gratia ad illam missus est, benigne expedierit, una eademque opera et apud Sacram Maiestatem Regiam, avunculum suum, magnam gratiam inierit, studiumque et observantiamque suam Maiestati eius declarabit et Dominum Nipczicz ex maxime alacri reddet sibi multo alacriorem, ad exhauriendamque quevis mandata Vestrae Illustrissimae Dominationis multo paratiorem. Posset enim ex ea re magnum commodum ad ipsum Dominum Nipczicz pervenire, si beneficio Illustrissimae Dominationis Vestrae optatum earum rerum exitum, de quibus isthuc missus est, consequetur... Cracovia, Nonis Septembribus, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominationis
obsequentissimus capellanus
Petrus Episcopus Cracoviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

N. 603.

Cracoviae, 6.IX.1539.

Samuel Maciejowski, nominatus episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

non ulla culpa sua duriores a rege litteras ad ducem datas esse affirmat.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Retulit mihi Dominus Nipschicz graviter tulisse Illustrissimam Dominationem Vestram, quod a Sacra Maiestate Regia durius ad illam scriptae litterae fuerint, meque eius culpa affinem iudicasse. Ego vero scriptas esse per me litteras inficias non eo, sed certe contra animi mei sententiam scriptae fuerunt. Quemadmodum res acta sit, ex Domino Nipschicz cognoscet Illustrissima Dominatio Vestra. Non enim est tutum omnia litteris committere. Illustrissimam Dominationem Vestram magnopere quaeso, ne suam propterea in me voluntatem immutatam velit. Atque ea sibi omnia de me persuadeat, quae de eo, qui omni officio,

obsequio servituteque sua gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae demereri cupiat atque ea omnia alacri animo facere, quae illi grata esse intellexerit...

Datum Cracoviae, VI Septembris, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor et capellanus

Samuel Maceiowski, Nominatus Episcopus
Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) *manu propria*.

N. 604.

Cracoviae, 22.IX.1539.

*Petrus Gamrat Cracoviensis et Sebastianus Branicki nominatus Posna-
niensis episcopi*

Alberto in Prussia duci

*intercedunt pro Ioanne Gołyński, ut ei dux poenas meritas remittat et
culpam condonet.*

2 sigilli.

H B A, B 2, K.363.

N. 605.

Cracoviae, 22.IX.1539.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,

Alberto in Prussia duci

intercedit pro Ioanne Gołyński.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 606.

Cracoviae, 24.IX.1539.

Petrus Kmita, palatinus et capitaneus Cracoviensis,

Alberto in Prussia duci

pro Armenis Leopoliensibus intercedit.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

*Isti Armeni, Holupko et Iwassko, fratres germani et subditi Regie
Maiestatis de Leopoli, me rogatum habuerunt, ut pro illis diligentius
intercederem ad Illustrissimam Dominationem Vestram. Quam ego ma-*

gnopere rogo, dignetur Illustrissima Dominatio Vestra res eorum, in via arestata et per eos inscia acceptas, dimittere ac reddere. Etenim ipsi viam esse arestatam nescientes, ad ipsam viam prenominatam de alia via diverterant. Nec consulto, sed per insciam et ignorantiam id fecerunt. Proinde iterum atque iterum rogo, dignetur Illustrissima Dominatio Vestra sese cum ipsis in hoc negotio gratiose et benigniter gerere atque eos, cum prefatis rebus eorum acceptis, liberos et securos velit dimittere. Faciet enim Illustrissima Dominatio Vestra rem virtute sua magna dignam. Et quam ego eidem Illustrissimae Dominationi Vestrae omni amico affectu meo non gravabor rependere... Datum Cracoviae, XXIIII Septembris, anno 1539.

Eiusdem Illustritatis Vestre
a) servitor Petrus Kmitha
Comes in Wisznycze, Pallatinus
et Capitaneus Cracoviensis Generalis
manu propria subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

N. 607.

Cracoviae, 26.IX.1539.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
pro Armenis Leopoliensibus.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Armenii isti,¹⁾ cives et subditi Sacre Maiestatis Regie Leopolienses, supplices ad me venerunt, ut mea ad Illustrissimam Dominationem Vestram intercessione uterentur. Ego, etsi sciam Illustrissimam Dominationem Vestram ius suum cuique per se reddere solere, tamen quum sibi profuturum inprimis arbitrarentur, si meas ad Illustrissimam Dominationem Vestram illorum causa scriptas litteras darem, tantum Illustrissimam Dominationem Vestram rogo, quantum aequitas cause postulet... Datum Cracovie, die Veneris ante Michaelis, anno Domini MDXXXIX.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor
Ioannes Comes in Tharnow, Castellanus Cracoviensis etc., a) manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Holupko et Iwassko.

Cracoviae, 26.IX.1539.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci
pro Armenis Leopoliensibus intercedit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Venerunt ad me Holubko, Iwasko, ex civitate Leopoliensi Armeni, supplicantes, ut eis erroris magis quam culpae veniam apud Illustrissimam Dominationem Vestram impetrarem. Neque enim ex industria factum ab illis est, ut ea loca praetergrederentur, in quibus vectigal sive theloneum Illustrissimae Dominationi Vestrae persolvitur, sed cum casu quodam a recta via aberrassent, factum est, ut mercibus eorum per publicanos Illustrissimae Dominationi Vestrae manus iniicerentur, quod professi non essent.

Nunc ego Illustrissimam Dominationem Vestram magnopere quaeso, quandoquidem nihil est ab eis factum data opera, sed errore eorum magis quam culpa accidit, ut praetergrederentur theloneum, velit eis Illustrissima Dominatio Vestra errorem hunc condonare atque merces, quae ademptae sunt, restitui iubeat. Quod ego vicissim omni officio atque obsequio Vestrae Illustrissimae Dominationi referre conabor... Cracovia, XXVI Septembris, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominacionis
obsequens capellanus

Petrus Episcopus Cracoviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

Cracoviae, 9.X.1539.

*Severinus Boner, castellanus Bieciensis,
Alberto in Prussia duci
negotia Gulielmi marchionis Brandenburgensis, archiepiscopi Rigensis,
promovere se studuisse asserit; scribit de Antonio Verancsics, inter-
nuntio regis Hungariae apud regem Poloniae.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Est, quod Illustrissima Dominatio Vestra scire dignetur, ornatissimum virum, Dominum Marcum Grawentall, Reverendissimi et Illustrissimi Principis et Domini, Domini Wilhelmi, Dei gracia Archiepiscopi Rigensis et Marchionis Brandenburgensis etc., Domini mei gracioussimi, Secretarium, reddidisse mihi Illustrissimae Dominacionis Vestrae literas, plane humanissimas et egregia cum singularis eius erga me graciae significacione conscriptas. Quibus in literis, quae est prolixa ac benefica Illu-

strissimae Dominacionis Vestrae natura, uti dignata est excusacione quadam, minime profecto apud me, servitorem suum, necessaria, quod longiore iam temporis intervallo nihil suarum literarum ad me dederit, quum ipsum hoc me facere maxime conveniebat, qui meo scribendi officio erga Illustrissimam Dominacionem Vestram functus sum interea nullo, non me hercle negligencia aut oblivione ulla, sed potius verecundia quadam et timiditate, ne parum aut nihil necessaria scripcione mea sanctoribus occupatam Illustrissimam Dominacionem Vestram curis interpellare occupacioemve reddere videri potuissem. Praesertim cum ista in aula geri viderem omnino nihil, quin id ab aliis Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitoribus, quos hic non minus bonos ac faventes quam multos habet, abunde illi quotidie fere perscriberetur. Quam in partem meum hoc silentium accipere Illustrissima Dominacio Vestra velit, humiliter rogo.

Nam quod ad eam rem attinet, quae quoniam ad Reverendissimum et Illustrissimum Principem et Dominum, Dominum Archiepiscopum Rigensem etc., Illustrissimae Dominacionis Vestrae fratrem, Dominum meum graciousimum, pertineat, promovendam eam apud Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, et ubi ubi opus esset meo obsequio, mihi Illustrissima Dominacio Vestra mandavit. Plane id, pro mea perpetua atque debita erga Illustrissimam Dominacionem Vestram, necnon illius Reverendissimam atque Illustrissimam Dominacionem [observantia], facturus eram impigre ac diligenter, nisi haec fuisset huiusmodi, ut citra ullum prorsus cuiusquam, nedum meum adminiculum, ab ipsa Sacra Maiestate Regia suapte sponte libenter simul et celeriter fieri censeretur iubereturque. Alioqui si aliquod ulliuspian studium vel desyderasset, vel admisisset saltim, ipse quoque illam humili ac tenui servitute mea, quantum valuissem, maxime essem prosequutus. Certe enim ita de me deque meo isto ieiuno quidem illo fortasse, sed prolixissimo atque faventissimo profecto erga Illustrissimam Dominacionem Vestram studio et animo persuasum illi velim, tum demum me nullo in officii genere valiturum nihil, ubi quod Illustrissima Dominacio Vestra mihi mandet, praestare id non possim. Quae quidem voluntas erga Illustrissimam Dominacionem Vestram, humillima ac perpetua, non prius me quam vita ipsa deficiet.

Quid in rebus novis Illustrissimae Dominacioni Vestrae scriberem, prorsus invenio nunc nihil. Nam et si quid erat, cum Dominus Generosus Nicolaus Nibschitz, vere bonus Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitor, ad eandem hinc profectionem adornaret, id ex illo Illustrissimam Dominacionem Vestram plenissime accepisse dubium certe mihi non est. Etiam post illius abicionem accidit in hoc genere aegregium²⁾ sane nihil, nisi quod proximis diebus hic fuit apud Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, a Serenissimo Domino Iohanne Rege Ungariae etc. Internuncius, homo doctus ac prudens, Antonius Wrancius,¹⁾ excusans moram causasque afferens tam diu ad Suam Maiestatem certis de rebus componendis non missi Legati, Domini Reverendissimi Episcopi Vaciensis²⁾ etc...

Datum Cracoviae, ad 9 Octobris, anno Domini 1539.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

a) obsequentissimus servitor

Severinus Bonar C[ast.] B[ieciensis] manu propria subscripsit^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Verancsics.

2) Brodárts.

2) sic in ms.

N. 610.

Cracoviae, 10.X.1539.

*Stanislaus Odrowąż, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci
ob longum in litteris scribendis intervallum infirmitate se excusat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 611.

Cracoviae, 10.X.1539.

*Samuel Maciejowski, nominatus episcopus Chelmensis R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
se curasse nuntiat, ut causa Gulielmi, archiepiscopi Rigensis, promove-
retur.*

Sigill.

*(Annexa: in eodem folio exempla litterarum regis Poloniae ad: sum-
mum pontificem, regem Romanorum, cardinalem protectorem, ma-
gistrum Livoniae, et ad Rigenses, in negotio Gulielmi marchionis
Brandenburgensis, omnia de die 12.X.1539. Scheda adiuncta.)*

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Quod mihi dedit negotii Illustrissima Dominacio Vestra, id per me curatum est diligenter. Reverendissimi atque Illustrissimi Domini Rigensis causa dedi operam, ut esset Summo Pontifici ¹⁾ Cardinalique Protectori ²⁾ quam commendatissima. Sed et ad Serenissimum Dominum Romanorum Regem scriptae sunt in eius negotio litterae diligenter. Neque dubium est mihi, quin eius Reverendissima atque Illustrissima Dominacio citra ullam difficultatem ea omnia, quae cupit, sit obtentura.

Si quid est praeterea, in quo mea opera et servitus Illustrissimae Dominacioni Vestrae usui alicui esse queat, ita sibi de me persuadeat velim, nullum me diem magis hilarem sumpturum, quam quo obsequio illam meo servituteque demerendi mihi facultas dabitur.

Quod reliquum est, opto Illustrissimam Dominacionem Vestram quam diutissime esse incolumem et foelicem. Cui me et servitutem meam iterum atque iterum commendo... Datum Cracoviae, X Octobris, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
capellanus

Samuel Macejowski, Nominatus Episcopus Chelmensis
et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Paulus III.

2) Antonius Pucci.

Summo Pontifici

Sanctissime etc.

Proximo Augusto mense excessit ex hac vita Reverendissimus Dominus Thomas¹⁾ Archiepiscopus Rigensis, qui cum in vivis adhuc esset, ante annos plus minus novem, de consensu et voluntate Venerabilis Capituli sui Coadiutorem suum constituit Reverendissimum et Illustris Dominum Gvilelmum Marchionem Brandenburgensem. Quam ad rem accessit Apostolicae quoque Sedis approbatio. Dataque est ei superioribus hisce diebus omnium bonorum possessio, quae ad Archiepiscopum Rigensem pertinent, ita ut nihil ei iam deesse videatur praeter pallium. Quam ob rem Sanctitati Vestrae supplico, quandoquidem is Reverendissimus et Illustris Dominus Gvilelmus sororis meae filius est, ut in gratiam meam primo quoque tempore pallium ei concedat. Quicquid ei per Sanctitatem Vestram benigne factum fuerit, id mihi ipsi factum interpretabor. Atque duplex beneficium nos accepisse profitebimur, si in eo, quod petimus, nihil morae fuerit interpositum. Habituraque est Sanctitas Vestra utrunque nostrum hoc suo beneficio sibi devinctissimum. Datum Cracoviae, XII Octobris, anno Domini MDXXXIX.

Romanorum Regi.

Serenissime Princeps et Domine, Frater et Consanguineus noster Charissime.

Anni iam plus minus novem intercesserunt, cum Reverendissimus Dominus Thomas Archiepiscopus Rigensis, de consensu et voluntate Venerabilis Capituli sui, Coadiutorem sibi sumpsit Reverendissimum et Illustris Dominum Gvilelmum Marchionem Brandenburgensem, sororis nostrae filium. Quod quidem illius institutum Sedes etiam Apostolica comprobavit. Qui cum proximo mense Augusto vitam cum morte commutaverit, absque ullo negotio et difficultate sororis nostrae filius possessionem bonorum ad Archiepiscopatum Rigensem pertinentium est consecutus. Ita nihil ut ei iam praeter pallium desit et ius regaliū. Ac pallium quidem facile apud Sedem Apostolicam obtinebit. Ius regaliū cum a Maiestate Vestra petendum sit, pro ea necessitudine, quae nobis cum Domino Archiepiscopo intercedit, faciendum ipsi putavimus, ut Maiestatem Vestram rogaemus, quo in nostram gratiam primo quoque tempore voti sui compotem eum efficeret, atque omni semota cunctatione, ius istud regaliū concederet. Quae res tam nobis grata futura est, quam quae gratissima. Illum vero sibi Maiestas Vestra una cum universa familia, quae clara est et illustris, reddet devinctissimum. Datum Cracoviae, XII Octobris 1539.

Cardinali Protectori.

Reverendissime in Christo Pater et Domine, Amice noster Charissime.

Non ita pridem aeternam illam in domum discessit Reverendissimus Dominus Thomas Archiepiscopus Rigensis. Qui cum superstes adhuc esset, ante novem plus minus annos, summa cum voluntate Venerabilis Capituli sui, Coadiutorem sibi sumpsit Reverendissimum et Illustris Dominum Gvilelmum Marchionem Brandenburgensem, sororis nostrae filium. Quod eius factum Clemens Septimus Pontifex Maximus cum comprobasset, citra tumultus ullos data est ei possessio bonorum ad Archi-

episcopum Rigensem pertinentium. Nihil ut ei iam praeter usum pallii deesse videatur. Hoc ei a Sanctissimo Domino Nostro concedi petimus. A Reverendissima Dominatione Vestra magnopere postulamus, ut petitionem istic nostram adiuvet atque hoc agat modis omnibus, ut sororis nostrae filius primo quoque tempore voti sui compos efficiatur. Plurimum sibi ea re Reverendissima Dominatio Vestra voluntatem nostram demerebitur futuriq[ue] sumus de gratia referenda solliciti. Datum Cracoviae, XII Octobris, anno Domini MDXXXIX.

Magistro Livoniae.²⁾

Magnifice Domine, Amice syncere nobis Dilecte.

Cum planum id sit et indubitatum Rigensem civitatem in fide semper antea et potestate Archiepiscoporum Rigensium fuisse, postea vero concordia quadam inter Magistros et Archiepiscopos inita, communem utrumque factam esse, non aequum nobis videtur, ut ea nunc solius Magnificentiae Vestrae auctoritatem agnoscat. Quam ob rem cum Magnificentia Vestra summa cum potestate in terra Livonia versetur, proprie hoc ad munus eius pertinere existimamus, ius ut cuique suum tribuat, neque alicui sibi quicquam usurpare quempiam permittat. Id quod ut faciat, civitatemq[ue] Rigensem communem potius cum Archiepiscopo habere, quam contra ius et aequitatem sola possidere velit, magnopere postulamus. Nam et officio boni et iusti Principis functa erit et lites effugiet, quarum exitus, itidem ut bellorum, incertus esse consuevit, et nos hac animi sui aequitate plurimum sibi demerebitur. Quin et ad laudem id Magnificentiae Vestrae pertinebit, gratiae si causa potius cessisse Archiepiscopo iure suo videbitur, quam si sententia iudicis idem nihilominus facere compulsa fuerit. Etiam atque etiam hortamur Magnificentiam Vestram, ut quod factura tamen est aliquando, id nostris potius postulationibus adducta faciat, quo isto suo officio et nos demereri et Reverendissimum ac Illustrem Dominum Archiepiscopum Rigensem, sororis nostrae filium, devinctum sibi habere queat. Bene valere et foelicem esse Magnificentiam Vestram optamus. Datum Cracoviae, XII Octobris, anno Domini MDXXXIX.

Rigensibus.

Famati, grate Dilecti.

Cum liquido constet vos antea in solius Archiepiscopi vestri fide et potestate fuisse, mirari satis non possumus, quod nunc alterius auctoritatem agnoscere mavultis, quam eius, ad cuius dominium proprie pertinetis. Quod si in commune utriusq[ue], et Magistri et Archiepiscopi ditioni subiecti esse velletis, ferendum id tamen esset, cum praesertim ita ante complures annos convenerit inter Dominum Magistrum et Dominum Archiepiscopum, ut communis esset utriusq[ue] vestra civitas. Nunc quam recte feceritis, quod alterius iugo excusso, alteri vos totos subiceretis, vos videretis. Nos certe aequum censemus, ut iure quisque suo potiatur. Cumq[ue] factus sit hisce temporibus Rigensis Archiepiscopus Reverendissimus et Illustris Dominus Gvilelmus Marchio Brandenburgensis, sororis nostrae filius charissimus, non potuimus, quin pro eo amore, quo illum prosequimur, a vobis postularem, ut officii vestri memores solitum et de iure debitum homagium ei praestaretis bonaq[ue] cum eius, tum Venerabilis Capituli, restitueretis, et quod facturi tamen estis aliquando necessario, sententia iudicis compulsi, id nunc faceretis potius

voluntarii, cum et apud nos et apud ipsum Reverendissimum et Illustrem Dominum Archiepiscopum obsequio vestro gratiam inire possitis. Datum Cracoviae, XII Octobris, anno Domini MDXXXIX.

Schedula adiuncta:

Earum litterarum exempla, quae Illustrissima Dominatio Vestra habere voluit, mitto cum presentibus Dominationi Vestrae Illustrissimae.

1) *Schöning.*

2) *Hermannus a Brüggenei.*

N. 612.

Cracoviae, 12.X.1539.

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis,
Alberto in Prussia duci
omnem diligentiam apud regem se adhibuisse nuntiat, ut postulatae a
duce litterae in negotio Gulielmi marchionis Brandenburgensis, archi-
episcopi Rigensis, a rege scriberentur; refert de nuntio eiusdem epi-
scopi; de Tartaris repulsis.*

Vest. sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Littere Illustrissime Dominationis Vestre sunt mihi reddite, quibus mihi iniungere dignata est, ut negotium Illustrissimi Principis Domini Vilhelmi, Marchionis Brandenburgensis etc. et Archiepiscopi Rigensis etc., apud hanc Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, diligenter (prout necessitas exposceret) procurarem, maxime vero in obtinendis a Maiestate Sua litteris et ad Summum Pontificem¹⁾ pro pallio, et ad Serenissimum Romanorum Regem pro obtinendis (ut vocant) regalibus, utque iis expeditis, Nunccius Reverendissimi et Illustrissimi Domini Marchionis Vilhelmi etc., mea cura et diligentia seu sollicitudine, ab aula Serenissimi Regis mei expeditur.

Ea omnia, Illustrissime Princeps, iuxta scripta et mandata Illustrissime Vestre Dominationis expedita sunt. Litteras Illustrissime Dominationis Vestre et Illustrissimi Domini Vilhelmi Marchionis etc. primum Sacre Maiestati Regie reddidi et ea retuli, quae ad confirmandum amorem et conservandam amicitiam durabilem utilia fore putabam, deinde curavi, ut littere ex arbitrio Illustrissime Dominationis Vestre scriberentur. Ad quae omnia Regia Maiestas, pro sui erga Illustrissimas Dominationes Vestras animi propensione sincerissima, libentissime annuit et litteras tales scribi iussit, quales negotium ipsum postulabat, et ad Summum Pontificem pro pallio, et Regiam Romanorum Maiestatem pro regalibus etc., et ad Status Livonie, quibus declarat maiorem²⁾ et arctiorem²⁾ amicitiae vinculum cum ipsis per hanc sublimacionem Illustrissimi Domini nepotis sui charissimi iniisse. Quae omnia ex predictarum litterarum copiis Illustrissima Dominatio Vestra uberius cognoscet, quarum copias Illustrissime Dominationi Vestre Reverendus Regni Vicecancellarius suis litteris inclusas mittit.

Nunccius vero Illustrissimi Domini Marchionis Vilhelmi ad summum

post triduum hinc discedet. Expectat tantum, ut Regia Maiestas litteras subscribat. Quod propter summum, quem ex podagra et ciragra patitur, dolorem facere nequivit. Iam tamen dolore recedente, facere poterit. Ego vero, Illustrissime Dominationis Vestre observantissimus et addictissimus servitor, ea de re Maiestatem Suam absque intermissione sollicitabo, ne negotio mora aliqua noceat. Mea vero hec obsequia, semper Illustrissime Dominationi Vestre paratissima, Illustrissima Dominatio Vestra clementer suscipiat, tanquam ab eo, qui omnibus viribus et quavis honestissima commendatione Illustrissime Dominationi Vestre placere studeo, mihi que, quidquid libuerit, sedulo iniungat et mandet. Semper agnoscet homuncionem, ad quevis sua mandata obsequentissimum.

Nova hic pro hac vice, que Illustrissime Dominationi Vestre scriberem, nulla omnino sunt preter hec, quod aliquod centa equitum Tartarorum in finibus circa Kyow a nostris cesa sunt. Adducti sunt ex eo prelio captivi Maiestati Regie quindecim, qui nondum ulla de re examinati sunt. Alia nulla sunt, que scriberem... Cracovie, 12 die Octobris, anno 1539.

Illustrissime Dominationis Vestre
addictissimus servus

Thomas Soboczki, Tribunus Lanciciensis, Sacre
Maiestatis Regie Polonie a Poculis.

z) sic in ms.

1) Paulus III.

N. 613.

Covaliae, 27.X.1539.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

excusationes ducis supervacaneas esse affirmat; gratias agit pro eo, quod dux ipsum loco demortui Christophori Szydłowiecki habere velit; de regis infirmitate refert.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, quibus praeter modum humane id excusare dignetur, quod parum appositos et congruentes titulos hactenus scribendo mihi tribuerit, in re parvi momenti, quam ipse nullius reputabam, longa honorificaque haerens praefatione. Sane is error, si error appellari debet, multo inferior erat, quam ut in sui purgationem Illustrissimam Dominationem Vestram devocare deberet. Tum si vel magnus esset, nunquam tamen induci possem, ut illum profectum esse crederem ex offenso et indignabundo Illustrissimae Dominationis Vestrae in me animo. Verum quia et hoc ipsum, quod nihil est, tanti facit Illustrissima Dominatio Vestra, effusi et nimii illius erga me favoris argumentum est. Nam ego haec omnia casu potius, quam concepta voluntate iudicabam provenisse.

Quod autem me optimi illius ac omni laude digni viri vita functi, Christophori a Schidlowiecz, loco habere vult, agnosco summam et excellentem Illustrissimae Dominationis Vestrae gratiam, quam mihi vel hoc solo nomine abunde testatam facit. At cum utriusque magnitudinem animo contemplor meo, nempe et Illustrissimae Dominationis Vestrae, tanti haeris^{a)} et Principis celsitudinem, et illius, cuius in locum sum successurus, incredibiles virtutes singularibus rebus agendis accommodatas, vix me confido parvitate mea expectationi de me Illustrissimae Dominationis Vestrae satisfacturum responsurumque. Quitquid tamen unquam vel viribus, vel offitiis, studiis et ministeriis ipsis aliquid posse existimabor, id omne alacri pronoque animo ad eius vota adeoque iussionem semper effundam, paratus ad omnem occasionem conducibilem rationibus favoris huius erga me Illustrissimae Dominationis Vestrae augendi, stabiliendi et conservandi. Quem et ipsum ego semper concupivi, utpote Principis per omnes virtutis numeros laudatissimi, prudentiae, sapientiae ac praesentissimi consilii vi, praestantia insigni, in amicitiiis retinendis fide et constantia memorabili. Atque si Principibus placere viris non postrema in laude esse ducitur, certe Vestrae Illustrissimae Dominationi probari, tot tantisque virtutibus illustri, magno et obfirmato animo stat sententia, a qua nulla ratione nullisque modis me deturbari aut deduci patiar. Ex hocque tempore omnem fidem et constantiam Illustrissimae Dominationi Vestrae meam adstrictam et obligatam esse volo, seu in publicarum seu privatarum rerum pertractatione. Siquidem ita sum persuasus de Illustrissima Dominatione Vestra, ut neminem ex omnibus credam et melius et prudentius, et maiore cum autoritate consulere posse cum publicae Regni huius necessitati, e qua nunc hoste tam potenti, nobis viciniore quam alias facto, gravissime laborat, tum Sacrae Principum nostrorum Maiestatis dignitati.

Neque revera cuiquam magis congruit id, quam soli Illustrissimae Dominationi Vestrae, tum propter eam, quae iam illi est cum hoc Regno coniunctionem, tum propter affinitatis et sanguinis vincula, quae illi cum Sacris Principibus nostris arctissima intercedunt. Ad quod faciendum haec quoque Illustrissimam Dominationem Vestram sollicitare non postreme videntur: Regis senioris gravis senecta infirmaque valetudo, iunioris vero viridis admodum ac rerum nescia aetas, Regni socialis amor et impendens periculum. Vetus enim illud est, et parietem proximum non esse negligendum, ne, dum ille arserit, tuus quoque vicinitate flammae ardere incipiat. Et tutum magis est alienum parietem hosti habere oppositum. Quae omnia Illustrissima Dominatio Vestra alto et celso animo suo multo acutius dispicere dignatur.

Et si subinde Sacrae earum Maiestates non facile admittunt consilia, adnitar tamen, una cum Illustrissima Dominatione Vestra, Sacras earum Maiestates urgere, ut sine renitentia obtemperent sanis consiliis. Ad quod et ad cetera^{z)} omnia Illustrissima Dominatio Vestra experietur semper promptitudinem, fidem et obsequentiam meam. Quod itaque reliquum est, rogo maiorem in modum Illustrissimam Dominationem Vestram, velit me iam in servitorem suum adoptare et mea fide, obsequio ac omni offitio pro iure et arbitrato suo uti... Datum ex Cowalia, XXVII Octobris 1539.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae Dominationis servitor
Ioannes Comes in Tarnow, Castellanus Cracoviensis

^{a)} manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

z) *sic in ms.*

Posnaniae, 20.XI.1539.

Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis, et Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

pro Alberto Iosephi, cive Posnaniensi, intercedunt, ut ei debita quaedam per subditos ducis ab eo contracta, persolvantur.

2 sigilla.

H B A, B 2, K.363.

Cracoviae, 7.XII.1539.

Severinus Boner, castellanus Bieciensis,

Alberto in Prussia duci

parata servitia declarat; equum gradarium duci se comparaturum promittit; refert de bona valetudine regis; de adventu nuntiorum a rege Hungariae et a sultano missorum; de nuntiis in Turciam, in Hungariam, ad regem Romanorum et ad Sedem Apostolicam mittendis.

Vest. sigilli.

(Annexum: exemplum litterarum Hieronymi Łaski ad Severinum Boner)

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Generosus Dominus Nicolaus Nibschitz etc., bonus Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitor, meus non vulgaris amicus, huc isthinc adveniens attulit mihi ab Illustrissima Dominacione Vestra litteras, quibus in litteris, quae Illustrissima Dominatio Vestra pro prolixae ac beneficae suae naturae benignitate ad me est scribere dignata, prae se tulerunt immortalis eius erga me, servitorem eius, gratiae abundantiam, de qua, quas debeo, summas Illustrissimae Dominacioni Vestrae ago habeoque certe, dum vivam, semper gratias. Equidem quod meae perpetuae erga Illustrissimam Dominacionem Vestram observantiae fuit, est eritque semper studium et debitum, nihil profecto unquam ullo in obsequii genere neque tam humile, neque tam arduum, sive id apud Principes meos clementissimos, sive apud alium quemvis hoc in Regno praestandum fuerit, quin hoc modo possim, cupidissime sim Illustrissimae Dominacioni Vestrae praestaturus. Cuius animi mei si hactenus nullam significationem dedi, id aut exilitate mea acciderit oportet, aut certe eo, quod eiusmodi in re nulla me meaque ista ad omne Illustrissimae Dominacionis Vestrae mandatum prona opera uti dignata est. Quam si aliquando usui illi esse evenierit, cognoscet in efficiendis eius mandatis facultatem, deinde vitam ipsam prius, quam aut voluntatem aut conatum me defecisse.

Mandatum Illustrissimae Dominacionis Vestrae de comparando ei bono equo gradario erit mihi quidem, ut si quid aliud, maximae curae, sed haud dubie curatum iam id a me probe fuisset, si de voluntate Illustrissimae Dominacionis Vestrae maturius paulo cognovissem, quam hoc genus equos certe non pessimos, partim Illustrissimo Domino Ottoni Henricco Palatino Reni etc., partim aliis in Germania Principibus, non-

nullos eciam in aulam Serenissimi Romanorum Regis muneri distribui. Nunc et si ea est apud nos talium equorum penuria, ut et rari iam et iidem minime excellentes, ac plerique minime proceri intermorientibus nescio quo modo generosioribus equireis reperiantur, tamen si quem vel meo ipse in stabulo aegregium et ista Illustrissimae Dominacionis Vestrae fortuna dignum habuero, vel in regione submontana Ungariam Russiamque pertinente, unde maxime tales equi proveniunt, quo nunc ad bona et tenutas meas iter adorno, nactus ero, in quo unice elaborabo, communicato cum Domino Nibschitz et Domino Iosto Ludovico¹⁾ consilio, dabo operam, ut ne valde diu eiusmodi equo Illustrissima Dominacio Vestra careat, nisi si omnino omne hoc genus interierit.

Quid in rebus novis Illustrissimae Dominacioni Vestrae scribam, non sane invenio nunc quitquam, nisi, si hoc scire Illustrissima Dominacio Vestra avet, Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, abiectis proximi morbi reliquiis, pro istius aetatis condicione satis firma uti valitudine. Quae eadem est caeteris quoque Principibus meis clementissimis, Dei benignitate, commodissima.

Egit hic trium septimanarum fere spacio Serenissimi Ioannis Ungariae Regis Orator, Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Colocensis²⁾ etc., in negotio antiphernorum cavendo et, ut hic loquuntur, reformationis faciendae Serenissimae Ungariae Reginae, istarum Maiestatum filiae.

Fuisse eciam hic Illustrissima Dominacio Vestra non ignorat Imperatoris Thurcarum³⁾ Internuncium, a quo Maiestas Regia sit invitata ad ceremonias celebrandas, quas ille in elocanda filia et in circumcidendis duobus filiis proxime instaurat. Quam ob rem Sua Maiestas mittit eo suum Nuncium, Dominum Thomam Sobotzki, Pocillatorem etc. Proficiscitur eciam in Ungariam ad Serenissimum Regem Ioannem Legatus Dominus Magnus Petrus Sobiensski,⁴⁾ Palatinus Cracoviensis. Dominus vero Reverendissimus Ioannes Vilamowski, nominatus Camienecensis, ad Serenissimum Romanorum Regem mittitur, inde ad Sedem Apostolicam profecturus. Credibile autem est Serenissimi quoque Regis Ioannis Oratorem cum nostro Nuncio ad Thurcam iturum. Causam istarum legationum eam esse nemo non facile intellexerit, ut Thurcae animus et impetus a Regno Ungariae aliquo modo averteretur. Haud eciam Illustrissima Dominacio Vestra nescit Dominum Hieronymum Lasski imperio sui Principis, Serenissimi Romanorum Regis, ad Thurcam celeriter, et nemine nostrum opinante, cucurisse. Quo ex itinere, cum esset apud Palatinum Valachiae,⁵⁾ scripsit ad me litteras, quorum exemplum Illustrissimae Dominacioni Vestrae mitto...

Datum Cracoviae, ad 7 Decembris, anno 1539.

Illustrissimae Dominacionis Vestrae

a) obsequentissimus servitor

Severinus Boner C[ast.] B[ieicensis] manu propria subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

3) Solimanus II.

1) Decius.

4) Petrus Kmita de Sobień.

2) Franciscus de Frangepanibus.

5) Radu Paisie.

Annexum: Hieronymus Łaski ad Severinum Boner 18.X.1539:

Charissime Domine, Affinis etc.

Veni huc in Chrolow ad Palatinum Valachie,¹⁾ a quo plane honorifice et amice sum exceptus, missis mihi obviam ad secundam quidem ab illo loco mansionem Dominum²⁾ Varlica, ad proximam vero Domino Coszme-

logo. Scire debetis Palatinum misisse magnum quendam curiensem suum, Selha dictum, cum valida manu versus Soroka propter arcendos Tartaros, quos aut suam aut Maiestatis Regie in dicionem impetum facturos esse certior est redditus. Itaque ne sitis huius itineris valde securi.

De Petro Palatino²⁾ scriptum est mihi illum a Rege Thurcae brevi prodi debere, magnaue una dona missum iri, quo hac ratione in gratiam redeat. Terra ista Valachie magnopere vacillat timetque sibi, ne tota a Turca occuparetur, sicuti Moldaviam occupare cogitat. Unde expulsus a suis Palatinus, implorata Caesaris³⁾ ope, restitutus fuit. Id aegre ferentes adversarii, ad Turcam profecti, eiusdem iussu prehensi et custodie traditi sunt. Unde nunquam exhibunt. Post haec statim vocatus a Cesare Palatinus aegritudinem simulavit, satrapis eius interim aliis huc, aliis in Transilvaniam dilabentibus. Caesar magna vi in aestate expeditionem parat in Ungariam faciendam. Ipsi quoque Palatino Valachie sese accingere, ut cum Tartaris Transilvaniam invadat, imperat. Itaque nunc certe pertimesco, ut nunquam magis antea. Commendo me amoris Dominacionis Vestrae. Deus faxit, ut inde cito redux nos inter nos visamus. Datum in Chrolow, feria quarta Sancti Luce, 1539.

Hieronimus de Lassko.

z) sic in ms.

2) Petrus Rareš.

1) Radu Paisie.

3) Solimanus II.

N. 616.

Posnaniae, 11.XII.1539.

Andreas a Gôrka, castellanus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

pro Cherubino Kosmaczewski (in ms. Cotzmaczewski), qui ad ducem in causa de successionem bonorum appellavit.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 617.

Cracoviae, 20.XII.1539.

Samuel Maciejowski, nominatus episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

negotium, a duce sibi commendatum (ut rex Daniae [Christianus III] cum palatino Rheni [Friderico II] in gratiam et concordiam reducantur), legato ad regem Romanorum [Ferdinandum] misso concreditum esse nuntiat.

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

Illustrissime Princeps etc.

Oportune cecidit, ut sub id ipsum tempus literae venirent Illustrissimae Dominationis Vestrae, quo mittendus erat a Sacra Maiestate Regia Legatus ad Serenissimum Dominum Romanorum Regem. Quam ob rem

ita, ut mihi literis suis Illustrissima Dominatio Vestra mandavit, curavi diligenter, ut negotium id, de quo scripsit ad Sacram Maiestatem Regiam, Legato diligenter commendaretur. Cui inter alia mandata hoc quoque datum est, ut, quantum posset, persuadere Serenissimo Domino Romanorum Regi conaretur, ut Serenissimum Dominum Daniae Regem cum Illustrissimo Domino Palatino Rheni in gratiam et concordiam reduceret, atque ea in re non sua modo, sed et Imperatoriae Maiestatis, fratris sui, autoritate uteretur. Spes est in Deo pacis et dilectionis, pacem istam et dilectionem inter Principes hoc conciliatam iri. Si quid erit aliud, in quo opera et servitus mea Illustrissimae Dominationi Vestrae alicui usui esse possit, haud minorae^{z)} confidentia imperet licebit, quam cuicunque servitorum suorum, quos sibi addictissimos esse novit. Omnia mandata Illustrissimae Dominationis Vestrae magna semper animi alacritate exhaurire conabor... Datum Cracoviae, die XX Decembris, anno Domini MDXXXIX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor et capellanus

Samuel Macyeiovski Nominatus Episcopus Chelmensis
et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

z) *sic in ms.*

N. 618.

Gilgenburgi, 31.XII.1539.

Felix Srzeński, palatinus Plocensis,

Alberto in Prussia duci

nobilem Iacobum Wiszniewski, famulum suum, commendat,

Sigill.

H B A, B 2, K.363.

N. 619.

Brzozów, 5.I.1540.

*Stanislaus Tarlo, episcopus Premisliensis,
Alberto in Prussia duci
pro gratulationibus gratias agit; dolet de perturbato statu Ecclesiae.*

*Sigill.**(Adest versio germanica)**H B A, B 2, K.364.*

Illustrissime et Excellentissime Princeps etc.

Litteras Illustrissimae Dominacionis Vestrae, solita eius humanitate et in omnes bonos singulari favore refertas, et reverenter, ut par est, suscepi et integerrimo affectu sum exosculatus. Ex quibus non absque summa animi mei leticia nichil obscure cognovi, quam cordi fuerit Illustrissimae Dominacioni Vestrae mea hec vocacio ad Episcopatum Premisliensem quamque ex animo cupiat, ut ea sit ad laudem et gloriam Dei eiusque Ecclesiae, inter tot factionum seculi nostri turbulentissimos estus laborantis, frugifera et salutaris. Preterea id quoque ultro pro animi sui candore, nempe favorem et benignitatem suam, dignatur offerre, quod michi votis omnibus fuerat ambiendum. Inprimis agnosco heroicum plane et christiano Principe dignum animum, qui nutantem Ecclesiae statum solidioribus semper columnis fore fulciendum pili flagrat desiderio, quo scilicet ad presentium errorum sevimas procellas minus expavescat et se, licet nusquam maiora quam eiusmodi adversitatibus hauserit incrementa, in solida petra senciatur esse fundatam portasque inferi adversus se non prevaluisse in Domino gloriatur.

Quae res si reliquis orbi monarchis perinde curae esset, iam dudum is fatalis mundi, quo non pridem misere concutitur, tumultus conquiescet. Demum Illustrissimae Dominacioni Vestrae maiores, quas possum, pro eius tam affluentem, quam sponte refert, gratia habeo gratias, licet illi nullo verborum apparatu satis posse responderi confidam. Quantum verum ad meum erga se studium et devocionem attinet, tametsi operam meam in hac aula et Regno adhuc, quod aiunt, in herba esse intelligam, tamen id omne, quod a mea parvitate Illustrissimae Dominacioni Vestrae devocionis et officii prestari poterit, nichil sibi hoc nomine senciatur defuturum. Illustrissimae Dominacionis Vestrae erit michi pro arbitratu suo, tanquam uni ex suis minimis, imperare et albo suorum servitorum numerare... Datum in Brzozow, Episcopatus nostri vicco, die quinta Ianuarii, anno Domini 1540.

a) Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
devotissimus servitor et capellanus

Stanislaus Episcopus Premisliensis manu sua propria.^{b)}

a)-b) manu propria.

Cracoviae, 3.II.1540.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci*

*pro Ioanne Gołyński intercedit, ut ei dux nonnihil de severitate sua
remittat et bona, quae in Ducatu possidet, pacifice possidere vel
fratribus ea dividere permittat.*

(Adest versio germanica)

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Cracoviae, 23.II.1540.

*Senatores et consiliarii Regni Poloniae,
Alberto in Prussia duci*

*si facinus, a Ioanne Gołyński perpetratum non ex toto remissum esse
potest, rogant, ut saltem fratri ipsius bona eius, in Ducatu Prussiae
sita, emere vel permutatione facta possidere liceat.*

18 sigilla.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Agimus ingentes gratias Illustrissimae Dominationi Vestrae, quod petitionis nostrae rationem habuerit et de sua erga Dominum Golinski severitate nonnihil remiserit. Etsi enim dedit hoc potissimum petitioni Sacrae Maiestatis Regiae, Domini nostri clementissimi, tamen et nostras preces suum apud Illustrissimam Dominationem Vestram pondus habuisse ex decreti exemplo, quod nobis ostensum est, perspeximus. In quo etsi leviora esse pleraque videmus, quam fuerint antea, tamen petendum adhuc ab Illustrissima Dominatione Vestra duximus, ut plus etiam misericordiae Domino Ioanni Golinski impartiat atque eum bona sua, quae habet in ditione Illustrissimae Dominationis Vestrae, possidere permittat. Id si eiusmodi esse videtur Illustrissimae Dominationi Vestrae, ut nequaquam sit concedendum, saltem hoc, quod aequum est, precibus nostris largiatur, ut ne perdat iustum cum impio. Docent etiam nos sacrae litterae, quod filius non portabit iniquitatem patris. Multo minus fratrem plecti oportet, si quid animadversione dignum frater designaverit.

Quare cum et legibus cautum et moribus ita sit receptum, quod alienatio bonorum, immobilium praesertim, fieri non possit nisi consentientibus his, qui sunt genere proximi, quodque iis excludere omnes alios ab emptione liceat, dummodo quod ab alienis precium oblatum est, id ipsi numerare non recusent, rogamus Illustrissimam Dominationem Vestram, ne velit fratrem Domini Golinski impeditum, quominus ipse potius quam alienus quispiam bona ista emat aut permutatione facta possideat. Nam quod in se facinus concepit frater, eius poenas fratrem luere aequum non est, neque propter fraternum peccatum iure agnationis sive propinquitatis frater excidere debet. Satis sit ipsum, qui criminis est affinis, ex

ditione Illustrissimae Dominationis Vestrae exterminatum esse. Frater qui nihil ipse admisit, cur iure suo privetur?

Etiam atque etiam Illustrissimam Dominationem Vestram petimus, quandoquidem id maxime est cum aequitate coniunctum, ut Domino Ioanni Golinski, fratri potius, quam alieno, bona sua tradendi potestatem permittat. Sin autem et hoc ab Illustrissima Dominatione Vestra impetrari non potest, quod nobis cumprimis aequum et iustum videtur, rogamus Illustrissimam Dominationem Vestram, ut modo hoc in gratiam nostram faciat, ut ne velit Dominum Ioannem Golinski prorsus perditum. Quod quidem futurum esset, si id constituta tempore solutio bonorum esset partienda et non coniunctim potius omnis pecunia praesens esset numeranda. Quid enim ille commodi habiturus esset, si minutatim ei statutis temporibus pecunia numeraretur et non coniunctim potius solveretur? Quandoquidem qui empturus est bona, is ea integra et praesentes ex eis fructus percipiet. Aequum certe est, ut pecuniam etiam praesentem atque integram numeret. Quanto remissius egerit cum homine Illustrissima Dominatio Vestra quantoque plus precibus nostris concesserit, tanto sibi nos magis devinxerit, atque omnibus officiis et obsequiis nostris gratam et memorem voluntatem Illustrissimae Dominationi Vestrae praestare conabimur... Cracovia, die XXIII Februarii, anno MDXXXX.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
obsequentes
utriusque status Senatores et Consilarii Regni
Poloniae, in Conventu Cracoviensi congregati.

N. 622.

Cracoviae, 28.II.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de negotio regundorum finium usque ad adventum regis in Lithuaniam
differendo.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 623.

Cracoviae, 5.III.1540.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
regi grata fuisse nuntiat ea, quae dux ei per Nicolaum Nibschitz signifi-
cavit; de oratore regis [Thoma Sobocki] in aula imperatoris Turca-
rum [Solimani II] refert.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Quae Illustrissima Dominatio Vestra Sacrae Regiae Maiestati per
Dominum Nipczicz induxerat in animum significanda, ea is ipse Sacrae

eius Maiestati in Reverendissimi Domini Cuiaviensis Episcopi¹⁾ et mei praesentia exposuit. Quae omnia Sacra eius Maiestas, ut necessaria ac summa cum prudentia coniuncta, singularique ex animi Illustrissimae Dominationis Vestrae in se inductione, tum in universam Rempublicam cupida propensione profecta, dici haudquaquam potest, quam grato et obvio animo acceperit, praesertim vero quod ab Illustrissima Dominatione Vestra haec eadem fuerint significata.

Atqui Dominum Deum misereat Rei Christianae. Sacra Regia Maiestas omnem dabit operam eius rei plenius investigandae. Nam interea temporis habet Sacra Maiestas Legatum et Oratorem suum²⁾ apud Thurcarum Imperatorem, cui perpropere iniunget misso celeriori tabellario, ut omne suum studium huc conferat, quo eas res in aula illius Imperatoris subodorare possit. Alia ex litteris Sacrae Regiae Maiestatis intelligere dignabitur.

Ego vero omnem operam, studium et offitium meum ad Illustrissimam Dominationem Vestram defero, quibus pro suo arbitratu ad omnem occasionem uti velit Illustrissima Dominatio Vestra... Datum Cracoviae, quinta Martii, anno Domini 1540.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
^{a)} servitor

Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Lucas a Gôrka.*

2) *Thomas Sobocki.*

N. 624.

Cracoviae, 6.III.1540.

*Lucas a Gôrka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci*

*se mentem ducis, per litteras et per Nicolaum Nibschitz sibi apertam,
inito cum castellano Cracoviensi consilio, regi declarasse nuntiat
eamque regi gratam fuisse.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Reddidit mihi Generosus Dominus Nicolaus Nipczicz, aulicus Sacrae Maiestatis Regie, Domini mei clementissimi, et Consiliarius Illustrissime Dominationis Vestre, litteras mentemque eius aperuit et declaravit, quae in re, inito consilio cum Spectabili et Magnifico Domino Ioanne Comite de Tarnow, Castellano Cracoviensi etc., consulto nobis visum fuit declarare ea Sacrae Maiestati Regie, Domino nostro clementissimo. Quod Sua Sacra Maiestas Regia gratissimo animo a Illustrissima Dominatione Vestra accepit, prout ea uberius ex litteris eiusdem Domini Nipczicz intelligere dignabitur. Ego obsequia mea Illustrissime Dominationi Vestre quo possum diligencius commendo et rogo, ut solito suo favore me amplecti non desistat, de meque ea singula sibi polliceri Illustrissima Dominatio Vestra dignetur, quae boni servitoris erga Dominum suum sint officia. Datum Cracoviae, VI Marcii 1540.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
benevolus Lucas a Gôrka Comes, Dei gracia
Episcopus Vladislaviensis.

Cracoviae, 15.III.1540.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

pro favore, quo dux [Stanislaum] Kostka prosequitur, gratias agit; de necessitate novi modi defensionis contra Turcas refert auspicaturque, ut et reliqui principes christiani tandem expergiscantur et oppressos iam christianos ex hostis faucibus eripiant.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Redditae sunt mihi litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae nimirum benignae humanitateque et gratia haudquaquam vulgari redundant^{a)}. Quanto vero uberiores erga me litteris suis testificatur Illustrissima Dominatio Vestra animi sui inductionem et benevolentiam, tanto me sibi devinctiorem ac in usus suos et quevis offitia reddit promptiorem. Daboque operam pro omni virili mea, ut hic favor et benevolentia erga me Illustrissimae Dominationis Vestrae, et mea item in illam observantia magis ac magis sedulo coalescat et augeatur, tum ne quid in me unquam vel offitii, vel studii, vel denique in obeundis suis quibusvis ministeriis diligentiae desyderetur.

Porro pro ea gratia, qua se complexuram Dominum Kostka recipit et pollicetur Illustrissima Dominatio Vestra, magnam idque summa cum diligentia ago et habeo gratiam Illustrissimae Dominationi Vestrae, quam, ut est vir alioqui frugi, mecum una de Vestra Illustrissima Dominatione mereri modis omnibus contendet.

Apud nos veteri more procedunt omnia. Instituta est defensio solita et prisca ratione. Consulitur, ut deinceps commodior validiorque constituatur defensionis modus et pararentur praesidia, tum ex Regno, tum ex Magno Ducatu Littuaniae. Sollicitat ad hoc noxia praepotentis hostis Thurcae^{b)} vicinia, a quo multa in spetiem bona nobis saepe adferuntur. Quibus, ut facile coniciere est, lactat et ludit spem nostram. Quae nos ita accipimus, quemadmodum illum velle intelligimus.

Utinam reliqui Orbis Christiani praesides et monarchae aliquando expergiscerentur et miseros mortales christicolae a tyrannide, adeoque ex faucibus hiantis hostis, ereptum satagerent. De quo alias plura, et quotiens aliquid scriptu dignum occurret, non committam pro meo erga Illustrissimam Dominationem Vestram studio, quin id illi significem... Datum Cracoviae, XV Martii 1540.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
c) servitor

Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit.^{d)}

a) in ms. redundanteis

b) in margine.

c)-d) manu propria.

Cracoviae, 18.III.1540.

*Paulus Wolski, cancellarius R.P.,
Alberto in Prussia duci*

*ob adversam valetudinem se nuntiis ducis in negotio limitum ad regem
missis operam suam praestare non potuisse significat; de banno impe-
riali contra ducem abrogando se regi in mentem reduxisse nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Existentibus hic apud Sacram Regiam Maiestatem Illustrissimae Dominationis Vestrae prioribus Nuntiis, ego tum adversa valetudine pedumque dolore distinebar, neque e domo per aliquot septimanas egrediebar Serenissimumque Principem nostrum visere minime poteram. Quod ipsimet Illustrissimae Dominationis Vestrae Nuntii viderunt. Itaque in negotio illo limitum cum Ducatu Litwaniae, de quo etiam mihi Illustrissima Dominatio Vestra scribere dignata est, operam et servitutem meam, semper ad nutum illius paratam et expeditam, prestare quidem illi tum per valetudinem adversam non potueram, non sine animi mei dolore. Sacram tamen Regiam Maiestatem scio decrevisse finem de ipsis limitibus facere velle, quando Sua Maiestas cum Dominis Consiliariis Ducatus Lituaniae ea de re fuerit colloquuta, de quo in proximo Conventu hac aestate illic existens cum illis, Deo auspice, conferet et de confectione tandem huius negotii statuet.

Ceterum, quemadmodum in posterioribus litteris mihi scribere dignata est, ut si Maiestas Regia aliquem Nuntium mitteret ad Cesaream Celsitudinem in inferiorem Germaniam, in memoriam reducerem Maiestati Suae Regiae de banno imperiali Ducatus Illustrissimae Dominationis Vestrae abrogando. Quod quidem ego summo studio et diligencia^{a)} feci. Sed quia Regia Maiestas nullos in presencia illuc mittit Nuntios, scribit nihilominus ea de re Cesareae Maiestati easque litteras huic ipsi Nuntio Illustrissimae Dominationis Vestrae committere dignata est. Qui illas exhibebit Illustrissimae Dominationi Vestrae... Datum Cracoviae, die XVIII mensis Marcii, anno Domini MDXL.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{b)} servitor

Paulus de Vola Regni Cancellarius subscripsit.^{c)}

a) verba: et diligencia in ms. repetuntur.

b)-c) manu propria.

Cracoviae, 18.III.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci*

*in negotio abrogandi banni imperialis se omnem curam apud regem
adhibuisse nuntiat, regem tamen hoc tempore nullum legatum ad*

imperatorem [Carolus V] mittere; pro quo tamen litteras ea in re misisse.

Sigill.

(Annexum: exempl. litterarum Sigismundi I ad imp. Carolus V de die 18.III.1540, cum versione germanica)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Quod postulavit a me Illustrissima Dominacio Vestra, ut agerem cum Sacra Maiestate Regia atque ab ea peterem, quo daret negocium Legato suo apud Caesaream Maiestatem, ut Vestram Illustrissimam Dominationem a banno imperiali liberam reddere conaretur, id mihi pro meo summo studio et observantia erga Illustrissimam Dominationem Vestram, quamvis alia ratione, fuit tamen maxime curae. Nam hoc illam scire volo nullum esse Legatum aut Nuncium a Sacra Maiestate Regia ad Caesaream Maiestatem missum. Misit quidem Maiestas Reginalis aulicum suum, qui quaedam Barensis Ducatus negocia curaret, brevi alio discessurus. Sed is a Sacra Maiestate Regia nulla habet mandata. Quam ob rem quod Legato causa haec Illustrissimae Dominationis Vestrae committeretur, nihil erat, cum Sacrae Maiestatis Regiae nomine nemo apud Imperatorem legationem obeat.

Sed erunt Legati vice litterae, quas ego in causa hac Illustrissimae Dominationis Vestrae diligenter scribendas curavi, quibus Sacra Maiestas Regia a Caesarea Maiestate contendit, ut bannum id remittat. Quod si Legatum aliquem ad Caesaream Maiestatem proficisci contigerit, qua tamen de re nulla adhuc fit mentio, sed si usus venerit, tum quoque dabitur a me opera, ut hac quoque de causa Illustrissimae Dominationis Vestrae mandata ei dentur. Denique quicquid erit, in quo mea opera Illustrissimae Dominationi Vestrae usui alicui esse queat, nunquam eam requiri patiar... Datum Cracoviae, XVIII Martii, anno Domini MDXXXX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

Annexum: Litterae Sigismundi I ad Carolus V. 18.III.1540.

Carolo Romanorum Imperatori.

Serenissime et Excellentissime Princeps et Domine, Frater et Consanguine noster Charissime et Honorande.

Illustris Princeps Dominus Albertus Marchio Brandeburgensis et Prussie Dux, nepos noster charissimus, anxio admodum et perturbato est animo, quod in hunc usque diem obtinere non potuit, ut eum Maiestas Vestra a banno suo imperiali liberum esse vellet. Itaque magnis a nobis precibus contendit, ut opem nostram atque operam interponeremus, quo tandem aliquando vacuo ab hac cura et solitudine animo esse possit. Nos, vel quod tam arcta nos necessitudine attingit, vel quod in fide auctoritateque nostra est, libenter illi et consilium nostrum et auxilium detulimus, idque maxime freti ea coniunctione,

quae nobis cum Maiestate Vestra summa intercedit. Erga quam eo certe sumus animo, ut si quid eam magnopere velle perspiceremus, animum inducere non possemus, ut id in gratiam eius facere detrectaremus, modo eiusmodi esset, quod praestari a nobis posset. Hoc ipsum de Vestrae quoque Maiestatis erga nos voluntate nobis firmiter persuademus nunquam eam commissuram, ut nostrae petitioni locum non det. Cum praesertim ii simus nos, qui non nisi iusta petere ab amicis soleamus.

Rogamus Maiestatem Vestram, ut secum diligenter expendat, quae nunc sunt tempora, quam plena turbarum, plena difficultatum, plena periculorum et discriminum. Denique eiusmodi plane, ut maxime intersit Maiestatis Vestre coniunctos sibi potius habere et conciliatos omnium animos, quam aliqua iusta de causa disiunctos et abalienatos. Laeti admodum ad nos rumores perferuntur de praeclaris cogitationibus Maiestatis Vestrae vindicandae Reipublicae Christianae et ab hostili impetu tuendae. Atqui ad eas ipsas perficiendas fieri potest, ut magno aliquando sit usui Maiestati Vestrae is ipse, cui nunc Maiestas Vestra videtur offensior quemque nos a banno illius liberum effici petimus. Quo impensius illam obsecramus, ut in gratiam id nostram faciat. Necessarius noster est, germanae sororis nostrae filius, quo iustior nobis causa est pro eo preces nostras interponendi, neque nos illi deesse usquam licet. Quod si litteris his nostris aliquid esse prospectum apud Maiestatem Vestram cognoverimus, gratam illi memoremque voluntatem praestabimus atque de illius erga nos liberalitate ita interpretabimur, ut nos ipsos, non modo nepotem nostrum, magno illius beneficio affectos iudicaturi sumus. Quod superest, Deus Maiestatem Vestram diu servet incolumem et foelicem. Datum Cracoviae, XVIII Martii, anno Domini MDXXXX, Regni nostri anno XXX quarto.

Sigismundus Rex subscripsit.

N. 628.

Cracoviae, 19.III.1540.

*Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci
litterae curiales.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 629.

Cracoviae, 21.III.1540.

*Spytek Tarnowski, castellanus Radomiensis et R.P. thesaurarius,
Alberto in Prussia duci
apud regem se instituisse nuntiat, ut solutio annui salarii duci debiti in
manus Iosti Ludovici Decii fieret.*

Sigill. Autogr.?

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Immensas Illustrissime Dominationi Vestre pro ea, quam ex litteris eius videre est, in me gratia ago et habeo gratias. Curabo id solita in

eam propensione et studio, veluti unus servitorum eius, hic per omnem occasionem ad mandata Illustrissime Dominationis Vestre de illa mereri. Nunc quoque pro desiderio eius apud Sacram Maiestatem Regiam institui, quo solucio salarii soliti annui debita in manus Generosi Domini Iosti Iodoci Ludovici Detii, Sacre Maiestatis Regie Secretarii, numeretur. Iamque partem illi dedi, reliquum sub feriis Pasche numeraturus. Quod etiam reor illum Illustrissime Dominationi Vestre significaturum.. Datum Cracoviae, XXI Martii die, anno Domini MDLX.^{a)}

Illustrissime Dominationis Vestre servitor
Spithek de Tharnow Castellanus Radomiensis,
Regni Poloniae Thesaurarius, Siradiensis,
Crzepicensis, Brzeschnicensis etc. Capitaneus.

a) sic in ms., evidens error.

N. 630.

s.l., 7.IV.1540.

*Petrus Opaliński, curiae regiae magister,
Alberto in Prussia duci
drabanti ducis sibi commendato, in servitutem regis inire volenti, se
satisfacere non potuisse nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 631.

Cracoviae, 10.IV.1540.

*Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
gratias agit, quod duci causa Ioannis a Francken, a se commendata,
cordi fuit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 632.

Cracoviae, 10.IV.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis, R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
gratias agit pro beneficio Ioanni Gołyński ob commendationem suam
exhibito.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Sandomiriae, 11.IV.1540.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci sententiam ducis in negotio defendendae Christianitatis regi gratissimam fuisse scribit certasque deliberationes suas ea in re affert; refert de arcibus trans Danubium aedificandis a Turcis bellum parantibus; de rege in Lithuaniam iter adornante; de oratore regis ex Turcia reverso et de eius relatione.

Sigill.

(Adest versio germ.)

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXXI.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Et ex Sacrae Maiestatis Regiae et ex meis litteris pridie datis procul dubio Illustrissima Dominacio Vestra intellexit gratissima Sacrae Maiestati Suae fuisse ea omnia, quae cum ea Illustrissima Dominacio Vestra communicavit. Nunc vero quum ex proximis Illustrissimae Dominationis Vestrae literis XXVI Marcii datis perspexi, quae sit eius de communi tranquillitate et deffendendo nomine christiano sollicitudo ac voluntas, agnosco Illustrissimae Dominationis Vestrae cum prudens, tum comprimis necessarium consilium et Reipublicae salutare. Nos etsi ea foedera et induciae, quae nobis cum hoste communi interceserunt, hoc tempore consulantur, tamen quod quam diuturnum id sit futurum, in Dei potestate situm est. Verendum est, ne nos per occasionem nec opinantes opprimat.

Quod vero aiunt foelicissimam eam civitatem esse, quae pacis tempore bellum cogitat, iccirco non poterat a nobis salutare magis iniri consilium, quam si dum per ea pacis foedera, quae nobis cum illo sunt, licet ea cogitemus, ea tractemus, quibus (si quid adversi acciderit, quod omen dii procul avertant) crudelissimos hostium impetus reprimere et cohibere possemus. Ac si quando ea statuendi commodum futurum esset, certe hoc tempus videtur eius generis esse, ut si christiani Principes, eciam non omnes, at aliqui saltem, qui et possent et vellent hoc onus pium ac vere christianum institutum suscipere, sibi invicem et coniunctis viribus non deessent atque id unum, quod Christianae Reipublicae utile futurum esset, sentirent, essent omnia faciliora. Priusquam enim vires extenderet suas in hac Danubii parte, ubi arces edificari et locari iussit, collectis viribus animisque minori cum negotio procul repelli possit.

Et inter caetera loca, in quibus commode et extra maius periculum cum eo decertari possit, ea sane, in quibus arces collocavit, meo iudicio, perquam opportuna essent. Quae quidem facile redigi in potestatem possent, ac ubi recuperatae fuerint, et ex his et Hungaria caeterisque locis christianorum invadendis arceri possit. Quod si gentibus et arcibus suis ferret suppecias, quod sine dubio faceret, quum eas videret a christianis Principibus oppugnari et sibi eripi, facilius in eo loco, quam alias, secum esset confligendum. Haberent enim adiuncta eciam sibi Moldaviae gentis auxilia, quod in illis locis sint, qui et libenter et utiliter christianis praesidio non essent defuturi. Quare effectum esset, ut Dei Optimi Maximi

patrocinio vinci hostis immanis possit. Qui etsi non parum valet amplissimis copiis, tamen hoc nomine non esset reformidandus. Nam potencia et viribus nullam unquam nec coepit nec aggressus est provinciarum^{a)} alio pacto, quam cum videret Principes secummet ipsos dissencientes, pugnantes, ferro et armis decertantes, tum demum animum et audaciam sumsisit, alterutrum eorum ut opprimeret, dicionem subiiceret,^{b)} civitates vastaret.

Caeterum id vereor, ne ea omnia sapienter a Illustrissima Dominacione Vestra perspecta et scripta, cum summa testificacione amoris erga Rempublicam sui, irrita sint futura. Gandawo enim, quem in locum Principes christiani hoc tempore coierunt, nuper est allatus nuncius id moliri statui^{c)} et ea comicia haberi, ut loco Turcae aliquibus christianis Principibus bellum indicatur et inferatur proxime futura aestate. Non alia credo de caussa, quam ut quos Turca non confecerit, ipsi opprimerent. Interea vero ad expugnandos se illi fenestram aperirent. Qua occasione nulla hosti alia utilior accidere possit. Quae non dubito melius Illustrissimam Dominacionem Vestram intellexisse. Faxit Deus Optimus Maximus, ut si haec isthuc aguntur, tamen ea illorum consilia id consequantur, quod esset futurum et Reipublicae bono et ad occurrendum hostium conatibus accommodatum.

Sacra Maiestas Regia nunc in Lithwaniam iter parat, quod foelix faustumque sit, nec spes est Suam Maiestatem reversuram huc prius, quam transacto unius anni spacio. Qua absente nihil apparatus est fortassis sperandum, quo resisti hostium conatibus possit aliquando,^{d)} si interim aliquorum in nos ingruerint vires. Sed ubi Deo volente Sacra Maiestas Sua redierit, erit opus facto, ut Suae Maiestatis senilis et grandior aetas frigidiorque excitetur cohortacionibus, ad optime consulendum tum rebus suis et Reipublicae, tum etiam finitimis regionibus. Ne si ea neglexerit, ociosa et nihil eiusmodi suspicans (quod procul absit), opprimatur. Quae quidem et pro officio suo erga Sacram Maiestatem Regiam et Reipublicae caussa Illustrissima Dominacio Vestra Suae Maiestati sapienter, quod solet, persuadebit. Ego vero, pro virili mea, quam sencio esse exiguam, enitar summo studio, ut quum alias, tum apud Sacram Maiestatem Regiam consilia omnia Illustrissimae Dominacionis Vestrae approbare videar, omnibusque in rebus omnino Illustrissimae Dominacioni Vestrae libenter suffragabor. Sed de his omnibus, si per occasionem liceret, mallet coram quam per literas cum Illustrissima Dominacione Vestra conferre.

Orator Sacrae Maiestatis Regiae iam e Turcia redit, hodie in Camyenyecz, arcem finitimam Sacrae Maiestatis Suae, venisse fertur. Quid ferat, nondum mihi est certum. Et tamen, si quid erit et intelligam id a me Illustrissimae Dominacioni Vestrae perscribi oportere, faciam eam ceteriore... Datae Sandomiriae, XI Aprilis, anno Domini 1540.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

^{e)} servitor

Ioannes Comes in Tarnow, Castellanus Cracoviensis
subscripsit.^{f)}

a) sequuntur verba expuncta: et civitatum

d) aliquando in margine.

b) in ms. subyeret

e)-f) manu propria.

c) in ms. stadui

Postscriptum:

Post has iam scriptas litteras nova, quae Orator Sacrae Maiestatis Regiae e Turcia attulit, amicus meus quidam mihi perscripsit. Quod cum Adrianopolim venisset, Imperator aberat tribus miliaribus isthinc, venacionibus operam dabat. Cuius tamen adventu cognito, postridie adventus sui Hadrianopolim venit. Orator et honore magno et comœatu benigno exceptus. Mox sequenti die munus legacionis obivit. Et quamvis nupcias neglexerat, tamen gratulacionem Sacrae Maiestatis utriusque nostrae gratissime et audivit et accepit. Tridui deinde spacio absolutus. A Imperatore id responsi accepit amicitiam, cum Sacra Maiestate Regia seniore initam et conservatam, cum filio quoque illius se habiturum ratam firmamque. Quod ad oves attinet, quae in pratis Sacrae Maiestatis Regiae pasci solent, licere Sacrae Maiestati Regiae cum ab aliorum, tum etiam a Turcicis, solida precia exigere. Quod si Sacra Maiestas Regia elocare prata nollit,^{a)} praesente Oratore regio Imperator mandavit, ut omnia pecora Turcica et aliorum procul ex campis Suae Maiestatis abigerentur, neque prius eo pascere, quam Sacra Maiestas Sua id permiserit.

Praedones etiam, quos Kozakos vocant, qui incursiones in dicionem Sacrae Maiestatis Regiae facere solebant, cum absolveretur Orator, Imperator comprahendi iussit et capitis poena mulctari.

Item captivos^{b)} omnes Polonos in Turcia conquisitos libertate donavit et liberam eis potestatem in patriam redeundi fecit.

Capitaneum Thehynensem, qui Pretficz et subditos Sacrae Maiestatis Regiae affecerat minis, quod id ausus fuerit invito Imperatore, eiiciendum aliumque sufficiendum mandavit. Pontemque in littore Sacrae Maiestatis Regiae factum Sądzyakony suffecto dirimendum et deiiciendum mandavit. Interminatusque est, ne Sądziak in littus regum aliquem ingredi permitteret.

Item Tartaros Praekopenses, misso Nuncio, Imperator promisit, ne excursiones in dicionem Suae Maiestatis facerent, cohibendos.

Orante Soboczki¹⁾ (is enim hoc tempore legatione functus est) et commemorante Wylamowski,²⁾ antea etiam apud Imperatorem Sacrae Maiestatis Regiae Legatum, ex Ayas Bassza cognovisse Imperatorem Ioanni Regi offensum esse eundemque Ayas Basszam tum temporis Sacrae Maiestati Regiae significasse nihil ei magis apud Imperatorem profuturum, quam intercessionem Sacrae Maiestatis Regiae ad reconciliandum Imperatoris gratiam, Imperator per Bassam respondit se nihil ea de re prorsus scivisse. Ayas Bassam fuisse iracundum locutumque nonnunquam bili percitum ea, quae nunquam Imperator ne cogitarat quidem. Ioanni Regi intercessione praesertim Sacrae Maiestatis Regiae dixit se amicum futurum, et si quando praesidio opus habuerit, ei non defuturum. Declaret modo Rex Ioannes gratiam Imperatoris accidisse sibi iucundam, missis hoc nomine ad eum Legatis.

Praeterea Imperatorem retulit nullas hoc tempore copias habere, neque quidquam christianis hostile moliri.

Haec sunt, quae Soboczki, Orator Sacrae Maiestatis Regiae, rediens attulit. Quae pro officio meo duxi Illustrissimae Dominacioni Vestrae significanda.

a) correctum ex: nollent

1) Thomas.

b) correctum ex: Capitaneos

2) Iacobus.

Cracoviae, 21.IV.1540.

*Spytek Tarnowski, R.P. thesaurarius,
Alberto in Prussia duci*

*parata officia et servitia sua pollicetur et addit se Iostum Ludovicum
Decium certiozem reddidisse de cita salarii duci debiti solutione.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae in me, servitorem eius, humanissimas simulque iucundissimas, quibus precipue Illustrissima Dominatio Vestra agit gratias pro meo in se studio et opera in negotiis eius navata. Quam si unquam diligentissime pro demerenda eius gratia lubens navavi, videns hoc ofitii non esse illi ingratum, curabo per omnem occasionis commoditatem apud Sacram Maiestatem Regiam et alias, ubi iusserit, semper Illustrissimae Dominationi Vestrae servitia mea declarare. Que et hisce quam paratissima illi offerro ^{z)} et dedico. Nunc tametsi thesaurum sub hac Principis mei protectione necessario inopia pecuniae laboraret, certificavi tamen Dominum Ludovicum Iostum de citta salarii eius solutione consentientem. Quod superest, obsequia mea Illustrissimae Dominationi Vestrae etiam atque etiam commendo et in numero servitorum eius haberi et scribi opto... Datum Cracoviae, die 21 Aprilis, anno Domini MDXL.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{a)} servitor

Spitek de Tharnow Regni Poloniae
Thezaurarius manu propria.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

Cracoviae, 23.IV.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci*

*regem libenter causam abrogandi banni imperialis apud imperatorem
promoturum esse nuntiat, cum nuntios illuc miserit; refert respon-
sum de non interdicens utrinque foris (nundinis); de aulae in
Lithuaniam protectione.*

Sigill.

(Adest versio germanica.)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Quas ad me dedit litteras Illustrissima Dominatio Vestra, eas diligenter perlegi et ad Maiestatem Regiam quae in illis continebantur detuli. Nam et Generosus Dominus Nicolaus Nipssicz, aulicus Maiestatis Re-

giae et Capitaneus Panczmyeriensis¹⁾ nonnulla mihi declaravit, quae ad scripta pertinebant. In omnibus hoc in summa tuli responsum, primum de banno Maiestas Regia contenta est omnia ad Caesaream Maiestatem pro tuenda Illustrissima Dominatione Vestra nunciare, si aliquos Nuncios mittere illam contigerit, aut si Nuncios vel Oratores non mitteret, litteras necessarias daturam se recepit.

Deinde quod ad forum attinet, nihil se scire dixit, sed tamen est edocta, quod officiales ex re id fecerunt, quod ab Illustrissima Dominatione Vestra sit suis interminatum, ne in Poloniam audeant cum his, qui soliti erant importare, proficisci. Quare mandaturam se promisit Maiestas Sua, ne fiat fori prohibitio ea lege, ut vicissim interdicta inusitata ab Illustrissima Dominatione Vestra non statuatur.

Nos proficiscimur in Lithuaniam Principum incolumi valetudine et precamur, ut eadem in Regnum revertantur. Si quid erit, quod illic meis obsequiis et servitute gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae possem mihi promereri, mandare mihi dignetur. Sum enim omnia pro illius voluntate et libenter et alacriter facturus... Datum Cracoviae, XXIII Aprilis, anno MDXL.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor et sacellanus
Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Nibschitz Nicolaus, de Barczowa (Bartsch).

N. 636.

Cracoviae, 23.IV.1540.

Paulus Wolski, cancellarius R.P.,
Alberto in Prussia duci

pro gratulationibus ob restitutam valetudinem gratias agit; de tollendis prohibitionibus in libero transitu mercium et mercatorum inter Ducatus Prussiae et Masoviae sententiam regis refert; item de commissariis ad limites inter eosdem Ducatus definiendos a rege designatis.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi litteras illius datas e Regiomonte die sexta huius, quibus pro sua benignitate et adversae valitudini meae, quae me paulo superiore tempore in exequendis eius mandatis impediverat, clementer condolare et restitutae gratulari dignata sit. Profecto tanti Principis tam propensus in me animus non potest mihi non esse multo gratissimus. Verum cum isti illius benignitati par gratia nulla a me refferri possit, id, quod possum quodque mearum est virium, faciam sedulo, Deum scilicet Optimum Maximum precabor, ut Illustrissimam Dominationem Vestram semper sospitem, felicem ac incolumem omnibusque prorsus doloribus vacuam servet quam diutissime.

Scribere item mihi dignata est Illustrissima Dominatio Vestra, ut ad Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, illius

nomine referrem de prohibitis per Magnificum Dominum Palatinum Plocensem¹⁾ bobus et pecoribus, ne ad mercatum oppidi Solda Illustrissimae Dominationis Vestrae pro veteri consuetudine pellantur. Peci libenter, quod iussus eram, remque ita, ut mihi Illustrissima Dominatio Vestra litteris suis significare est dignata, coram Maiestate Regia et Dominis Consiliariis palam retuli. Existimabam enim Reipublicae non parum referre, ut negotium, quod communes dominiorum tangit transactiones, publice tractetur et cognoscatur. Regiam Maiestatem respondisse sibi quoque significatum esse a Capitaneis finitimis terris Prussiae, quod Capitanei et Officiales Illustrissimae Dominationis Vestrae prohibitionem prius fecissent, ne quis ex subditis illius in terras Masoviae cum quibuscunque rebus et mercibus commearet. Ab his vero, qui ex Masovia in Ducatum Illustrissimae Dominationis Vestrae ibant, nova et insueta exigebantur thelonea.

Quibus fortasse rebus Capitanei Maiestatis Regiae permoti interdixerunt similiter transitum in Prussiam ditionis Illustrissimae Dominationis Vestrae, non ut mutua inter communes subditos commercia tollere vellent, sed ut querelis inde pululantibus viam precluderent. Sacram tamen Regiam Maiestatem eiusmodi prohibitionem, utrique provinciae non satis utilem, tollere paratam esse, dummodo Illustrissimae Dominationis Vestrae Officiales et Capitanei a talibus quoque prohibitionibus et ab exactione insuetorum theloneorum se contineant. In eam vero sententiam a Dominis etiam Consiliariis sententiae dictae. Quod Illustrissimae Dominationi Vestrae, pro mea erga illam observantia, scribere volui.

Quod autem limites inter Illustrissimae Dominationis Vestrae Ducatum et Masoviae attinet, Sacra Maiestas Regia Commissarios ad eam rem designare dignata est. Hos scilicet: Magnificos Dominos Belzensem,²⁾ Plocensem et Masoviae Palatinos,³⁾ Castellatum Vischegradensem,⁴⁾ Iudicem Varschoviensem. Itaque quando Illustrissima Dominatio Vestra Regie Maiestati significare dignabitur se transactioni ipsorum limitum intendere velle, iussuram quoque illam Commissarios suos, ne qua in illis sit mora, quominus negotium istud utrique provinciae magnopere necessarium conficiatur. Hec ut in discessu Sacrae Regiae Maiestatis, quo precipue tempore magnae undique confluunt occupationes, tumultuariarum²⁾ scribenda et significanda Illustrissimae Dominationi Vestre mihi in presens occurrerunt... Datum Cracoviae, die XXIII Aprilis, anno Domini MDXXXX.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

a) servitor

Paulus de Vola Regni Cancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Felix Srzeński.

2) Nicolaus Niszczycki.

3) Ioannes Casparus Goryński.

4) Ioannes Oborski.

N. 637.

Cracoviae, 27.IV.1540.

Severinus Boner, castellanus Biecenis,
Alberto in Prussia duci
equum gradarium dono mittit.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 638.

Szydlów, 27.IV.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de nuntio ducis iam absoluto nuntiat; alia ducis negotia promovere
promittit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 639.

Międzyrzec, 30.IV.1540.

*Stanislaus Myszkowski a Mirów, castellanus Międzyrzecensis,
Alberto in Prussia duci
subdito ducis, Andreae Schul, sibi commendato, se opera sua adfuisse
scribit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 640.

Wolborz, 1.V.1540.

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis, regius pocillator,
Alberto in Prussia duci
de servitore ducis in captivitate Turcica quaerendo et ex ea liberando;
de pace pro hac aestate speranda.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Cum nuper ab Imperatore Turcarum ¹⁾ rediissem ad Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, reddidit mihi litteras Illustrissime Dominacionis Vestre Dominus Iustus Ludovicus Decius a data 10 Ianuarii, quibus iniunxerat mihi, ut agerem diligenter de eliberando a Turcis Cristophoro Ferszfelder, famulo et alumno Illustrissime Domine coniugis Illustrissime Dominacionis Vestre. He eedem littere, quantumvis mihi sero reddite sunt et iam post reditum ab Imperatore Turcarum, tamen cum ipse occasionem quererem, qua meum officium potissimum erga Illustrissimam Dominacionem Vestram exhiberem et me ipsum commendaciorem redderem, retulerat mihi eum adversum casum servitoris Illustrissime Dominacionis Vestre Dominus Martinus Nipczicz, qui istac

mecum erat. Quo ego audito et intelecto, tantam ea in re egi diligentiam, quantam eciam ex eius intimis facere potuisset, nihil tamen certi de illo referre potui, quo in loco esset. Postremo, cum iam discederem, relatum est mihi esse quendam Constantinopoli nomine Cristophorum, omnia signa vultus nostri Christophori habentem.

De quo quam primum relatum esset, misi Constantinopolim ad videndum illum, si is erat servitor Illustrissime Dominacionis Vestre. Habebit Illustrissima Dominacio Vestra ab illo litteras in uno ad summum mense. Postea facile inveniendi erunt modi, quibus miser ille eliberandus erit. Quo in negotio ego ipse Illustrissime Dominacioni Vestre meam operam offero et polliceor. Certo si quidquam certi de illo rescivissem, adduxissem illum Illustrissime Dominacioni Vestre, et is primus fuisset inter septem alios, quos ex tirannica servitute mecum eduxi.

Novarum rerum nihil est, quod scriberem. Hac estate Regna christiana spero ab impetu Turcarum libera futura. Interim esset providendum christianis Principibus, ut reprimerentur futuri postmodum conatus illius, nam certe imminent multis Regnis christianis interitus etc. etc.

Alia in presens nulla... Ex Volborz, 1 Maii, anno 1540.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
addictissimus servitor
Thomas Soboczki Tribunus Lanciensis, Re-
gius Pocillator.

1) Solimanus II.

N. 641.

Posnaniae, 23.V.1540.

*Lucas a Górká, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci
Iacobum Moschum, filii sui [Andreae] captivum, nunc liberatum, com-
mendat, ut in patriam tuto et secure redire possit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Anno superiore, cum filius meus Castellanus Posnaniensis, Dei Omnipotentis favore, tercio in numero vivorum filiolo auctus esset, eo die, quo sanctissimi baptismi federe Christo inauguraretur, Iacobo Moscho, presencium ostensori, quem filius meus cum aliis plerisque²⁾ Moschis bello Moschico postremo captivum adduxerat, libertatem impetravi, si-bique manumisso potestatem dedi postliminio ad patriam suam redeundi. Quia vero metuerem, ne si ex arbitrio suo, ut homo et lingwe et locorum ignarus, est totus dependens, in aliquam calamitatem denuo incideret atque ita neque beneficio restitutionis gaudere, neque ad optatam patriam redire posset, curavi illius securitati ita providendum, si illum ad Illustrissimam Dominacionem Vestram mitterem rogaremque, ut illi, tanquam de propiore loco, consulere dignaretur, ut in reditu in patriam

voti compos effici possit. Id quod Illustrissimam Dominacionem Vestram, commiseratione illius ductam, facturam minime dubito, cum id serviciis meis promereri contendam... Datum Posnaniae, XXIII Maii, anno Domini MDXXXX.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae
Lucas a Gorka, Dei gratia Episcopus Wladislaviensis.

z) sic in ms.

N. 642.

Poltoviae, 26.V.1540.

*Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci
obsequia sua offert; ducem per Felicem Srzeński, palatinum Plocensem,
in Prussiam se conferentem, salutatur eundemque palatinum com-
mendat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 643.

Vilnae, 5.VI.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
se diligenter curaturum esse promittit, ut litterae ad imperatorem [Ca-
rolum V] in causa ducis a rege mittantur.
(Adiuncta schedula)*

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Reddidit mihi tabellarius Illustrissimae Dominacionis Vestrae litteras, quas illa ad Sacram Maiestatem Regiam scripsit. Eas legi Maiestati eius diligenter, et quanquam commendationis non eget Illustrissima Dominacio Vestra apud avunculum sui amantissimum, dedi tamen operam, ut quam minima mora interposita optatum illi tabellarius responsum perferret. Ac quae sunt ad Caesaream Maiestatem scribendae litterae, eas quam potero accuratissime conscribendas curabo omniaque faciam semper summo studio, quae ad dignitatem et utilitatem Illustrissimae Dominacionis Vestrae intellexero pertinere... Datum Vilnae, V Iunii, anno Domini MDXXXX.

a) Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
servitor humilis et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

Schedula adiuncta:

Scriptis iam iis meis litteris, venerunt a servitore Maiestatis Reginalis litterae, qui est in aula Caesareae Maiestatis. In iis scribit Caesaream Maiestatem una cum Serenissimo fratre¹⁾ Antverpiam proficisci. Inde Caesaream Brugas, Regiam Romanorum Maiestatem Spiram ad Comititia cogitare. Petiisse autem a se Illustrissimi Domini Casimiri Marchionis Brandenburgensis filium, ut Illustrissimae Dominationis Vestrae causam Serenissimae Reginae olim Mariae commendaret. Etsi ea de re nullum mandatum habebat, quoniam tamen intelligebat Serenissimo Domino Regi nostro non ingratum id fore, se fecisse. Responsum nondum accepisse. Probavit Sacra Maiestas Regia factum eius, quae hoc ipso die cum litteris Nuncium ad Caesarem misit.

1) *Ferdinandus I.*

N. 644.

Sandomiriae, 8.VI.1540.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

sententiam regis in rebus ad ducem pertinentibus ex litteris regis ducem intellecturum esse nuntiat; refert de discordia inter imperatorem [Carolus V] et regem Galliae [Franciscum I].

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Quod serius quam vellem literis Illustrissimae Dominationis Vestrae respondeo, factum est non alia de causa, quam quod illae literae, proxime ad me ab Illustrissima Dominatione Vestra scriptae, erant tum mihi e Cracovia allatae, cum iam Sacra Maiestas Regia in Lithuanico itinere esset. Lectis tamen literis, primum omnium tabellarium meum cum literis Sacram Maiestatem Suam sequi iussi, ut deinde ab ea cercior redderer, quae esset Suae Maiestatis in his rebus, quae ad Illustrissimam Dominationem Vestram pertinerent, voluntas. Sacra Maiestas Sua ex Brzeszczcie mihi rescribere dignata est, ubi eam servitor offenderat meus. Significavitque se iam literis suis Illustrissimam Dominationem Vestram ea, quae vellet, quae in animo proponeret, docuisse. Ad nobilitatem videlicet Prutenicam mandata se dedisse, ut omnis, si res postulaverit, Illustrissimae Dominationi Vestrae suppecias ferret. Item delectus in Regno militis mercenarii habendi pro rei necessitate ei potestatem facturam.

Quod ad Lithuanos attinet, non prius de illis se consilium inituram, quam Wilnam venerit, ut ea de re cum illius Ducatus Ordinibus et Consiliariis consilia communicaret sua. Deinde eam facturam, quae ad commodum Illustrissimae Dominationis Vestrae, quae item ad impediendos et turbandos hostium eius conatus pertinere viderentur. Caeterum existimo, Deo volente, Illustrissimam Dominationem Vestram extra haec omnia pericula fore. Colligi potest id coniectura ex christianorum Principum intestinis dissidiis. Intellexi enim, quod non dubito eciam Illustrissimam Dominationem Vestram scire, Caesarem cum Galliae Rege offensis animis utrinque isthinc, quo convenerant firmandae amicitiae caussa,

discessisse. Quas quidem illorum inimicicias et discordias etsi quam ob rem probem, non habeo, tamen si ea amiciciae foedera, de quibus Gandavi ab illis constitui debebat, futura fuissent, caeteris christianis perniciosae, quod non processerint, factum esse puto non sine providencia divina. Ac propterea quae inimiciciae intercesserint inter christianos Principes, aequiore animo tollerandas puto. Nobis hoc tempore quod timendum sit, non video, praeter Tartarorum incursiones. Quae iam nobis, quod continuae sint, consuetudine videntur esse leviores.

Quod reliquum est, commendo me officiaque addictissima mea Illustrissimae Dominationi Vestrae plurimum eamque rogo, ut eis arbitrato suo semper utatur. Intelliget sua caussa omnia mihi facillima fore... Datum Sandomiriae, VIII Iunii, anno Domini 1540.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

a) servitor b)

Ioannes Comes in Tharnow, Castellanus Cracoviensis
etc. etc., a) manu sua subscripsit. b)

a)-b) manu propria.

N. 645.

Vilnae, 18.VI.1540.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci*

*se litteras ducis regi legisse scribit ac effecisse, ut sine mora nuntius
cum litteris in negotio ducis ad imperatorem [Carolus V] mitteretur.
Sigill.*

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Simul ut redditae mihi sunt litterae Illustrissimae Dominacionis Vestrae, legi eas Sacrae Maiestati Regiae atque effeci, ut nulla mora interposita Nuncius cum litteris ad Caesaream Maiestatem mitteretur. Qui quod responsum attulerit, non latebit Illustrissimam Dominacionem Vestram. Cuius ego non hac modo in re libenter mandata confeci, sed si quid etiam maius praestare possim, quo studium erga illam meum et observantiam testatorem facere liceret, hoc sibi de me certo persuadeat velim nihil me libentius esse facturum. Etenim quo plura mihi praedicavit de non vulgari gratia in me Illustrissimae Dominacionis Vestrae Generosus Dominus Fabianus Czema, hoc magis cupio me dignum ea ostendere gratumque meum erga Illustrissimam Dominacionem Vestram animum declarare. Omnia itaque de me sibi promittat licebit, quae de addictissimo sibi servitore. Non fallam opinionem Illustrissimae Dominacionis Vestrae... Datum Vilnae, XVIII Iunii, anno Domini MDXXXX.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

a) servitor

Samuel Episcopus Chelmensis et Regni Poloniae
Vicecancellarius subscripsit. b)

a)-b) manu propria.

Viennae, 19.VII.1540.

*Hieronymus Łaski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

litteras ducis per Assuerum Brandt sibi redditas esse nuntiat; ad ea tamen, quae sibi a duce per eundem Brandt recensita sint, nunc urgenter a rege [Ferdinando I] vocatum, respondere se duci non posse addit, negotia ducis tamen semper promoturum; refert aliqua ex Gallia et Italia.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi heri litteras, quas ad me Vestra Illustrissima Dominacio ab Asuero Brandth, servitore suo, dedit. Intellexi etiam ea omnia, quae mihi idem Asuerus nomine Vestre Illustrissime Dominacionis communicavit. Neque satis scribere possum, quantum mihi leticie adeo humanissime littere atque ex nobilissimo pectore orte attulerint, quoniam plenas inveni Vestre Illustrissime Dominacionis erga me gracie et benignitatis, quam sicuti ipse avide ambiebam semper, ita vicissim nactam per summam observanciam meam contendam magis ac magis servitiis et meritis meis firmiorem et cumulationem mihi facere, dando Vestre Illustrissime Dominacioni ius in me et facultates meas, ut illis utatur pro arbitrio et voluntate sua locis in omnibus et rebus in omnibus, honori meo dumtaxat non obversantibus etc.

Quod vero hec attinet, quae ex ordine mihi Asuerus recensuit, ad meaque intimata respondit, non possum Vestre Illustrissime Dominacioni replicam ob id facere, quod ista hora maxima Maiestatis Regiae instantia vocatus postas conscendo et ad Maiestatem Regiam propero, ut illam in Haganau conveniam. Habiturus enim sum fortassis aliqua grandia negotia, quoniam littere Maiestatis Regie ad me scripte sunt urgentissime, et supra Cancellarie usum, quae mihi pollicentur aliqua magna et gravia negotia. Et propterea Asuerum retinui, ut illum ad Vestram Illustrissimam Dominacionem oneratum rebus et negociis dimittere possem. Habiturus autem sum apud Serenissimum Dominum meum Regem Vestre Illustrissime Dominacionis talem semper rationem, qualem Vestra Illustrissima Dominacio desiderare debet, neque intermittam, quicquid in evectionem Vestre Illustrissime Dominacionis pertinebit, sollicitare et exequi etc.

Nova hec sunt, quod Cristianissimus Gallorum Rex copias iam aliquas in Turinum Sabaudie transmisit. Alias etiam in Italia, in Sancto Archangelo et Matrice et Mirandula scribit. Perusini Pontifici rebellarunt habentque cum Florentinis mutuam intelligentiam. Hecque fiunt spiritu Gallico. Timendum est de novo et longe perniciosissimo quam antehac bello. Quo tamen res tendent, reddam Vestram Illustrissimam Dominacionem certiore. Cui me deditissime commendo et trado. Raptim Vienne, 19 Iulii, anno 1540.

Serenissimi Domini mei Polonie Reges, et presertim ipsa Serenissima

Regina, nullo meo demerito, non adeo sunt mihi propicii, prout merita mea exigunt. Id quod Vestre Illustrissime Dominacioni confidenter et secreto queror.

Addictissimus servitor
Hieronymus de Lasko etc. manu sua.

N. 647.

Ulmae, 19.VII.1540.

*Hieronymus Laski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

*cum Assuero Brandt se Ulmae convenisse et de omnibus contulisse
nuntiat, ex quo dux omnia intellecturus est; magistrum Ordinis
[Valterum a Kronberg] de duce, de rege Poloniae et de electore
Saxoniae [Ioanne Friderico] apud imperatorem [Carolus V] questum
esse significat.*

Vest. sigilli. Autogr.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Assuerus Branth Vienne me convenit, quum celerrimo itinere erat mihi ad Maiestatem Regiam properandum. Ubi quod illum per postas mecum non potui habere comitem, iussi, ut sequeretur me et Ulme subsisteret meamque ibi informacionem expectaret. Quoniam incertum habebam, quo locorum ex Haganaw Maiestas Regia me dimittebat. Nunc itaque veni huc et illum ad Vestram Illustrissimam Dominacionem remitto. A quo hec, que in recenti practica sunt, Vestra Illustrissima Dominacio intelliget. Hoc tamen sciat Magistrum Ordinis fuisse solenniter questum de Serenissimo Domino Polonie Rege, de Vestra Illustrissima Dominacione atque de Duce Saxonie Electori,²⁾ qui paucos ante dies duas illi domus in Saxonia ademit. Fuit itaque datum illi responsum, quod ad eam rem opus sit concordibus Statuum Imperii animis, et propterea brevi futuram universalem Imperii Diettam, in qua ipse compareat et rem sollicitet.

Ego vero hac de re multa fui Maiestati Regie loquutus, quoniam illam video rebus Serenissimi iunioris Polonie Regis multum esse affectam, proposuique medium, quo possit hec pro Prussia lis sopiri. Laudavit Maiestas Regia vehementer et operam suam obtulit. Quare, Illustrissime Domine, bonum esset, ut Serenissimi nostri Domini Polonie Reges sub hac occasione contenderent, contenderet et Vestra Illustrissima Dominacio per aliquam peccunie viam pacificare hanc littem.²⁾ Que res si esset grata Serenissimis Dominis nostris Polonie Regibus, constitui deberent mediatores Archiepiscopus Maguntinus¹⁾ et Illustrissimus Elector Brandenburgicus.²⁾ Ego vero essem instrumentum, et fortassis non inutile, etc. Alia omnia intelliget Vestra Illustrissima Dominacio ex suo Assuero... Ex Ulma, 19 Iulii, anno 1540.

Servitor Hieronymus Lasky etc. manu sua.

2) sic in ms.

1) Albertus Brandenburgensis.

2) Ioachimus II.

Szászsebes, 23.VII.1540.

*Georgius [Utišenović, alias Martinuzzi], episcopus Varadinensis,
Sigismundo I regi Poloniae
refert de prospectato suo in Turciam itinere, obitu regis Ioannis impedito,
et auxilium regis Poloniae expetit in conservanda hereditate filii de-
mortui regis Ioannis [Ioannis Sigismundi].*

*(Exemplar, probabiliter versio ex lingua latina, aliquibus litteris ad
ducem missis annexum)*

H B A, B 2, K.364

Durchlauchtigster konig und her etc.

Vorgangenes jars warh ich, gnedigster konig, von meinem gnedig-
sthen konige mit vorjaung^{a)} aller stend zu einer turkischen bothschaft
in sachen disses ungerischen reichs, des vor andern allen hoch beengstiget,
zu dem allertreffenlichsten turkischen keyser ¹⁾ geordent ^{b)}, welche both-
schaft, wywol sie vol arbeiths und schwerheits gewest, so hab ich diselb
nichtsdestoweniger zu nutz und besserung meins gnedigsten konigs und
disses reichs nit abgeschlagen ader unwillig auf mich genommen, es dovor
achten, do das nichts heiligers gethan werden mochte, dan so ich dem
fursthen, der es ganz wol umb mich ^{c)} vordinth, dem vaterlandt und der
gemeynen cristenheit nach gelegenheit meines gar wenigen verstands, fleis
und arbeith verwenden thete, welchem, als ^{d)} ich mith ganzen kreften nach-
denke, und, als von dem bescheid gerathschlagt wird, die ^{e)} geschengk zusam-
men gesucht (dan die reichtumb disses reichs fast geschmelert, auch ^{f)} not-
dorft einen ^{g)} solchem fursthen zu ehren zugerichtet, ^{h)} vorlaufft. Das ganze
jhar, do nhu dis alles zusammen gebracht whar, haben sich mancherley und
schwere zufel, welche dem ⁱ⁾ gluck meins konigs stetz gefolget, auch vil
newer ding und ^{j)} entporungen, welche vor anbeging in dissem reich uber-
flussig gewest, zugetragen und erewget. Dis alles ^{k)} hat nit allein mein
bothschaft vorzogen, sunder hat ko.mt. vleis sorgfelig gemacht, doraus
entsprossen, ^{l)} das kein ^{m)} vortgang solcher notigen beschikung (entweder
aus gotlicher vorsehung ader unserm ungluck) gefolgt, sunder bis doher
vorzogen worden. Als ich aber itzund diselb schikung zu ⁿ⁾ erhaltung der
hungerischen reiche ^{o)} mit ernst zu fordern mir vorgenommen und nach er-
haltenem koniglichen willen mich auf den weg und zu meinem ampt bege-
ben, auch ^{p)} ein teil wegs gezogen whar ist mir eylendes bothschaft worden,
in welcher mir angezeigt, das ko. mt. mein gnediger her, dye anedas kreniglich
whas, mit ^{q)} krancckheit hart befallen, derhalben mich ire mt. ²⁾ wider zuruck
fordern liss. Als ich nhu zuruck kommen ^{r)}, (dan ich derft nit anders
thun, in massen die wichtikeit des handels ein anders nit gestat tethe)
fand ich seine ko. mt. hart krank. Do underliss ich nicht, alsbald nach
Offen umb einen artz zu schicken, welchen seine mt., als dieselb von der
gebhurt desselben gemhaels, E. Ko. Mt. gelipten tochter, erfahren, domit
der ort auch nichts vorlasset und erzney mitgeteilt ^{s)}, dohin ungeachtet
seiner selbst aygenen gesuntheit geschickt. Als der mhan in ^{t)} der kunst
aus gebrauch und ubung, umb seines alters auch grossen geschiklikeit
ubertreffenlich, mit namen Joannes Maria ^{u)}, eylender, den mhan sich
vorsehen, ankommen, haben wir alle hohesten vleis und arbeit angewanth,
domit ^{v)} zur gesuntheit geholfen werden mochte.

Do bin ich in die 15 tag mit grossen schmerzen verharret, welcher aus zweyerley, nemlich^{u)} der kranckheit ko. mt. und dem vorzug^{v)} der ubernommenen nottigen bothschaft, sich ursachen thet. Aber indem es sich ethwas gebessert hette und der arz unzweifelich zu^{w)} guther gesuntheit trostethe,^{x)} hab ich mich widerumb nach genommen aller nottorft zur raysen und meiner abfertigung auf den weg gemacht. Und do ich ethwas weyter den zuvor vorreyset, haben mich der hern rethe, meins gnedigen konigs, briffe uber alle hoffnung unvorsehens ereylet, in welchen gemeldet, das ko. mt. in irem letzten lege, derwegen sie mich mit hohesten pitten und anhalten ermhanet, das ich dy angefangene rayse volbringen solte. Ich aber hab alle ding, wie in solchen sachen zu gescheen gewonlich, vorachtet, tag und nacht zu irer ko. mt. gerayset. Do ich zu irer mt. kommen, hab ich diselb ganz schwach und fast in^{y)} den letzten zugen liegende betroffen. Dis ungluck halt ich nit allein dissem ungerischen konigreich, sunder ganzer^{aa)} gemeiner cristenheit und derselben heupten ganz schedlich. Dan dwell erh gelebt, hat er mit seiner geschiklichkeit das hungerisch reich aus den henden des allermechtighsten turkischen keyzers gehalten und hat dem Turken gar vil gequemikeit jderzeit^{bb)} entnommen, grosse ding in der cristenheit anzufaen.

Und nachdem^{cc)} ich bey mir mit vleis die grossen gutthat und geheufte gutthikeit, dy^{dd)} ich von irer mt. in allen zufellen entpfangen, erwege und bedenke, doneben auch, wie vleissig ich seiner ko. mt. hinwider, do^{ee)} dyselb bey leben,^{ee)} gedint, hab ich gestatten^{ff)} nit mogen, das nhu nach seiner ko. mt. todt mein fleis, trewheit, glawben und bestandt seiner mt. nachgelassenem mangelen solte. Insunderheit aber bin ich der rede ingedenck gewesen, die seine mt. zu Wisschegrad, — mich bey der linken hand und^{gg)} E. Ko. Mt. gelipte tochter bey der rechten handt haltende — vorbedechtigh^{hh)} mich ansprechende sagte: so Gotⁱⁱ⁾ uber mich gebeuth, so beffhel ich deiner trewheit meine^{jj)} gemhael und kinder und ubergeb dir dyselben alle in^{kk)} deine vorsorgung,^{kk)} Hirzu kompt auch die sthim^{ll)} so im letzten durch sein mt. zum zeugnis geredt, in welcher rede sein mt. derselben gemhael mitsampt irem jungen hern, den Got gegeben, in dy trew verwaltung,^{mm)} erziehung^{mm)} und vormundschaft des grosmechtighen hern Petri Petrovitz von Zopolia, graffen zu Temeseln, derselben bruders, und mein entlich gegeben und beffholen denⁿⁿ⁾ auch ane das die sorg der schlosser Offen, Vissegrad und mher anderer, auch der stad Casscha und der so in Sibenburgen seind, mir zu vorwalten und zu vorsorgen beffholen, an welcher behaltung der standt E. Ko. Mt. tochter und derselben sons ganz und gar gelegen.

Darumb bin ich von der bothschaft abgestanden, domit unsere konigin sich aus den reichen zu begeben, gleich auch andere bey unsern tagen thun müssen, auch nyt genotigt. Welchs das wirs jhe mit augen mit sehen, wollen wir ehe erlich sterben, dann solchen schendlichen ausgang sehen. Derhalben ist nach gehaltenem radt derer rethe, so dozimal zur stelle gewesen, geschlossen, das der hochwirdig her Joannes Ezeki, bischoff zu Ffunffkirchen, meins hern konigs innerster radt, der anedas zuvor^{oo)} auch in solchen bothschaften gebraucht worden, mit denen geschencken und beffhelen die ich gehabt, zum turkischen keyser zu schikken, der nhu gleich hingezogen. Durch den itzgemelten potten pitten wir aufs hohest, das er zu den andern unsterblichen gutthaten, domit erh unsern hern

konig und dis reich gemeint, auch dis hinzu thun wolle, das er dem sone das reich bestetige und^{pp)} denselben zu einem erben annheme.

Dan dweil ich dem vatern (wolte Got, er nach nit gestorben wer) bey seinem leben mit trewen fleisse gehorsam gewest bin, so wil ich dorin — Got genommen — dem^{pp)} son allen vleis mhit trew und^{qq)} arbeit nach erforderung meins bestands und danckbarkeit also erzeigen und mit gotlicher holf dem gnug thun, auch mit darsetzung meines lebens. Derwegen pit ich E. Ko. Mt. als meinen gnedigsten^{rr)} hern, indem ich dy ganze substanz aller meiner hoffnung gelegt und gestellet, dyselb woll allen vleis vorwenden, domit unsere gnedigste konigin,²⁾ derselben son, Ewrer Ko. Mt. tochterson,^{ss)} vor allem uberlast und geferlikeit erhalten werden moge. Doruber auch wir, als weit sich unser vormogen erstrecket, zu allen zeyten uns gebrauchen wollen lassen. Aber^{tt)} an E. Ko. Mt. helf, rath und trost konnen wir dissen wichtigen sachen nit gnug sein, sunder pit, plehe^{uu)} und anruff auf aller hochste, als ich ummher kan, aber und abermals^{uu)} E. Ko. Mt. auf ire grosse trewe, domit sie den irigen zugethan, iren allerlibsten kindern vorstehen wolle.

Mich deucht aber, es sold nich ungerathen sein (doch auf vorbesserung E. Ko. Mt. hochweisesten^{vv)} radts), das E. Ko. Mt. alsbald eine ansehnliche bothschaft zum turkischen keyser abfertigen thete, welcher neben und mit unsern gesanten eintrechtlich mit embsigkeit^{ww)} arbeyteten, vleis vorwendeten und betten, das der turkisch keyser beliben wolte, der genannte graff^{xx)} Peter Petrowitz^{yy)} etc., meins gnedigsten konigs bruder, E. Ko. Mt. tochterson und seinen bruder erziehen und sein vormundt sein moge, dergleichen die konigin in befelch hette, dan disser mensch einer besondern trew gegen dem bruder, auch^{zz)} aufmerkung und vorhabung gegen der koniginnen gewesen. Und noch meins bedenkens wird kein ander wegk zu erhaltung des reichs und des erbens gefunden werden konnen, dan E. Ko. Mt. sieht und weys die grosse der menschen untrew, so^{ab)} bey unsern tagen ist. Und domit s. mt. bey s. mt. leben bis ins ende geplagt ist worden, das dergleichen itzund auch nicht geschee, ist dis neben^{bb)} E. Ko. Mt. helf und beystandt der eynige richtigste weg zur vor-kommung.

Dis wer auch nit unnutz, das E. Ko. Mt. durch die posth aufs^{cb)} eylendeste, als es ummher meglich, an den konig zu Franckreich gelangen lisse, domit erh von wegen der bruderlichen vorwandnus dy^{db)} er zu meinem konige^{eb)} getragen und die mit E. Ko. Mt. nach ist, seinem potten, so bey dem turkischen keyser sich enthelt, befahlen und disser sachen halben neue information und underrichtunge zuschikken wolthe, dordurch, halten wir, folgen solte, das E. Ko. Mt. tochterson auf pitten solcher hern und haupter nach gelegenheit des Turken guthikeit und gnad vorworfen werden nit soll.

Zu underlassen ist doneben auch nit, bey ro. keys. mt.^{gb)} zu vorhandeln das diselb ro. ko. mt. anhalten wolle, das diselb^{hb)} sich wider dy reich zu Hungern nichts understehe, ader nach seiner gewonheit einen einfal dorein thu und mit krig und vorwustung betrube, bis solang wir ein zusammen-kompt gehalten und geschlossen, wes zu erhaltung des reichs nottig. Dan wir zeugen, das wir meins gnedigen konigs son vor einen erben des reichs in alle wege, als vil ummher menschen syn erdenken konnen ader mogen, mit holf des almechtigen Gots und E. Ko. Mt. hochstes^{ib)} unser vormogens vorthedingen wollen.

E. Ko. Mt. wunsch^{ib}) ich gluck, gesuntheit und alle wolfart, der ich aber und abermals meine willige dinst zu entpiete. Datum aus der stad Zazsebewo in Sibenburgen, 23. Julii 1540.

E. Ko. Mt. williger und getrewer bruder
Georgius bischoff zu Waradein, schatzmeister und rad ko.
mt. zu Hungern.

a) <i>praecedit expunctum</i> : v.. h.. g	hh) <i>praecedit expunctum</i> : ein
b) <i>in margine</i> .	ii) <i>praecedit verbum expunctum illegibile</i> .
c) umb mich <i>in margine alia manu</i> .	jj) <i>verbum correctum</i> .
d) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : so	kk)-kk) <i>in margine</i> .
e) <i>praecedit expunctum</i> : als mhan	ll) <i>lectio incerta</i> .
f) <i>suprascriptum pro verbo illegibili expuncto</i> .	mm) <i>in margine</i> .
g) <i>praecedit expunctum</i> : zu	nn) <i>suprascriptum pro verbo illegibili expuncto</i> .
h) ge <i>supra lineam scriptum</i> .	oo) <i>in margine</i> .
i) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : die das	pp) <i>praecedit verbum expunctum illegibile</i> .
j) <i>supra lineam</i> .	qq) <i>in margine</i> .
k) <i>additum in margine pro expuncto in textu</i> :
die haben	rr) <i>in ms. gsten (sine signo abbreviationis)</i> .
l) <i>suprascriptum pro expuncto verbo illegibili</i> .	ss) <i>tochter scriptum in margine</i> .
m) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : da (?)	tt) <i>in margine</i> .
n)-n) <i>in margine</i> .	uu) <i>in margine pro expuncto (item in margi-
ne)</i> : aufs aller hohest und
o) <i>praecedit expunctum</i> : vo (?)	vv) <i>keit super lineam; sequitur verbum expunc-
tum</i> .
p) <i>praecedit expunctum</i> : mit in jeer (?)
krankcheit	xx) <i>graff in margine</i> .
q) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : hat samten
den erz (?)	yy) <i>expunctum?</i>
s)-s) <i>in margine</i> .	zz) <i>praecedit expunctum</i> : gew
t) <i>praecedit expunctum</i> : zu helfen	ab) <i>in margine, in textu expunctum</i> : welche
u) <i>praecedit expunctum</i> : sachen	bb)-bb) <i>in margine</i> .
v) dem vorzug <i>in margine</i> .	cb) <i>praecedit verbum expunctum; f ex alia
littera correctum</i> .
w) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : nu whar	db) <i>praecedit expunctum</i> : domit
x) <i>in margine</i> .	eb) <i>konigen (konigin?) en expunctum</i> .
y) <i>praecedit expunctum</i> : von (?)	fb) <i>sequitur expunctum</i> : wolte
aa) <i>supra lineam</i> : der <i>expunctum</i> .	gb) <i>suprascriptum pro expuncto</i> : die (?)
bb) <i>in margine</i> .	hb) <i>praecedit expunctum</i> : dise
cc) <i>in margine pro expuncto in textu</i> : der-
halben ist (?)	ib) <i>praecedit expunctum</i> : hof
dd) <i>sequitur expunctum</i> : von (?)	jb) <i>praecedit expunctum</i> : pit ich
ee)-ee) <i>in margine</i> .	1) <i>Solimanus II.</i>
ff) <i>praecedit expunctum</i> : gehalten	2) <i>Isabella Iagellonica.</i>

N. 649

Szászsebes, 23.VII.1540.

*Petrus Petrowicz comes Themensiensis et Georgius [Utišenović, alias Marti-
nuzzi], episcopus Varadinensis,
Sigismundo I regi Poloniae
auxilium implorant pro filio regis Ioannis, quo regnum Hungariae obtinere
possit.*

*(Exemplar, probabiliter versio ex lingua latina, aliquibus litteris ad
ducem missis annexum)*

H B A, B 2, K.364

Durchlauchtigster konig und her.

Wywol E. Ko. Mt. wir unserer neygun nach vil lieber angemere sa-
chen schreiben, jdoch dweil der gotliche gewalt den menschlichen willen

und gewalt betrogen und regiren, wir auch bey uns des bedenckens, das E. Ko. Mt. als einen cristlichen fursten und schirvatern disses reichs gebhure, wissen^{a)} zu haben von desselben widerwertigen und trubsalen, haben wir nit umbgehen müssen, E. Ko. Mt. disse sachen, als gut auch die seind, unseren pflichten nach^{b)} dieselben zuzuschreiben.

Als^{c)} ko. mt. zu Hungern, unser gnedigster her, in Siebenburgen, wider die aufrurigen einen zug vorgenommen und^{d)} tagteglich ein weil zeit hart krank gewest, ist seine majestet den 22. Julii umb sieben hora des tags^{e)} in Got vorschiden und hat uns mit letzter stimme, wie auch bey leben oft gescheen, die sorg der verteydigung der durchlauchtigen konigin, E. Ko. Mt. tochter, und ires jungen sons der newlicher tag gebhoren, und^{f)} sunderlich mir als dem brudern^{g)} befholen.^{h)} Nhu zweifeln wir nit, E. Ko. Mt. wis die gelegenheit disses reich Hungern, auch dysses volkes, als dy zu newen dingenⁱ⁾ vor andern begirig, daneben das sie ganz vleissige forderer^{j)} sein zu entperung, in massen wislich,^{k)} unser her bis ins eusserte seins lebens domit geplagt worden. Dergleichen ist E. Ko. Mt. ungeborgen, was dissem reich vor fharlikeit von den Turken vorsethet, auch das die Deusschen schen dorumb fechten. Derhalben pitten wir E. Ko. Mt. (dan unser konig seine konigin und son, E. Ko. Mt. tochter und tochterson, auch dis reich in derselben sc[h]utz und holf befholen) wolle uns mit rath, trost und beystandt^{l)} zu stewart komen, dan wo wir E. Ko. Mt. holf und schutz nit haben und^{m)} domit dy feind abhalten,ⁿ⁾ müssen wir entlich gegen solche innerliche und eusserliche anstos niderligen^{o)}, wie dan nit allein E. Ko. Mt. wirkliche holf, sunder auch das ansehen E. Ko. Mt. uns mit ein wenige holf sein wird. Und dweil Offen das^{p)} das haupt ist^{q)}, und Cassaw, dy stadt, nicht wenig anstos haben, wolle E. Ko. Mt. uns mit lewten beholfen sein, domit wir dy stedt und festungen der koniginnen, irem son und dem reich erhalten mogen. Als vil an uns und in unserm vermogen ist, wollen fir mit zusetzung alles des unserigen solche festungen^{r)} den^{s)} nachgelassenen unsers konigs^{t)} vor dem Turken und den Dewschen zu erhalten, vleis haben. Derwegen wir mit radt aller reichsstende den hern Steffanum Werbewetz, geheimsten secretarien ko. mt. zu Ungern und hungerischen canzler, auch hern Joannem Ezeke, bischoffen zu Ffunffkirchen, innersthen rath unsers hern, an der turkischen keyser geschickt, die^{u)} dan abgereit abgereyset^{v)}, durch welche wir handeln lassen, das der nachgelassene son unsers konigs erbe sein moge der reich Ungern. Gleicher gestalt gerhue E. Ko. Mt. Iren gesanten auch mit gleicher abfertigung Irer tochter und derselben son zum besten abzufertigen, domit mit gleichem vleis dis ding vortgetriben; nicht weniger auch den konig von Franckreich erinnern, domit seine mt. aus angeborner cristlicher lib und vorwanthnus, so er zu beyden^{w)} ko. maiesteten gehabt, irem^{x)} gesanten den er am keyserlichen hofte hat, befhelen wol, das er mit seiner holf disser unserer embsigen pit auch zu holf kommen wolle. Des seind wir guther zuvorsicht, der turkische keyser werde nach seiner gutigkeit gegen E. Ko. Mt. auf solcher stadlichen haupter^{y)} vorbiet sich willig finden lassen. Bey romischer keyserlicher mt.^{z)} E. Ko. Mt. mit nichte zu arbeyten underlassen wolle, das ro. ko. mt. in das reich Ungern keinen einfhal thue, dan wir wollen mit hohesthem und eussersthem vleis mit^{aa)} Gots holf^{ab)} arbeyten, das das reich unsers hern son erhalten werden moge. Wo aber der romische^{ac)} konig zu Hungern ihe einzufallen aufhoren nit wolde, werde das reich zu Hun-

gern,^{y)} als das vil vom Turken und sunst ausstehen müssen und von widerwertikeit schir ganz todt ist, mercklich genotdranget, zum Turken zufallen. Auf solchs alles warten von E. Ko. Mt. wir ein trostliche antwort, domit wir durch hoffnung und vortrawen^{z)} E. Ko. Mt. gesterket nit getrewer, sunder behertzeneter werden. Pitten E. Ko. Mt. mit allen den Irigen zu beschutzung derselben reich, auch unser errettung lang frisch und gesunt sey, der wir unsere getrewe und bereitwillige dinst aber und abermal entpfelen. Datum aus Zeszebews, 23. Julii im jar 1540.

Zugethane Petrus Petrowitz von Zapolya, graff zu Themesien,
pruder Georg, bischoff zu Waradyn, schatzmeister und rath ko.
mt. zu Hungern.

a) <i>sequitur expunctum</i> : zum	m)-m) <i>in margine</i> .
b) <i>sequitur expunctum</i> : e.k. (Ewre Königliche)	n) <i>sequitur expunctum</i> : welt
c) <i>in margine</i> .	o)-o) <i>in margine</i> .
d) <i>sequitur expunctum</i> : von (?)	p) <i>f correctum ex v</i>
e) <i>sequitur expunctum</i> : v	q)-p) <i>in margine</i> .
f)-f) <i>in margine</i> .	r)-r) <i>in margine</i> .
g) <i>sequitur expunctum</i> : und	s) <i>sequitur expunctum</i> : e vel s
h)-h) <i>supra lineam pro expuncto</i> : ist uns ungeborgen, dan	t) <i>praecedat in margine</i> : und noch (nach?)
i) <i>sequitur expunctum</i> : sol	u) <i>supra lineam</i> .
j) <i>f correctum ex v</i>	v) <i>sequitur expunctum</i> : und (?)
k) <i>in margine</i> .	w)-w) <i>in margine</i> .
l) <i>in margine pro expuncto verbo quodam illegibili</i> .	x) <i>supra lineam</i> .
	z) <i>supra lineam pro expuncto</i> : zuvorsicht
	y) <i>sequitur expunctum</i> : mercklich genotdrangt

N. 650

Vilnae, 16.VIII.1540.

Venceslaus Wierzbicki, episcopus Samogitiae, Ioannes Narbut, capitaneus Marcoviensis, Felix [ab Allen], aulicus regius, Alberto in Prussia duci se nuntios et oratores a rege nominatos ad ducem iam tendere nuntiant.

2 sigilla.

H B A, B 2, K.364

Illustrissime Princeps etc.

*Illustrissimam Dominationem Vestram certum reddimus, quod Sere-
nissimus Princeps et Dominus, Dominus Sigismundus, Dei gratia Rex
Poloniae, Magnus Dux Lithwaniae etc., Dominus noster clementissimus,
deputare et mittere nos voluit Nuntios et Oratores suos ad Illustrissimam
Dominationem Vestram in arduis et magnis negociis Magni Ducatus Li-
thwaniae. Iamque proficiscimur et continuamus iter nobis commissum...
Datum Vilne, XVIma Augusti, anno virginei partus MDXL.*

Venceslaus Episcopus Samogithiae
Ioannes Narbut Capitaneus Marcoviensis
Felix Aulicus Suae Maiestatis.

Szamotuły, 10.X.1540.

*Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci*

*mittit notitias de morte Ioannis regis Hungariae et de eis, quae eam
subsecuta sunt.*

(Adest versio germanica)

Sigill.

(2 annexa de rebus Hungariae)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Non dubito Illustrissimam Dominacionem Vestram iam antea intellexisse cum de morte Serenissimi Domini olim Ioannis Hungarie Regis etc., tum que eius mortem in Regno illo subsequuta fuere. Cum autem nunc nunc a nonnullo amico, et non vano quidem homine, significata nonnulla mihi fuerunt nova, ex quibus status Regni illius quis sit, ad presens iudicari possit, intermittere nolui pro mea sedula erga Vestram Illustrissimam Dominacionem observancia ea illi communicare. Ex quibus inter alia que in Regno illo afflicto indies alioquin illud magis afflictum reddunt, intelligere dignabitur. Quid iuris Turcarum Imperator¹⁾ ad illud Regnum se habere pretendit. Unde summa prudencia sua faciliter iudicare secum poterit, quis sit status, que denique sit expectacio nedum illius Regni, et aliorum viciniorum, verum etiam magne partis Christianitatis.

Cum alia ad presens non sunt, me Vestre Illustrissime Dominacioni quo possum diligencius commendo... Datum in Schamotuli, die dominico ante festum Sancte Hedvigis proximo, anno Domini 1540.

Eiusdem Vestre Illustrissime Dominacionis
totus ad vota

Lucas Comes a Gorca, Dei gracia Episcopus
Wladislaviensis.

1) *Solimanus II.*

Annexum I:

Ex litteris cuiusdam amici mei.

In Ungaria varie turbe contencionesque post mortem Regis Ioannis exorte sunt, et presertim inter alios primates Regni illius. Nam ille monachus Archiepiscopus Coloczensis,¹⁾ Petrus Pereni, Bebek, et illi duo Waywode Transilvanie, cum aliis pluribus, in unum conspirarunt, deficientesque a filio Regis Ioannis,²⁾ Ferdinando adhererunt. Ex alia vero parte monachus Episcopus Varadiensis³⁾ et Thesaurarius Regis Ioannis, cum Petro Petrowicz, consanguineo Regis olim Ioannis, cum Valentino

Thurek et Dominis de Batori et Domino Draphy,⁴⁾ cum aliis multis, cum magno validoque exercitu funus Regis olim Ioannis ad Albam Regalem comitantur, ubi Reges Ungarie sepeliri soliti sunt.

Fertur etiam Ferdinandum Regem cum valido exercitu ad Ungariam contendere, sed quid exinde sequetur ex transcripto litterarum, a Cesare Turcarum ad manus monachi Thesaurarii olim Regis Ioannis missarum, quod hic Vestre Paternitati Reverendissime mitto, Vestra Paternitas Reverendissima facile secum perpendere potest. Scribit mihi etiam idem monachus Thesaurarius Regis Ioannis, quod illa pars adversa conatur illis viam obsidere et vult cum illis gladio pugnare. Verum, ut ex scriptis prefati Thesaurarii intelligo, quod unus alteri non cedit. Quod si fiet, iam ultimum Regni illius sequetur exterminium.

Ivit in Thurciam Legatus pro filio Regis Ioannis, Dominus Wervecius,⁵⁾ Cancellarius Regni Ungarie, cum Episcopo Quinqueecclesiensis. Ivit etiam illuc Dominus Laski pro Ferdinando Rege. Quid illuc acturi, quidve expedituri sunt, res ipsa et tempus breve indicabit.

1) *Franciscus de Frangepanibus.*

4) *probabiliter Dragffy.*

2) *Ioannes Sigismundus.*

5) *Stephanus Verböczi.*

3) *Georgius Utišenović, alias Martinuzzi.*

Annexum II:

Littere ex Turcico idiomate translate.

Ad fratrem Georgium Kinstardt.¹⁾

Salutem Regni Hungarie Dominis et Banis.

Littere nostre in medium vestri venerunt, quas intelligite. Intelleximus Ioannem Regem Hungarie interiisse. Dei voluntas fuit. Sed Deus Maximus longevam vitam Cesari nostro²⁾ dare dignetur. Scitis omnes, quod ex Dei voluntate Cesar Regnum istud framea cepit. Et postquam Cesar Regnum suis armis cepit, Rex Ioannes cum iusticia et fidelitate venit ad curiam Cesaris. Cesar, eius equitate et fidelitate cognita, eum in Regem constituit. Regnum istud Potentissime Cesaree Maiestatis est, communitasque regnicolarum ipsius Regni perinde Cesaree Maiestatis est, atque illi, qui in aliis Regnis eius Cesaree Maiestatis sunt. Bani et alii Domini illius Regni precipui subditi Cesaris sunt. Cum Rex Ioannes in curiam nostram venit, pro sua voluntate quicquid a nobis postulavit, illud omne ipsi concessimus.

Audivimus et pro certo intelleximus, quod tu Regi Ioanni verax et iustus fuisti alcioiremque statum promereri. Postquam littere nostre ad vos pervenerint, invicem convenientes providete ac deliberate, ne Regnum ipsum in gravamina et onera deliciatis, a Cesarea Maiestate ne deficiatis et capita vestra aliorum ne declinate, verum in eo ipso, ut prius, perseverate et consistite, oblivioni nos et nostram curiam non tradentes. Regnum istud unanimiter cum Dominis regatis, communitatem neque in anima neque in rebus et in nullis offendatis, verum in legitimis daciis et solucione eos conservate. Hortamur vos, ut de statu istius Regni, quo

pacto se habeat, per homines vestros nos cerciores reddatis. Quibus acceptis nos quoque vobis relacionem facere sciemus.

Si Rex Ioannes mortuus est, voluntas est Dei Omnipotentis, utique Potentissima Cesarea Maiestas vivit. Ex Dei Altissimi voluntate Regnum istud Cesaree Maiestatis est, et in eo alienum, quicumque tandem is sit, neminem paciatur fore. Et si quis contra voluntatem Cesaris in Regnum istud venire vellet, nobis ad scitum detis. Cesaris enim vires parate et gaudentes presto erunt. Quas nec celum nec terra sustinere poterunt. Statum et negocia Regni videbitis et pro eorum statu, quid vobis sit faciendum, prospicere poteritis. Regnum et communitatem ne opprimite. Sitis in eo, sicut Cesarea Maiestas vobis commisit. Si in his persistetis, sicut nos rogavimus, vos a Cesarea Maiestate omnimodam munificenciam et clemenciam expectaturi promerebitis.

1) *Id est: Thesaurarium, scil. Georgium Uti-* 2) *Solimanus II.*
senović (Martinuzzi).

N. 652.

Szamotuły, 10.X.1540.

Lucas a Górká, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci

expetit auxilium ad concordiam inter Gregorium Franck et Nicolaum
Nibschitz instaurandam.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Durchlauchter...

Den so es derselben in alles ires gefallens ergingen, wer ich in warheit zu erfahren hochlich erfrauet. Dobey bin ich anne zweyfel, E. F. G. sind ingedenck und haben sich zu erinnern, das dieselbige uff iren credenz oder glaubsbriffen durch den edeln Nickell von Nipschitz an mich sinnen und begeren lassen, ich wolt eyn guter forderer, helfer und vorfuger sein, domit Greger Franck von wegen des todtschlagks etwan des edeln hern von Nackell mit desselbigen freundschaft zu vortragk und eynickeyt komen mocht. Das ich nur uberaus wie alles gern gethan und will auch dovor geacht haben, das solcher vortragk durch meyn forderungk volendet, auch ein gnugsamer konigklicher briff doruber ausgangen, aber von Greger Francken bisher nicht volzogen. Nun wil sich der handel dohin erstrecken, das Nipschitz derwegen unangefochten nicht wird konen bleyben, welchs mir als dem forderer auch schimpfflichen nachteyl zufugen will. Domit aber dem aln vorgebauet mocht werden, so sey E. F. G. vleyssigk gebetten, doran zu seyn, dodurch Greger Franck dohin gehalten, obgedochten vortragk mit der thadt zu volzihen und dem eyn gnuge thun, den es alleyn E.F.G. zu gefaln uff derselben ansinen und begern gescheen... Datum zum Sampter am Suntagk nach Francisci anno Domini 1540.

Aur ^{a)} F. Gnoden ganz villiger capellan
Lucas bisso zu Lesla subscripsit.^{a)}

a)-a) *alia manu.*

*Nicolaus Sieniawski, castellanus Belsensis,
Alberto in Prussia duci
novitates ex Moldavia et de periculis orbi christiano ex parte Turcarum
imminentibus.*

Sigill.

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXXII.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Allate sunt mihi littere Vestre Illustrissime Dominacionis per eius aulicum, Nobilem Ioannem Policzski, que per me cum ea, qua decuit, excepte sunt reverencia et honore. Ex quibus, et litteris atque aulico, summam Vestre Illustrissime Dominacionis in me clementemque illam graciā et propensam benevolenciam intellexi, conceptam nullis ad id meis meritis, sed et neque noticia intercedentibus. Innata illa atque sincera Vestre Illustrissime Dominacionis virtus illud cumprimis efficere dignatur. Pro quo ego immortales ago gracias Vestre Illustrissime Dominacioni debeoque perpetuo. Utinamque summam eam illius in me graciā atque propensam benevolenciam exhibitam promereri Vestre Illustrissime Dominacioni valeam, prout promereri modis obsecundatissimis omnibus animus est perpetuo. Illudque rogo, ut me in cathalogum servitorum suorum Vestra Illustrissima Dominacio asscribere dignetur. Et me hic sibi, in quantum sciam atque possem, servire iubeat. Illud ipsum mihi ego pro summa fortuna reputabo magnique apud me estimabo, dum Vestra Illustrissima Dominacio serviciis meis uti non dedignabitur. Inveniet me semper Vestra Illustrissima Dominacio ad omnia quecunque licita paratum eique obtemperabundum.

Quantum est autem de novis, pro quibus scribere Vestra Illustrissima Dominacio dignatur, quatinus hinc, si que interim occurrerint, Vestre Illustrissime Dominacioni describerem, libenter illud, Illustrissime Princeps, et ex animo faciam, prout illius servitor obtemperandus. Proinde et ea, que impresenciarum apud nos in novis occurrunt, Vestre Illustrissime Dominacioni presentibus describo.

Imprimis, cum Scittis eo ipso anno Sacra ac Serenissima Regia Maiestas pactum federis habere dignata est. Ab incursitacionibus tamen latrunculis gentis illius incontinentis et instar lupi rapacis, per centum, interdum per quinquaginta equitum patratis et patrabundis, non ita commodē subditi Sue Sacre ac Serenissime Regie Maiestatis, Domini nostri, in confiniis precipue agentes, in desertitudinibusque illis Sacre ac Serenissime Regie Maiestatis profectus utilitatesve non contemnendas habentes, immunes securive esse possunt. Servitores siquidem mei, in confiniis illis locati, aliquocies cum illis nequam et fidefragis invasoribus manus conserere⁷⁾ captivosque detinere, quos ego in absencia a Regno Sacre ac Serenissime Regie Maiestatis Illustri ac Magnifico Domino Comiti Tarnoviano, Castellano Cracoviensi, remisi. Nunc tamen demum Predficz expedivi in loca illa campestria deserta, in quibus Scittice illius^{a)} gentis latrunculi vagari solent, nostratum ferarum atque castorum venatores, quos hic Bolochowcze vocamus, observaturi. Speroque me in brevi ab ipso meo Predficz bonam et felicem eventuram novitatem auditurum.

Cesar vero eiusdem gentis Scittice Precopensis cum Duce Byelski¹⁾

Mosko decem millia equitum gencium suarum in Moskoviam vastaturos depopulatosque expediverat. Plurimis et magnis illic dampnis patrat, cum predi opulentis onustos, salvos reduces. Nunc rursus ante hiemem imminentem filium suum idem Cesar Precopensis, cum tota Orda, cum eodem Duce Byelski, in Moskoviam vastaturos depulatosque²⁾ expedire debuit. Nondum vero cercior factus sum, utrum in loca proposita profecti sunt, an non. Brevi tamen ab exploratoribus meis illic habitis edocebor.

Quantum attinet autem Thurcarum Imperatorem,²⁾ christiani nominis hostem illum nephandissimum et cumprimis plerisque formidolosum, anno eo ipso pacificus domi sese continebat. Edoceor tamen a meis exploratoribus isthic habitis pro certo: Publico edicto passim per ditiones illius iniunctum omnibus et singulis subditis illius fore, ut ab armis et equis apparatusque bellico parati sint, dicitur pro futura estate Ungariam, tot iam calamitatibus afflictam, suspicatur aggressurus omnibus cum suis viribus. Quod illi Deus Optimus Maximus non prosperet, sed vires illius dextera sue potencie conterrat.²⁾ Ego, prout a meis exploratoribus cercior factus sum, scribo illud, quod mens ista Cesaris illius vix et difficile immutari debeat, nisi Deus ipse optimus aliter verterit, aut hostis ille muneribus Ungariae Senatorum mitigaretur. Ad quid status christianus declinet, in potestate divina constitutum est. Deus ipse solus scire dignatur, pro ea Principum christianorum concordia, quid tandem futurum sit.

Nempe et in ora Moldavica, in contigua vicinitate nostratibus consistenti, idem Thurcarum Imperator iis non ita pridem actis diebus partem terre Vayvode illi Moldavorum³⁾ ademit ditionique sue subegit, eam videlicet ab Nestri fluvii ad Danubii littora intermediam consistentem, quindecim in latum et viginti in longum milliarium distancia atque spacio extensam atque protensam.

In terra deinde Transalpinensi seu Multanorum, ex ea parte Danubii, civitatem magnam et opulentam, Brahylow nuncupatam, idem Thurca ademptam ditioni sue subiugavit. Ibidemque arcem muro erigendam construere accepit.

Ad littora tum demum Nestri, a confiniis Sacre ac Serenissime Regie Maiestatis, Domini nostri, consistencia, arcem Thehynya nuncupatam, defense cumprimis accommodatissime provisam, muro constructam erexit. Adhuc vero pro futura in proximo estate alteram quoque arcem in loco dicto Horeyow, ab ipsa priori arce erecta versus nostratum oram superius tendendo, septem milliarium ab arce vero confinitanea Braczlav, ditionis Sue Sacre ac Serenissime Maiestatis Regie, Domini nostri, ad Magnum Ducatum Lithvanie pertinente, decem octo milliarium distancia consistente, erigendam velle dicitur. Suctessive, proch dolor! hostis ille serpit versus nostratum oram. Deus ipse Optimus Maximus scire dignetur, quid nobiscum tandem futurum sit.

Moldavie vero modernus Vayvoda Stephanus non ita pridem actis diebus, cum duobus sese nominantibus et contententibus heredes Moldavie fore, qui sub ipso unus post alterum in Vayvodam prefici tentabant, manus conserebat. Alter horum erat filius Petri⁴⁾ quondam Vayvode³⁾ Moldavie, non ita pridem expulsi. Alter vero filius olim Stephani Vayvode etc. Moldavie. Iis utrisque instructis aciebus victis, capitibus plexit, unacum omnibus factionis illius auctoribus, diverso penarum genere morti traditis, iam ad presens respirat.

Senatus vero terre illius Moldavitice de iis duobus obtenta victoria,

obsequia sua Vayvode illi suo in recenti prestita offerentes, iis verbis Vayvodam suum aggressi sunt: Hoc (inquiunt) impresenciarum propter te fecimus, quod duos istos inimicos et hostes tuos, auxiliante Christo, prostravimus. Sed si partem terre illius per Thurcum ademptam non reacteperis dicionique tue restituendam Thurco non opposueris, futurum est, tercio quopiam hoste tuo ad fasces Vayvodatus anhelabundo sese offerente, nos procul dubio a te ad eum deffecturos esse persuadeas. Et neque te amplius nobis pro Domino seu Principe et, ut ipsorum vocabulo utar, Vayvoda habere reputareve velle. Illi siquidem pocius obedire et servire vitamque, sanguini et rebus omnibus non parcendo, in et pro patria paternaque ora exponere mallems, quam quod nobis christianis, proch dolor! gentis nephandissime Princeps imperare patrimoniave nostra deoccupare debeat.

Ad hec Vayvoda inter cetera illis fertur respondisse: Pollicitatus illos protegere partemque terre illius ademptam redimere et in dicionem suam restituere, solum duorum annorum ab illis sibi ad hoc perficiendum dari peciit induciarum spacium. Eas potissimum illis adducens in medium rationes: primam, famem in terra illorum impresenciarum magnam se viisse, alteram, nondum sese thesaurorum qui nervi, ut aiunt, belli existunt, copiam habere; terciam, nondum sese certo scire, uter in Regno Ungarie Rex iam tum demum sufficiens sit. O utinam (inquit) Regno illi Rex belligerundus idemque magnanimis atque locuples sufficiatur. Ad quem reffugium habuerim illiusque atque Polonie Regis et a ceteris cristianis Principibus consiliis et auxiliis supplicabundus uti velim. Habito siquidem ab ipsis aliquid suppeciarum, commode satis Thurcarum Imperatori possem resistere. Quod absque ipsorum Regum et ceterorum Principum christianorum suppecis non ita commode, et ymmo difficile, perfici possit et frustra forsantentandum. Aquievit Senatus ille Vayvode sui persuasionibus prefatis, infra duorum annorum spacium defensam sibi illam expectatur.²⁾

Mea vero sententia, si a Principibus christianis non habuerit auxilia,^{a)} procul dubio Senatores illos suos hosti nephandissimo illi proditurus est vite periculo exponendos, tanquam contra eius imperialem auctores actionis potestatem, ex aggrarico ordine alios dignitarios officialesque et Senatus creandos ministraturus. Thurcarum vero Imperator maiorem partem terre Moldavitice, eam videlicet nostratum confinia contigue respicientem, sue dicioni subiugaturus suspicatur, Vayvoda illo in aliqua parte mediterranea illius relicto. Utinam autem Principes christiani Vayvode illi suppecias laturi sint. Ex iis siquidem duabus terris, Moldaviensi videlicet et Transalpinensi, illorum apparatu solito pro armis capiendis centum millia equitum, necessitatis tempore sese offerente, exire certum est. Qui christianorum Principum auxilia habentes, Danubio fluvio, qui terras illas utrasque alluit, in sua potestate habito, magnum inde principium essent habituri. Arces omnes illas Turco impresenciarum obedientes (vel circa Danubium consistentes) commode possent a Turco eripere sueque dicioni subiugare, exercitusque tum demum Thurcicos, per Danubii undas tentantes, transmeaturos prohiberent. Deus Optimus Maximus inspiret corda cristiana hosti illi nephandissimo iam iam unitis viribus resistere debere.

Dicitur preterea Petrus ille quondam Vayvoda Moldavorum, non ita pridem expulsus, apud Thurcam esse illique filium suum in pignus obsidionis dedisse ea sub condicione, ut si rursus dicionem Moldaviticam possit adipisci, qua pulsus est (quod sibi Cesar ille annuere affirmatur),

quod esset obediens in omnibus Cesari Thurcarum. Ad quid devenire suspicatur status noster cristianus, Deus ipse solus scire dignatur.

Quid tandem innovatum certi precipue fuerit, non negligam Vestre Illustrissime Dominacioni scriptis meis pro temporis exigencia significare. In iis siquidem et in aliis omnibus licitis obsequiis Vestra Illustrissima Dominacio, Dominus mihi clementissimus, me servitorem suum semper paratum invenire obtemperabundumque dignabitur. Humilliter rogo, ut Vestra Illustrissima Dominacio mihi esse clementissimus Dominus et me pro uno suo servitore reputare dignetur... Ex Halicz, penultima Octobris, anno Christi 1540.

Eiusdem Vestre Illustrissime Dominacionis
obsequentissimus
Nicolaus Syenyawski, Castellanus Belzensis,
Exercituum Regni Polonie Campestris, Halicien-
sis Colomiensisque Capitaneus.

a) *supra lineam.*

z) *sic in ms.*

1) *Semen Bielski.*

2) *Solimanus II.*

3) *Stephanus Lacusta.*

4) *Eltas, filius Petri Rareš.*

N. 654.

Iaroslaviae, 12.XI.1540.

*Stanislaus Odrowqż, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci*

*pro litteris et pro vertago gratias agit (sed dolet, quod eunuchus est);
ipse duos equos ducis dono mittit et uxor sua equum Turcicum
ducissae donat.*

(Adiuncta schedula)

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 655.

Iaroslaviae, 12.XI.1540.

*Stanislaus Odrowqż, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci*

*scribit aliqua nova de Isabella regina Hungariae et de filio eius ac de-
functi regis Ioannis; Martinum Sobański, adolescentem, mittit et
commendat.*

(Adiuncta schedula)

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Et si scripserim Vestre Illustrissime Celsitudini amanulis mei manu, volui tamen et ipse proprio (ut aiunt) calamo aliquot verba significare, itidem gracias agens pro tanta in me Illustrissime Celsitudinis Vestre gracia, quam mihi suis litteris declarare dignata est. Valde enim eram

perturbatus eo Celsitudinis Vestre Illustrissime silencio, cum ante aliquot cartas Vestre Celsitudini Illustrissime miserim tulerimque responsum nullum. Scripsi etiam et propterea manu mea, ut Vestre Celsitudini Illustrissime sit cognita, vellem namque, si gratum erit Vestre Celsitudini Illustrissime, illa sepius ad Vestram Celsitudinem Illustrissimam uti, cum non licet coram illi servire, manus suo fungetur officio. Commisi nonnulla aulico Vestre Celsitudinis Illustrissime meo nomine reffere,¹⁾ que ex eo cognoscet etc. etc. etc.

Nova nulla penitus occurrunt,²⁾ que dubitem Vestram Illustrissimam Celsitudinem ignorare. Pro meo tamen officio ³⁾ hec describenda existimavi: Regina Ungarie Izabella contendit apud parentes suos, ut omnem moveant lapidem, quo filius Sue Maiestatis¹⁾ circa contractus iam nuper consarcinatos et iuramento firmatos per Serenissimos Romanorum Regem et Ioannem Ungarie, nunc defunctum, conservaretur. Quos scio Vestram Illustrissimam Celsitudinem transcriptos habere. Qui multi sunt, pociores tamen illorum comminiscar. Interfui enim Vratislavie, cum cesareus Nuncius, Dominus Lundensis,²⁾ ista cudebat etc. etc.

Primo, ut filius Ioannis Regis in Principem vel Ducem Scepusii crearetur. Item, ut omne patris sui patrimonium firmiter obtineat. Item, ut Serenissimus Ferdinandus Rex ei filiam suam natu postremam matrimonio iungat. Et alii multi articuli, quos nihil dubito, quin sciat Vestra Celsitudo Illustrissima. Et hec postulat Sua Maiestas a parentibus suis curari, de Regno nihil sollicita etc. etc. Quod ei Barrones²⁾ quoque Ungarie persuadere nituntur, hi potissimum, qui Ferdinando favent etc. Alii pauci quidem conantur nihilque intacti relinquere volentes etc., si Turce adscisci debeant, ut Ioannides Regno pociatur, quod Turcarum Cesar³⁾ Regi nostro persuadere vellet, ut videlicet sui nepotis partes tueatur. Cesar item catholicus Serenissimum Regem nostrum per omnes deos obtestatur, ne fratrem Ferdinandum in hoc Regno impediatur, imo adiuvet. Serenissimus autem Rex noster more suo deliberat. Hec volui brevibus Vestre Illustrissime Celsitudini perscribere rogans, ut hanc cartam in igne, perlegens, sepeliat. Nolle enim ego esse autor novarum rerum, nec nunc fecissem, nisi suis litteris mihi mandasset etc.

Quod ultimum est, rogo diligentissime, me inter suos annumerare velit. Sum enim nihilque magis cupio,³⁾ ut nisi me suis sepius scriptis non obmittat, quod facile per Dominum Ludovicum Iostum facere poterit, si velit... Datum in Iaroslaw, 12 Novembris, anno Domini 1540.

Vestre Illustrissime Celsitudinis
addictissimus servitor
Stanislaus Odrovaz manu propria.

Schedula adiuncta:

Mitto in spem gratiae Vestre Illustrissime Celsitudinis, quam fateor nunquam demerui, eum adolescentem Martinum Sobanski, quem ex tenera etate educavi, diligentissime rogans, ut eum inter suos domesticos servitores accipiat. Polliceor pro fide et virtute illius nihilque dubito, quin hec mea prima peticio gracie exaudietur. Nihil enim graciosius facere poterit, quam si eum adolescentem sua prosequetur gracia. Iterum me gracie Vestre Celsitudinis Illustrissime comendo. Scripsissem plura, nescio tamen, an ea grata sunt Vestre Celsitudini Illustrissime etc. etc. etc.

a) sequitur expunctum: quam

2) Ioannes a Weeze.

z) sic in ms.

3) Solimanus II.

1) Ioannes Sigismundus.

N. 656.

Płock, 15.XI.1540.

Felix Srzeński, palatinus Plocensis,

Achatio Czema

de negotio bonorum hereditariorum Grunfelth.

(Exemplar cum orig. collationatum)

(Exemplar cum orig. collationatum, probabiliter aliquibus litteris ad ducem missis annexum)

(Germanice)

H B A, B 2, K.364.

N. 657.

Vilnae, 29.XI.1540.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

de exitu legationis Ioannis a Kreitzen, cui se omnem opem praestitisse scribit, ex ipso legato suo ducem intellecturum esse nuntiat.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 658.

Nakło, 12.XII.1540.

Ioannes Kościelecki, palatinus Brzestensis,

Alberto in Prussia duci

servitores ducis, vinum pro mensa ducis perferentes, sine telonei solutione per terras suas transire se permisisse nuntiat.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

N. 659.

Posnaniae, 15.XII.1540.

Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

de modo restituendae duci pecuniae sibi ante triennium mutuo datae informat; consilia ducis ad Rempublicam pertinentia probat.

Sigill.

(Annexa desunt)

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Sepe memoria mecum repetivi, quod Illustrissima Dominacio Vestra usa esset in me liberali benivolencia, datis mihi in triennium ter mille florenis, quibus gratuito uterer. Quia itaque tempus solutionis mee ad

proximum Natalem Domini diem venit, omnique ex parte curarem, ne solutio differretur, ne ego igratitudinis vel minimam suspensionem apud Illustrissimam Dominacionem Vestram contraxisse viderer. Exponendum Illustrissime Dominacioni Vestre duxi pecuniam me in Gdano depositam habere, hocque ab Illustrissima Dominacione Vestra postulo, ut cum illa non posset a me commode atque etiam secure Kynsbergum transferri, committere dignaretur, qui illam Gdani ab hoc meo servitore, Nobili Andrea Lupsinski, presencium exhibitore, nomine Illustrissime Dominacionis Vestre numeraret atque auferret. Ego vero Illustrissime Dominacioni Vestre immensas gratias ago, quod tanto tempore pecuniam suam utendam mihi liberaliter et gratuito concesserit. Dabo operam, ut vicissim meam gratificandi voluntatem erga Illustrissimam Dominacionem Vestram non modo in simili officio, si quando usus eius postulaverit, sed etiam omni in obsequio et propensione animi quovis loco et tempore declarem.

Reddite sunt mihi 10 mensis huius Illustrissime Dominacionis Vestre litere, ex quibus intellexi ea omnia, que Illustrissima Dominacio Vestra medio Generosi Domini Castellani Gdanensis¹⁾ ad Sacram Maiestatem Regiam, Dominum meum clementissimum, referenda commiserit. Quod Illustrissime Dominacionis Vestre institutum non possum non vehementer probare. Sapienter enim Illustrissima Dominacio Vestra futuros casus Reipublice premeditatur eisque tempori prospectum atque etiam occursum vellet. Qua in re benignus Deus pios Illustrissime Dominacionis Vestre conatus prosperare velit. Quod me attinet, ego certe pro mea virili et pro eo, quod mihi cum hac inclyta Republica intercedit, debito hec omnia per omnem occasionem promovere curabo. Ad quas Illustrissime Dominacionis Vestre literas, quod serius quam par erat respondeam, non alio factum scire velit, quam quod mihi non mature reddite essent.

Hungaricarum rerum, que quidem ad me pervenerunt, Illustrissima Dominacio Vestra ex annexis schedis copiam habere dignabitur... Datum Posnaniae, XV die Decembris, anno Dominice Incarnacionis MDXL.

a) Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor
Andreas Comes a Gorka etc. manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

1) *Achatius Czema.*

N. 660.

Posnaniae, 15.XII.1540.

*Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci*

nova sibi de rebus Hungaricis a quodam amico delata mittit.

Sigill.

(Annexa desunt)

H B A, B 2, K.364.

Wiewiórka, 16.XII.1540.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

consilium ducis ad res Hungaricas pertinens valde sibi probari nuntiat idque se ad regem perscripsisse, quem in his rebus et in negotio ducis oratorem ad regem Romanorum [Ferdinandum] missurum putat.

Sigill.

H B A, B 2, K.364.

Illustrissime Princeps etc.

Allatae sunt mihi litterae ab Illustrissima Dominatione Vestra 2 die Decembris, scriptae XXIII Octobris. Quibus quod serius respondeo, accidit non aliam ob causam, quam quia tardius fortassis opinione Illustrissimae Dominationis Vestrae sunt mihi redditae. Itaque tribuat id velim Illustrissima Dominatio Vestra tempori, non meae negligenciae. Sum enim erga Illustrissimam Dominationem Vestram ea observancia, ut nullum gratificandi ei studium in me requirere iure possit.

Caeterum quod ea attinet, quae mihi perscripsit Illustrissima Dominatio Vestra, probatur mihi consilium Illustrissimae Dominationis Vestrae scripsique ad Sacram Maiestatem Regiam hisce de rebus. Quum enim nullius auctoritate commodius res Hungaricae in salutari statu collocari, Senatores Regni illius in unionem redigi, Serenissimum Romanorum etc. Regem illic regnare, Imperatorem Turcarum¹⁾ moderari, ut a Regno Hungariae se sustineat,^{a)} posse certum sit, quam per Sacram Maiestatem Suam, quid in eo senciam, pro meo officio Sacrae Suae Maiestati perscripsi et suasi, ne Maiestas Sua his rebus conficiendis ullam putet interponendam moram. Et quum apud Serenissimum Romanorum etc. Regem id tractaverit, habita tam oportuna occasione, de terris Prussiae eciam diligentissima agat. Puto enim Sacram Maiestatem Suam missuram esse Oratorem suum ad Serenissimum Romanorum etc. Regem. Per eum simul et ea, quae ad Regnum Hungariae et quae ad terras Prussiae pertinere videbuntur, transigi poterint, atque eo modo quum Illustrissimae Dominationis Vestrae quieti, tum terrarum Prussiae tranquillitati consuli. Ego vero operam dabo diligentissimam, ut non solum in his rebus, verum eciam in omnibus, quae velle Illustrissimam Dominationem Vestram intelligam, officium meum, studium et observancia erga Illustrissimam Dominationem Vestram semper extitisse videatur.

Quanto enim maiorem in me Vestrae Illustrissimae Dominationis benivolenciam agnosco, tanto magis enitor ac elaboro, ne quid mihi studii^{b)} et optimae voluntatis ad summe colendam et observandam eam unquam desit. Unum hoc rogo, ut, quemadmodum cepit, me sua compectatur benivolencia, et si dignum iudicaverit, cuius officiis utatur, quae me aliquando sua causa facere velit, significare dignetur. In quibuscumque enim potero, studiosissime declarabo me in loco addictissimi servitoris apud Illustrissimam Dominationem Vestram cupidissime esse velle... Datum ex curia mea Wiewiórka, 16 Decembris, anno Domini 1540.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{c)} servitor

Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit.^{d)}

a) in ms. sustinat

b) in ms. studui

c)-d) manu propria.

1) Solimanus II.

1541

N. 662.

Posnaniae, 4.I.1541.

*Andreas a Górká, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
ducem salutat prosperumque Annum Novum ei precatur.*
Sigill.

H B A, B 2, K.365.

N. 663.

Vilnae, 15.I.1541.

*Petrus Opaliński, magister curiae,
Alberto in Prussia duci
mittit aliqua nova de rebus Hungariae et de gestis Andreae Doria in
Africa; item de praecursore ex Moscovia Vilnae expectato.*
Sigill.

*(Annexum: Litterae universales Caroli V, datae Bruxellis 14.IX.1540,
typis impressae, Comitia Imperii Ratisbonam die 6.I.1541 indicentes,
germanice)
Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXXIII.
H B A, B 2, K.365.*

Illustrissime Princeps etc.

Nuncius Vestre Illustritatis litteras michi reddidit, quibus et suam in me gratiam et singularem erga Principes nostros Serenissimos quoque propensionem atque serviendi illis suum affectum declaravit Vestra Illustritas. Ego, quod me attinet, istam Illustrissime Vestre Dominacionis in me clemenciam et gratiam omnibus, quibus potero, officiis et modis promerebor semper fideliter, tanquam Domino meo clementissimo. Eam vero erga Dominos et Reges meos Serenissimos affectionem, qua ita se illis non defuturum humanissime pollicetur, ego Suis Magestatibus ea, qua decet, fide et diligencia referam, neque pretermittam horum aliquit, quod suis hisce litteris mandare mihi dignata est, et quidquit ad benevolenciam et gratiam addi insuper arbitrabor.

Sed de rebus, de quibus nunc Suis Magestatibus scripsit Vestra Illustritas, quippe de Dieta Imperiali deque bando et negocio Prutenico,

pro hac vice per absenciam parum efficere possum. Cras enim, hoc est 16 Ianuarii, Serenissimus Rex iuvenis venandi gracia ad quatuor septimanas se hinc alio recipit per silvas. Cum Sua Magestate autem ego facere non possum, pro meo debito, ne vadam. Verum antequam hinc abibo, loquar, quoad licet, de hoc Prussie negotio.

Ex Ungaria hoc est novum, quod tractatus inter Serenissimum Romanorum Regem et Dominos Ungaros non processerunt. Sua Romanorum Magestas castra Wischagrad tota expugnavit, alia obsidione iunxerat, in qua 5000 militum locaverat. Interim Turcorum 25000 venerunt, Pesth invaserunt et presidia ibi Germanica funditus, ut ferunt, prostraverunt, quorum precipua pars desiderari scribitur. Reliquum milicie Germanice in locum quendam Danubii fertur secesisse,²⁾ sed hec adhuc non omnino sunt certa. Valachi Palatinum¹⁾ suum cum Turco sencientem occiderunt et omnes Turcos, qui in dicione illa iam se locaverant, ad unum interfecerunt resque illorum et Cezaris maximo lucro dirupuerunt.

Andreas Doria Iunior non parvum numerum classium Barbaruse²⁾ cepit, captis nonnullis, reliquis occisis penitus. Inter captos 800 fuerunt christiani, cum auribus, nasis, labris abscisis. Cepit idem in Libia Turco civitates quatuor, Africam, Algieram, Charthaginem Veterem, Monaster. Capitaneus classis Barbaruse fuit christianus, apostata,³⁾ vir, ut ferunt, mire temeritatis, qui induci non potuit, ut aductus Pontifici⁴⁾ ne minimo subiectionis officio se humiliaret. Capitaneus Summi Pontificis⁵⁾ ibidem quatuor tiremes²⁾ eiusdem Barbaruse profligavit. Cepit alios, preter paucos, ad unum occidit cum quibus maxime opes sint direpte et inter eos partite. Precursor ex Moscovia ad dies aliquod huc venturus est. Granicies cum Livonie Domino Magistro,⁶⁾ iam a Radziwilonis olim inchoatis finibus, per Dominos Sue Magestatis Consiliarios iam incepte sunt... Datum Vilne, XV Ianuarii, anno Domini 1541.

Eiusdem Illustrissime Vestre Dominacionis servitor
Petrus Opoliensky Curie Magister.

1) Radu Paisie. Revera non fuit trucidatus, sed
in Aegyptum exiliatus.

2) Chair-ed-din Barbarossa.

3) Hassan Aga.

4) Paulus III.

5) Marcus Grimani.

6) Hermannus a Brüggenei.

2) sic in ms.

N. 664.

Vilnae, 21.I.1541.

Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis,
Alberto in Prussia duci

scribit aliqua nova de vaivoda Moldaviae occiso et de electione Alexandri
[Cornea] in vaivodam Moldaviae; de rumoribus ex Hungaria; de
reditu legati Wilamowski; de morte regis Persarum; de nuntii Mosco-
rum ad senatores Lithuaniae adventu.

Sigill.

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXXIV.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Reddite mihi sunt littere Illustrissime Dominacionis Vestre, ex quibus
abunde cognovi Illustrissimam Dominacionem Vestram grato ea susce-
pisse animo, quae per Magnificum Dominum Ioannem a Creyczen, Consi-

liarium et Cancellarium etc. Illustrissime Dominacionis Vestre, in comendacionem meorum paratorum obsequiorum nunciaveram. Ego, Illustrissime Princeps, in eo erga Illustrissimam Dominacionem Vestram officio persisto constanter persistamque semper, nec dubito meam istam pensionem animi sincerissimi et obsequiosa officia futura Illustrissimae Dominacioni Vestrae semper quoque grata.

Iuxta Illustrissimae Dominacionis Vestrae mandatum, obtuli Illustrissime Dominacionis Vestre litteras Serenissimis nostris Principibus, ad quem,²⁾ iuxta desiderium suum, habet et litteras et responsa Illustrissima Dominacio Vestra.

Novarum rerum nichil habemus preter hec. Vayvoda Moldaviae¹⁾ in arcae²⁾ Soczawa, quem Turcarum Imperator²⁾ ante biennium instituerat, a suis noctu necatus est ob hoc, quod certam partem hominum suorum Imperatori Turcarum sub potestatem Sandziagi Nisteralbensis³⁾ tradere constituerat.

Electus est ab iis alter nomine Allexander, filius olim Bochdani Vayvodae. Qui cum huic loco suspectus esset, sub arcem Nisteralbensem Turcicam aliquod²⁾ millia hominum misit praedatum. Qui, profligatis octingentis aequitibus²⁾ Turcarum et abactis quam plurimis pecoribus, ad sua iam redierunt. Quid inde futurum sit, expectamus.

Ex Hungaria nulla certa habemus. Monachus ille Thesaurarius⁴⁾ cum caeteris complicitibus nullo modo consentiunt ad condiciones, per Serenissimum Romanorum Regem oblatas, immo affirmat malle se subesse³⁾ Turcarum Imperatori, quam Serenissime Romanorum Maiestati Regie.

Aiunt (tamen incertum est) Turcas civitatem Pesticum, quam paulo ante Serenissimi Romanorum Regis copiae interceperant a Turcis, expugnatum.²⁾ Braevi²⁾ tamen ea de re reddetur cercior Serenissimus Rex noster.

Viilamowski iam rediit ab Turca, est in Polonia, tamen nondum venit ad aulam. Regie Maiestati pro certo scribit^{b)} quinque Sandziacos (ut Turcae appellant) cum viginti millibus hominum, personis videlicet mercenariis ab Imperatore Turcarum ad Regem Persarum⁵⁾ defecisse. Item Regem Persarum seniore mortuum, filium in solium paternum sufecutum, parente foeliciorem semper existimatum et maxime pollentem consilio manumque strenuum, eosque Turcas ob hoc potissimum ad illum defecisse.

Armenus interpres regius idiomatis Turcici nondum rediit ex Turcia, cui dederam negocium de Christophoro Ferszfelder, Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitore. Quam primum veniet Viilamowski, non neglegam scribere, quid actum sit cum illo vel an liberatus sit.

A Moschis venit Nunctius ad Senatores Ducatus, tractaturus de prolongandis induciis...

Vilnae, 21 Ianuarii, anno Domini 1541.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae
addictissimus servitor

Thomas Soboczki Tribunus Lanciciensis, Regiae Maiestatis Pocillator.

a) correctum ex alio verbo subiisse

b) supra lineam scriptum.

z) sic in ms.

1) Alexander Cornea.

2) Solimanus II.

3) Cetatea Alba (Belgradum).

4) Georgius Utišenič, alias Martinuzzi.

5) Tahmasp Zophi.

Vilnae, 22.I.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et vicecancellarius, Alberto in Prussia duci in causa proscriptionis litteras scriptas esse ad imperatorem [Carolus V] et ad regem Romanorum [Ferdinandum I] *) nuntiat; de responso dilato in re testamenti et regundorum finium; de re monetaria et frumentaria, de causa appellationis, de profugis etc. ex litteris regis ducem edoctum iri.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quae de studio meo et observantia erga Illustrissimam Dominationem Vestram promptaque inserviendi voluntate Nobilis et Generosus Dominus Ioannes a Crreuczen,²⁾ Cancellarius Illustrissimae Dominationis Vestrae, retulit, ea ut magis indies atque magis ita se habere intelligat, maxime michi curae futurum est. Cupio enim omni officio, obsequio servituteque mea uberiores michi Illustrissimae Dominationis Vestrae gratiam conciliare. Itaque polliceatur sibi de me omnia licebit, que de fidelissimo addictissimoque servitore suo. Dabitur a me opera, ut huic illius expectationi de me respondeam. Quibus de rebus et ad me et ad Serenissimam Maiestatem Regiam scripsit Illustrissima Dominatio Vestra, eae sunt per me diligenter curatae.

Ac primum quidem in causa proscriptionis scripsi litteras nomine Sacrae Maiestatis Regiae accurate sane, et ad Cesaream et ad Regiam Romanorum Maiestates. Nam Nuntium mittere, quemadmodum Illustrissima Dominatio Vestra ex litteris Sacrae Maiestatis Regie intelliget, visum illi non fuit. Sed datum est negotium Illustrissimo Domino fratri Illustrissime Dominationis Vestre,¹⁾ qui est in aula Cesaree Maiestatis, ut is litteras redderet, et quorumcunque possit Principum ea in re sibi studia conciliaret ac pro virili sua de inducendo proscriptionis hoc decreto laboraret. Cuius Illustritatem summa fide ac diligentia facturam omnia, quae ad abrogandam odiosam proscriptionem hanc pertinebunt, dubium non est.

De testamento nihil est quod suspicetur Illustrissima Dominatio Vestra, ideo responsi dilationem factam esse, quod de fide et studio erga se illius Sacra Maiestas Regia dubitet, cui persuasissimum illud est neque hac, neque ulla alia in re facturam esse aliquid Illustrissimam Dominationem Vestram, quod sit contra offitium futurum. Sed cum ea res ad Regnum universum pertineat, non est illi visum quicquam de ea nisi de Regni Consiliariorum statuere sententia de die finibus regundis dicto.

De re monetaria et frumentaria, de causa appellationis, de profugis, de querimoniis Elbingensium, de libera navigandi potestate, que sit sententia Sacrae Maiestatis Regiae, ex litteris illius Illustrissima Dominatio Vestra cognoscet. Nolui illi repetendis iisdem esse molestus. Sed meum

sibi tamen studium non defuisse, neque defuturum etiam deinceps sciat. Quantum facultas mea fert, tantum omnes Illustrissime Dominationis Vestre rationes adiutas esse cupio. Si qua in re fortuna conatum destituit, et hunc tamen gratum illi fore pro ea, qua predicta est prudentia et animi equitate, michi persuadeo. Cui animum^{a)} hunc ineuntem faustum et felicem precor, ut eum et complures alios in multa animi tranquillitate incolumis transigat... Datum Vilne, XXII mensis Ianuarii, anno Domini MDXXXXI.

b)Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre servus
et capellanus

Samuel Episcopus Chelmenensis et Vicecancellarius
subscripsit^{c)}

a) sic in ms., error pro: annum

b)-c) manu propria.

z) sic in ms.

1) marchio Georgius.

*) Cfr. El. XXX, N. 222-3.

N. 666.

Leopoli, 25.I.1541.

Procopius Sieniawski, dapifer terrae Leopoliensis,

Alberto in Prussia duci

*de sua proxima ex mandato regio in Hungariam projectione; cetera
ducem ex servitore suo, Horatio, cogniturum esse nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Cum inter nos Leopoli esset Illustrissime Celsitudinis Vestre servitor, Generosus Dominus Horacius aulicus,¹⁾ et idem amicus meus, committere non potui, quin, cum et ego quoque me servitorem Illustrissime Celsitudinis Vestre esse sciam, eidem Domino Horacio in Prussiam proficiscenti litteras traderem, quibus Illustrissimam Celsitudinem Vestram, Dominum et benefactorem meum clementissimum, salutarem et servicia mea commendarem.

Scripsit ad me superioribus diebus Celsitudo Illustrissima Vestra, ut nova ex Ungaria scriberem. Quod quidem ego diligenter semper facturus sum, cum erunt aliqua scitu digna. Nunc ad me scripsit nuper litteras Serenissimus Rex, quibus rogat, ut quam primum me in Ungariam conferrem. Sunt enim illic belli tumultus et rumores aliqui cum Cesare hodierno. Cetera vero omnia et nova et alia quaedam Domino Horacio recitare commisi, in quibus omnibus plenariam fidem Illustrissima Celsitudo Vestra adhibere dignabitur. Restat, quod precer, ut mihi Illustrissima Celsitudo Vestra perpetuo graciosus et clemens Dominus esse dignetur mihi in omnibus, in quibus servicia mea illius Illustrissime

Celsitudini opportuna esse poterint, imperare dignetur, nam eo gratius mihi nihil contingere poterit...

Datum Leopoli, die Conversioni Sancti Pauli^{a)} sacro, anno Domini MDXLI

Eiusdem Illustrissime Celsitudinis perpetuus et fidelis servitor

Procopius a Syenyava, Dapifer Terre Leopoliensis.

a) in ms. Paulo

1) Horatius Curio.

N. 667.

Cracoviae, 2.II.1541.

Petrus Gamrat, episcopus Cracoviensis, declaratus archiepiscopus Gnesnensis, primas Regni Poloniae,

Alberto in Prussia duci

pro gratulationibus de archiepiscopatu Gnesnensi sibi missis gratias agit.

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Periucundae mihi acciderunt literae Illustrissimae Dominationis Vestrae, quod ex iis cognovi singularem Illustrissimae Dominationis Vestrae in me benevolentiam, non modo non immutatam aut remissam. sed magis etiam auctam et intensam esse, quam profecto omni studio atque officiis tueri semper ac retinere curae mihi fuit. Atque archiepiscopatum quidem quod mihi gratulatur Illustrissima Dominatio Vestra annumque hunc felicem ac multos deinceps feliciores mihi optat, et habeo et ago gratias quantas possum maximas vicissimque omnia Illustrissimae Dominationi Vestrae ex animi sui sententia semper evenire cupio, favoremque istum omni studio, opera et officio meo, quotiescunque opportunum erit, rependere ipsi studebo.

Scripta reliqua, quae literis adiuncta erant, perlegi diligenter. Etsi autem et Illustrissimam Dominationem Vestram nihil a Serenissimis Principibus nostris neque inhonestum, neque iniquum postulaturam credo, et Regiam Maiestatem item omnia libenter Illustrissimae Dominationis Vestrae, nepotis et fidelis atque obsequentis Principis sui caussa facere solere non ambigo, tamen si quid erit, in quo ego commodis et ornamentis Illustrissimae Dominationis Vestrae honeste et cum dignitate ac sine detrimento Regni et Reipublicae nostrae servire potero, cum alias, tum apud easdem Regias Maiestates, praesertim cum ab ipsis rogabor sententiam, adnitar sedulo, ut intelligat Illustrissima Dominatio Vestra studium erga se meum antiquum propensiore etiam voluntate et amore cumulatum esse... Cracovia, die mensis Februarii secundo, anno MDXXXXI.

Petrus, Dei gratia Episcopus Cracoviensis, declaratus Archiepiscopus Gneznensis, Primas Regni Poloniae etc.

a) obsequens cappellanus manu sua subscripsit^{b)}.

a)-b) manu propria.

Premislae, 2.II.1541.

*Petrus Kmita, palatinus et castellanus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci
de bonis auspiciis occasione novi anni sibi missis gratias agit et servitia
sua penes regem pollicetur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quod Illustritas Vestra litteris suis ad me VIII Ianuarii datis amorem
allaque benevolentiae suae illustris erga me monumenta significare digna-
tur foeliciaque auspicia et processum anni novi precatur, habeo gratiam
quam par est maximam. Facit hoc Vestrae Illustritatis summa humanitas
morum. Cui ego vicissim eandem foelicitatem opto et votis omnibus
precor, ut Dominus Deus Illustritatem Vestram cum tota Domo sua Du-
cali diutissime foelicem ac sospitem servare dignetur.

Legi omnes Tractatus, quos Illustritas Vestra cum Sacra Regia Maies-
tate, Domino nostro clementissimo, ultro citroque habuit habetque. Super
quibus ego Sacrae Regiae Maiestati pro officio meo consului consulereque
tempore suo non desinam ea, quae in Sacrae Regiae Maiestatis, tum
Regni totius, necnon Illustritatis Vestrae honestum commodum spectare
videbuntur.

In reliquis michi factu possibilibus me operamque meam Vestrae
Illustritati devoveo, quam illi non ingratam spero futuram...

Datae Praemislae, II Februarii, anno Domini MDXLI.

Eiusdem Illustritatis Vestrae servitor
Petrus Kmita Comes in Visnicze, Palatinus et
Castellanus Cracoviensis etc.
manu propria subscripsit^{b)}.

a)-b) manu propria.

Wiewiórka, 7.II.1541.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
de mittendo a rege Ratisbonam oratore se etiam persuasum esse nuntiat
regemque rogaturum, ut ita fiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Ex litteris Illustrissime Dominationis Vestre, quas ad me dedit, omnes
negociorum rationes, quae apud Serenissimos Principes nostros egerit,
cognovi. Neque autem dubito Sacram Maiestatem Regiam, quae est Sue
Sacre Maiestatis in omnes aequitas, erga Illustrissimam vero Dominatio-

nem Vestram summa benevolentia, concessuram esse libenter et benigne multa Illustrissime Dominationi Vestre, praesertim iusta petenti. De mea erga se observantia et cultu ita hercle opto, persuasum esse sibi velit Illustrissima Dominatio Vestra me facturum semper ultro omnia diligentissime studiosissimeque, quaecunque vel ad dignitatem Illustrissime Dominationis Vestre, vel negocia pertinere existimavero. Et nunc quod me facere iubet, nihil diligentie et studii in eo praetermittam moremque geram Illustrissime Dominationi Vestre, quantum et mea erga Illustrissimam Dominationem Vestram summa observantia et officii mei ratio postulaverit.

De mittendo Ratisbonam a Sacra Maiestate Regia Oratore mihi etiam certe idem videretur. Sed quid Serenissimi Principes vel sentiant vel habeant statutum, quoniam a Sacris Maiestatibus Suis longius absim, non possum facile existimare. Rogabo tamen, censebo, persuadebo, ut Sacra Maiestas Regia de mittendo illuc Oratore decernat. Id enim quantum Sacre Maiestatis Sue referat, facile iudicari potest. Datum in Wiewiorka, VII Februarii, anno Domini MDXLI.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre servitor
Ioannes Comes in Tharnoff, Castellanus Cracoviensis etc., ^{a)}manu sua subscripsit^{b)}.

a)-b) *manu propria*.

N. 670.

Kańczuga, 1.III.1541.

*Nicolaus Sieniawski, castellanus Belsensis,
Alberto in Prussia duci*

*pro equo sibi misso gratias agit et nova aliqua scribit: de imperatoris
Turcarum ad Hungaros litteris minatoriis; de exercitu regis Romanorum [Ferdinandi].*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Oblatae sunt mihi litterae Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, Domini clementissimi, quas ego non sine maximo honore (ut par est) suscepi. Quibus lectis intellexi meas litteras Illustrissimae Celsitudini Vestrae fuisse non ingratas. Verum non postremam metior mihi foelicitatem, quod videlicet Illustrissima Celsitudo Vestra eum mihi per litteras declaravit animum, qui est tanto Principe dignus, me scilicet in numerum suorum servitorum clementissime asciscendo. Quod ego Illustrissime Celsitudini Vestrae, ut minimus servitorum, perpetuis obsequiis demendum curabo.

Intellexi praeterea ex litteris Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, Domini clementissimi, summam gratiam et incomparabilem in me affectum, quo declarat ac iubet me eius, in quibus velim, uti opera, eam mihi nunquam deffuturam offerens. Pro qua clemencia eidem non eas, quas teneor, sed quas possum, et ago et habeo gratias. Ad praesens, Illustrissime Princeps, nihil est, cuius egeam, solum ut Illustrissima Celsitudo Vestra

mihi dignetur sese praestare clementissimum Dominum mihique libere in eo, quo eidem gratificari possem, inserviendum mandare. Verum mihi plurimum voluptatis foelicitatisque accedere non dubitabo, quum Illustrissima Celsitudo Vestra liberrime meis utetur serviciis et obsequiis.

Caeterum, Illustrissime Princeps, non est, quod mihi Celsitudo Vestra agat gratias pro gradario per Policzki misso. Tum enim temporis mei equi non omnes erant praesentes, ex quibus commodiorem seligere potuissem, qui magis eidem arrideret. Attamen, Clementissime Princeps, ego me profiteor esse et cum omnibus equis Illustrissimae Celsitudinis Vestrae servitorem, totaque facultate imperet Illustrissima Celsitudo Vestra, quicquid eidem videbitur, certe exequendum irrecuse curabo.

Nova, quae circumferuntur, Illustrissimae Celsitudini Vestrae mitto. Caesar Turcarum ¹⁾ scripsit primatibus Ungarie, quod ad eos mittit cum exercitu septem suos primores Sendziaki, ut supplicium sumant de iis, qui imperio Regis Romanorum parerent. Solus autem pro estate futura vult adire Germaniam.

Dominum Laski non ob aliam causam detinuit, solum quod Regis Romanorum exercitus apud Budam extitit. Spero tamen eum nobis brevi affuturum. Ex Canczuga, 1 Marci, anno Domini 1541.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae ad-
dictissimus servitor
Nicolaus Sieniawski Castellanus Belzensis sub-
scripsit.

1) *Solimanus II.*

N. 671.

Wiewiórka, 5.III.1541.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci*

*Andream Czarnocki, actionem in Prussia habentem, commendat, ut ei
citius iustitia administretur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

N. 672.

Vilnae, 12.III.1541.

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciencis,
Alberto in Prussia duci*

*litteras ducis se accepisse nuntiat et alias, quibus destinatae essent, tra-
didisse: regi, cancellario et aliis; significat de Stanislaŉ Maciejowski
nuntio in negotiis ducis ad Dietam Imperialem designato; scribit aliqua
nova, i.a. de nuntio reginae Hungariae Isabellae et de castellano Posna-
niensi [Andrea a G6rka] ad regem Romanorum [Ferdinandum I]*

misso; de interprete regio ex Turcia reverso; de vana investigatione subditi ducis in Turcia captivi.

Sigill.

Partim ed. Iorga. Studii... Suppl. XXXV.

(Adest versio germanica)

(Hic in Archivo positae sunt litterae orig. Ioannis Orzechowski de die 17.III.1541. ad capitaneum Rastenburgensem, in qua de iniuriis subditis episcopi, domini sui, illatis conqueritur)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Litteras Illustrissime Dominacionis Vestre, missas per incolam oppidi Mimat, de data 28 Februarii e Regiomonte, accepi. Quibus lectis, ceteras, que quo inscripte erant seu intitulate, reddidi. Primum Sacre et Serenissime Regie Maiestati seniori, demum Reverendissimo Chelmensi Episcopo,¹⁾ curavique diligentissime, ut et Illustrissima Dominacio Vestra omnibus his in negociis, que mihi iniunxerat, voti sui compos redderetur. Exposui Regiis Maiestatibus, Dominis meis clementissimis, diligenter, relata primum salute de more, omnia illa, que Illustrissime Dominacionis Vestre subditis ab incolis Samogitie et finittimorum districtuum illorum minus eque inferuntur.

Sacra Regia Maiestas, eis intellectis omnibus, misit ad eos omnes districtus, opida, pagus et vectigalium exactores nuncium celerem ad exploranda et exquirenda ea omnia, et quibus rationibus hic et talia fiant et quibus authoribus ea patrantur. Erant enim nonnulli presentes hic, qui longe aliter ista fieri affirmabant, maxime vero Domina Kyeszgalova, tenutrix bonorum Szviekszo. Ut igitur Sacra Regia Maiestas ea melius dignosceret, misit illuc celerem nuncium, qui quam primum redibit, habebit Illustrissima Dominacio Vestra super his a Sacra Maiestate responsum. Spero tamen ea omnia Regiam Maiestatem transposituram ad tempus illud, quo Commissarios ad revidenda finium inter dominia loca mittit. Iis demum dabitur facultas eiusmodi iniurias et damna illata iudicandi et patrata, auctores puniendi etc., prout hic laciis postea ex litteris regiis Illustrissima Dominacio Vestra intelliget.

Ratisponam in negociis Illustrissime Dominacionis Vestre et eius Ducatus ad indictam Dietam mittit Regia Maiestas suum Oratorem Generosum Stanislaum Maczyeyowski, terre Sendomiriensis Scribam, fratrem germanum Reverendissimi Domini Chelmensis Episcopi et Regni Vicecancellarii, hominem prudentem et discretum, idiomatis Latini et Italici peritum, cui data est plenaria informacio. Opus tamen videtur, ut Illustrissima Dominacio Vestra aliquem ex suis istuc mittat etiam, qui illum uberius de his omnibus informare possit et in accidentibus (ut fieri solet) pro Illustrissima Dominacione Vestra hoc, quod honestum et utile videbitur, consulere. Maczieyowski in Polonia est, qui iam istic recta Ratisponam ibit. Iniunctum sibi est, ut, si primus illac veniet, Illustrissime Dominacionis Vestre Nuncium expectet. Sin etiam Illustrissime Dominacionis Vestre Nuncius antecedet (quod commodius videretur), opus est, ut quoque expectet. Suscepissem ego profecto eam provintiam non invitatus causa Illustrissime Dominacionis Vestre, sed propter onera mei officii, quo fungor in aula regia, fieri nequaquam potuit. Absunt enim nunc ab aula ceteri officiales, quibus mea officia, me absente, adimplere liceret etc.

Serenissimus Rex iunior, itidem et Reginalis Maiestas,²⁾ vicissim Illustrissimam Dominacionem Vestram et eius Illustrissimam coniugem plu-

rimum et multa salute salutant et Illustrissimis Dominacionibus Vestris omnia fausta, leta et foelicia precantur.

Novarum rerum hic in aula regia nihil habemus, exceptis his, que de Vormatiensi colloquio huc ab Illustrissima Dominacione Vestra allata sunt.

Ante dies, ni fallor, decem fuit hic Nuncius a Serenissima Domina Hungariae Regina,³⁾ qui retulerat Turcarum non parvas in Hungariam copias advenire, et certo allatum ex Turcia Imperatorem⁴⁾ parare omnia, que ad oppugnandas urbes necessaria sunt. Ex quo conicitur certo eum estate futura Viennam (quod absit) agressurum.

Dominus Castellanus Posnanie⁵⁾ missus est ad Serenissimum Romanorum Regem, ut componat negocia Serenissime Domine Hungarie Regine. Utinam modo Monachus⁴⁾ cum suis non impediatur, qui hactenus hanc tragediam ducit.^{a)} Deus Optimus omnia vertat in melius, sed tendunt omnia ad interitum incliti illius Regni.

Interpres regius sermonis Turcici ex Turcia rediit. Eduxit secum 59 homines captivos, quos Tartari Nisteralbenses e dominiis et Regno Regie Maiestatis abegerant. Eos rursum Imperator Turcarum ob federa et pacta, cum Reginali Maiestate sibi intercedentia, repertos remisit.

De servitore Dominacionis Vestre Illustrissime, Christophoro Furszphelder nihil (quod expectabamus) boni attulit. Non enim is erat eo in loco, in quo illum fore suspicabamur, sed alius nomine Cristophorus, de civitate Baden. Refert idem Armenus se omnem adhibuisse operam in perquirendo illo, sed nullibi quidquam de eo potuisse investigari.

Alia in presens nulla... Vilne, 12 Marcii, anno 1541.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
addictissimus servitor
Thomas Szoboczki Tribunus Lanciencis, Regius
Pocillator.

a) sequitur expunctum: utinam

1) Samuel Maciejowski.

2) Bona

3) Isabella.

4) Solimanus II.

5) Andreas a Górka.

6) Georgius Utišenović, alias Martinuzzi.

N. 673.

Vilnae, 18.III.1541.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de fratre suo Stanislawo legato in rebus ducis ad imperatorem [Carolus V]
nominato.

Sigill.

(Cum schedula adiuncta. Alia annexa desunt)

(Adest versio germanica epistolae et schedulae)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

De mittendo Legato ad Imperatoriam Maiestatem egi cum Sacra Maiestate Regia diligenter. Non fuit illi visum, ut Dominum Soboczki mitteret, quod cum affecta sit valetudine, senio magis quam morbo, non alium habet, quo in curanda ea libentius utatur et qui citius ei satisfaciat.

Ego vero cum viderem Dominum Soboczkī proficisci non posse, multo minus autem quem fortassis et ipsum cuperet Illustrissima Dominatio Vestra, Dominum Nipschicz, quod is gravi morbo laborare dicitur, veritus, ne prorsus repudiaret consilium hoc mittendi Sacra Maiestas Regia, fratrem meum ultro obtuli, Dominum Stanislaum, quo minus petenti mihi negare posset. Et itaque mandata est haec provincia, qui linguam Italicam bene callet, Latinae quoque usum habet non contemnendum, cum sit in litteris diligenter versatus. Germanam non loquitur quidem, sed intelligit tamen. Is quoniam est in Regno, cum ab equis, tum a rebus omnibus paratus, ac si quid etiam deficeret, libenter ei omnes in meam gratiam suppeditabunt, videtur celerius quam alius quisquam negotium conficere posse. De quo certo sibi persuadeat Illustrissima Dominatio Vestra, neque fidem ei, neque diligentiam, neque industriam defuturam in iis omnibus recte curandis, quae ad utilitatem Illustrissimae Dominationis Vestrae pertinebunt.

Ego vero vehementer gaudeo non mihi iam solum, sed et fratribus meis dari occasionem omni officio, obsequio servituteque Illustrissimam Dominationem Vestram demerendi. Porro necessarium mihi videtur, quandoquidem ad manum non habeo libellum, quem in causa hac, quasi instructionis loco, Illustrissimam Dominationem Vestram Reverendissimo Domino olim Petro Tomitio, patrono meo, mittere memini, ut eum per volucrum aliquem nuncium Ratisponam mittat ac fratri meo tradi iubeat, quo de causa hac universa tanto melius informari queat. Deinde vero cum certum ego non habeam, qui sint ex Germaniae Principibus, qui causae nostrae faveant, qui contra sint, qui alieniores ab ea videantur, e re futurum existimo, ut id quoque in scheda Illustrissima Dominatio Vestra perscribat, quae et ipsa fratri meo perferatur, atque ut ipsa fratrem meum quoque doceat, quibuscum apertius, quibuscum occultius agendum ei sit, a quibus vero prorsus cavendum.

Faciet ille omnia arbitrio Illustrissimae Dominationis Vestrae. Suggereram Sacrae Maiestati Regiae, ut quo magis deliniret sibi quorundam animos, precipue Cancellarii Imperatoriae Maiestatis, Domini Granvella, muneribus eos aliquibus afficeret, sed proficere non potui. De caeteris rebus ex Sacrae Maiestatis Regiae litteris Illustrissima Dominatio Vestra cognoscet... Vilnae, XVIII Martii, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus

Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius subscripsit.^{b)}

Schedula adiuncta:

Mitto Illustrissimae Dominationi Vestrae exempla instructionum ad Sacram Caesaream et Catholicam Maiestatem^{c)} et Serenissimum Dominum Romanorum Regem,^{d)} in negotio Illustrissimae Dominationis Vestrae scriptarum. In eis si quid illi displicebit, arbitrio suo emendet, corrigat et immutet licebit, et ad fratrem meum correctum, si quid hoc fuerit, mittat. Qui omnia, mandato etiam Sacrae Maiestatis Regiae, hac in re ad arbitrium Illustrissimae Dominationis Vestrae subiturus est. Multum autem ut celeriter ad fratrem meum ^{c)} Ratisponam ^{d)} Illustrissima Dominatio Vestra mittat, intererit. Plurimum vero commodabit, ut aliquem hominem, non usquequaque obscurum, utque in rebus agendis

versatum et hominum illorum mores atque ingenia callentem, mittat, qui fratri meo, ubi forte opus fuerit, ad Principum illorum congressus et colloquia adiumento esse posset. Nam ut privatas Illustrissima Dominatio Vestra ad eos, quos sibi amicos existimabit, litteras det, admonere illam non opus esse existimo.

a)-b) manu propria.

c)-d) in margine.

N. 674.

Bolszowo, 19.III.1541.

Nicolaus Sieniawski, castellanus Belsensis,

Stanislaw Odrowąz, palatino Podoliae,

nova ex Soczavia allata refert; de multis proceribus a Petro Moldaviae palatino necari vel removeri iussis et de legato ab eo ad Tartaros misso; post scriptum: de Petro in gratiam sultani restituto et in gratiam regis redire desiderante.

Sigill.

(Cum schedula)

Iam ed. Iorga, Studii... Suppl. VII.

(Epistola, probabiliter aliquibus litteris ad ducem missis annexa)

H P A, B 2, K.365.

Illustris ac Magnifice Domine Domine mihi clementissime. Comendatis serviciis meis in gratiam Vestrae Illustris ac Magnificae Dominationis salutem et omnia pro voto Vestrae Illustris et Magnificae Dominationis una cum eius omnibus diu successura ex animo faveo et concupio.

Racz V.V. vyedziecz, yssh w then pyatek przeszly byli u mnye Wolochovye z Soczavy, ktorzi my za pewne powyadaly, yssh Pyotr Vayvoda Valaski¹⁾ yako w then pyathek thidzien mynal dal straczicz Myhula²⁾ Heythmana y Pyotraska Commissa zienczia yego, Tolthrushana³⁾ Logofetha vyelkyego y Koszme Logofetha mnyeysshego, ktory mylosznychce yego poyal.

Na myesczu Mihulovym Pyotra Varthika Heythmanem^{a)} y starostha Soczawskyem^{b)} posthavył. Na myesczu Tholtrusshanowym Mathiaska Vysternyka Logofethem vyelkyem a Vysthernykyem Thome Logofetha posthavył.

Schepthelicza thego zosthavył przy gardlie, alye mu wzyal stharosthfo Choczinskye; a na yego myesczu Hyre Komornyka, ktory sz nyem byl w Thurczech, posthavył.

Alexander⁴⁾ ktory byl^{a)} obran^{b)} voyevodą proszil aby mu byl nosz ursznacznac dal a zivo puszcycz w Manastyr myedzi kalohory, chcąc zan Boga prosycz, powyadayacz zem ya nye chczial bycz Hospodarem, yedno mye Myhul k themu gwalthem przivyodł. Povyedzial mu Pyotr Vayvoda: nyechay tho na thego dusshy bandzie, kto czie przivyodł k themu y dal go za them sczyacz.

Ma przy sobye Pyotr Vayvoda thiszyacz Thurkow yesznych a trzistha pyesszich, nad kthoremy yesth Heythmanem Useyn aga^{c)} then, kthory go w voyevodsthfo wuyazoval, od Dunaya ych dzyevyecz thyszyenczi poszczyl nazad, y kthorzi przy nyem therasz są y thich opusczy wrychlye. By yedno yem omyszlil a myal skąd zaplaczicz za ych szlusszbe.

Do Thatharow poslal posla na ymye Szundzara szwego; a dwu Thurczynu thessz sz nyem then Usseyn aga^{c)} poszlal prikazuyąc, aby yego ziemye nye voyovaly, bo yesth poddanym czesarским a Thabucza, stharosthe Soroczskyego aby puszcil.

Et cum iis me et servicia mea gracie Vestrae Illustris ac Magnificae Dominationis commendo. Ex Bolshow, sabbato proximo ante Oculi. Anno 1541.

Eiusdem Vestre Illustris ac Magnifice Dominationis.

Do Krolya Yego Mczi slye v poszelsthfye Kyczore y tholmacza Burla, kthorych yesth o dwanasczie kony, thych szie czo y dzyen u czyebie nadz- yeva. Iescze nye vyem s czem do Krolya Yego Mczi ydą: alye gdy u mnye banda, czo sz nych vyrozumyem a bande vyedzyl, V.V. oznaymycz nye omyeskam.

servitor Nicolaus Syenyawski
castellanus Belzensis etc.

a)-b) *additum super lineam.*

2) *Mihu.*

c) *Usseyñ aga scriptum super Ayas aga, ex punctum.*

3) *Trotušan.*

1) *recte Petrus Rareš, palatinus Moldaviae*

4) *Cornea.*

Post scriptum:

V. Mczy oznaymuye, ysz po napyschanyu lysthu thego przyal²⁾ Gaywo gonyecz od woyewody walaskyego na ymye Burlia, kthory yedzie do Crolya Yego Mczi z gonczem thureczkyego czessarza, kthorego poslal s czesarskiego roskazanya Uscheyn aga, kthory przynosl Pyotra woyewode na woyewodsthwo, gdzie nyesye tho poselsthwo od czessarza do Crolya Yego Mczi, opowyedayacz ysz Pyotra woywode czessarz w laske przyal a prikazal mu, aby s Crolyem Iego Mczą w dobrej przyazny myeszkal a Crolya Yego Mczi prosząc, aby nan laskaw byl a wisthepy, kthore pyerw czynyl przeczywko Crolyowy yego, aby mu odpuszczyl.

Wyrozumyalem thess, ysz y o thi yazdy, kthore Wolochowye czynily pod Byalogrod y pod Oczakow, ysz sye wymavyaly przed Thurky, ze tesch byly lyudzie Bana³⁾ naszego tham, gdzie thesz o tho ma poselsthwo aby thi skody opravowaly. Wskazal do mnye Pyotr voyewoda, abychmy ssye znaly k themu, abo s thego nycz nye bendzie. Alye zadny czlowyek z naschey zyemye any z Lythewskyego Kxyesthwa tham nye postal. A thak tho jest pyerwszy kuss pana Pyotrow, ze nasch chce thess w tho wmye- sacz. Boye sye, ze w they przyazny bendzie nan trzeba pyeczą myecz.

Myal thesz then Burlia do mnye za wyerzaczym lysthem poselsthwo od Pyotra voyewody, naprzod, ze my powyedzal laska czesarską, ze go czessarz w laske przyal, a tho zyemye, którą byl wzyal y Thehynya zasye mu wroczył, yeno ma dacz za budowane zamku thehynskyego dziesyecz thissyacz zlothich.

Thesz ku mnye wskazal prosząc,⁴⁾ abych s nym dobrą przyazn zachowal, a on thakye chce se mną, abych szie thesz przyczynil za nym ku Crolyowy Yego Mczi y ku panom radam, aby nan laskawy byly a then vysthepek, kthory pyerw czynyl przeczywko Crolyowy Yego Mczy, aby mu odpuszczic raczil, a on chce yuss ynakschym obyczayem sye prze- czywko Crolyowy Iego Mosczi zachowacz, a s swey strony chce od kazdego nyeprzyaczelya strozem bycz pansthvu yego Crolyewskyey M. By tho prawda, thedysz by nyezlye thesz roskazal, abych ssye przyczynyl ku panom radam, aby sye przyczynily ku Crolyowy Iego Mczy y samy aby k themu pomogly, aby mu poziczono bylo kylyucziessyath thyssyacz zlo- tich na odkupyenye Thehinyey y na pomocz thich nakladow, kthore

uczynyl stharayacz ssye o swazyenye, ze go sthogye przes^{b)} stho a dwadzieszczya thisyacz zlothich, thak powyeda,^{c)} a on chce placzicz^{d)} volniy i czym bendzie mogl.

Then Burlya thesz do Crolya Iego Mczy yedzie e thym poselsthwym, yako y mnye powyedzial mala roznoscz.

a) sequitur verbum expunctum.

c)-d) haec verba repetita ac expuncta.

b) verbum superscriptum.

z) sic in ms.

In schedula separata:

Vaszey Miloscz i prosche Pana mego, yesliby Vasza Miloscz nye slal therass do yego mosczy Pana Crakowskyego kogo, thedy prosche aby Vasza Miloscz raczil thi lysthi roskazac, aby odeslacz do Gortyczyny a pysacz Tharanowskyemu, aby ye^{a)} besz omyeskanya^{b)} odeslal do Iego [Mosczy] bo thess do Iego Mosczy pysse.

a) verbum ye repetitur

b) hic verbum kazal expunctum

N. 675.

Wieluń, 5.IV.1541.

Ambrosius Kurzbach

Alberto in Prussia duci

de Turcis Budae et Hungaris Pesti manentibus; de pretio frumenti; de Turcis Germaniam aggressuris; de Petro Valachiae palatino.

Vest. sigilli.

Partim ed. Iorga, Studii... Suppl. XXXVI.

H B A, B 2, K.365.

Gnyedygyster her, etc.

Ych hab Ayr Fyrzthlychy G. nychts zu szrayben nays, nor das yr^{a)} g. hale zu haufen^{b)} — Goth zays gyelobt — zaynt ol gye zunt.

Hayt yst maynes g. her konygs hufmon^{c)} von Unger kumen und dye nay zaytung^{d)} bracht hat, das der Tyrkyen zaynt zu Uven, die er gyezehen hat varhaftyk^{e)} as vyl als XXXX tasent und dye Ferdynandyssen lygyen zu Peszt gyegyen Uven und also vermochen zy zy und szancen sy sy und also voln zy zy den Thyrykynn vyern. Aber dye Goth frumen Ferdynnandyszen zeynt den Tyrkyen zer zu szvach.

Dye kynygyn Ysabela yst zu Uven myt zomten hernen, dy waranth^{f)} myt yr gvezen.

Zeyn mynych yst auch nu vyder da.

Ez yst layde tayr, da sex szafel korn um 4 gylden und 6 szafel varz um 5 gylden, haber 6 szafel um 3 gylden, a foder hay um dryt halben gylden und ale ander provondt vo masten av^{g)} und zum venygyst als tayr. Godt gyeb unzer krysten zu Peszt glyk und hal der thyr myt zayner person.

Zol agentlych yn Ungern zayn an den zumer; draus yst zu verszten, das dye Tyrkyen, dy ken^{h)} Uven kumen zayn tun yn Ungernlant kayn szoden .Ych halt do an, das zy darnach vytalya heten. Hat der Thyrykⁱ⁾

ach ym zynn, aus Ungernn yz Dayczlannd zu cyhen — und des yst gvys — und der kynyg Ferdynand¹⁾ hat kan fulk ferhanden und es ver zayt, zych zu rysten; den der zumer yst nyt vayt.

Yst auch fon Uven zaytung^{k)} und zag, das der kynyg von Frank-reych vyder myt dem kazer krygt¹⁾ und hat dem Tyrkyen vyl folks zugesyzykt auf dos mer. Doch^{m)} gyeб unsern krysten glyk.

Der Vayda Peter der Volochay ayngnumen hat un[d] den Alexendrovycz¹⁾ hat gyekepft. Der naylest Vayda var doch myth Tyrkyem gyeheft. Dy Tyrkyen zeint ganz hamlich und kyr zu Uven sy gyen aus und ayn, als varn zy drynnen derzugen vorden, und szormyceln fluxⁿ⁾ avⁿ⁾ dem vusser myten Ferdynandyszen; ob si myt gyeszech auf kacyanerysz — ych pyfels zy ale Got dem almechythygyen: gyeб ym gnod und ybervynt uns, amen.

Ich pyn Ayr F. G. alerdymtygyst dyner. Datum zu der Vylun, am Dinstag for Palmarum 1541.

Der thyrkyszy poczavt kumt morgyen myt zamten volochyszer potszovt. Hat der thyrkyszy poczszavt XV pferd under Valach 18 pferd ader der thyrkyszy podzavt, so ys dye zag, zay ain bodet. Vos ych dor-nach mer nays erform, Ayr F. G. vyl ych nyt verzamen als mainem g. hern und furczten.

G. her und fyrszt, die gyeszryft yst nyt got.

Ambrosy Kurczpach, Ayr F. G. aler dymtygyst diner.

a) *suprascriptum pro expuncto*: yr

b) *lectio incerta, forsitan*: hausen

c) *pro*: hofman ?

d) *in ms.* zaytug

e) *in ms.* varhasttyk

f) *verbum correctum*.

g) *praecedit expunctum*: auf

1) *recte*: Alexander Cornea.

h) *in ms.* inter k et e littera (?) iniuncta est.

i) *praecedit expunctum*: Tyck

j) *abbreviatum*: Ferdy.

k) *in ms.* zaytug

l) *correctum ex*: grygt

m) *probabiliter error, pro*: Goth

n)-n) *lectio incerta*.

N. 676.

Iaroslaviae, 6.IV.1541.

Stanislaus Odrowqż, palatinus Podoliae,

Alberto in Prussia duci

rationes tardioris sui ad litteras ducis responsi explicat; transmittit litteras castellani Cracoviensis [Ioannis Tarnowski] et aliorum necnon novitates ex Podolia sibi missas; de proposito suo ducem invisendi; de Hieronymo Łaski apud Turcas in custodia detento.

(*Schedula adiuncta*)

Sigill.

(3 *annexa polonice scripta, iam ed. Iorga, Studii... Suppl. VIII.:*

1. *epistola Nicolai Sieniawski ad Stanislaum Odrowqż, 28.III.1541;*

2. *epistola Bernardi Pretwicz ad Nicolaum Sieniawski, 22.III.1541;*

3. *fragmentum s.d.)*

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Vehementissime mihi dolet, idque non sine maximo pudore, Illustrissime Princeps, me hucusque eiusdem litteris nihil responsi dedisse.

Id qua ratione fecerim, causa in promptu est. Quod videlicet Generosus Ioannes Policzki, aulicus Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, antequam ad me venisset, ex itinere scripsit, ne aliquas ad Illustrissimam Celsitudinem Vestram, priusquam ille ex Ungaria rediret, litteras transmitterem. Quia tamen ex relatione quorundam inaudiverim eum valetudinarium admodum esse, aut (quod absit) extrema vitae periodo functum, id ut exactius scire possim, misi istuc Nuncium. In ea re quicquid certi habuero, Illustrissimae Celsitudini Vestrae, Domino et benefactori clementissimo, citra aliquam procrastinationem describendum operam dabo.

Interim vero Illustrissimae Celsitudini Vestrae litteras Magnifici Domini Castellani Cracoviensis ac aliorum transmittito, quibus lectis facile intelliget mentes eorum erga se ac affectum in suo negotio. In quo ego itidem ad praesens aliud respondeo nihil, quam quod persuasissimum habeam minimeque dubitem in usum Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, Domini clementissimi, ubi iusserit ac volet, nedum facultates meas insumere, verum et capitis periculum subire. Quum et Regiam Maiestatem nostram in eo negotio Oratorem ad Caesaream Christianorum Maiestatem misisse scio, id quod iam fortassis²⁾ ad noticiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, Domini clementissimi, devenit.

Novitates, quae ad praesens in confinio terrarum Podoliae aguntur, Illustrissimae Celsitudini Vestrae transmittito. Comendo me Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, Domini et benefactoris clementissimi, gratiae, illud enixissime supplicans, velit Illustrissima Celsitudo Vestra sese praebere Principem et benefactorem mihi clementissimum meque, deditissimum servitorem suum, iam dudum coepta gratia foveat et prosequatur...

Ex Jaroslaw raptim, die VI Aprilis, anno 1541.

Vestrae Illustrissimae Celsitudinis
addictissimus servitor

Stanislaus Odrovaz etc. manu propria.

²⁾ sic in ms.

Schedula adiuncta:

Plura cum Illustrissima Celsitudine Vestra coram conferam. Est namque mihi animus braevi²⁾ Illustrissimam Celsitudinem Vestram invisendi.

Dominum Laski, servitorem suum, sciat adhuc apud Turcarum Caesarem esse incolumem, nec aliquibus detineri vinculis, solum quod sub custodia est. Speratur eius ad nos citus adventus.

²⁾ sic in ms.

Annexum I: Nicolaus Sieniawski ad Stanislaum Odrawą, 28.III.1541.

Jaszny a wyelmoszny Panye, Panye moy milosczywy. Zalyeczywssy szluschby moye powolne w laszkę W.W. Pana mego myloszczywego etc.

Poszylam W.W. lyszth Prethffyczow, s chtorego W.W. wyrozumycz raczy o nyeprzyaczyelu. Czy czo braly wynnyczykey wloszczy, nye pysze

poczthu wyelye gych bylo wssakze rozumyem, ze nyewyelky poczeth, thrzy albo czthyry stha kony a czy pobrawssy nazad poszly; alye thych thrzeba szyą wyszthrzegacz, yako Prethffycz pysche, ze na polyu są. Bo tho czy lyudzye, czo byly poszly do Woloch, alye woyewoda wolosky poszłal do nych, y then Thurczyn czo przyprowadzyl na woyewoczhwo, aby nye chodzyly do zyemye yego, a thak thrudno by szyą zdzyerzecz myely, aby nye myely szkody yakyey uczynycz w zyemy Crola Yego Mczy. A ya yako na thym thego dnyu wyeszdzam na Myąndzybosch, a bendą myal sobą thrzy stha kony albo czthyrzy s thamthymy Podolyany. Iedno yeszlyze gych bendzye thak wyelye yako pysche, thedy nasz przy mnyey-szym nanye. A wssakosch yednak panu Bogu szyą poruczywszy, na zagon yaky bendą czyhal. Jeszlyze czy lyudzye therasz nye bendą, a zdzyerzą tho przymyerze, thedy mozemy gym na drugi rok wyerzycz. Alye szyą ya nye nadzywam po nych they cznothy.

Czo szyą dothycze Kxyąndza Prunskygo,¹⁾ iako byly chlopy uczynily tho sthanye, therasz mu zaszyą nye dopuszczily zadney zywnosczy sz myastha. A wolayą yą nany: yecz z choroda, bo czyą spalymy y uthopyly therasz Krolyowey Yey Mczy mithnyka a szlyschą, ze mu Krol Ie. M. kazal zeby zyechal do Iego Kro. Mczy. Gdzye przyszlal Crol Yego M. dwu dworzanow na thy zamky. A thak nye wyem yeszlyze gych bendą chczyecz przyąncz...

Datum in Brzezani, feria secunda post Dominicam Laetare anno Domini 1541.

Eiusdem Vestrae Illustris ac Magnificae Dominationis
servitor obsequentissimus

Nicolaus Syenyawsky
Castellanus Belzensis etc.

In dorso: Illustri ac Magnifico Domino et Domino Stanislao de Sprowa ^{a)} Odrowąż, Comiti etc.

a) in ms. Sprawa

1) Semen Proński.

Annexum II: Bernardus Pretwicz ad Nicolaum Sieniawski, 22.III.1541.:

Wyelmozny Panye a Panye moy M. etc.

Przi them M. Panye iakom V.M. pyszmo pyssal a Thatharach, thedy racz V. Mcz. vyedzecz, ze yako dzysz byorą, Woloszy Wynnyczkyey, iabym rad posedl za nymy czyachz na nych, alye chlopy nasz nye chcą puszczic any sz zamku any z myastha any sluzebnykow mych nye chcą puszczic do mnye. A thesz yakom pyszmo pysal V. Mczy, zebych nye byl przy Kxyo-zeczyu Yego Mczy, thedy by go dawno dobyly a spalyly z zamkyem. A thak Milosczywy Panye rad bym posedl za nymy yakom visschey pysal, ieno ze nye chce puszczic any sluzebnykow moych do mnye. A thak racz V.M. vyedzecz, yze lyudzie lyeżą na polyu okolo Bohu a okolo Cze-reszkyescheny asz do Yngulu osm abo dzevyecz thisieczy, kthorzi thesz

thymy czassy maya bracz. Gdzie y czlowyek od nych uczyekl, kthorego byly wziely w Voloschech, kthory powyeda ze ynaczey nye yesth. A thak racz V. Mcz. o thim vyczecz a stharacz sye o thim, yakoby V. Mcz. mogli yudzy zebracz mogli.^{z)} A s thim sye lascze V.V. poruczam, memu M. Panu. Datum in Vynnica, feria tertia post Oculi anno Domini 1541.

Bernat Prethfficz namnyeyschy
sluzebnyk Vaszey Vyelmoznoschy

In dorso: Magnifico Domino Domino Nicolao Syenyawski, Castellano Belzensi etc.

z) sic in ms.

Annexum III: Fragmentum sine initio:

... o panu Laskyem thez woywoda do mnye roskazal y then Thurczin powyeda, yz nye yesth w szadnem wyezyenyu, yedno poth sthroza a dosthathky mu wszyczky daya wedlye potrzeby. Then Thurczin thuszy yze wyydzye rychlo. Abo powyeda, ze nan Baszowye barzo laskawy y Czeszarz szya nan nye gnyewa, yedno go tho poszelstwo ruszilo o Budzin,¹⁾ czo szye dothycze yz Czeszarz chce dzyeszyczi thiszyeczi za Thehinya. By tho bila prawda, zeby sz namy Pyothr chczyal dobrze zycz, thedi by nam nye wadzylo pomocz na nye y ya bych szam dal stho zlothych szwe, aby Thurczy nye bely thak blysko Myedziboza, Orhy ...^{a)} czo szye ych woyewoda walasky upomina, zeby uczyekly skarby, czy sza wynnyczkye wlosczy a mala korzyscz po nych, bo zlodzyeye lyupya; by ym kazacz dalyey a yeszlyby skarby myely, yako Pyothr pysze, thedy by ym ye kazacz zabracz a wroczcz ye Pyothrowy, azeby wsdy prze the przyczine chczyalby sz namy bycz dobrze.

a) verbum illegibile.

1) Buda.

N. 677.

Cracoviae, 19.IV.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Cracoviensis et R.P. vicecancellarius,
larius,
Alberto in Prussia duci
quae in Comitibus acta sint, a nuntio suo, doctore Francisco, ducem intel-
lecturum nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Vilnae, 22.IV.1541.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius, Alberto in Prussia duci indignum se esse scribit, ut dux ipsum in litteris fratrem vocet; seueriores regias ad ducem litteras ex sua officina non prodiisse asserit; sententiam suam declarat in re protectionis ducis ad Comitata Ratisbonensia.

Sigill.

(Adest non plena versio germanica)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quod me Illustrissima Dominatio Vestra fratris nomine dignatur, facit hoc ex abundantia quadam humanitatis et gratiae erga me suae ac benevolentiae. Ego vero etsi me tanto honore dignum non iudico, hoc tamen ingenue possum profiteri me nulli Illustrissimorum fratrum Illustrissimae Dominationis Vestrae concedere, magis ut ex animo illi bene velit atque ut rationes illius ardentius adiutas cupiat, quam ego. Loco itaque et dignitate longe me illis inferiorem esse fateor, sed animo, studio et observantia erga Illustrissimam Dominationem Vestram, quamvis Illustris illi sint et potentes Principes, nemini tamen ex eis principatum concedo. Potest sibi de me omnia polliceri Illustrissima Dominatio Vestra, quae de servitore sibi addictissimo fidelissimoque. Nulla in re unquam hanc illius de me opinionem fefellerit. Neque est, quod ita diligenter mihi gratias agat de navata per me opera, ut frater meus¹⁾ ad Imperatoriam Maiestatem Nuncius mitteretur, cum ego ea ipsa re me beneficium accepisse iudicem, quod fratri meo data potestas est demerendi gratiam servitute hac sua Illustrissimae Dominationis Vestrae. Memini ego, quae fuerit, quam arcta coniunctio inter Illustrissimam Dominationem Vestram et patronum meum, cuius ego nunc munere fungor Procancellarii, Reverendissimum Dominum olim Petrum Tomitium. Per quem cum sim educatus a puero, et omnium postea arcanorum eius consiliorum conscius fuerim, quos ille semper diligenter observabat, eos ipse quoque summo studio mihi colendos esse duxi atque omnes vias et rationes quesivi, quibus in favorem et gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae insinuare me possem.

Porro quod queri videtur Illustrissima Dominatio Vestra scribi interdum ad eam litteras a Sacra Maiestate Regia saeviores, ita mihi persuadeo eas ex mea officina non prodire. Etsi contingit nonnunquam, ut Sacra Maiestas Regia non tam sua ipsa voluntate, quam importunitate quorundam adducta, iubeat interdum scribi quae possint animum Illustrissimae Dominationis Vestrae nonnihil offendere, sed hoc tamen sibi persuadeat de voluntate erga se Sacrae Maiestatis Regiae eam esse opti-

mam, neque ulla ex parte immutatam. Ac perraro eiusmodi aliquid contingit. Neque arbitror, nisi me fallit memoria, scriptum esse a me asperius aliquid ex Lituania, quod quidem esset Regni signo mihi concredito obsignatum. Fieri enim potest, ut scribantur etiam nonnulla inscio me. Neque enim ignorat procul dubio Illustrissima Dominatio Vestra me non adhiberi ad consilium Senatus Magni Ducatus huius, cui illi nisi suae nationis hominem interesse neminem patiuntur. Quo minus etiam scire semper possem, si quae contra Illustrissimam Dominationem Vestram agitentur. Porro si quid harum rerum aliquando communicatur mecum, mitigo, quantum possum, et omnia facio, ne animus Sacrae Maiestatis Regiae contra Illustrissimam Dominationem Vestram exacerbetur, idque privatum magis semotis arbitris quam publice. Hoc ut facio sedulo, ita deinceps quoque sum semper factururus. Certo id de me persuadere sibi potest Illustrissima Dominatio Vestra.

Quod autem meam quoque sententiam cognoscere cupit de eo, num proficiscendum illi sit Ratisbonam, quandoquidem habet fidei litteras ab Imperatoria Maiestate, non ita consilio abundo, neque etiam tantum mihi arrogo, rectius ut ipse perspicere me posse putem, quam ipsam Illustrissimam Dominationem Vestram, quid magis e re illius sit. Nisi forte hoc ex me scire cupit, num per Sacram Maiestatem Regiam ita proficisci liceat, nihil ut sit ea re animum illius offensura. Id vero diligenter sum expiscatus, neque alium perspexi animum Sacrae Maiestatis Regiae, quam qui solam ea in re utilitatem spectat Illustrissimae Dominationis Vestrae. Quae si interesse sua existimat, praesens ut adsit in Comitibus, et aliquid in eo momenti fore credit, proficiscatur licebit, nihil ea res offendet animum Sacrae Maiestatis Regiae. Quae sibi de fide deque studio et observantia erga se Illustrissimae Dominationis Vestrae tantum persuadet, ut certum istud habeat ad nullam ²⁾ eam pacta et condiciones descensuram, nisi communicato prius cum Maiestate eius consilio et voluntate eius explorata.

De litteris tamen fidei, quem salvum conductum vocant, quae sit sententia Sacrae Maiestatis Regiae, ex scriptis illius intelliget. Revera immutatas eas oporteret, si tuto proficisci velit Illustrissima Dominatio Vestra. Quae si forte proficiscendum non esse putaverit, quemadmodum excusaturus eam sit frater meus, ex litterarum Sacrae Maiestatis Regiae ad illum exemplo Illustrissima Dominatio Vestra cognoscet. Quod quidem illi mitto una cum particula Caesariae Maiestatis litterarum descripta. Si quid aliud videbitur, id Illustrissima Dominatio Vestra scriptis ad fratrem meum litteris significare illi poterit. Quod si Nuncius hic illius diutius esse detentus videtur, sacri dies in causa fuerunt, quibus ab omnibus negociis immunis esse consuevit Sacra Maiestas Regia. Mea certe opera in eo celeriter absolvendo non defuit...

Datum in civitate Vilmensi, XXII Aprilis, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servitor et capellanus

Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Stanislaus Maciejowski.

2) sic in ms.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius, Alberto in Prussia duci negotia subditorum ducis sibi commendata maximae sibi curae fuisse nuntiat; refert de negotio liberorum defuncti capitanei Samogitiae; significat regi probatum esse consilium ducis nuntii ad reginam Hungariae [Isabellam] mittendi.

Sigill.

H E A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Que michi Illustrissima Dominatio Vestra hominum suorum negotia commendavit, ea curae michi fuerunt. Ac de Reverendissimo Domino Varmiensi¹⁾ priori loco scriptum ab Illustrissima Dominatione Vestra consilium michi plurimum probabatur, idque sum libenter secutus. Cum enim magnus michi cum illo usus intercedat et arcta sit inter nos amoris et amicitiae coniunctio, fore spero, ut hac potissimum ratione profici nobis aliquid possit. Itaque ad eum scripsi diligenter in eam, in quam voluit sententiam Illustrissima Dominatio Vestra, hortatusque sum pro amicitia, ut amice rem transigendam curaret. Quod si id factum non erit, dabitur hominibus Illustrissimae Dominationis Vestrae potestas iure experiendi.

Porro quod attinet Capitaneum Samogitiensem defunctum,²⁾ datae sunt litterae ad liberorum eius tutorem, ut pro organis satisfaceret. Itidem et Tiiwon mandatum est, ut pecuniam debitam persolveret. Qui si facere hoc recusaverint, ubi fuerint in ius vocati, Sacra Maiestas Regia id, quod iuris erit, decernet. Ego vero iusticiae hominum Illustrissimae Dominationis Vestrae, pro mea³⁾ erga illam perpetuo studio et observantia, nequaquam sum defuturus.

Schedam, quam litteris adiunxit Illustrissima Dominatio Vestra, legi diligenter, et que scripta in ea fuerunt, cum Sacra Maiestate Regia communicavi. Cui grata fuit hec tanta sollicitudo Illustrissimae Dominationis Vestrae, quod Nuncium suum miserit ad Serenissimam Dominam Hungariae Reginam. Cuius rationibus Sacra Maiestas Regia, pro paterno suo officio, consulere dignata est. Misit Nuncios tres ad Imperatoriam Maiestatem, misit etiam tertium Legatum ad Serenissimum Dominum Romanorum Regem. Proxime vero Magnificum Dominum Castellanum Posnaniensem³⁾ Quid factum sit, adhuc certi nichil habemus, in horas litteras expectamus... Datum Vilne, XXVIII mensis Aprilis, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus

Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

z) *sic in ms.*

1) *Ioannes Dantiscus.*

2) *Probabiliter Ioannes Radziwiłł, qui tamen secundum K. Niesiecki, Herbarz Polski, et W. Dworzaczek, Genealogia, anno 1542 mortuus est.*

3) *Andreas a Górka.*

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci excusationem ducis, quominus ad Comitia Imperialia Ratisbonam profectus sit, et sibi et regi probatam esse asserit; mittit exempla litterarum de rebus Hungaricis.

Sigill.

- (*Annexa*: 1. exemplum propositionis factae nomine Reginae Isabellae, s.d.;
 2. exemplum confessionis sive obligationis... *Emerici Bebek*, 5.II.1541;
 3. exemplum responsi regis Romanorum Emerico Bebek dati, s.d.;
 4. *exemplum litterarum reginae Isabellae ad regem Romanorum*, s.d.;
 5. *exemplum litterarum reginae Isabellae ad Emericum Bebek*, 15.II.1541;
 6. recentiora ex Ungaria, s.d.;
 7. ex litteris Reginalis Maiestatis Ungariae, s.d.;
 8. *exemplum litterarum sultani ad procures Hungariae*, VII.1540;
 9. interpretatio litterarum Caesareae Maiestatis..., VIII.1540.)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi litteras ab Illustrissima Dominacione Vestra, ex quibus intellexi quae ad me perscribere dignata est. Quod autem confidenter negocia sua mecum communicet et de mea erga se observancia ac studio non dubitet, ago et habeo Illustrissimae Dominacioni Vestrae magnas gracias. Semperque omnem operam dabo, ut quae ad honorem, dignitatem et commodum Illustrissimae Dominacionis Vestrae pertinere arbitrarer, summo studio praestem.

Exempla litterarum Sacrae Maiestatis Regiae ad Illustrissimam Dominacionem Vestram, Illustrissimae vicissim Dominacionis Vestrae, quum ad Sacram Maiestatem Regiam, tum in aulam Sacrae Cesareae Catholicae Maiestatis scriptarum, legi. Ac profecto, prudentissimi cuiusvis hominis iudicio, ita respondit ad omnia Illustrissima Dominacio Vestra, ut nemo sit, qui sapientissime responsum non iudicet. Quod vero in gratiam Sacrae Maiestatis Reginalis¹⁾ eiusmodi litterae a Sacra Maiestate Regia ad Illustrissimam Dominacionem Vestram scriptae sint, nihil id commovere Illustrissimam Dominacionem Vestram, sapientissimum Principem, debet. Quae quis praesentium nostrarum rerum status sit, perspicit, praesertim quum hoc nomine nihil de amore Sacrae Maiestatis Regiae erga Illustrissimam Dominacionem Vestram imminuatur. Nam quod Illustrissima Dominacio Vestra cupit, ut de controversia et negocio cognoscatur, rem aequissimam iustissimamque postulat. Nec dubium est, quin responsum id gratum sit Sacrae Maiestati Regiae.

Quod vero Illustrissima Dominacio Vestra sapienter se excusaverit, quo minus ad caucionem Sacrae Cesareae Catholicae Maiestatis profecta est, item quod de hac re ad Sacram Maiestatem Regiam, ut superiorem, retulerit, utrumque plurimum laudo, praesertim quum ad incerta negocia fuisset profectura. Nam quum in negociis publicis multa Comicia ante ita transacta sint, ut magis exasperatis animis quam rebus compositis

discessum esset, verendum etiam in hac causa fuisset, ne magis exacerbaretur negotium Illustrissimae Dominacionis Vestrae, ipsa infectis forsitan rebus discessisset. Sed si Illustrissima Dominacio Vestra cognoverit ex amicis, quos illic habet, ad honesta aliqua media se profecturam in temporeque venturam esse, consultum foret, ut deducendi negotii ad bonum finem caussa eat illuc. Nec dubito, quin Sacra Maiestas Regia dignitatis Illustrissimae Dominacionis Vestrae caussa una cum ea Oratorem suum, virum aliquem gravem, missura sit, qui nomine Suae Maiestatis negociis Illustrissimae Dominacionis Vestrae adesset et ea sustentaret. Haec ego Illustrissimae Dominacioni Vestrae scribenda duxi, non quod de his melius me iudicare, quam Illustrissimam Dominacionem Vestram intelligam, sed quo Illustrissimae Dominacioni Vestrae a me satis esset factum, quae, ut id facerem, voluit.

Res Hungaricas, quae ab initio permutacionis et hactenus inter Serenissimum Romanorum Regem et Serenissimam Hungariae Reginam²⁾ gestae et tractatae sunt, si non omnes Illustrissima Dominacio Vestra cognovit, ex his exemplis intelliget, quae ei mitto. Non defuerunt etiam eiusmodi media et rationes, quibus Sacra Maiestas Regia, ut spes erat, Thurcarum Imperatorem³⁾ delinire ac retinere potuisset, nisi inturbasset omnia exercitus ille, quem Serenissimus Romanorum Rex in Regnum illud subito immiserat. Eo enim Thurcarum Caesar lacessitus ac irritatus ingens bellum parat, Hungariamque, ut fertur, cum validissimo exercitu ingredi constituit. Cuius viribus an resisti poterit, brevi videbimus.^{a)} Dominus Deus omnia in melius vertat. Quae ego, pro mea erga Illustrissimam Dominacionem Vestram observancia, a me ei volui significari... Datum Sandomiriae, 1 Maii, anno Domini MDXXXXI.

b) Servitor addictissimus

Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit.^{c)}

a) sequitur expunctum verbum: fortassis

1) Bona.

b)-c) manu propria.

2) Isabella.

3) Solimanus II.

Annexum I:

Exemplum Propositionis factae nomine Reginae Isabellae per Emericum Bebek, ipsius Nuntium, apud Romanorum Regem.

Sacratissime et Potentissime Rex, Domine, Domine Graciosissime.

Serenissima Domina et Domina Izabella, Dei gratia Regina Ungariae, Dalmaciae, Croaciae etc., Domina mea clementissima, dedit mihi in commissis nomine Suae Maiestatis Sacrae, Maiestati Vestrae, tanquam Domino et patri charissimo, plurimam salutem referre. Optareque Dominam meam graciosissimam Sacrae Maiestati Vestrae omnem foelicitatem ac rerum omnium prosperos ad vota successus omnisque amoris et benivolentiae continuum incrementum.

Intellexit Reginalis Maiestas per Reverendum Dominum Andream Czarnkowski, Oratorem Serenissimorum parentum suorum, Sacram Maiestatem Vestram conqueri, quod ad articulos, nuper per Commisarios Maiestatis Vestrae propositos, consentire non potuerit, et quandam notam suspicionis filialis amoris et observantiae in Maiestatem Vestram, et deinde erga Reginalem Maiestatem, Sacratissima Maiestas Vestra preconcepisset ex eo, quod certi Oratores solennes ex ordine Prelatorum et

Baronum ad Potentissimum Thurcarum Imperatorem¹⁾ nomine Reginalis Maiestatis acceperunt, quorum opera oblata Reginalis Maiestas coniunctionis et conclusionis certorum articulorum cum Serenissimo Domino, Domino Ioanne Rege Hungariae etc. bonae memoriae, charissimo coniuge Maiestatis Suae Reginalis, in facto successionis regiminis Regni Hungariae initae et utrinque confirmatae, in derogacionem iurium Maiestatis Vestrae Serenissimae, regimen Hungariae Regni charissimo filio suo infantulo²⁾ ab ipso Thurcarum Imperatore dari procuraverit, interceptas esse quasdam litteras procerum Regni Poloniae, qui suadebant Maiestati Reginali omnibus rationibus curare debere, quae filium charissimum Regno Hungariae etc. perficere possit. Preterea Episcopum Varadiensem,³⁾ Petrowicz et omnes Ordines militares, insuper et iudices aliosque cives civitatis Budensis et Pestinensis ad fidem et obedienciam Reginali Maiestati prestandam iuramento astrinxisse, et quod Reginalis Maiestas per certos Oratores, plena autoritate missos, ac per litteras in Transsilvaniam egerit, ut omnes Ordines ad fidem et obedienciam Reginali Maiestati prestandam sese subducerent.^{a)}

Non potuit non molestum esse, Serenissime et Potentissime Rex, Reginali Maiestati et Dominae meae clementissimae eum animum Maiestatis Vestrae erga se intellexisse, voluitque suam innocenciam apud Sacram Maiestatem Vestram per omnia excusatam reddere. Recenti enim memoria habere potest Maiestas Vestra,^{b)} quam sepiissime et per litteras et per Nuntios apud Serenissimam Maiestatem Vestram egit supplexque institit, ne vi armorum impeteret, sed potius hanc moram pacienter ferre dignaretur, donec consilia Serenissimorum parentum suorum intelligere potuisset. Nam decens esse non potuit, inconsultis Serenissimis parentibus suis, ad ista negocia tam magni momenti respondere, presertim eo tempore, quo ultra omnes defectus importunitatem, et in ea aetate posita expersque curarum et incommoditatum, acceptaque morte immatura Serenissimi Regis coniugis charissimi, et tam repente omni auxilio humano orbata, misere duntaxat ac mille periculis expositae viduitati implicita esse, conspicient, unde et vires et ingenia pene deficere videbantur, commendans causam suam tam sanctam, tam iustam, misericordiae divinae et omnia pericula fortune experiri potius, quam ut vel minime quid inconsultis Serenissimis parentibus suis agere, non eo animo, ut iuribus Sacrae Maiestatis Vestrae incommodaret, sed ut animum suum christianum et propensum et obedientem erga Serenissimos parentes suos manifestatis^{c)} argutis declaret, nihil sine scitu et voluntate Maiestatum Suarum agere vellet.

Post tamen, cum mentem et consilium Serenissimorum parentum suorum intellexerit, paratissimam sese et antea obtulit et nunc offert Reginalis Maiestas, Domina mea clementissima, acceptare condiciones iustas et honestas, in articulis clarius expressas. Quinimo rogat, ut Maiestas Vestra cum Serenissimis Dominis parentibus suis in suo negotio filique sui charissimi rem ad finem deducat et diffiniat. Quicquid enim cum Maiestatibus Suis fuerit diffinitum et conclusum, id omne pollicetur se pro rato et grato, tanquam filia obsequentissima, habituram. Innocentissimam se testatur Reginalis Maiestas de Oratorum ad Potentissimum Thurcarum Imperatorem missione. Non enim cum consilio Suae Reginalis Maiestatis illuc profecti sunt. Quin potius et litteris et per Nuntios quam sepiissime, ne illuc irent, inhibuit, neque procuravit unquam, ut Serenissimus filius Maiestatis Suae Reginalis per Imperatorem Thurcorum Regno perficeretur aut potiretur. Testatur eciam se in minimo quibus

iuribus Maiestatis Vestrae contravenire voluisset, presertim cum constaret Maiestati Suae ad haec consensum et deliberacionem charissimi coniugis Suae Maiestatis accepisse, non inscia quam insufficiens esse et tam gravia munia in Regno obeunda, tam lacero et tot malis affecto, inter duos Principes potentissimos posito, una cum filio suo infantulo potiretur, attendens, quam incommodum et quam periculosum esset Regni gubernamina acceptare, et quod ad hec consilia, industria ac defensiones viduae ac infanti sufficere minime possent. Verum et cuiusvis magni et potentissimi Principis singularis ac solers providencia, post Dei misericordiam, ad haec requiratur, ut Regnum a tam potentissimo hoste, et presertim vicino, defendere priscineque discipline restituere possit. Non potuit inhibere Reginalis Maiestas Dominis Regni Poloniae, qui litteras et consilia mitterent, voluit tam sibi consiliis Serenissimorum parentum suorum in causa acquiescere.

Neque de causa iuramento adduxit Episcopum Varadiensem, Petrowicz et cives Budenses, ut iuribus Maiestatis Vestrae contraheret,^{z)} sed potius, ut habita cum Maiestate Vestra concordia facilius illi^{d)} Budam restituere possit. Neque in Transsilvaniis per Nuncium et litteras egit, ut Maiestati Vestrae incommodaret, sed ut perniciosum Sthephanum^{z)} Maylath a Thurcarum Imperatore oblatum dominium citissime evacuaret, et quod Regnum Transsilvaniae ex integro manibus Maiestatis Vestrae post concordiam illam tradere possit. Non habet igitur Maiestas Reginalis rationem status presentis temporis, nec unquam auxiliis Thurcicis negocia sua et charissimi filii sui procurare vult et intendit. Sed pro affectu christiano, quo omnem spem et opem primum in gratiam Dei, denique etiam in favorem Maiestatis Vestrae certo statuens, paratissimam sese offert acceptare condiciones pacis. Promittit se etiam omni opera instare et sincere procurare totoque posse laborans, ut in manus suas accipiat, et quod filium suum charissimum coronari non permittet, sed si poterit consequi possessionem castri et civitatis Budensis, posteaquam etiam adepta fuerit ea, quae cum Serenissimis Dominis parentibus Maiestatis Suae fuerint conclusa, sine ampliori dilacione ac subterfugiis locoque remoto manibus Maiestatis Vestrae Regiae pacifice possidendam assignabit. Casu vero, quo Maiestas Sua castrum et civitatem Budensem in manus suas recipere non possit, in omnem eventum se exire decrevit creditque maiorem partem hominum cum Sua Maiestate exituram, et in hoc incumbet, quo facilius Maiestas Vestra voto potiri posset.

a) in ms. esse subducent

b) in ms. Vestrae

c) in ms. manifestetis

d) in ms. M

z) sic in ms.

1) Solimanus II.

2) Ioannes Sigismundus.

3) Georgius Utišenović vel Martinuzzi.

Annexum II:

Exemplum confessionis sive obligationis Domini Emerici Bebek, Nuncii Reginae Isabellae.

Ego Emericus Bebek de Pelsewcz, Nuncius Serenissimae Dominae et Dominae Isabellae, Dei gratia Reginae Ungariae etc., Serenissimi quondam Principis et Domini, Domini Ioannis Regis Ungariae etc. bonae memoriae etc., relictæ, ex mente prefatae Dominae meae clementissimæ

retuli Sacratissimae Romanorum, Hungariae et Bohemiae Regiae Maiestati, Domino clementissimo,^{a)} Maiestatem Dominae meae optare, ut Sua Maiestas Regia de omnibus negociis Suae Reginalis Maiestatis et charissimi filii¹⁾ sui cum charissimis parentibus suis sine ampliori dilacione tractare et concludere dignetur. Quaecunque enim Maiestates Suae pari consensu deliberaverint, id totum pro rato et grato habere et per omnia observare promittit.

Non ea autem de causa hoc negocium ad Serenissimos parentes suos deferat, ut negocium longius protrahatur, sed ut debitum honorem Serenissimis parentibus suis deferat. Interim, omni mora posthabita, parata est Serenissima Domina mea omnibus viis, modis et rationibus pro posse suo curare, ut liberam possessionem castri et civitatis Budensis habere possit. Cuius possessione habita, presidia Regiae Maiestatis immittere arcemque et civitatem Budensem aliaque ad Coronam Regni pertinencia, tam castra quam civitates et oppida, demptis castris, civitatibus ac possessionibus pro dote inscriptis, vel alio iure Maiestatem Suam Reginalem concernentibus, manibus Regiae Maiestatis libere possidendas dabitur, quam primum hec omnia effective per Regiam Maiestatem Serenissimae Dominae meae reddentur. Scio Maiestatem Dominae meae clementissimae ultra oblaciones priores, cum adicione²⁾ septem milium florenorum in loco certo et tuto persolvendorum et addicione castrorum Manekacz et Nuth, cum toto Maromorosio ac salis fodina et libera vendicatione salium iuxta antiquam consuetudinem bene esse contentam, si quid amplius in tractatibus cum Serenissimis parentibus suis addere voluerit.

Casu autem, si filium Maiestatis Suae ex hac vita decedere (quod Deus avertat) contigerit, optat Domina mea vita ipsius durante hec omnia pacifice possidenda per Sacram Regiam Maiestatem concedi. Quamvis ista sint ex mente Dominae meae clementissimae, confidit tamen se in totum gratiae et clemenciae Regiae Maiestatis quomodo-cunque contentam reddere voluerit, non dubia, quin Maiestas Regia Dominam meam clementissimam christiano et paterno amore, pro dignitate sua parentumque suorum, prosequetur. Unde Sua Maiestas Regia coram Deo gratiam et coram Principibus christianis debitam laudem iuste mereri poterit. Que omnia Dominam meam clementissimam sub amissione capitis observaturam promitto.³⁾ Datum in Nova Civitate, quinta Februarii, anno Domini MDXLI.

a) in ms. clementissimi

1) Ioannes Sigismundus.

2) sic in ms.

Annerum III:

Exemplum responsi dati per Regiam Maiestatem Romanorum Emerico Bebek, Nuntio Serenissimae Isabellae Reginae Ungariae.

Sacra Regia Maiestas Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. semper Augusta, Dominus noster clementissimus, ex relatione Venerabilis Emerici Bebek de Belsewcz,²⁾ Prepositi minoris Albensis, quam Maiestati Suae in scriptis obtulit, intellexit ea omnia, quae Serenissima Domina Isabella Regina Ungariae etc., Serenissimi quondam Principis Domini Ioannis Regis Ungariae etc. relicta vidua, ei, tanquam Nuncio suo, cum litteris ipsius credenciis³⁾ ad prefatam Serenissimam Maiestatem Regiam huc e

mandato in commissis dedit Maiestati Suae illius verbis nomineque exponenda. Sed cum Maiestas Sua relacionem illam sic scriptam eiuscemodi esse facile deprehenderet, ut ad eam resolutum perscriptum dare^{a)} responsum, Maiestati Suae minime opere precium visum fuerat, oretenus duntaxat ipsi Nuncio respondere voluit. Quatinus scilicet opus esse videbatur, si quae Maiestas Sua eciam nunc, quoad relacionem iam dictam, ad responsum suum oretenus illi Nuncio datum remittit.

Ex quo autem idem Nuncius chyrographum quoddam suum prelibatae Maiestatis²⁾ Regiae exhibere postea non dubitavit, in quo lacius et serio mentem et voluntatem Serenissimae Dominae Isabellae circa optata petitionesque, pro se et filio suo¹⁾ factas, declaravit. Nempe quod Regina ipsa optet, ut Maiestas Regia de omnibus negociis illius atque filii sui cum Serenissimis parentibus eiusdem Reginae sine ampliori dilacione tractare et concludere velit. Se enim, quaecunque Maiestas Sua et parentes illius pari consensu deliberaverint, id totum pro rato ac grato habituram et per omnia observaturam esse promittit. Nihilominus se in totum gratiae et clemenciae Maiestatis Suae Regiae submitiendo, quomodocunque illam Maiestas Sua contentam reddere voluerit, utpote que non dubitet, quin Maiestas Sua Regia illam christiano et paterno amore pro dignitate sua parentumque suorum prosequeretur, prout hoc et id genus alia in prememorato ipsius Nuncii chirographo plenius et uberius continentur.

Etenim tametsi Maiestas Regia multis documentis compertum habere videatur ipsius Serenissimae Reginae postulata longe maiora esse, quam que illi, suo quoque filio in pacis tractatibus cum Serenissimo quondam Domino Ioanne Rege Ungariae etc., illius marito, per Maiestatem Suam initis, clausis, necnon litteris iureque iurando firmatis, attributa fuerunt. Tamen considerans et ob oculos pene Maiestas Sua illud potissimum habens, quod Serenissima Regina ipsa se ita confidenter Maiestati²⁾ Suae gratiae et benignitati concordare statuit, vicissim illi in presenciarum gracie significandum duxit se, ob talem illius in Maiestatem Suam voluntatem submissionemque, paternum erga illam amorem et animum gerere illique omnis benevolenciae pietatisque plena studia ostendere sincere propensam et inclinatam esse.

Et ut id non tam verbis, quam re ipsa Maiestatem Suam declarare velle videat et cognoscat, respondet Maiestas Sua se decrevisse et conclusisse eo pacto ad ipsius postulata condescendere et consentire, prout hic sequitur. Primo, quod filio illius de tanta summa peccuniarum ex proventibus in locis certis atque fixis quotannis levandarum sufficienter assecurabit, quantam summam triginta duo millia florenorum Ungaricalium integre constituere possint.

Deinde, ultra hoc eidem filio suo ac sibi arcem et civitatem Posoniensem, una cum pertinenciis et honore comitatus eiusdem, pro loco residenciae, necnon Tyrnaviam civitatem, Thrinchiniensem arcem cum suis pertinenciis, ad manus suas consignare contenta est. Ita tamen, quod tricesima Posoniensis et Thrinchiniensis proventus, quos ipsa cum filio suo percipere habebit, sibi in defalcacionem dictorum triginta trium milium florenorum Hungaricalium computari debeat. Et si illa acceptaverit, extunc Magestas Sua Regia reliquam summam at²⁾ totalem complicionem triginta duorum milium florenorum Hungaricorum eidem Reginae super tricesimis Budensibus et Albe Regalis sive aliis, ubi voluerit, firmissima assecuratione inscribere vult. Sic nempe, ut pre omnibus aliis et infallibilem solucionem prefatae summae eo modo, ut premissum est, ex dictis tricesimis per totum annum habere et levare possit et debeat.

Et pro maiori securitate Reginae ipsius et filii sui Maiestas Regia et hoc eisdem concedere et admittere vult, ut tricesimatores pro tempore existentes non minus ipsis, quam Maiestati Suae, ratione tricesimarum sint iurati seque erga Reginam ipsam ac filium eius propriis eorum litteris, quo efficacius possunt, obstringere et obligare teneantur. Nempe, quod illis de prefatis tricesimis ad rationem ante dictae summae pro omnibus aliis respondebunt.

Item quod iam dicta loca, utpote civitates et arces, ut prefetur, memorata Regina cum filio suo iam quiete et pacifice in manibus et potestate sua tenere possit et debeat, donec filio suo circa Serenissimi Regis Ioannis, patris eius, bona patrimonialia vel eo modo, quo est in tractatibus pacis expressum, vel alia quacumque via contentabiliter satisfiet et satisfieri possit.

Item quod sepe dictae Dominae Reginae dotalicium suum, prout ei est inscriptio facta, cedere et permanere debeat.

Preterea, ut eadem Regina Hungariae hoc amplius propensam voluntatem Maiestatis Regiae erga se cognoscat, utque Maiestas Sua eo magis Reginae ipsi ac filio suo quietem aliquam parare posset, ut omnis scilicet controversia in negotiis istis componatur, non gravatim Maiestas Sua ipsius Reginae parentes tanquam mediatores in negotio illo, in quo et antea operam suam interposuerunt, amice humaniterque ferre vult.^{b)}

Quantum itaque ad postulata ipsius Reginae attinet, ratione nempe castrorum Munekez, Nuczeb,²⁾ cum comitatu Maromorusio, cameris salium, licet Maiestas Sua ex superabundanti nimirum ac plus quam satis ei obtulerit, attentis nimirum gravissimis illis sumptibus atque impensis, quos in presentem expeditionem tot iam menses facere coacta fuit, a quibus ne nunc quidem exonerata est, consentit tamen et admittit, ut cognicio istius postulacionis Serenissimae Reginae reiiciatur ad declarationem Sacrae Cesareae et Catholicae Regiae Maiestatis ac Serenissimi Domini Regis Poloniae, patris scilicet Reginae, et proximo Conventu Imperiali Ratisbonae futuro fiendam. Ubi quicquid per Maiestatem Cesaream et ipsum Regem Poloniae, vel eorum mandatarios ad hoc deputandos, pronunciabitur et iudicabitur, quod Reginae ipsi ultra ea, que, uti premissum est, Maiestas Regia sibi obtulit, sui contentandi causa iuste et honeste dare debeat, id omne in vim pleni mandati, per Maiestatem Suam Regiam ad hunc effectum expediendi, ratam²⁾ et gratam²⁾ se habituram et prestaturam quoque promittit, usque ad satisfactionem ulteriorem, sicuti scriptum est. Et hoc quoque Maiestas Regia cum ad Reginae ipsius, tum parentum suorum arbitrium ponit, an videatur illis commodum et optatum fore, ut tunc per Christianissimam Maiestatem, veluti eam, que alias tanquam primarius mediator pacisque author et supremus confirmator, in hisce tractatibus operam studiumque suum interposuit, de aliquibus bonis modis atque viis, cum super redimendo patrimonio,^{c)} vel aliqua honesta recompensa loco illius facienda, tum aliis articulis pacis ad extremam huic negotio manum imponendam eorum consensu tractacio susciperetur.

Et ut magis magisque Maiestati Suae syncerus ac propensus animus^{d)} erga Reginam ipsam appareat, Maiestas Sua contenta est et hoc Reginae ipsi concedere, quod si filium eius mortem obire contigerit, tunc nihilominus illi, quandiu vixerit, preter dotalicium decem milia florenorum Hungaricalium quotannis ex predictis proventibus in Hungaria recipienda et persolvenda assignabit.

Et hec supradicta omnia tali modo talique pacto et condicione se

facturam et prestaturam esse perbenigne offert, et super hiis quascumque firmissimas assecurationes et cauciones dare parata est, ut ipsa Regina, uti par est, presensque rerum status et independencia a Thurcis pericula summopere efflagitant, quippe que per se facile perpendere potest, quam periculose sese nunc negocia^{c)} circa conatus^{d)} Thurcarum habeant et quam omnis longior mora ob temporis brevitatem, in qua a Maiestate Sua recepta Buda Thurci impressionem necessario communiri possit et debeat, nociva futura sit iam in continenti Maiestati Suae, cum effectum arcem et civitatem Budensem, una cum bombardis et artelariis earundemque monicionibus, simul et reliquas civitates, arces, loca munitionesque, tam ad Coronam Regni quam ad fideles Maiestatis Suae pertinentes, queque illi dotalicii nomine non inscripta aut assignata sunt, consignet et restituat. Nam tunc vicissim Maiestas Sua Regia efficacissima caucione, ut supra dictum est, sese obstringere vult, quod simulatque Budam cum arce in potestatem suam receperit, illi mox ac filio suo uno eodemque tempore prefata bona, videlicet civitatem Pozoniensem, una cum arce Tyrnavia et cetera, et post hec in spacio unius mensis arcem Trynchinensem dari faciet.

Quare Maiestas Sua cupit et optat, ut iuxta Reginae ipsius oblacionem, per dictum Nuntium suum Emericum Bebek factam, ipsam^{f)} super premissis tam^{s)} arce et civitate Budensi, quam in aliis rebus omnibus, ad hec ipsa negocia necessariis et requisitis, que opus erat, quam citissime fieri atque confici, ^{h)} ut eo ocusⁱ⁾ foret. Id quod vice versa Maiestas Regia simili modo, sicuti oportet, facere parata est.

Et ob id Maiestas Sua prefigit terminum, nempe decem dierum ad summum ab hodierno die, id est incipiendo, intra quod tempus Regina ipsa ad oblacionis suae execucionem, maxime decedendo^{j)} a Buda, propterea quod periculum in mora sit, pervenire debeat. Quemadmodum vicissim Maiestas Regia circa oblacionem suam faciet.

Item Maiestas Regia arbitrio ipsius Reginae relinquet, ut tunc cum persona sua vel in arce Budensi maneat, vel se ad alia loca sibi bene visa recipiat.

His autem ita utrinque confectis premissisque arcibus, civitatibus atque bonis in manibus et potestate Reginae existentibus, ipsa una cum filio suo homagium ac debitam reverenciam Maiestati Regiae, sicuti in tractatibus pacis continentur, istiusmodi honorum ratione prestare tenebitur nullamque facultatem bona illa a Regni Corona alienandi habere debet.

a) sic in ms., probabiliter error pro: daret

b) vult alia manu adscriptum.

c) in ms. patrimonium

d) supra lineam scriptum.

e) in ms. negocio

f) in ms. ipam

g) sequitur aliquod verbum expunctum.

h)-i) supra lineam additum.

j) sequuntur duo verba expuncta: apud eandem (?)

z) sic in ms.

1) Ioannes Sigismundus.

2) Nuzzeb - Nuth ?

Annexum IV:

Litterae Serenissimae Dominae Reginae Ungariae ad Serenissimum Regem Romanorum.

Serenissimo Principi et Domino, Domino Ferdinando, divina favente clementia Romanorum, Ungarie, Bohemie, Dalmatie, Croacie, Slavono-

nie etc. Regi, Infanti Hispaniarum, Duci Burgundie, Comiti Tyrolis, Domino et Affini, tanquam patri nostro charissimo et honorando. Isabella, Dei gratia Regina Ungarie, Dalmatie, Croacie etc., salutem ac servitorum nostrorum humillimam comendacionem ac perpetue foelicitatis continuum incrementum.

Serenissime Princeps et Domine, Affinis, tanquam Pater Charissime ac Honorande.

Intelleximus cum ex responso Maiestatis Vestrae Serenissimae, tum ex litteris Nuntii nostri, quem in certis negotiis ad illam miseramus, singularem illius in nos propensionem et affectum plane paternum, pro quo agimus Maiestati Vestrae gratias, studebimusque omnibus officiis illi promereri.

Quod res nostras et charissimi filii nostri¹⁾ attinet, referimus nos ad ea, quae Maiestati Vestrae medio hominis nostri, cui instructionem in scriptis dedimus, significavimus nos videlicet paratas esse ea omnia firmiter tenere, quaecunque Serenissimis Dominis parentibus nostris fuerint determinata et conclusa. Ubi autem nobis terminum prescribit, inter quem ea, quae vellet et nos optamus perfici deberent, is nostro iudicio in re tam ardua et magni momenti suscipi vix potest. Spectandum potius occasionem, quae ubi se obtulerit, apprehendemus eam utraque manu. Interim vero universum studium, operam et diligentiam adhibebimus, ut res pro voto Maiestatis Vestrae et nostro desiderio succedat. Iacimus nunc huius rei solidiora (Deo volente) fundamenta et speramus rem ex gratia Dei feliciter cessuram. Sed intelliget id clarius Maiestas Vestra ex homine nostro speciali, quem ad eam propediem missure sumus. Commendamus nos interim et res nostras omnes Maiestati Vestrae Serenissimae petentes, quod nos amore et gratia paterna prosecui velit, quam nos filiali observantia promereri semper studebimus. Datum Bude, XV Februarii, anno 1541.

Obsequentissima serva et filia Isabella.

Sub textu: Exemplum litterarum Serenissime Regine Isabelle ad Serenissimum Romanorum Regem.

¹⁾ Ioannes Sigismundus.

Annexum V: Epistola reginae Isabellae ad Emericum Bebek.

Isabella, Dei gratia Regina Ungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. Reverende, Fidelis Dilecte.

Actepimus litteras vestras multis et copiosis verbis scriptis,^{a)} in quibus declaratis, quanto studio et conatu laboraveritis in re nobis bene collocanda. Quae omnia sunt nobis grata et accepta. Sed gratiora fuissent, si vos inter leges mandati et instructionis vobis date continuissetis. Satis erat ea offerre, nos videlicet paratas esse acquiescere iis omnibus, quae Serenissimus Dominus Rex Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. cum Serenissimis parentibus in rebus et negotiis nostris filiique nostri¹⁾ charissimi transegissent et conclusissent. Non opus erat ullis vel promissionibus vel obligationibus vestris, et miramur plurimum cur id feceritis, et nos decrevimus non aliter facere, quam instructio nobis data sonat et in se continet de consensione eius rei, quam scitis. Expectamus occasionem rei bene gerende. Quae ubi apparuerint, non omittemus eas actipere. Et fortasse Dominus Deus dabit meliorem viam, quia videmus animos

multorum ad ea inclinatos esse, que sint^{b)} pacis et concordiae. Sed hec melius brevi intelligetis. Quia missure sumus Nuntium nostrum specialem ex communi consensu Consiliariorum nostrorum ad Serenissimum Regem Romanorum super rebus nostris a Regno pacificandis. Significate nobis, an Maiestas Regia sit Ratisbonam ad Conventum profectura, et num quid intellexistis de adventu Oratoris Serenissimi parentis nostri charissimi. Datum Bude, XV Februarii, anno 1541.

Isabella Regina.

Sub textu: Reverendo Domino Emerico Bebek de Pelszwer, Praeposito minori^{c)} Albensi, sincere nobis dilecto.

a) *forsitan error, pro: scriptas*

c) *in ms. minoris*

b) *in ms. sit*

1) *Ioannes Sigismundus.*

Annexum VI:

Recenciora ex Ungaria.

Ex litteris nonnullorum amicorum.

Magno cum desiderio omnes proceres Ungarie, et cum primis Regia Romanorum Maiestas, expectabat, ut ea, que Bebek nomine Serenissime Regine Ungarie¹⁾ retulit,^{a)} iam celeriter fierent, neve de suo instituto se seduci et divelli paciatur.^{b)} Habetque Maiestas Sua firmam et non dubiam spem Maiestatem Reginalem, in tantis periculis existentem, plus confisuram fidei, protectioni et benivolentie Maiestatis Sue, quam Caesaris Thurcarum²⁾ tyrannidi et fratris Georgii³⁾ impostoris. Et quia Bebek Regi Romanorum nunciaverat esse in castro Budensi quandam portam, qua Serenissima Regina Ungarie gentes Regis Romanorum posset mittere, et multi, qui sunt penes Reginalem Maiestatem, aliter propter fratris Georgii obstinatum animum arcem et civitatem Regi Romanorum tradi non posse existimant, eius rei causa dedit Maiestas Sua in mandatis Magnifico Domino Vilhelmo de Rogendorf, omnibusque, qui sunt in Pestho, militibus est commissum, ut ad minimum nutum Serenissime Reginalis Maiestatis, quandocunque et ubicunque iusserit, presto adsint. Strigonium etiam duo vexilla militum Sua Maiestas venire iussit, ut si maiorem numerum iis militibus, qui sunt Pestho,^{z)} necessitas requisierit, ut sine ulla cunctacione in subsidium Sue Reginali Maiestati accurrant, si res transigi posset, antequam Thurca Pesthum oppugnet.

Si hec ita cedent, quemadmodum Serenissima Regina Ungariae ex relatione Bebek velle videtur, et Serenissimus Rex Romanorum desyderat, dedit Sua Maiestas potestati et voluntati Reginalis Maiestatis, ut quam diu volet Budae maneat, modo et ipsius presidia etiam isthic sint. Si in aliquem locum tuciorum se transferre vellet, non solum ad ea loca, que in tractatibus fuerunt oblata, videlicet Trancinium, Ternavium et Posonium, sed ubicunque commodius et tucius Maiestati^{c)} Sue Reginali videbitur, ab eo non alienum fore provisurumque, ut ex Buda secure et pro dignitate mille vel amplius, si opus fuerit, equitibus comitata, quocunque voluerit, profiscatur. Sed si non tradita Buda Maiestas Sua Reginalis discederet, se ad ea nolle obligari.

a) *sequitur aliquod verbum expunctum.*

1) *Isabella.*

b) *sequitur littera: R.*

2) *Solimanus II.*

c) *in ms. Malestatis*

3) *Utišenovič alias Martinuzzi, episcopus Varadinensis.*

z) *sic in ms.*

Annexum VII: Isabella regina ad Sigismundum I.

Ex litteris Reginalis Maiestatis¹⁾ Ungariae.

Qui sit rerum nostrarum status, vel hinc Serenitas Vestra colligere potest, quod cum Serenissimo Domino Romanorum Rege pro voto nostro concordare non potuimus, obstantibus conatui nostro iis, qui rerum summe nunc presunt. Turcae etiam, nobis renitentibus et invitis, sunt vocati et postridiae²⁾ hic constituentur. Praeterea audimus et Imperatorem ipsorum²⁾ omnino in persona sua venturum quem nos hic expectare multis de causis non possumus, partim ut sermones hominum effugiamus, qui nos preter nostrum meritum suspectas fortasse habent, partim etiam, ut difficultates et pericula vitemus. Itaque decrevimus, Deo volente, cum primum firmiore erimus valetudine, que nunc multum fracta est, Lippam proficisci et illic tam diu manere, quoad tumultus bellici vel componantur vel quiescant, quamvis parva spes est quietis et pacis. Sed haec Dominus Deus viderit, cui nos et res nostras dirigendas commisimus. Auxilium nostrum a Domino, qui fecit coelum et terram.

1) *Isabella.*

2) *Solimanus II.*

z) *sic in ms.*

Annexum VIII:

Litterae Imperatoris Turcarum¹⁾ ad proceres Ungariae.

Imperator Turcarum ad proceres Ungariae.

Visis litteris istis notum sit nos intellexisse, quod hostes sub Budam venissent et vellent capere ac pro se ipsis obtinere. Domini vero Ungari noluerunt contra illos hostes stare, sed silentio eum²⁾ exceperunt, quin nonnulli Domini adhererunt eis³⁾ auxiliumque ipsis praestiterint,²⁾ quemadmodum nobis relatum est. Regnum Ungarie ex Dei clementia nostre Maiestatis Caesarie est, et Domini Barones eiusdem Regni potiores servitores nostri sunt. Itaque misimus pro defensione illarum parcium aliquos Sandziacos, cum nonnullis millibus hominum, terra et per Danubium. Vobis quoque igitur, universis Dominis Regni Ungariae, mandamus, ut, quotquot estis, insimul conveniatis et unanimiter cum Sandziacis et copiis nostris hostes sub arcibus depellatis. Plebem in Regno vestro communi consilio hosti praemere aut afligere non sinatis. Aligenigenam quempiam in Regnum nullum asciscatis, sed illud Regnum, sicuti hactenus, ita deinceps vosmet ipsi soli possideatis, et omni conatu vestro in unanimitate deveniatis et Regno pociamini.

Nam nobis ingens cura est de defensione Regni et vestra permanence. Vos quoque, visa hac nostra clementia, sitis unius animi et concordis, ut Regnum manuteneatis, sicut decet et convenit. Nam si Domini Ungari huius voluntatis et presentibus mandatis nostris hac vice obediens non erunt, aut satis non faciunt, sed hosti adherent, nunquam erit⁴⁾ posthac apud Maiestatem nostram gracie ullus locus. Nosque cum omni exercitu nostro ad illas partes movebimus, cuius magnitudine terra praemetur ac coelum conturbabitur in illos, qui mandata nostra presentia obaudiunt. Adeo graviter animadvertemus, ut in perpetuum aliis exemplo fient.²⁾ Vos autem, Domini Ungari, admoneatis et hortamini reliquos Dominos Regni Ungarie, ne aequitatem et fidelitatem erga nos e manu proiciant, sed sinceri, fideles et animo et ore erga Maiestatem nostram.

Qui si fient, nos, quemadmodum hactenus, ex Dei benignitate omni gratia eos prosequemur. Adrianapoli, in mense Sabaan, anno 947.²⁾

a) *supra lineam scriptum.*

1) *Solimanus II.*

z) *sic in ms.*

2) 1540.

Annexum IX:

Interpretacio litterarum Caesareae Maiestatis, per Markonem allatarum feria quinta ante Nativitatem Domini 1541,²⁾ Dominis Regni Ungarie Petro Petrowicz, Comitti²⁾ Themesiensi, et Fratri Georgio,¹⁾ Thesaurario.

Manifestum sit vobis, qualiter miseratis ad Foelicem Portam Maiestatis nostre per Markonem vestras litteras.

Ferdinandum Regem Germanum velle cum equitibus et peditibus ac bombardis ad expugnandas arces Budam venire. Et nunc Strigonium itinere a Buda unius diei appulisse, Maylatum²⁾ et Balassam³⁾ Waiwodas cum tota eorum ditione ad Ferdinandum defecisse, in quos ut animadvertant, mandamus.

A Maiestate autem nostra imploratis auxilium, Dei voluntate Regnum Ungarie est Regnum gladio nostro acquisitum. Quod nos ex eadem voluntate Dei filio Serenissimi Regis Ioannis, filio Stephano,²⁾ contulimus, neque hoc in posterum mutabimus. Regnicolaeque illius Regni tributarii, magnates vero pociores servitores nostri sunt. Regnum autem illud incommoditatem aut afflictionem ullam ex nostra voluntate non pacietur.

Itaque ex voluntate divina commissum Sandziako Bodoniensi, ut cum Sandziako Gywna, Sophia, Wyze, Chemen, Kerklyze et Spagiis earum provinciarum et exercitu ad illas partes et in Transilvanie Regnum cum homine vestro simul eant, et in Regno, quod nostrum est, maneant salvum,²⁾ infideles vero puniant.

Sandziaki autem Samandrie, Memethebeg, ex Dei voluntate Sandziaki Romanie, Constantini, Prziznini, Woyczitheron et Boznensis Sandziaky, exercitu toto terra cum aliquot millibus hominum, per Danubium autem classes aliquot centum navium^{a)} numero, quo cicius fieri potest, ad nos acteleret et in auxilium citissime veniat.

Vobisque mandamus, quemadmodum Sandziako nostro Samandrie et reliquis aliis officialibus mandavimus, ut omnibus rationibus et viribus^{b)} contra hostes sitis, neque sinatis in illo Regno arci cuiquam vel regnicolis periculum evenire, atque huic mandato nostro omni conatu satisfacere debeatis.

Ferdinanti Orator Waywodzicz⁴⁾ ad nos venerat, toto eo tempore responsum non est datum. Si Ferdinandus a suo cepto non desisterit,²⁾ nos in persona nostra cum exercitu Natoliae, Romanie ac Foelicis Porte nostre et Janczaris nostris prodibimus. Quas copias coelum et terra non leviter^{c)} sustinebunt.^{d)} Et ex Dei voluntate expeditionem nostram contra eum futuro vere movebimus. Quo tempore, si Deus nos adiuvabit, non solum varias, sed letasque et cupitas mutaciones in hostes videbitis.

Vos interim, ut de omnibus novis rebus, minimis ac maximis, frequentissime et citissime nos cerciores efficiatis, mandamus.

Datum Constantinopoli, anno 947⁵⁾ mensis Rechep.

a) *supra lineam scriptum.*

b) *verba: et viribus supra lineam scripta.*

c) *sequitur expunctum: non*

d) *indistincte scriptum, forsitan: sustinebit*

z) *sic in ms.*

1) *Utišenović (alias Martinuzzi), episcopus Varadinensis.*

2) *Stephanus.*

3) *Emericus.*

4) *Hieronymus Laski.*

5) 1540.

Vladislaviae, 8.V.1541.

*Lucas a Gôrka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci*

mittit nova de Turcis in Hungaria; a filio suo [Andrea], castellano Posnaniensi, ad reginam Isabellam misso, nullas adhuc notitias se habere nuntiat.

Sigill.

(Novitates ex Hungaria, in duabus schedis, quarum una de die 10.IV.1541, altera s.d.)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Cum nactus fuisset occurrentem, per quem sperarem litteras meas ad Illustrissimam Dominacionem Vestram pervenire posse, pro perpetua mea in Illustrissimam Dominacionem Vestram observancia, quae in novis ad praesens habui, significare ei volui.

Scire autem dignetur Illustrissima Dominacio Vestra appulisse non contemnendum Turcarum exercitum Ungariam, et usque Budam et Pestum, quod e regione Bude opidum ad rippam Danubii sittum est, constitisse. Eosdem Turcas expugnacionem Pesti magna vi attemptasse. Gratia tamen Domini Dei, voto eorum non fuisse potitos. Ut autem Illustrissima Dominacio Vestra planius rem, ut acta sit, cognoscat, ex inclusis schedis intelligere dignabitur, id quod mihi a quodam amico significatum est. Tum etiam et alia nonnulla nova, quae Illustrissimam Dominacionem Vestram latere nolui. Non dubito etiam Illustrissimae Dominacioni Vestrae esse compertum de munere legacionis filii mei, Domini Castellani Posnaniensis, qui primo ad Serenissimum Dominum Romanorum etc. Regem, tandem ad Serenissimam Dominam Ungariae Reginam Izabellam, filiam Serenissime Maiestatis Regiae, Domini nostri clementissimi, qui e Posnania XXI Marcii se itineri commisit. A quo, posteaquam Vratislaviam praeterierat, nullas ab eo litteras habui, nec quicquam aliud de eo scio, quam id, quod Illustrissima Dominacio Vestra ex schedis istis intelligere dignabitur... Datum Vladislaviae, VIII Maii, anno Domini MDXLI.^{mo}

^{a)} Illustrissime Vestre Dominacionis
servitor et capellanus

Lucas Episcopus Vladislaviensis subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

Scheda I:

Etsi nihil dubitem, quae his diebus in Hungaria gesta sunt, isthic invulgata, tamen volui, ut ex me quoque Vestra Magnificentia intelligeret. Obsiderunt Turce civitatem Pestum a tribus locis, Machmetbiek a templo Divorum Cozme et Damiani, Horosbassa a superiore parte, qua Vaciam itur, Petrovicz vero, Hungaro-Turca, a campo Rakosch obsidionem vehementer urgebatur.²⁾ Conati sunt omnes ter eodem impetu facere impressionem, sed tocies per presidarios fortiter reiecti sunt. Et tandem quum crernerent Thurce omnes conatus irritos, cum magna sua ignominia et

clade repulsi abierunt secumque vinctum abduxerunt ipsum Petrovicz. Is enim, propositis magnis spebus et pollitacionibus,²⁾ illos ex confiniis exciverat, promittens fore, ut qui primum in Ungariam venirent, omnes se illis Ungari coniungerent, socios rerum gerendarum prestarent et commeatum abunde subministrarent. Horum quum nil fieret atque ipsi indies fame et repugnancium virtute affligerentur, abierunt. Hoc nisi factum futurum erat, ut vi depellerentur ab obsidione per exercitum Principis nostri, qui terra et aqua instructissimus tum descendebat. Is, quia Turce delapsi sunt, se iam attingit ad obsidionem civitatis Budensis etc. Quod opus ut bonis avibus aggredierentur et perficiant, Christus Iesus concedere dignetur. Datum 10 Aprilis, anno 1541.

2) sic in ms.

Scheda II:

Ex literis cuiusdam amici.

Id quoque Vestrae Magnificentiae significandum putavi, Dominum Stanislaum Laski sub eo tempore ab Imperatoria et Regia Romanorum Maiestatibus rediisse, qui in negotio liberacionis fratris sui, Magnifici Domini Palatini Siradiensis,¹⁾ eo profectus erat. Intellexique ex eo, quod utraque Cesarea et Romanorum Maiestates satis benigne et propense sese ad intercessionem eius declaraverunt, offerentes mille vias liberandi eius. Inter cetera eorum Maiestates mittunt Nuncium proprium ad Serenissimos Principes nostros Litwaniam non aliis in negociis, tantum rogando Sacras Maiestates velint mutua conferre consilia^{a)} eaque continuando adiuvere, quibus modis Dominus Palatinus Siradiensis liberari possit, utque Serenissimi Reges nostri suum Nuncium ea de causa velint ad Imperatorem Turcarum²⁾ mittere.

Habet hic Orator litteras Cesaree et Romanorum Maiestatum ad proceres Regni status utriusque. In eo negotio hec addidit idem Magnus Dominus Stanislaus Laski. Interim cum Ratisbone fuisset, Magnus Dominus Castellanus Posnaniensis Bernam, Moraviae civitatem, petranserat, ubi ipse Dominus Laski equos et aliquot servitores, profectus eo, reliquerat. Qui quidem istud ei retulerunt. Nam Dominus Castellanus Posnaniensis iter suum Ratisbonam recta diverterat, existimans Serenissimum Romanorum Regem illic fuisse. Sed aliter re comperta, Viennam se ad Romanorum Regem convertit.

a) sequitur expunctum: atque

2) Solimanus II.

1) Hieronymus Laski.

N. 682.

Kańczuga, 8.V.1541.

*Stanislaus Odrowąż, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci*

mentionem facit periculi ex Tartaris et Petro Moldaviae palatino impendentis; dolet se ducem in persona nondum invisere potuisse.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

*Stanislaus Odrowąż, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci*

*pro litteris acceptis gratias agit; in causa cudendae monetae intercessionem
suam apud regem promittit; in negotio provocationum (vel appella-
tionum) regem nihil contra privilegia ducis facturum esse confidit;
legatos ad imperatorem [Carolus V] et regem Romanorum [Ferdinandum I] iam missos esse nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime ac Magnifice Princeps etc.

Illustrissime Princeps, qua animi alacritate quoque observantiae studio Illustrissimae Celsitudinis Vestrae litteras exceperim, verbis satis consequi non possum. Libentissime enim eas, quoties offeruntur, exosculari atque, ut par est, veneror, quum eius rei gratia, quod a tanto Principe et eo quidem clementissimo benefactore mihi, homuncioni immerito, saepius exhibentur praeterque summam et incomparabilem in me gratiam aliud spirant nihil, tum vero eo potissimum nomine, quod ex iis semper aliquid de statu ac valetudine (qua re post Deum Immortalem nil prius neque melius mihi in vita dari potest) Illustrissimae Celsitudinis Vestrae actipio. Unde profecto (ut ingenue fatear) summam metior foelicitatem.

Celsitudini igitur Vestrae, Domino ac benefactori clementissimo, quam maximas pro tanta in me clemencia et humanitatis studio et ago et habeo gratias, quod me de se nil merentem non modo amplissima prosequitur gratia, verum etiam indies frequentissimis iisque gratissimis compellere dignatur scriptis. Quod profecto ego, quantum mearum et virium et facultatum est, eidem enixissime perpetuo demerendum operam dabo.

Porro quod Illustrissima Celsitudo Vestra, Dominus et benefactor meus clementissimus, suspicionem hanc de me obliviscendi procul amolitam cupit, de hac iam ad praesens supersedendum esse censeo, obnixè supplicans, velit Illustrissima Celsitudo Vestra scribendi ad me occasionem, quoties sese commoda offert, nunquam intermittere ac id beneficii in me, servitorem suum, quod ego maximum duco, non gravatim collocare. Ego vicissim (ut saepe alias feci facioque) eo nomine Illustrissimae Celsitudini Vestrae officiosissime gratificari curabo in scribendi sedulitate. Verum qua in re placere ac inservire Illustrissimae Celsitudini Vestrae, Domino mihi clementissimo, potero, id obviis manibus, quantum patitur tenuitas mea, studiosissime exequi minime gravabor.

Caeterum pro munusculis missis non est, quod Illustrissima Celsitudo Vestra, cum Illustrissima Principe et consorte sua charissima, mihi meaeque coniugi tantas agat gratias, imo amplius libere utrique nostrum imperet, ac quicquid oneris et sumptus velit, iniungat. Facile profecto in eo, quod patietur tenuitas nostra, me consortemque meam charissimam expeditissime sincero affectu omnia discet obituros.

Novitates, quarum Illustrissima Celsitudo Vestra est cupidus, alias discet.

Communicat denique mihi Illustrissima Celsitudo Vestra, quod quibusdam certis eiusdem privilegiis derogari coeptum est, nominatim vero de non cudenda amplius moneta, ac iubet, ut eius partes apud Sacram

Regiam Maiestatem tutarer et promoverem. Cuius votis quod impraesenciarum respondere non possum, ob absenciam nempe Sacrae Regiae Maiestatis in Regno, vehementissime doleo. Quum tamen sese ad eam rem temporis occasio obtulerit, licet non magnae auctoritatis apud Sacram Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, sim, nil tamen, quod praesens spectat negotium, intermittam. Spes me certa habet Sacram Regiam Maiestatem, quum necessitudinis causa, tum quod id inter compactata expressum est, Illustrissimae Celsitudini Vestrae nullum in iis praeiudicium (ut nemini solet) facturam.

De provocationibus item spero Sacram Regiam Maiestatem nil tale in contrarium facturam, praesertim quum et compactatis semper stare et aequi iustique primam et praecipuam habere curam soleat.

Quod vero attinet de Legatis ad Sacram Caesaream et Romanorum Maiestates mittendis, in ea parte, ni fallor, Illustrissimae Celsitudinis Vestrae desiderio iam satisfactum est. Quae omnia ut eidem ex animi succedant sententia ac quam ociissime bonum sorciantur effectum, Deum precor.

Interim quod tam laconice adeoque tarde Illustrissimae Celsitudinis Vestrae scriptis, Domini ac benefactoris mei clementissimi, responderim, quum alias, tum ex Domino Policzki exactius cognoscet...

Datum ex Canczuga, VIII Maii, anno Domini 1541.

a) Vestrae Illustrissimae Celsitudinis
addictissimus servitor
Stanislaus Odrovaz manu propria.^{b)}

a)-b) manu propria.

N. 684.

Sandomiriae, 20.V.1541.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

de Buda a rege Romanorum [Ferdinando I] oppugnata et fortassis iam capta et de regina Isabella in summis angustiis versante; de Turcarum imperatore [Solimano II] in Hungariam cum magno exercitu venturo.
Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quum proficisceretur isthuc adolescens is, meus servitor, facere nolui, quin pro mea erga Illustrissimam Dominacionem Vestram observancia litteris meis eam officiose salutarem. Et cupio enim Illustrissimam Dominacionem Vestram diuturno tempore omni genere summae foelicitatis abundare et rogo, ut mea erga se officia habere velit commendatissima, plurimumque de illis sibi persuadeat. Si quid erit unquam, in quo mea erga Illustrissimam Dominacionem Vestram summa observancia summumque studium perspici possit dabo hercle operam, ut nihil mihi in eo vel maximae diligenciae defuturum esse videatur.

De rebus Hungaricis etsi non dubito Illustrissimam Dominacionem Vestram satis cognovisse, tamen quum laetiora non sint, quae a me essent hoc tempore Illustrissimae Dominacioni Vestrae significanda, duxi perscribenda haec, quae nuper ad me perlata sunt. Buda enim a Sere-

nissimi Domini Romanorum Regis exercitu acerrime oppugnatur, ita ut si nondum capta est, plurimi brevi captam iri arbitrentur. Quod quidem ego Serenissimo Domino Romanorum Regi ex animo faveo, modo ne expugnata Buda aliqua indignitas Serenissimam Dominam Hungariae Reginam consequatur. Quae alioqui in summis versatur angustiis metu tanti belli, in quas Maiestatem illius coniecerunt ipsi Domini Hungari, qui quasi Maiestati Suae consulere vellent, ad Imperatorem Thurcarum se contulerant. Apud quem de Regno Hungariae egerunt ita, ut illum in Hungariam adducerent, tametsi Serenissimi Domini Romanorum Regis exercitus duces publice proclamari fecerint, quicumque expugnata Buda ante fores et vestibulum domus Serenissimae Dominae Reginae Isabellae steterit, nec permiserit vim Maiestati illius fieri, ei decem millia florenorum esse decreta. Qui vero vim Maiestati Suae fecerit, eum plecti capite debere. Sed verendum est, ne id fieri non possit, ardentibus omnium bello animis.

Thurcarum vero Imperatorem omnino ferunt in Hungariam cum potentissimo exercitu esse venturum. Quod si fecerit, nescio, an Serenissimi Domini Romanorum Regis is exercitus tanti hostis impetum sustinere poterit. Quod autem hactenus non venerit, puto non aliam esse causam, quam quod milites in longinquis locis habeat, qui prius loco se movere non possunt quam in mense Marcio. Quis vero rerum exitus erit, fortassis brevi palam erit. Dominus Deus omnia in melius vertat... Datum Sandomiriae, XX^{ma} Maii, anno Domini MDXXXXI.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

a) servitor Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit.b)

a)-b) manu propria.

N. 685.

Rusoczyce, 25.V.1541.

*Stanislaus Laski
Alberto in Prussia duci
litterae curiales.*

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

N. 686.

Vilnae, 25.V.1541.

*Stanislaus Hosius, canonicus Cracoviensis, secretarius regius,
Alberto in Prussia duci
de negotio viduae a duce sibi commendatae; de Samuelis Maciejowski
nuntio Romam misso.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi ea, qua par est, reverentia litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, quibus mandare michi dignatur, ut afflictae viduae patrociniū suscipiam, quo is, cuius causa misera in magno nunc merore est, aut

fidem suam liberet, eam, cui sponndit, in uxorem ducendo, aut cur id facere cum necesse non sit, causam eo in loco dicat, ubi facinus est per eum patratum. Ego, pro summo meo studio et observantia erga Illustrissimam Dominationem Vestram, omnes vias et rationes persecutus sum, quibus huic illius mandato satisfieri posset, verum neque adduci potuit ullo modo adolescens, ut afflictæ viduæ filiam in matrimonium se accepturum promitteret, neque illud efficere volui, ut sistere se cogeretur coram iudicio eius civitatis, ubi scelus illud designavit. Neque enim ignorat Illustrissima Dominatio Vestra, quod actor forum rei sequitur. Ac delicti quidem ratione secus quandoque fit, verum id ita demum, si in eo loco, ubi deliquit, deprehensus sit. Extra quem cum sit adolescens hic, iure cogi non potuit, ut isthic se sisteret.

Quoniam vero nulla habuit mulier satis firma documenta, quibus ostendere posset adolescentem sponsalia contraxisse, visum est, ut se domum reciperet, procuratores ad causam hic constitueret. Id quod ab ea ita factum est. Ego vero contendam et elaborabo, ut viduæ huius calamitosæ absentis etiam desyderio satisfiat atque ut optatum illius causa exitum consequatur. Cum quod summa fide mandatum Illustrissimæ Dominationis Vestrae exhaurire cupio, tum quod miseret me afflictæ huius viduæ, cui pro virili mea succurrere cupio. Quod superest, me gratiæ et clementiæ Illustrissimæ Dominationis Vestrae qua summa possum animi mei submissione commendo. Atque illi supplico, ut huic meæ festinationi ignoscat. Cum enim hoc tempore occupatissimus et propter alia multa negotia, et quod hoc ipso tempore Nuncius in Urbem expediebatur a Reverendissimo Domino meo Chelmsensi Episcopo, qui iam Plocensis ¹⁾ est nominatus, ex quo Nuncio non dubito, quin Illustrissima Dominatio Vestra non mediocrem sit voluptatem percaeptura. Habitura est enim vicinum eum, quo nullum habet studio et observantia erga se superiorem, et qui maiore alacritate, fide, diligentia Illustrissimæ Dominationis Vestrae mandata omnia exequatur... Datum Vilnae, pridie Kalendas Iunii, anno Domini MDXLI.

Eiusdem Illustrissimæ Dominationis Vestrae
humilis et deditissimus servus
Stanislaus Hosius.

1) *Samuel Maciejowski.*

N. 687.

Vilnae, 1.VI.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmsensis, nominatus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de sua ad episcopatum Plocensem nominatione nuntiat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

In hac tanta Nuncii festinatione non potui mittere Illustrissimæ Dominationi Vestrae exemplum literarum, quas Serenissimus Dominus Romanorum Rex ad fratris sui Imperatoris ^{a)} scripsit, sed mittam per

alium. Hoc tamen Illustrissimae Dominationi Vestrae significare volui me, Dei beneficio, esse vicinum factum Illustrissimae Dominationis Vestrae, a Sacra Maiestate Regia Plocensem Episcopum nominatum. Quem illi iucundum fore nuncium non dubito. Nam studio et observantia servientique Illustrissimae Dominationi Vestrae alacritate nemini concedam. Datum Vilnae, prima die Iunii, anno Domini MDXLI.

b) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis, Nominatus Plocensis, Vicecancellarius.^{c)}

a) sequitur expunctum: Maiestati vel Maiestatis

b)-c) manu propria.

N. 688

Vilnae, [post 6.VI.1541]

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciensiensis,
Alberto in Prussia duci
mittit nova de oppugnatione Budensi; de negotiis civium Gedanensium
et Regiomontanorum.*

Sigill. Autogr.

(*Annerum: nova de obsidione Budae, ex litteris Domini Alexii Thurzonis, 6.VI.1541; ex aliis litteris cuiusdam amici mei s.d.*)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quod per tantum temporis intervallum Illustrissime Dominationi Vestre nihil scripserim, primum in causa fuit absentia mea a Vylna, nam cum Serenissimis nostris Principibus in venationes secesseram. Rursus paulo post reditum eorum Maiestatum Wylnam, minus quoque scribere licuit propter adversam Serenissimi Regis senioris valetudinem. Nam in eius Maiestatis obsequiis occupatissimus fui, animadvertens gravem Suae Maiestatis ex arthetica contractum dolorem et vires debilitatas. Nunc, cum gratia Deo Regia Maiestas melius iam habet^{a)}, et se mihi obtulisset servitor Illustrissime Dominationis Vestre, Dominus Polyczki, paululum existens liberior, nolui obmittere, quin Illustrissime Dominationi Vestre ea perscriberem, quae ex oppugnatione Budensi allata sunt. Ea autem omnia ut Illustrissima Dominatio Vestra abundius intelligere possit, mitto transcripta litterarum missarum hoc in negotio.

Civium Gedanensium et Regii Montis negotia apud Serenissimos nostros Principes summa qua potui diligentia promovi iuxta mandatum^{b)} et voluntatem Illustrissime Dominationis Vestre. Nec dubito ipsos testimonium dedisse de meo erga illos officio. Alia in presens nulla sunt, quae scriberem... Wylne.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
addictissimus servitor
Thomas Soboczky.

a) sequuntur duo vel tria verba expuncta.

b) in margine.

Annexum: Nova de obsidione Budae.

Ex litteris Domini Alexii Thurzonis.

Nowa hic habemus, quod exercitus et gentes Serenissimi Regis nostri die 2 praesentis mensis tentaverunt et conati sunt expugnare Budam, alias sturmwali. Sed non successit eis pro voto. Sed propterea nondum est finis, Maiestas Regia adhuc perseverat, augendo et roborando exercitum suum et milite et aliis necessariis, etiam non attento hoc, quod per exploratores suos certo Maiestas Sua edocta et avisata est, quod Mechmeth Bassa et Beglerbek Romoaniae¹⁾ in auxilium Budensibus et ad accipiendam possessionem Budae deputati et expediti sunt, et iam appulerunt ad Mander²⁾ Albam. Habent secum circa quadraginta vel quinquaginta hominum millia.

Maiestas Regia a Moravis obtinuit magna auxilia. In aliis dominiis hereditariis Suae Maiestatis etiam sunt expeditiones. Nonnulli denique Principes Imperii, spirituales et seculares, etiam civitates polliciti sunt Suae Maiestati auxilia non contemnenda. Hec Magnificentiam Vestram latere nolui. Deus Optimus Maximus concedere dignetur gratiam suam. Datum in Schintawa, die 6 Iunii, anno 41.

Ex aliis litteris cuiusdam amici mei.

Dominus Thurzo scio, quod scribit Magnificentiae Vestrae, quae facies sit obsidionis Budensis. Quamvis ego multa scribere de hoc minime necessarium puto, non tamen me possum continere, quin summarie non scribam aliquid.

Die Iovis proxime preterita, quae fuit 2 mensis Iunii, mane horam ante diem nostri statuerunt aggredi velle et tentare expugnationem Bude, alias sturm. Et primo circa ducente in trecentas personas deputatae et ad hoc ordinatae fuerant, ut scalas applicarent. Et totus exercitus stetit in ordine, expectans et volens aggredi expugnationem, alias schurm. Et cum iam vellent applicare scalas, tunc isti in civitate sagittando, ignes artificiales proliciendo, et ad omnes modos et genera defensionis intenti et parati, viriliter resistere illis et repellere non cessarunt. Immo et repulsam eis dederunt. Ita, quod a secunda hora usque ad sextam duravit hoc certamen. Et profecto isti, qui Bude fuerunt, animose nullum stratagemam vel, ut vulgo dicunt, fortel pretermiserunt. Ita, quod etiam conatus nostrorum in cassum fluxere. Et nihil illa die laude dignum subsequutum est. Milites vel stipendiarii nostri, quos vocant Lanczchneth, occubuerunt, non tamen in magno numero.

Spes datur et nobis et nostris, quod et Cesar et Rex noster omnino obsidionem Budensem continuare et expugnationem tentare non desistent. Ex coniecturis multi elicere volunt tractari adhuc, secrete tamen, de deditione Budensi. Ego tamen affirmare illud, non impugnare volo. Melius quidem esset condicionibus etiam quibuscunque saltem honestis et tollerabilibus provincie huic satis arduae inceptae finem imponere, quam tot iacturis et impensis sub dubio eventu laborare.

Fama est Reginam cum filio¹⁾ et genetio suo in castro Budensi, in certis locis subterraneis vel cellariis, et propter pericula et propter metum ex tam continua et incessante quasi iaculatione globorum ex bombardis imminencia. Deus omnia in melius vertat. Ego, quicquid sequetur, semper nacta oportunitate Magnificentiae Vestrae significare neque gravabor neque praetermittam.

1) *Isabella et Ioannes Sigismundus.*

2) *sic in ms.*

Sandomiriae, 7.VI.1541.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci litterae curiales.

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Vilnae, 22.VI.1541.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis, nominatus Plocensis et R. P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

pro litteris gratias agit; regem de die cognoscendorum finium sententiam suam non mutasse nuntiat; de legatione fratris sui [Stanislai] in negotio ducis ad imperatorem [Carolus V] misso ex exemplis litterarum ducem edoctum iri asserit.

Sigill.

(Annexa: excerpta ex litteris: 1. Alexii Thurzonis ad Severinum Boner, de die 6.VI.1541;

2. Severini Boner ad regem Poloniae;

3. Stanislai Maciejowski ad regem Poloniae;

4. ex aliis litteris cuiusdam amici mei ad Severinum Boner;

5. Litterae Antonii Perrenot de Granvelle ad Stanislaum Maciejowski).

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Accepi epistolam Illustrissimae Dominationis Vestrae plenam summae humanitatis et benevolentiae erga me illius, qua vehementer sibi gratam et iucundam hanc fortunae et ornamentorum meorum accessionem amantissimis verbis testatur. Ego hoc egregiae in me voluntatis testimonium ab Illustrissima Dominatione Vestra summa animi gratitudine amplector. Valdeque cupio mihi aliquam facultatem contingere, qua gratum me hominem et sui observantissimum Illustrissima Dominatio Vestra intelligere queat.

Quae hic gerantur, cupit Illustrissima Dominatio Vestra ex me cognoscere. Et quoniam novi nil est, non habui quid aliud scriberem, quam ut perstare Sacram Maiestatem Regiam in sententia eadem significarem, quam Illustrissimae Dominationi Vestrae de finium cognoscendorum die perscripsit antea.

A fratre meo, qui in negotio Illustrissimae Dominationis Vestrae apud Caesaream et Catholicam Sacram Maiestatem Legatus est, hesterno

die huc allatae sunt litterae. Quid illic agat, nam nondum absolutus est, ex iis, quae ex eius epistola excerpta sunt, Illustrissima Dominatio Vestra cognoscet...

Datum Vilnae, feria quarta ante festum Sancti Ioannis Baptistae, anno Domini MDXLI.

a)Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis, Nominatus Plo-
censis et Vicecancellarius^{b)}.

a)-b) manu propria.

5 annexa:

1. Ex litteris Domini Alexii Thurzonis ad Dominum Biecensem Castellatum¹⁾.

Nova hec habemus... *Sequitur in ms. excerptum, iam a Thoma Sobocki duci missum, v. N. 688.*

2. Ex litteris Domini Severini Boner, Castellani Biecensis, ad Sacram Maiestatem Regiam datis.

In die Sancti Gregorii Ratisponae relaxatum est bannum imperiale, quo erat Dominus Dux Prussiae innodatus. Id enim ante paucos dies Cracoviae mihi retulit Ioannes Schlichting Slesita, Capitaneus Bitomiensis, e Ratispona ab Illustrissimo Domino Georgio Marchione Brandemburgensi, Domino suo, reversus.

3. Ex litteris Domini Stanislai Maczieiowski, Nuncii apud Caesarem, ad Sacram Maiestatem Regiam Poloniae, Ratisbonae ultima Maii datis.

Cum peregissem mandata Sacrae Maiestatis Vestrae apud Maiestatem Caesaream, diligentissime audivit amicamque salutacionem ab Maiestate Vestra Serenissima gratissimo se accepisse animo respondit. Petita Sacrae Maiestatis Vestrae eo se habiturum loco recepit, ut quisquam intelligat, quanti Sacrae Maiestatis Vestrae amicitiam faciat. Tamen ne unum quidem verbum hactenus responsi mihi datum est, quoniam aiunt Caesaream Maiestatem decrevisse omnino nihil aggredi, priusquam religionis articuli fuerint absoluti, quod sperant propediem futurum.

4. Ex aliis litteris cuiusdam amici mei.

a)Ad Dominum Biecensem Castellatum^{b)}.

Dominus Thurzo scio... *Sequitur excerptum, iam a Thoma Sobocki duci missum, v. N. 688.*

5. Responsum Domino Stanislao Maczieiowski, Nuncio Regio, a Domino Episcopo Atrabatensi,²⁾ filio Gramvella,³⁾ datum.

Illustris Domine.

Nihil est, quod aequae desyderem, quam ea agere, quibus coepta inter nos familiaritas firmari augerique possit. Itaque potest confidere me id curaturum diligenter, ut opportuno tempore in memoriam revocem Domino meo de Granvella expeditionem negotii Illustris Dominationis Vestrae, cum id a me suis litteris petat. Ille nunc occupatior est cum

Oratoribus Danis et Illustri Domino Pratensi.⁴⁾ Cum absolverit, dabo illi inclusam meae ad illum scedam quam Dominatio Vestra Illustris ad illum dedit, et ea dicam, quae mihi videbuntur expeditionem promovere posse.

Illustri Dominationi Vestrae deditissimus Episcopus Atrebatensis.

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Severinus Boner.

2) Antonius Perrenot de Granvelle.

3) Nicolaus Perrenot de Granvelle.

4) Ludovicus de Praet.

N. 691.

Vilnae, 24.VI.1541.

Nicolaus Russocki, castellanus Biechoviensis,
Alberto in Prussia duci

de negotio limitum (« granicierum ») Ducatus Prussiae cum Masovia; de regis Romanorum [Ferdinandi I] hominibus ad Budam trucidatis; de nuntio imperatoris Turcarum [Solimani II] et de Hieronymo Łaski indies exspectatis.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Cum veni Vilnam, narraui Vestre Celsitudinis benevolentiam Domino Episcopo Ploczensi et Vicecancellario,¹⁾ quam Vestra Celsitudo habet de graniciebus cum Rege nostro, habens respectum mutue amititiae et consanguineitatis eiusdem Regis nostri, Domini nostri clementissimi. Quod cum etiam paulo post, una cum eodem Domino Vicecancellario, narraui Sacrae Regiae Maiestati hanc Vestre Celsitudinis benevolentiam, Sua Illustrissima Maiestas perlibenti animo audiebat, uti ab amico et consanguineo suo charissimo.

Etsi vellem Vestre Celsitudini nova, quae hic Vilne aguntur, describere, nulla sunt praeter hoc, quod Regis Romanorum homines sub Budzyn plus quam tria milia^{a)} trucidati sunt, et totidem in civitate vel, ut aiunt, eo magis. Itaque non est, de quo habeamus consolationem. Utinam Domini christiani possent inter se in mutua amititia ac amore vivere.

Item Thurcarum Princeps misit etiam duos imperatores suos cum exercitu, quamvis Nuntius hic apud nostrum Regem quotidie expectatur. Dominum etiam Pallatinum Siradiensem Łaski quotidie sperant... Datum Vilne, feria sexta ipso die Sancti Ioannis Baptiste 1541.

Vestre Celsitudinis servus
Nicolaus Russoczki Castellanus Byechoviensis etc.

a) correctum ex: miliaria

1) Samuel Maciejowski.

Vilnae, 27.VI.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de nuntiis Turcarum, Valachorum et Moschorum, ob adversam regis vale-
tudinem nondum expeditis.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Etsi nihil erat scriptu magnopere dignum, tamen pro meo perpetuo studio erga Illustrissimam Dominationem Vestram nolui committere, ut vacuus ad eam litteris meis cubicularius hic veniret. Novarum hic rerum nihil est. Sacra Maiestas Regia, Deo sit gratia, iam convalescit, quae consueto morbo suo aliquandiu laborabat. Sunt hic Turcarum, Valachorum, Moschorum Nuncii, sed propter adversam valetudinem Sacrae Maiestatis Regiae nondum auditi sunt. Scribam postea Illustrissimae Dominationi Vestrae, si quid scriptu dignum fuerit... Vilnae XXVII Iunii, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

Vilnae, 28.VI.1541.

*Nicolaus Russocki, castellanus Biechoviensis,
Alberto in Prussia duci
de palatino [Hieronymo] Łaski a Turcis in captivitate bene tractato.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Tametsi Vestrae Celsitudini aliquod dies ante scripseram, tamen cum mihi nuntius accidit, nollui pretermittere, quin ad Vestram Celsitudinem scriberem. Sciat Vestra Excellentia, quod iam Thurcarum nuntius venit, apud quem cum eram et diligenter de Domino Pallatino Łaski, fratre suo, percunctabar, dixit mihi nuntius, quod: Domine Byechowski, credat mihi Tua Magnificentia, Dominum Łaski bene sanum esse ac in omni re bene habere, tantum quod Thurca non vult eum dimittere, donec rescisceret, quid ageretur de suo exercitu, quem Ungariam misit, et quem exercitum,

si opus fuerit, ipse Imperator Thurcarum¹⁾ vult sequi... Datum Vilnae, feria tertia in vigilia Petri et Pauli, anno Domini 1541.

Eiusdem Vestre Celsitudinis
servus
Nicolaus de Russoczytze
Castellanus Byehoviensis etc.

1) Solimanus II

N. 694.

Iaroslaviae, 6.VII.1541.

*Stanislaus Laski, castellanus Przemytensis,
Alberto in Prussia duci
refert de obsidione Budae, de Petro Moldaviae palatino, de locustis.
Sigill. Autogr.
H B A, B 2, K.365.*

Illustrissime Princeps etc.

Memini me mox post meum a Cesarea Romanorumque Regia Maiestate reditum per Magnificum fratrem meum, Dominum Byehovyensem,¹⁾ breviter equidem, sed bona fide nunciasse omnia Celsitudini Vestre, que vel audire vel videre obtigit toto hoc tempore. Neque dubito Dominum Byehovyensem nomine meo exposuisse, quemadmodum se facturum receperat, quare apud tantum Principem actum scilicet (bis eadem), quod autem agere non opus fuisset, nisi rursum commodum se obtulisset is presentium portitor, quem vacuum litteris abire permittere alio cuiquam quidem turpe, mihi vero indignum foret. Tanta talisque est nostra in Vestram Celsitudinem observancia, quod cupiamus sanguine ipso facultatibus nostris gratificari, inque nostris universis actionibus, sive privatos agamus sive publicos,²⁾ sumus subinde eximii²⁾ precones virtutis gerendarumque rerum dexteritatis Vestre Celsitudinis. Modo Deus Optimus Maximus nostris aspiret votis nostramque adiuvet fidem!

Neque pluribus opus est plane, si e nostra sententia cederet, Vestra Celsitudo, ut plenus est consilii Princeps, maximis rebus preficeretur. Hec ego (absit dicto calumnia) apud omnes semper non sileo, immo si vera scribenda sunt, penes illos locutus sum, quorum nunc in cristianis potestas est et auctoritas maxima. Verum de his parcius per litteras modestiusque optimi est gloriari. Satis est nos Celsitudini Vestre omnia magna ac immortalia favere. Adeo studiosi sumus nominis virtutisque Vestre Celsitudinis.

Porro nova ferme nulla sunt, que non prior Celsitudo Vestra sciat optime. Regius exercitus vel me teste serio Bude obsidionem aggressus est. Sed in cassum a tali milite tam diu bellatur. Non suficio mirari, quod neque Budam regii adhuc ceperint, neque Thurcorum presidia Budensibus tociens petita, quod scimus, appulerint. Ferunt quidem Delly Huszruch,²⁾ Begleybek Romanie et Achmet Bassam cum septuaginta millibus attelare ad ferendam opem, sed hactenus nil veri audimus. Hoc palam quidem est Pallatinum Regni Moldavie, Petrum³⁾ illum nuper imperio restitutum, cum universis suis magnaue Schytarum manu, Transylvaniam petere iussu Principis Thurcorum,⁴⁾ aiunt Tartarorum

quinquaginta esse millia duce Sabkyry⁵⁾ Soltan Thauricano. Verum vix scribi potest, quam egre continet in castris militem. Tanta fame laboratur, ut nullis suppliciis efficere queat, quo minus furtim se ex exercitu multi subducant victus querendi gratia, invititis etiam Prefectis. Spes est futurum brevi, ut totus exercitus ob famem dilabatur. Locustarum enim vis omnia depasta est, gramina, frutices segetesque universas, quibus vivitur. Et post hominum memoriam tam crudelis non sit visa locustarum pestis ista. Hinc adducor, ut suspicer vel exiguum quid, vel nihil in Transylvania effecturum Moldavum cum Tartaris, modo Siculorum virtus non frigeat, quorum nunc pro Romanorum Rege Prefectus Mayladth,⁶⁾ vir callidus fortisque, mihi notus pridem.

Hec sunt, que novissime actepimus de Hungaria. Sed fieri vix potest, quin in horas aliud quidpiam non emergat. Neque enim Germanus miles frustra amplius tempus teret, neque Budensibus diu placebit servitus. Vel hinc vel illinc inibitur ratio. Atque novum aliquod emerget. Sunt qui scribant Vylhelmum a Rogendorff revocatum esse sibique successisse Ekkium a Rayschah. Qui etatem, ut est, propectam causam fuisse dicunt, quod lente gesta sit res usque huc. At ego non etate agi suspicari audeo. Tamen utcunque habeat, de fratre meo charissimo, Domino Pallatino,⁷⁾ nimium sum sollicitus, quamvis non possum adduci, ut non optime sperem divinam manum adiuturam tam pium conatum fratris, precipue cum sciam Cesarem Romanorum Regem bona fide nobiscum singula agere. Et lachrymis sint testati dolorem. Et ut ingenue fatear, non adeo nobis chara est salus libertasque nostra, ut non optemus (si aliter nequeant) publicam pacem nostra iactura adiuvare, quoniam si veterum virtutibus capimur, anteferenda sunt publica privatis omnibus. Scimus autem, qui cristiani sumus, magnam esse Dei benignitatem super omnes invocantes nomen eius.

Igitur permittamus Deo necesse est ius suum et precemur, ut tandem posito fine laboribus nos iuxta voluntatem suam utraque pace cumulet, vitam vero nostram amemus, quamvis chara est per se alioquin, sed non tam, quam publicum bonum tranquillitatisque universorum. Reliquum est, commendamus nos Celsitudini Vestre, Princeps Illustrissime, ac petimus, si quid putet a nobis in eius gratiam prestari posse, ut iubeat reddatque cerciores. Proximam etenim ducimus post Serenissimorum Regum nostrorum Vestre Celsitudinis gratiam... Datum in Jaroslaff, 6 Iulii 1541.

Eiusdem Celsitudinis Vestre deditissimus
Stanislaus in Lasko etc. subscripsit.

2) sic in ms.

1) Nicolaus Russocki.

2) Horosbassa?

3) Petrus Rareš.

4) Solimanus II.

5) Sahib Girej.

6) Stephanus Mailáth.

7) Hieronymus.

N. 695.

Iaroslaviae, 6.VII.1541

Stanislaus Odrowąz, palatinus Podoliae,
Alberto in Prussia duci

se servitori ducis, Antonio Lehwald (Lebwelt), in coemendis bobus operam suam praestitisse significat.

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis, nominatus Plocensis, R.P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

de responso a fratre suo [Stanislao] Ratisbonae nondum recepto; de Buda a Germanis segniter oppugnata; de nuntio Moscorum pacem postulante; de ducis nuntio; de valetudine regis [Sigismundi I].
Sigill.

(Adiuncta schedula)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Laboratum est a me magno studio, ut ad ea, que scripsit Sacrae Maiestati Regiae Illustrissima Dominatio Vestra, optatum ferret responsum. Cuiusmodi id sit, ex litteris illius cognoscet. Dilatio nulla futura est, quod gratum fore Vestre Illustrissimae Dominationi non dubito. Cui ego pro virili mea hic inservio, ut optatis semper fruatur.

A fratre meo litteras accepi Ratisbona. Nihil adhuc responsi ei datum est et spes eius debilitata videtur. Budam segniter oppugnant Germani, Turcae non procul abesse dicuntur, ita ut periculum sit, ne rebus infectis regredi Serenissimi Romanorum Regis exercitus cogatur. Moschorum Nuncius auditus est: pacem postulat. Nihildum ei responsum est. Quod tardius absolutus est Illustrissimae Dominationis Vestrae Nuncius, in causa fuit nondum satis firma valetudo Sacrae Maiestatis Regiae. Vestra Illustrissima Dominatio boni consulat, quaeso... Vilnae, XVI Iulii, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus

Samuel Episcopus Chelmensis et Nominatus
Plocensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

Schedula adiuncta:

Mitto Illustrissimae Dominationi Vestrae litteras regias,^{*)} quibus data est potestas centum boves pro coquina Illustrissimae Dominationis Vestrae ex terris Russie expellendi.

^{*)} *in archivo desunt.*

Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis,

Alberto in Prussia duci

litteras capitanei Ragnetensis se regi et episcopo Plocensi [Samueli Maciejowski], vicecancellario, obtulisse responsumque ad eas duci transmittere nuntiat; mittit nova de oppugnatione Budae.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

Vilnae, 10.VIII.1541.

*Stanislaus Hosius, canonicus Cracoviensis, secretarius regius,
Alberto in Prussia duci
de causa Martini Hermensdorff, a duce commendata, a se libenter adiuta.
Sigill.*

*(Cfr. reg. Hipler-Zakrzewski AHP. IV, Card. Hosii Epistolae I, 90.)
H B A, B 2, K.365.*

Illustrissime Princeps etc.

Quam causam litteris mihi suis commendare dignata est Illustrissima Dominatio Vestra Domini Martini Hermensdorff, subditi sui, eam libenter adiuvi, ita ut mandato Illustrissimae Dominationis Vestrae satisfacerem, tum quod iusta esse et aequa videbatur. Quamvis igitur adversarius eius tres conformes habuerit, Sacra tamen Maiestas Regia nullas eas esse pronunciavit, ac pro possessore secundum iuris formam contra petito rem sententiam tulit, hic ut potius ad se pertinere suaeque bona esse diceret, de quibus est controversia, quam ille, qui non prius sua esse bona probare tenebitur, quam ea sua esse petitor prius monstraverit.

Porro si quid erit aliud, in quo servitus mea Illustrissimae Dominationi Vestrae usui esse possit, quidvis imperet licebit, fidem in me, studium, diligentiam atque alacritatem animi nequaquam requiri patiar... Datum Vilnae, X Augusti, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae
servus addictissimus
Stanislaus Hosius.^{b)}

a)-b) manu propria.

Posnaniae, 15.VIII.1541.

*Lucas a Gôrka, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci
transmittit fragmentum ex litteris filii sui [Andreae], castellani Posnaniensis, ex Hungaria de obsidione Budae.*

Sigill.

*(Annexum: Exemplum litterarum castellani Posnaniensis)
H B A, B 2, K.365.*

Illustrissime Princeps etc.

Cum obtigisset hic hodie familiaris Illustrissimae Dominationis Vestrae, ex Dieta Ratisponensi proficiscens, pro studio meo, quod erga Illustrissimam Dominationem Vestram fideli corde gero, latere etiam eam nolui, quae ante quadriduum a Domino Castellano Posnaniensi, filio meo, de rebus Ungaricis et Budensi expugnatione intellexerim, ut si ea comperta Illustrissima Dominatio Vestra non haberet, saltem ex iis filii mei scriptis, quarum copiam Illustrissimae Dominationi Vestrae mitto, intelligere dignaretur.

Quantum autem ego in ea Budensi obsidione intelligere valui, non

video Serenissimo Domino Romanorum Regi quicquam preter foelicitatem defuisse. Satis enim forti manu eandem expugnationem Sacra Maiestas Sua est aggressa et non brevi tempore continuabit. Tentarunt etiam Maiestatis Sue milites forti satis manu oppugnationem,^{a)} que vulgo Sturm appellatur, quo Buda potiri potuissent, non sine tamen suorum clade, nil proficere potuerunt. Non defuere etiam Sacrae Maiestati Suae in civitate Budensi bene faventes, qui ultro aperierint^{z)} portam quandam, qua non pauci milites ingressi iam fuerunt, ut si Dominus Deus aspirare voluisset, pro humano iudicio Buda potiri potuissent. Sed nec hoc quidem illis successit. Quomodo autem rem postea cuniculis aggressi fuerint et quo pacto, re infecta, obsidionem solverint, ex iisdem litteris filii mei Illustrissima Dominacio Vestra intelligere dignabitur. Cum autem nulla alia sint ad praesens, me Illustrissimae Dominacioni Vestrae quo possum diligencius facio commendatum, rogans, ut me gratia sua solita prosequi non dedignaretur, utique velit serviciis meis uti,^{b)} ubi Illustrissima Dominacio Vestra intellexerit ea sibi usui esse posse... Datum Posnaniae, 15 Augusti, MDXLI.

c) Illustrissime Dominacionis Vestre
servitor

Lucas Episcopus Wladislaviensis
subscripsit.^{d)}

a) *adscriptum in margine pro expuncto in
textu: excursionem*

b) *in ms. ubi*

c)-d) *manu propria.*

z) *sic in ms.*

Annexum: Fragmentum epistolae Andreae a Gôrka.

Duodecima mensis Iulii exercitus Turcarum in uno miliari a Buda castra metati sunt. Propter quorum adventum Germani, obsidione civitatis Budensis soluta, castra sua in colle Divi Erhardi e regione castris Budensis posuerunt, eo fortassis consilio, ut et predictum collem, quem opportunum sibi videbant, potestatis sue facerent, et pontem, quem inde ad Pestum in navibus usque extruebant, presidio tenerent. Germanorum castris translatis, Turce libere in civitatem Budensem ingrediebantur, commeatu, cuius inopia vehementer iam laborabat, Germanis etiam spectantibus illi subministratur.^{z)} Turce, positis castris suis e regione montis Divi Erhardi, ex tormentis nonnihil damni in exercitu Germanico perpetrarunt. Germani vero, tormentis suis erga eos ordinatis eo loco, quo tormenta sua posuerunt, depulerunt.

Disposuerant iam Germani in aliquot locis subter civitatem et arcem cuniculos, quorum auxilio spem habebant civitatis Budensis pociunde, nisi ipsorum conatus et consilia Turcarum adventus inturbasset. Fertur Turcarum Imperatorem¹⁾ cum reliquis maioribus copiis in Ungariam adventare. Dum Turce apud Budam essent, advenere ad exercitum Germanorum tria millia peditum ex Moravia. Procedunt etiam ex australibus aliquot decem centa equitum Moravorum, numerus quidem in procinctu esse fertur. Expectantur etiam nonnulla auxilia, per Serenissimum Romanorum etc. Regem in Comiciis Ratisponensibus ab Ordinibus Imperii impetrata et decreta. Germani classe, quam in Danubio habent, dicuntur Turcis esse instructiores. Nihilominus rumor est Turcas utrumque litus Danubii ultra Budam occupasse, ita ut nullus navalis Turcarum classis Danubio Bude appropinquarit.²⁾

In exercitu Germanorum cum plerique alii, tum vero Dominus Hiero-

nimus de Sara, atque alter etiam exercitus Praefectus, peste sunt extincti. Nam licet non brevi iam ante^{a)} tempore Vienne non pauci decedere solebant, nemo tamen peste eos decedere arbitrabatur, quoad una virgo in aula Serenissime Domine Romanorum Regine²⁾ peste infecta cognita fuit. Quo comperto, tum primo Sacra Maiestas Reginalis Vienna discessit vitandae pestis causa. Que virgo post discessum Reginalis Maiestatis in octo horis e vivis excessit.

Reginalis Maiestas isce diebus filiam in Nova Civitate, ad quam se ex Vienna vitande contagionis gratia transtulerat, peperit, quam ipse cum ceteris proceribus e sacro fonte baptismatis levavi, ita Sacra Maiestate Reginali volente.

a) in margine.

1) Solimanus II.

z) sic in ms.

2) Anna Iagellonica.

N. 700.

Vilnae, 25.VIII.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis, electus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
transmittit exemplum litterarum Andreae a Górka, castellani Posnaniensis, oratoris regis Poloniae ad regem Romanorum.*

Sigill.

(Annerum: Exemplar litterarum Andreae a Górka ad regem Sigismundum I ex Nova Civitate Austriae datarum 8.VIII.1541)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Nihil habebam argumenti, quo hoc tempore ad Illustrissimam Dominationem Vestram scriberem. Proficiscenti tamen huic Ioanni Policzki, servitori eius, nihil ad illam litterarum dare nolui. Hoc enim est meum studium, haec observantia, hic cultus erga Illustrissimam Dominationem Vestram, ut nullam vel ad eam scribendi vel eam demerendi prudens sciensque praetermittere soleam occasionem. Scripsit huc ad Sacram Maiestatem Regiam Magnificus Dominus Castellanus Poznaniensis, qui apud Serenissimum Dominum Romanorum Regem Orator nunc est, ea quae illic, ubi ille est, aguntur. Cuius litterarum exemplum Illustrissimae Dominationi Vestrae mitto. Unde cognoscet, quam sit in misero statu huius tot tumultibus, tot tamque frequentibus bellis labefactati Regni Hungariae res et fortuna constituta. Non dubito siquidem, quin in eiusmodi rebus cognoscendis sit Illustrissima Dominatio Vestra attenta et sollicita, quae communiter totam Rempublicam Christianam, in qua ipsa haudquaquam obscurum principatum obtinet contingunt... Datum Vilnae, XXV Augusti, anno Domini MDXLI.

^{a)} Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis, Electus
Plocensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

Serenissime Rex etc.

Quia non sim nescius, Serenissime Rex, varios ubivis gentium de rebus Hungaricis hoc fervente bello perferri rumores, mei debiti esse existimavi, ut quae hic post meas postremas ad Maiestatem Vestram datas contigerunt, quaeque certo accaepi,¹⁾ ea Sacrae Maiestati Vestrae perscriberem. Quum Germani, ut Sacra Vestra Maiestas ex novissimis meis intellexit, antevertere Turcarum adventum cupientes, extremos conatus suos in capienda Buda experiri instituissent cuniculosque magno opere tribus in locis sub ipsam Budam agerent, subito in ipso prope-modum perfecto cuniculorum opere, cum nonnihil adhuc in emolienda et excavanda rupe immorarentur, Turcas, de quibus dudum ante ferebatur, non procul abesse nunciatum est. Ad quorum adventum Germani necessitate adacti, quod simul et oppugnandae Budae et arcendis Turcarum copiis impares essent futuri, obsidionem maximis sumptibus factam et diuturno opere continuatam solverunt castraque ad collem Divi Gerardi, qui Danubio ex adverso Pesti eminet, transtulerunt, ea ratione, ut et collem ipsum Gerardi suae potestatis facerent et pontem tuerentur, quem Danubio cum propter presidium, quod eo loci habent, tum ad opportunitatem et suscipiendorum auxiliorum et importandi commeatus extruxerunt.

Habent itaque munita castra Germani partim colle praefato, partim Danubio et classe, cetera, qua Turcis erat veniendum, vallo et fossa. Turcae vero biduo post XII Iulii venientes consederunt sub alio quodam vicino colle, quo circumacto ad Budam et ipsis aditus ingressusque et Budensibus ad eorum castra citro ac ultro, nullo resistente, patuit, a Budensibus et caetere munitiones priorum castrorum Germanicorum conturbatae et cuniculi ipsi perfossi sunt atque corrupti.

Interea nihil inter utrumque exercitum attentatum armis fuit praeter levia certamina et velitationes, quas utrimque ediderunt. Turcae tamen ante dies aliquot adductis in propinquum machinis aereis globisque in castra Germanorum missis, eorum aliquot phalanges media luce impressionem in eadem castra fecerunt. Quo loci et ipsi ex Germanis et Germani ex ipsis non paucos subita et tumultuaria pugna interfecerunt. Eo etiam tempore Dominus Rogendorff, Supremus in exercitu Serenissimi Domini Romanorum Regis Capitaneus, globo a Turcis emisso et iam impetu eius, cum longum procurisset, residente in manu, osse confracto vulneratus est, non sine periculo salutis eius, cum alioqui senili sit aetate. Post hec advenerunt Germanis tria millia peditatus Moravici ac singulis fere diebus augetur exercitus ex his peditibus, quos Austria cum aliis provinciis hereditariis, decimi cuiusque delectu viritim facto, mittit.

De Turcarum copiis variant auctores, tamen certo affirmatur longe praecellere eos numero exercitum Serenissimi Domini Romanorum Regis. Et rursus intra paucos dies rumore allatum est ipsum Turcarum Imperatorem¹⁾ adesse iam Belgradi cum ingentibus aliis copiis. Quod verum sit necne, res ipsa cito in lucem proferet, cum non soleat Turcarum Imperator cum tanta hominum multitudine uno in loco diu commorari. Nec dudum puto feriari velle Germanos, quin suppleto et confirmato exercitu in apertum Martem progredi velint.

De statu et incolumitate Serenissimae Reginalis Maiestatis Hungariae,²⁾ filiae Maiestatis Vestrae, toto hoc tempore diligentissime sum percontatus. Et cum diversos certe modos pertentarem, quo pacto et meae ad Suam Maiestatem, et Sue Maiestatis rursus ad me litterae

perferrentur, ut certius ex Sua Maiestate scire possem, quo in statu rerum Sua Maiestas versaretur, nihil ad hunc usque diem efficere potui, cum neque ii ad me redierint, quorum opera et industria in missis litteris usus sim, nec ullius hominis copia mihi contigit, qui certi aliquid de Sua Maiestate mihi renuntiaret. Postremo his diebus incidi in unum hominem, ex Turcarum exercitu perfugam, qui cum christianus esset captus aliquotque annis servitutem tolerans, libertatem emeretur. Is peruenit in eam militiam cum Turcis ad Budam, captaque abeundi occasione, ad castra Germanorum se contulit. De quo cum alia multa, tum an Budam esset ingressus et viderit-ne Serenissimam Reginalem Maiestatem Hungariae, quererem, respondit se aliquocies Budae fuisse, et postremo in exequiis anniversariis Serenissimi olim Domini Ioannis Regis, die Sanctae Magdalenae publice celebratis, se vidisse Serenissimam Reginalem Maiestatem, luctuosa pullaque veste pro more indutam, bene tamen et integre valentem. Ceterosque ex primariis viris, qui Sue Maiestati aderant, ex ordine mihi percensebat. Id ego profecto summa cum hilaritate animi audiui, quod nemo toto isto ^{a)} tempore certius ac fidelius mihi de incolumitate Sue Maiestatis narrare potuerit. Neque diucius morari volui, quin cum hoc nuntio ad Sacram Maiestatem Vestram quam primum has meas expedirem.

Porro quum ex eodem perfuga vel potius ex postliminio redeunte amplius etiam et de Caesaris Turcarum adventu et de praesentis exercitus consilio quererem, dixit se in suo ex Turcia discessu non aliud intellexisse, quam Caesarem ipsum non esse descensurum hoc anno in Hungariam, quum expedito contra Persarum Regem filio statuerit praesentem aetatem Constantinopoli agere, nisi certo intelligeret Caesaream Catholicam Maiestatem Belgradum versus (ut rumore ferebatur) contendere, tum et illum moturum copias et praesentem adfuturum dicebat. Exercitum vero ad Budam, quem ex sexaginta circiter millibus hominum constare dicit, hoc esse consilio missum, ut Buda et praesidio eius firmaretur et comitatu provideretur, quoad proximo rursus vere Cesar ipse maximis copiis veniens in Austria ad Viennam bello decernat. Suam enim Budam et Imperatoris sui ditionem nulliusque alterius Principis Turcas credere atque appellare idem mihi retulit. Ego sciens usu venire Turcis, quod in exercitu magna impedimenta circumferre soleant, rogavi ex ipso, quantum in exercitu praesenti sciret esse hominum aptorum ad militiam et certamen. Dixit eos quindecim millia non excedere, qui bello valerent, et quod Janiczarorum non ultra mille quingentos habeant. Tormenta aenea nulla eos habere grandia, praeter expedita et levia, que campestria dicimus, numero centum et viginti.

Et quia allatus hic fuit rumor Lutphi Bassam dignitate apud Turcarum Imperatorem excidisse, interrogavi ex eo, an ita se haberet. Respondit, quod in tantam Imperatoris inciderit indignitatem, ut et honore et opibus spoliatus carceribus addiceretur. Audio Budenses Praefectos caute se habere in immittendis ad se Turcis, cum non nisi ad certum numerum ex ipsis intro admittant, veriti procul dubio, ne sibi ab ipsis nota iam et pervulgata perfidia imponeretur.

Serenissimus Dominus Romanorum Rex, cum ultra definitum reditus sui diem apud fraternam Caesaream Maiestatem maneret, tertia praesentis huc venit, obtentis ab Imperio ad praesentem necessitatem contra Turcas auxiliis decem peditum, duorum vero cataphractorum millibus. Et insuper decreta esse ab eodem Imperio in triennium viginti peditum, quattuor vero cataphractorum millia ea ratione, ut in aestivis atque hiber-

nis in militia perseverarent. Qua de re ita constitutum esse, quod certae personae ad id destinatae Spirrham ad medium Ianuarii convenire, pecuniam exigere, duces et ordines statuere ac stipendia erogare debeant. Quae copiae in Hungaria ad diem Divi Georgii ineunte vere praesto esse debent. Porro arbitrium dederunt Principes Imperii Sacrae Caesariae Maiestati, ut ipsa iudicio suo imperatorem, quem voluerit, huic exercitui praeficiat.

Cesarea Maiestas Ratispona Mediolanum iam profecta est, quae quidem in negotiis Christiane Reipublice in hoc Conventu effecerit, puto Sacre Maiestati Vestre ab his, quorum haec provincia fuit, abunde perscriptum esse. Hoc scire dignetur Sacra Maiestas Vestra Cesaream Maiestatem in suo Ratispona discessu Oratorem misisse Budam Comitem Mirandulanum, qui adhuc pacificationem cum Budensibus tentaret. Quae res si oportune, praesentibus Turcis, agi cepta est, iudicare secum Sacra Maiestas Vestra velit. Sed tamen faxit Deus, ut etiam minus nunc quam antea integris rebus cum Serenissimo Domino Romanorum Rege, pro bono Christiane Reipublice et Regni Hungarici conservatione, cum dignitate et optima provisione tam Serenissime Reginalis Maiestatis, quam filiioli³⁾ Suae Maiestatis.

Latere etiam nolui Maiestatem Vestram auram pestilentem per totam fere Austriam sparsam, etiam ad regiam Viennae in ipsum gynecium Reginalis Maiestatis penetrasse, ac unam egregiam et locupletem virginem, filiam demortui Domini Palatini Hungariae,⁴⁾ quam ex sorore ducum Masoviae⁵⁾ suscepit, subito invasisse atque extinxisse. Quo periculo Reginalis Maiestas permota ad Novam Civitatem se contulit, quo et ego salutis meae consulens me etiam contuli, ut isthic, quoad integra fuerit aura, responsum ad litteras meas, per Cubicularium Poszwiathni ante quinque septimanarum decursum ad Maiestatem Vestram missas, expectarem. Quas utique spero me propediem accepturum esse. Hec de Turcarum adventu aliisque de rebus scripsissem Maiestati Vestre eo adhuc tempore, cum primum ad Budam venissem, sed expectabam quotidie, ut aliquid certi de statu Serenissime Reginalis Maiestatis Hungariae, filie Sacre Maiestatis Vestre, intelligere potuissem. Quod cum sim nactus, in mora iam esse nolui, quin saltem hoc Maiestati Vestre, etiam si cetera nota iam haberet, annuntiarem. Datum in Nova Civitate Austriae, VIII Augusti 1541.

Andreas Comes a Gorca manu sua subscripsit.

In dorso: Exemplar litterarum ad Sacram Maiestatem Regiam a Domino Poznaniensi Castellano.

Schedula adiuncta:

Quae mitto Illustrissimae Dominationi Vestrae ex litteris ad Sacram Maiestatem Regiam datis descripta, ea ne mihi fraudi sint, quaeso, ut ne cum quoquam communicet.

a) in ms. iste

z) sic in ms.

1) Solimanus II.

2) Isabella.

3) Ioannes Sigismundus.

4) Stephanus Batory.

5) Sophia.

Vilnae, 3.X.1541.

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis,
Alberto in Prussia duci
de limitibus inter Ducatus Lithuaniae et Prussiae culpa commissariorum
ducis nondum definitis.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Que hinc nova Illustrissime Dominacioni Vestre nunc scriberem, alia nulla puto magis necessaria quam ea, que ad rem pertinere Illustrissime Dominacionis Vestre videntur. Redierunt iam ad Regiam Maiestatem Commissarii, qui deputati erant ad cognoscendos et definiendos limites inter Ducatus Lithuanie et Prussie, qui eam omnem culpam, quod limites facti non sint, ad Commissarios Illustrissime Dominacionis Vestre reiecerunt, eo videlicet nomine, quod Illustrissime Dominacionis Vestre Commissarii noluerunt consentire in locum incipiendorum limitum, in litteris perpetue pacis inter Ducatus descriptorum. Que res Serenissimum Principem et Regem meum multum offendit, nam Regia Maiestas fecit in hoc multas et plurimas expensas voluitque ex animo finem negotio imponere. Nunc adfertur parte Commissariorum Illustrissime Dominacionis Vestre rem esse dissolutam et negotium in nihilum redactum. De eo ego volui Illustrissime Dominacioni Vestre pro meo erga illam officio scribere. Ipsa inteliget pro suo et negotio et officio, quid faciendum erit.

Post discessum Domini Tarlo ad Illustrissimam Dominacionem Vestram nulla hic certa nova habemus. Expectantur^{a)} indies aliqua, aut leta aut lugubria... Vilne, 3 Octobris, anno Christi 1541.

Illustrissime Dominacionis Vestre
addictissimus servus
Thomas Soboczki.

a) in ms. expectatantur

Vilnae, 4.X.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Chelmensis, electus Plocensis, R.P. vice-
cancellarius,
Alberto in Prussia duci
de causis finium nondum definitorum et de exitu legationis fratris sui
ad Comitata imperialia; de clade a Romanorum rege accepta; de pace
ab eo a Turcis petita; de decretis proscriptionum suspensis.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Dolet mihi plurimum cum Sacrae Maiestati Regiae, tum Illustrissimae Dominacioni Vestrae non ex sententia processisse negotium hoc finium regundorum, ac oleum, quod aiunt, et operam utrinque periisse. Neque

satis scio, quae res impedimento fuerit, quominus iste controversiae de limitibus adhuc sint terminatae. Cum et ipsa Sacra Maiestas Regia se causam ignorare dixerit, neque eam ad se a quoquam hactenus esse perscriptam. Quae etiam non gravatim se, quod petit Illustrissima Dominatio Vestra, facturam aiebat, ut cognitionem harum rerum, si quid forte prius illi renunciaretur, quam Legatus Illustrissimae Dominationis Vestrae advenisset, in illius adventum differat. Quemadmodum ex litteris Sacrae Maiestatis eius Illustrissima Dominatio Vestra cognoscet.

Cui non hac modo in re, sed in aliis etiam, quibus possum, maioribus obsequia mea defero ac me illi servitutemque meam commendo. Rediit huc frater meus.¹⁾ Quae confecerit apud Imperatoriam Maiestatem, iam procul dubio Illustrissima Dominatio Vestra ex suo Legato cognovit. Suspensa sunt decreta proscriptionum omnia. Abolita esse malem,²⁾ sed nihil attinet ea scribere, quae iam pridem cognita sunt Illustrissimae Dominationi Vestrae. Quae strages edita sit in exercitu Serenissimi Domini Romanorum Regis, quantam cladem acceperit, quemadmodum Buda cesserit Monachus³⁾ Caesari Turcarum,³⁾ Serenissimus autem Dominus Romanorum Rex Dominum Comitem a Salm⁴⁾ et Sigismundum Herberstein Legatos ad Turcam miserit de pace, iam procul dubio ad Illustrissimam Dominationem Vestram perlatum est... Datum Vilnae, 4 die Octobris, anno Domini MDXLI.

a) Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre
servus et capellanus
Samuel Episcopus Chelmensis, Electus Plocensis
et Vicecancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Stanislaus Maciejowski.

2) Georgius Utišenović, alias Martinuzzi.

3) Solimanus II.

4) Nicolaus a Salm.

N. 703.

Vilnae, 5.XI.1541.

*Stanislaus Hosius, canonicus Cracoviensis, secretarius regius,
Alberto in Prussia duci*

*de causa viduae cuiusdam a duce commendata, quam ipse pro virili sua
adiuvare studet, sed propter potentiores adversarios non multum
efficere potest; de episcopi Plocensis [Samuelis Maciejowski] infirmitate.*

Sigill.

Iam ed.: Hipler-Zakrzewski AHP. IV, Card. Hosii Epistolae I, 99.

H B A, B 2, K.365.

Vilnae, 5.XI.1541.

*Stanislaus Maciejowski**Alberto in Prussia duci*

supervacaneum esse putat, ut dux sibi pro legatione sua in negotio ducis suscepta et confecta gratias agat; fusius de ea dux a Christophoro a Kreitzen edocebitur.

*Sigill.**H B A, B 2, K.365.**Illustrissime Princeps etc.*

Facit Illustrissima Dominatio Vestra pro insigni magis humanitate sua, quam pro meritis meis, quod mihi tam officiose gratias agit de praestita opera in causa Illustrissimae Dominationis Vestrae, qua delegatus eram a Sacra Maiestate Regia, Domino meo clementissimo, ad Imperatoriam et Regiam Romanorum Maiestates. Feci quidem sedulo, ut quod mihi fuit munus impositum, id exequerer, neque fides in ea re neque diligentia mihi defuit. Quemadmodum ex Cubiculario et Consiliario suo, Nobili ac Generoso Domino Christoforo a Creiczen, Illustrissimae Dominationi Vestrae copiosius est expositum. Quae quod conatum hunc meum, quamvis a fortuna destitutum, tam grato animo suscepit, fuit id mihi cumprimis iucundum. Utinam vero quam sum voluntate promptus, tam essem facultate paratus ad ea omnia praestanda, quae cupit Illustrissima Dominatio Vestra.

Quae sibi hoc de me firmiter ut persuadeat, maiorem in modum peto, quod de quovis addictissimo fidelissimoque servitore suo, qui quemvis laborem, quodvis etiam periculum adire paratus sit ad Illustrissime Dominationis Vestrae mandatum. Hanc ego illius de me opinionem nequaquam fallam, ac quocunque die data fuerit occasio aliquo servitutis meae genere Illustrissimam Dominationem Vestram demerendi, eo me munus accepisse non vulgare interpretabor... Vilne, V^{ta} Novembris 1541.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae Dominationis
perpetuus servitor

a) Stanislaus Maczyeyowsky manu propria subscripsit. b)

a)-b) manu propria.

Łomża, 13.XI.1541.

*Ioannes Wojstawski, canonicus Plocensis, notarius,**Alberto in Prussia duci**Alexandrum Andream Neuseler, civem Cracoviensem, commendat.**Vest. sigilli.*

(Annexa: duae supplicationes eiusdem Alexandri Andreae Neuseler, in quibus prolixè de rebus divinis et humanis divagans, se ipsum commendat conqueriturque de Andrea Krzycki, demortuo episcopo Cracoviensi, et commendationem apud Sigismundum Augustum et alios expetit).

H B A, B 2, K.365.

Cracoviae, 19.XI.1541.

*Hieronymus Łaski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

*excusat se, quod ob infirmam valetudinem manu sua propria scribere non
possit; cetera ex Assuero Brandt ducem intellecturum esse scribit;
mittit nova de rerum statu in Hungaria.*

Sigill.

(Annexa: 1. litt. servitoris reginae Isabellae ignoto (Hieronymo Łaski?);

2. litt. ignoti Hieronymo Łaski de die 4.XI.1541;

3. articuli in conventu Debrecensi... confecti 17.X.1541;

4. litt. reginae Isabellae Hieronymo Łaski, de die 17.X.1541)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quae nunc per valetudinem scribere manu mea non possum, tum publica, tum privata etiam negotia ad Vestram Celsitudinem Illustrissimam, ea omnia illi significare volui per hunc ipsiusmet familiarem, Dominum Asverum Branth, qui toto hoc tempore non comes solum erat mei itineris, sed omnium etiam aerumnarum mearum mihi gratissimus socius. Neque vero opus esse existimo, ut verbis suis fidem ullam conciliare debeam apud Vestram Celsitudinem Illustrissimam, cum sit dudum servitor ipsius. Et is servitor, cui citra omnem aliam commendationem plenam in omnibus fidem adhibere possit Vestra Celsitudo Illustrissima. Proinde id tantum rogo Vestram Celsitudinem Illustrissimam, ut alienam in hisce litteris manum boni velit consulere. Et me in privatis meis negotiis de voluntate sua reddere certiore... Cracoviae, XIX Novembris, anno 1541.

Vestrae Celsitudinis Illustrissimae

*a) Hieronymus de Łasko etc. Banus
manu propria.^{b)}*

a)·b) manu propria

Annexum I: servitor reginae Isabellae ad ignotum (H. Łaski?):

Magnifice Domine, Domine et Patrone mihi Colendissime.

Praemissa servitutis meae commendatione.

Male nos omnes habuit, quod tam longo temporis intervallo nihil licuit ad Dominationem Vestram Magnificam scribere. Omnia enim, quaecunque a nobis vel scribebantur^{a)} vel agebantur, erant suspecta, adhibebantur nobis custodes, nemo audebat sub poena capitis vel a nobis ad alios, vel ab extraneis ad nos litteras ferre.

Incredibile dictu est, quae nos in^{b)} tam longa et gravi obsidione pertulimus. Eramus singulis diebus inter spem et metum positi, sed praevalebat metus. Videbamus enim nos omni ex parte gravissimis adversariis cinctos esse. De auxiliis nostris non prius intelleximus, quam cum videremus^{c)} Germanos, soluta obsidione, locum pro munitione sua querere. Et tantum abest, quod victualia nobis importari potuissent, ut etiam haustio et importatio aquae cum periculo coniuncta fuerit. Vidimus ingentibus pombardarum^{d)} globis muros ex aliquot partibus concussos et deiectos. Quam deiectionem sequuta est aties^{e)} quidem, sed tamen infoelix oppu-

gnatio, in qua ceciderunt multi Germani. Cum hac via nihil possent perficere, recurrerunt ad aliud miliciae artificio.

Extruxerunt in aliquot locis cuniculos, qui ubi sunt depraehensi, postremo confugerunt ad ultimum remedium. Tentarunt rem proditione, coniuncti sunt primarii cives aliquot, qui ad id facinus conspiravere. Germanos circiter 300 per portam nocte media introduxerunt. Hii ubi sunt cogniti, conclamatum est ad arma, accurrerunt auxiliarii pedites, qui in publico foro excubabant, et eos, qui etiam insidiosae introducti erant, turpiter eyecerunt. Accrevit Budensibus animus, audebant iam ex portis erumpere et adversarios in fossis trucidare.^{d)}

Germani castra sua in vertice et dorso montis Sancti Gerhardtii fortiter munierant. Sed quoniam pauci erant et sperabant indies plures gentes hic, ut tanto facilius ad nos pervenire possent, ceperunt in Danubio pontem struere, qui, ubi iam perfecissent, magna vi ventorum et tempestatum est bis disruptus. Danubio imperabant Germani, leges imponebant, stationes et excubias ad omni parte agebant, stabat classis eorum perinventa et ad pugnam expedita.^{e)}

Cumque nos iam omni ex parte premerent, interim venit Mechmeth Bassa, qui adventu suo obsidionem solvit. Letabantur omnes, sperantes se liberatos esse. Id, quod Thurci et verbis et re ipsa praeseferebant, veniebant frequentes in civitatem, mirabantur robur et fidei constantiam. Laudabant pecora, quae vi abstulerant, Maiestati Suae¹⁾ et aliis Dominis donabant, permittebant libere^{f)} victualia ex omnibus partibus importari, liberum erat omnibus ire ad castra eorum et redire in solita. Ostendebatur spes amicitiae, hortabantur Dominos, qui adducant nobiles alterius partis ad unionem et concordiam, allegantes hanc unam rem viam conciliandae gratiae Caesaris.²⁾ Castra sua non longe a castris Germanorum fixerunt.

Ex altera parte Dominus Petrovitz, Comes Themesiensis, et Dominus Valentinus Thureck cum gentibus suis prope civitatem erant, observantes, ne qua Germani evadere possent. Fiebant excursiones et insultus frequentes ab utraque parte, in quibus dubia et anceps erat spes victoriae. Globi iaciebantur ultro citroque. Germani tam ex castris, quam ex insula parva eis opposita multum Thurcis nocuerunt. Id considerantes insulam hominibus et bombardis provisam et munitam, prima luce sunt aggressi. Et quoniam ex improvviso id accidit, multos ex eis occiderunt, tandem vi per milites Germanos rursus repulsi. Oppugnabatur etiam eodem tempore superior pars montis, ad cuius summitatem Turcae mixti nostris fere pervaserant. Germani, qui verticem montis tutabantur, quia viribus impares erant, non audebant aperto Marte agere, sed postquam auxillia advenerunt, ceperunt frequentes globos ex superiori parte conicere. Interim etiam directa est bombardae ex Betsh²⁾ ad latus montis, quae multum tum equitibus, tum peditibus nocere potuisset, imo nocuit, quia equos duos interfecit et aliquot homines. Tum ceperunt omnes terga dare et fugere praecipites. Sequutus est clamor magnus cum exultatione in cacumine montis.

In crastino tota classis, quae sparsim alias stabat, aggregata est ad pedem montis Sancti Gerharti. Varie id multi (ut fit) interpretabantur, neque vana fuit suspitio. Eodem enim vesperi ceperunt Germani, mixte buscaronibus, Danubium traicere et relictis castris rebusque suis fugere. Et habuisset res foelicem non solum progressum, sed etiam exitum, nisi quidam Ungarus, cuius nomen ignoramus, et nostris et Thurcis id significasset. Id²⁾ cognito, animadvertentes exercitum distractum, nocte media sunt illos omni ex parte aggressi. Relicti erant

Bohemorum et Moravorum ad tria milia. Germanorum duo, qui magna ex parte sunt occisi, multi submersi, capti erant circiter sexingenti, qui cum Cesari monstrarentur, inermes iussit omnes occidi. Redempti sunt per Maiestatem Reginalem aliquot, inter quos est Breczitzki, Capitaneus Bohemorum. Quicumque erant in Betsh²⁾ relictis, erant enim ibi multi egri, omnes sunt trucidati. Qui traiecerant relictis bombardis, instructo exercitu, praemissis galeis et nassadiis salin²⁾ abierunt.

Caesar statim ab adventu suo timens infectionem, iussit, ut totus exercitus locum mutaret. Aqua enim ferebat longe tracta corpora submersorum. Itaque castra super veterem Budam posuit.^{g)} In crastino, id est 28 Augusti, misit munera Maieitati^{h)} Suae, videlicet vestes quatuor auro intextas, equos tres Turcicos cum pretioso apparatu, selle erant elegantes cum operculis, scite et artificiose factis. Catenae aureae pendebant ex collo equorum. Item ornamenta colli pensilia Dominis Consiliariis, qui Caesarem salutare debebant, allatae sunt etiam vestes. Eodem die nuntiatum est Maieitati Suae Caesarem velle filium Maiestatis Suae³⁾ videre. Quae res illam plurimum terruit. Respondit se ut charissima, ita unica deliberaturam. In crastino tergiversabatur, suadens Dominis, quod praecedant cum muneribus. Quae si gratoⁱ⁾ fuissent animo accepta, ipsi quoque optinerent²⁾ postulata. Tum demum, si res et necessitas ita exigeret, missura esset et filium. Illi contra consulebant, ut desiderio et voluntati Caesaris satisfiat, qui fortasse vult tentare, num ei credatur. Promittebant puerum saluum rediturum, et illi in gloriam et augmentum fortunarum eius cessurum.

Misit tandem eum in curru aurato, cum nutrice et duabus matronis senioribus. Domini Consilarii currum praecedebant. Caesar, honoris gratia, premisit aliquot Sandiacos et Czausios, officiales suos, qui cum magno comitatu deduxerunt eos usque ad castra. Illic iam erat erectum tentorium ex adverso tentorii Caesaris, in quod et filius Maiestatis Suae una cum Dominis Consiliariis est ingressus. Expectarunt illic aliquanto tempore, quoad Basche convenerunt. Interim confluebant Jenczari mixti Sulciis, qui nos omnes in orbem cinxerunt. Venerunt postea Marschalki duo, baculis argenteis innixi, qui vocarunt Dominos ad Caesarem. Decretum erat inter eos, quod Dominus Petrovicz Comes in Themes in ulnis suis ferat puerum ad Caesarem. Caeterum, ubi cognoverunt eum velle lachrimari et a nutrice non posse avelli, iusserunt, quod sola nutrix una cum Dominis vadat salutatum Caesarem.

Rediit paulo post nutrix, comitata iisdem Marschalcis et Domino Podmaniczki Iudicibusque utriusque civitatis. Reliqui Domini manserunt in tentorio Caesaris. Qualis fuit sermo et disputatio inter eos, ignoramus. Deducti sunt postea ad aliud tentorium nobis vicinum, quos secuti sunt paulo post Bassi tres, qui eos nomine Caesaris examinabant, obiciendo multa, ad que sunt coacti ex tempore respondere. Bassii cum eorum responsione iverunt ad Caesarem et voluntatem eius declaraverunt, quae fuit, quod Budam in manus suas recipere vellet. Allegavit facti sui rationes aliquot, discordiam Dominorum, insufficientiam ad defensionem Budensem, imparitatem ad resistendum adversario. Ipse dixit se magno et [non] sine magna suorum iactura et detrimento saepe ad has partes tuendas venire.

Territi sunt nostri, audita hac Caesaris voluntate et sententia. Vocatus est Iudex Budensis ad tentorium Bazaris, significata est illi Caesaris voluntas, cui refragari non audebat, videns Dominos obmutuisse ad imperium Caesaris. Vocatus est quoque Magnificus Petrus Marcus, qui

illi adiunctus est, ne vel in porta vel in civitate quisquam audeat aut contradicere aut reluctari.

Interim ingressus erat in tentorium Caesaris Janczar Aga, Praefectus Jeniczerorum. Qui, cognito Caesaris mandato, tentorium egressus, nihil omnino prolocutus, manu significatione data, cucurrerunt agminatim tam Janczerorum, quam Sulacii Budam occupaturi. Cognovimus rem ex compacto et deliberatione factam, quia nunquam alias tot equites Thurcarum in civitatem erant immissi, quot illo die. Preterea portam civitatis occupaverant sub specie providentis amicitiae.

Verebantur enim, ne contentio et cedes vel propter exclusiones nonnullorum, vel etiam propter non admissionem, oriretur. Sed cognovimus dolum. In summa irrumpunt catervatim in civitatem et omnes stationes occupant. Quoscumque habuerunt obvios, in domos proprias ingredi consulerunt.²⁾ Ipsi autem domos civium per duos dies excubabant. Plenum erat forum et plateae omnes refertae. Filius Maiestatis Suae, una cum aliis Dominis, detinebatur in tentorio, neque prius est domum dimissus, quam redirent certi homines Caesaris, significantes Budam secundum voluntatem eius sine ulla renitentione³⁾ redditam esse. Ea res placuit Caesari.⁴⁾ Commisit, quod confectiones et bellaria quaedam nobis interim proponantur, quoad prandium pararetur. Coacti sumus etiam inviti, ne argueremur ingratitude, vesci iis, que nobis apponebantur.

Vocata est interim nutrix cum puero ad filios Caesaris, qui eum sunt amplexati, osculati. Caesar ipse cum nutrice locutus. Paulo post allata uno et eodem tempore fercula octo et filio Maiestatis Suae, una cum nutrice et aliis matronis, apposita. Ex altera parte in eodem tentorio totidem fercula nobis sunt allata. Pudebat et Dominos quosdam, qui in eodem tentorio erant, et omnes nos, servitores Maiestatis Suae, communi fere uti mensa. Supervenit Marschalkus cum quodam Czanczero, qui cum videret nos a cibo abstinere, compulit nos non solum ad esum panis, sed ad sessionem parum decoram. Sedendo enim more Turcico comedimus. Qui sitivit, infundebatur illi potus melle rosato dulcoratus. Eodem tempore prandebant Domini cum Baziis in alio tentorio. Finito prandio, quod circiter vigesimam tertiam horam habuimus, venit Marschalcus a Caesare committens, ut puer regius domum redeat. Adiuncti sunt Czauzii duo, qui honorifice reducant et eundem Maiestati Reginali in manus tradant. Sed quoniam circiter horam primam noctis cum facibus accensis in castrum ingressi sumus, non videbatur decorum esse ipsos introducere ad Maiestatem Suam. Actae sunt tamen Caesari et ipsis gratiae ingentes, quod filium illi restituerit. Domini autem, videlicet Thesaurarius,⁴⁾ Petrovicz Comes etc., Stephanus Werbecius Cancellarius, Valentinus Thureck, Urbanus Becziani⁵⁾ in castris retenti. Cum hiis disputatum est diebus septem integris. Ignoramus argumenta disputationum. Scimus praesidentem actus fuisse hominem severum. In disputatione illa variae fuerunt agitatae quaestiones, inter alias haec una erat, utrum Maiestas Sua una cum filio sit Constantinopolim abducenda, quae varie fuit disputata. Alia fuit, utrum Domini sint capite plectendi, et haec fuit magistralis.⁶⁾ Tertio, utrum Maiestas Sua una cum filio sit dimittenda, et nonnulli ex Dominis illi adiungendi, nonnulli retinendi. Haec tandem diutius est ventilata, agitata et ex gratia Dei conclusa et determinata.

Maiestas Sua, videns Consiliarios suos detentos esse, cepit tedere et pavere. Misit in crastino ad Caesarem litteras, agens gratias propter restitutionem filii, propter liberalem tractationem, propter munera data. Postremo propter annuntiationem tam gratiosam sponte nutrix fecerat,

supplicans, quod eam una cum filio gratia prosequatur et in protectionem suscipiat. Laboravit etiam medio Ruschczam Basse, magnatem Caesaris, pro eliberatione Dominorum, cuius uxori pulcherrimam et spetialem torquem dono misit. Promisit operam suam, quam ante diem septimum declarare non potuit. Servitores, videntes ¹⁾ Dominos suos detentos esse, auffugerunt.

In crastino post acceptionem civitatis Janczaraga significavit Burgrabio castri, quod sub amissione capitis portam castri apperiat. Venit ad Maiestatem Suam plorans et petens consilium, significans se paratum esse omnia extrema pro tutando honore ^{m)} suo libenter passurum. Qui aderant poenes Maiestatem Suam, nolentes illum et se ipsos in periculum conicere, nuntiarunt Ianczaro, quot ^{z)} et civitas et castrum sit Caesaris, et quodcumque iusserit, parata est illi resignare, hoc tamen petens, quod non prius ingreditur cum suis, quoad Maiestas Sua castrum exeat. Et super hac re impetranda dixit se missuram ad Caesarem. Qui commisit, ne quisquam Turcarum, praesente Maiestate Sua, in castrum ingreditur, sed commissio ista servata non fuit. Rediit in crastino Janczaraga, volens intrare. Cum nostri tardius apperirent, cepit promittere cum iuramento, quod ipsemet ingredi vellet sine ullo comitatu et satellitio, neque quemquam impedire. Creditum est illi.

Intromissus est et sedit in porta aliquamdiu. Ingressi sunt et Janczarones, qui portam quidem castri occuparunt, permiserunt quemlibet libere et sine ullo impedimento ire et redire. Sub vesperam exiverunt omnes e castrum. Mane rursus venit cum maiore agmine et carcerem solvit, captivos recognovit, plerosque ad Caesarem misit, nonnullos vero libertate donavit. Id, quod factum est propter insimulationem Mehmet Beck, qui accusaverat Dominos apud Caesarem, quod multos captivos Thurcas in carceribus detinerent, cum ne unum quidem vinctum haberent. Fuit in prima porta cum suis tota die. Ad noctem rursus abiit.

In civitate vero proclamatum fuit, quod quilibet domi suae manet et arma, quae habet, sub amissione capitis ad Janczarogam, ^{z)} qui in ecclesia Sancti Georgii manebat, apportet. Obeditum est voci eius. Afferebant omnes pixides, gladios, hastas. Tamen illi non fidentes nostris, ostiatim ibant querere arma. Cum iam exarmassent miseros cives, liberius omnia fatiebant Thurcae, domos intrabant, imperabant. Vi tamen nihil egerunt in domibus civium. Quod domos Dominorum attinet, Domini Thesaurarii, Valentini Thureck et aliorum, in eas vi irruerunt, et effractis foribus, omnia, quae habebant, diripuerunt. Terruit haec res animos omnium. Credebamus omnia iam eos illic male habituros. ⁿ⁾

Tertio die venit Thaucz ⁿⁿ⁾ a Cesare, consolans interim Suam Maiestatem, ne timeat et certo sibi persuadeat, quod Caesar illi una cum filio bene vult et offert illi terram, quae est ultra Thibiscum, et Transsilvaniam, neque sit de Dominis sollicita, quia certo liberabuntur. Egit Maiestas Sua gratias pro tam liberali donatione, ^{o)} credens illam ratam futuram. Munera illi obtulit. In crastino iterum venit Janczaraga, nomine Caesaris nuntians multos esse raptos et malefactores inter Vascianos, quos Caesar decrevit in reditu suo punire. Neque posse terram, quae est ultra Thibiscum, filio Maiestatis Suae concedere, sed solam Transsilvaniam. Is etiam significavit Maiestati Suae, quod se iam ad iter parat et castrum cedat, hoc adiiciens Caesarem et equos et currus daturum. Id, quod factum non est. Durus erat sermo iste, tamen exequendus. Maiestas Sua omnino imparata erat ad iter, quia carebat curribus, equis. Coacta est tandem emere boves et bubalos propter res suas utcunque abducendas. Eodem

die ingressus est Janczaraga et portam secundam castris occupavit atque illic toto fere die consedit. Eodem die sunt illi datae claves ad bombardas, pulveres et omnia victualia, quae Maiestati Suae et nobis postea subministrabant.

Quinto die ^{p)} venit Budam Caesar, una cum filiis suis, paulo ante meridiem et in ecclesiam Dive Virginis, in qua erecta erant suggesta duo propter cultum idolorum, est ingressus. Illic adoravit Deum suum, et pro foelici successu actis gratias, in castra reversus est. Die septimo ^{q)} missus est interpres Italus, ferens vexillum filio Maiestatis Suae ad Sandiacatum Transsilvaniensem, significans voluntatem esse Caesaris, quod Thesaurarius ductor et gubernator filii Maiestatis Suae [sit] proventusque percipiat. Eodem die dimissi sunt Domini, excepto Domino Valentino Thureck, qui per Caesarem est retentus, et Cancellarius, qui propter cognitionem iurium est in castro Budensi cum Suliman Bassa relictus. Qui cum fletu venerunt ad Maiestatem Suam deprecantes veniam, accusantes Caesaris perfidiam, conditionem suam deplorantes.

In crastino ingressi sumus, Deo auspice, iter. Et quoniam multi currus, quos relinquere ^{r)} non erat tutum, traiecto Danubio Maiestas Sua in tentorio paulo super Pesth pernoctavit. Stabant ex utraque parte viae, quae nobis eundum erat, Janczari obstinantes, ne vel vis aliqua vel contemptus nobis inferatur. Adhibitus Sandiacus, qui nos 150 equis conduceret, quem remuneratum in 4 nocturno reverti fecimus. Eo die allatum est vexillum Domino Petrovicz ad Sandiacum Themesiensem. Tum primum rediit animus, qui excederat. Timebat, ne revocaretur ad Caesarem, sicut Dominus Thesaurarius erat revocatus. Spem vultu simulabat, premens altum corde dolorem. Significatum est Maiestati Suae Caesarem cupere castrum Quinqueecclesiense. Maiestas Sua, cupiens se utcumque ex manibus eius se ^{z)} liberare, coacta est dare litteras, committens, quod officialis castrum in manus Caesaris resignet. Aliter enim facere non licuit. In summa omnia fecit, quae Caesar mandavit, et omnia etiam, quae habuit, exposuit.

Iter habuimus pluviosum et coniunctum cum periculo, quia peste multi tum servitores, tum pedites et alii, qui nos sequebantur, sunt mortui. Neque etiam nunc ab hac infectione aula est immunis. Non sat erat malorum, quae tempore obsidionis tam durae pertulimus, nisi etiam accederet aeris pestilens contagio. Ita visum est Domino Deo, qui nos pro factis nostris iuste visitat et affligit. Sit nomen Domini benedictum. Speramusque, quod nos rursus ex sua benignitate et clementia aliquando consolari dignabitur.

a) in ms. scribantur

b) *suprascriptum pro expuncto*: est

c) in ms. videremur

d) *hic in margine*: prima perruptio contigit
19 Iunii, secunda 3 Iulii

e) in *margine*: 4 Iulii

f) in ms. liberi

g) in *margine*: 27 Augusti

h) in ms. Maiestatis

i) in ms. gratae

j) in ms. Caesaris

k) *verba*: et haec fuit magistralis linea subducta sunt et in *margine*: ludit in eos, qui mali causa fuerunt.

l) in ms. videntur

m) in ms. honori

n) in *margine*: Ultima Augusti

nn) Czauz ?

o) in *margine*: Prima Septembris

p) in *margine*: Secunda Septembris

q) in *margine*: Quarta Septembris

r) in ms. reliquere

z) sic in ms.

1) Isabella.

2) Solimanus II.

3) Ioannes Sigismundus.

4) Utišenič, alias Martinuzzi.

5) Batthiány.

Circa decimum diem mensis proxime praeteriti dedi cuidam Georgio, Senatori Cibiniensi, ad Excellentiam Tuam meas litteras atque eisdem^{a)} inclusa aliquot litterarum exempla, quibus abunde significabatur, quo statu tum erant res Regni huius. Nunc quae easdem sequutae sunt, intelliget Excellentia Tua cum ex his meis, tum iterum ex certis litterarum exemplis hic impositis, in quibus omnibus parum leta videbit Excellentia Tua. Quandoquidem in eo hodie discrimine versatur Regnum hoc universum, ut si ipsa salus etiam servare cupiat, prorsus non possit, hucque calamitatum praecipitat nos civilis dissensio ac indurata quorundam malicia, qua laborantes Deus, peccati vindex, ita iuxta Prophetam execat, ne forte videntes videant, et sanet eos. Posset atque merito deberet Budensium casus omnibus esse exemplum, ne quispiam porro credat Turcarum fidei, quam satis superque comperimus esse fallacem. Hungari tamen, indurati viciis et modis omnibus occaecati, aut nolunt aut non possunt, moniti tocies, respiscere, tam barbara gens est.

Turca, ademptis omnibus fortunis, spem illis reliquit fore, ut cum alios in suas atraxerit partes, omnes in pristina libertate permitantur²⁾. Interim ipse, quaecunque occupare potest loca munita, eiectis Hungaris, suis firmat praesidiis, totus ad id intentus, ut Regnum hoc in suam subinde potestatem cogat universum, tum, qua solet, in omnes utatur licentia et libidine sua. Hunc dolum Hungari non ea, qua par est, ratione perpendentes, ex data ipsis spe pendent toti atque manibus et pedibus convincuntur, ut quotquot Ferdinando Regi subiecti sumus, coniungant sibi, hoc est secum in perniciem pertrahant. Habitus est nuper in feriis Divi Luce Evangeliste in oppido Debrecen celebris procerum adversae partis conventus, cui interfuerunt Andreas Bathory, Monachus Thesaurarius¹⁾, Episcopus Transilvaniensis²⁾, Petrowik, Dragfi³⁾, Patochi⁴⁾ et multi alii, tum nuncii viginti quinque Comitatum in eum proceres nostrae partis etiam vocati fuerant. Sed priusquam ivi vicum Sent Michal, tercio miliario a pago Lucz trans Tibiscum locum, communi utriusque colloquio²⁾ constitutum, pervenissent, frater Georgius per duos Turcarum nuncios revocatus Varadinum rediit. Simulque totus ille conventus solutus est. Abiens tamen illinc Monachus, misit ad nostros in pagum Dob nuncios Andream Bathory, Ioannem Kalay et Michaellem Smilay, per quos, indicata necessaria suae abicionis causa, obtulit se venturum in conventum, quemcunque nostri tempore magis idoneo indixerint, atque simul nostris transmisit articulos, in Debricensi congregatione decretos, quorum exemplum his inclusi. Ex quibus Tua Excellentia intelliget, quomodo adversae partis homines occaecati inclinent, ut merito prefatus sim: Si ipsa salus velit Regnum hoc servare, nequeat etc. Et certe, mi Iuste Observandissime, quocunque oculos flecto, nihil aliud quam ruinam, extremam calamitatem et excidium video.

Die 27 huius mensis quidam Polonus, Legatus Reginae ad Principem nostrum, per civitatem Eperies abiit, secum in comitatu habens aliquot Germanos milites precipuos, Georgium Wildensteiner ducentorum equitum, Venceslaum Beschiczki peditum Moravorum unius signi, Iacobum de Rayna, vexilli Germanorum peditum etc., Capitaneos, quos Regina pecuniis redemptos a Turcis servavit, item alios etc. Is retulit se nomine Reginae apud Regem nostrum viam ad futuros tractatus de contractu sub Regno hoc paraturum, sed nostri ad proxime futuram domi-

nicam in oppido Tiska Comicia^{b)} celebrabunt, illicque alia decernetur, quo loco aut an cum adversariis sint conventuri.

Qui e Budensi elabuntur captivitate, narrant maximam illic com-
meatus esse penuriam et pestem atrocissime grassari, adeo ut precipuum
Turcarum praesidium, ut saluti consulat, coactum sit relicta civitate re-
cedere in Blieck,⁵⁾ vulgo hortum Reginae sive Thiergarten. Stephanus
Verbencii, olim sub Ludovico Rege temporarius Palatinus Regni, in
Hatvan electus nuper sub victore Turca Budensis Iudex, cum amplius
patriae indignitatem ferre non posset, maxima sollicitudine et perpetuo
confectus merore his diebus in communem locum abiit, cuius animae
non pro eius merito, pessime enim de patria in extrema aetate meruit,
sed pro sua clemencia bene faciat Christus, in quo Excellentiam Tuam
cum suis omnibus foelicissime valere cupio. Datum IIII Novembris,
anno 1541.

a) in ms. eidem

b) in margine.

z) sic in ms.

1) Georgius Utišenič, alias Martinuzzi.

2) Ioannes Statilius.

3) Dragffy

4) Nicolaus de Patocsy

5) Slieck ?

Annexum III.

Articuli in conventu Debrecensi pro festo Sancti Lucae per adversam
partem confecti.

Primo dicam^{a)} promissam unius floreni dare parati sumus. Similiter
Domini ex bonis suis exolvant, ea tamen condicione Caesar Turcarum,
in quantum potest, mitigetur. Bassae quoque donentur et Caesareae
Maiestati suplicetur, ut Budam filio Regiae Maiestatis concedat Re-
gnumque Hungariae in sua iurisdictione Sua Maiestas conservet et nos,
una cum filio Regiae Maiestatis, fidelia servicia Suae Maiestati exhibere
parati sumus. Dominum Valentinum Theorek^{z)} Sua Maiestas quoque
libere ad nos dimittat. Quod Suae Maiestati fidelibus serviciis nostris
reservare studebimus.

Secundo, quod Principes christiani requirantur suppliciterque^{b)} eis
in persona Regni Hungariae, ut ne iam hoc labefactum Regnum ab eis,
in quantum christiani Principes sunt, derelinquatur, imo pocius suorum^{c)}
ipsorum auxilio nos sublevare curent, ne et eis eveniat periculum, quod
nobis.

Tercio, ut Reginali Maiestati ea, quae fuerint necessaria, ordinentur,
ut sua exigit dignitas.

In profinibus castri Temeswar hominum copia reservetur sub vela-
mine, ut nos Caesareae Maiestati cum illis pro nostra defensione parati
servire sumus, ne in nos aliqui depredatores insurgant. Et cum hoc in
profinibus aliis Themeswar, Cassovia et alia profinia bono modo et
ordinate provideantur et conserventur et semper ad manus Hungaro-
rum in Dieta Universali, quando fuerint et voluerint, assignentur. Co-
rona Regni Hungariae similiter. Volumus itaque, ut Dominus Thesauri-
arius et Dominus Comes Temeschiensis nobis ad id faciendum se ipsos
obligent.

Violentae occupaciones, a Dominis post mortem Regiae Maiestatis
factae, iterum illis, quorum fuerunt, remittantur. Depredaciones quo-
que, ab ipsis Dominis et servitoribus illorum illatae, cessent. Curruum

imposiciones in possessionibus nobilium et educillationes vinorum similiter.

De violenciis et actibus potenciarum, post mortem Regiae Maiestatis illatis, a quibuscunque commissis, statim et illico laesi contententur, alioqui iudicium verum et rectum illis superinde administretur ac satisfactio, semota omni occasione.

Ut Domini et nobiles omnes in eam concordiam cum Dominis et nobilibus partis superioris, Hungari unaque cum illis, de Principe, sine quo fieri non possumus, tractemus.

Ut sigilla, quo^d) Rex Hungariae pro iurisdictione sui Regni utebatur, scindantur.

Dicatores de eodem Comitatu, aut Vicecomes, aut quis pro Comitatu eligetur et manibus Domini Thesaurarii administretur.

Quod iudicia per Comites in quibusbet Comitatibus mox et de facto celebrentur celebrarique non cessent.

In dorso: Anno 1541. Nova ex Hungaria de quarta Novembris.

a) *sic in ms., probabiliter recte:* dietam

d) *recte:* quibus

b) *probabiliter pro:* supplicetur

z) *sic in ms.*

c) *probabiliter pro:* suo

Annexum IV: regina Isabella ad Hieronymum Laski, 17.X.1541.

Isabella, Dei gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croaciae etc. Magnifice Domine, sincere nobis Dilecte.

Agimus Magnificentiae Vestrae gratias, quod nos medio servitoris sui, cum essemus in antipiti et periculoso statu posite, inviserit volueritque certo aliquid certi tum de valetudine, tum de conditione nostra intelligere. Quo nomine declaravit singulare in nos studium et benevolentiam, quam nos omnibus gratiis, officiis, querendo etiam circumstantias occasionum, referre illi semper studebimus. Valetudo nostra est semper varia, utpote quae longa egritudine et variis periculis est attrita. Speramus tamen in Domino Deo, quod nostri aliquando miserebitur et concedet sanitatem et vires pristinas.

Quod statum nostrum attinet, is si unquam alias, nunc maxime est incertus, quia ex reformatione contradotis nostrae nihil nunc possidere videmur, quam castra Solmosch et Lyppa, in quibus nunc manemus, quae exiguos habent proventus. Quod si hoc tempore non conferrent^{a)} nobis victualia pro sustentatione nostra nobiles vicini, cogeremur fere per emendicata suffragia vivere. Universam enim pecuniam et clenodia meliora, quae habuimus, volentes nos e manibus Thurcarum liberare, distribuimus. Castrum Cziczio et Kittelwar Caesar commisit restitui Magnifico Domino Petro Weywode Maldowiensi²⁾, cuius Nunctius nunc apud nos est et castra praedicta repetit. Ex castro Dewa ne unum quidem obulum toto anno percepimus. Thokey, Regocz, Talla possidet Serenissimus Dominus Romanorum, Hungariae etc. Rex. Debrechen tenet Magnificus Dominus Valentinus Thewrewk³⁾. Imperator, nulla facta nostri mentione, videtur filio nostro charissimo donasse Transsilvaniam literasque dedisse, quas nobis videre non contigit. Dicuntur illic conditiones intollerabiles nobis et filio nostro ascriptae esse. Hoc scimus, quod eum nomine et titulo Sandiaci Transsilvanensis onoraverit.

In hac una re magnam nobis et filio nostro fecit gratiam, quod nobis concessit potestatem libere, quo vellemus, discedendi.

Futurus est in Debrechen 18 Octobris conventus nobilium utriusque partis, hoc est tam eorum, qui fovent partes Serenissimi Domini Romanorum, Hungariae etc. Regis, quod fidelium nostrorum. In quo quid pro stabilimento et conservatione Regni et nostra permansione decernerent, incertum habemus. Et quidquid erit, curabimus id Magnificentiae Vestrae significare. Dubitamus iam de fide et sinceritate istorum hominum, qui consiliis nos suis in magnum coniecerunt periculum, et veremur adhuc, ne quid gravius (quod Deus avertat) sequatur. Itaque a Magnificentia Vestra petimus, velit apud Serenissimos Dominos parentes nostros intercedere et laborare, quo ex istis malis et difficultatibus, quibus sumus involutae, aliquando in portum tranquillitatis pervenire possemus. Quo fatiet rem et piam et nobis vehementer conducibilem et necessariam. Cupimus bene et foeliciter valere Magnificentiam Vestram. Datum in arce nostra Lyppensi, in profesto Beati^{b)} Lucae Evangelistae, anno Domini MDXLI.

Isabella etc.

Venerunt ad nos Nuntii ex Transsilvania, offerentes nomine omnium fidem et obedientiam filio nostro. Venit cum eis et Reverendissimus Dominus Episcopus Transsilvaniensis¹⁾, qui significavit illic iam esse concordiam et unanimitatem inter omnes tres nationes, illic habitantes, videlicet inter nobiles, Saxones et Siculos. Promittit se diligenter et fideliter promoturum res nostras.

a) in ms. conferret

z) sic in ms.

b) in ms. Beatae

1) Ioannes Statilius.

N. 707.

Vilnae, 19.XI.1541.

Nicolaus Kuńczycki, succamerarius regis Poloniae iunioris [Sigismundi Augusti]

Alberto in Prussia duci

de executione testamenti demortui Nicolai Nibschitz in favorem Francisci, servitoris ducis.

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quod aliquot litteris Illustrissimae Dominationis Vestrae hucusque non responderim, in causa fuit non intermissio^{a)} debita erga Illustrissimam Dominationem Vestram observantiae meae, siquidem id studeo sedulo, quo benignitatem Illustrissimae Dominationis Vestrae mihi diligenti inserviendi studio queam efficere locupleciorem, verum quia nihil certi multas ob causas Illustrissimae Dominationi Vestrae in negotio ad me scripto hactenus referre licuit. Nunc vero, quum iam Magnus Dominus Castellanus Bieccensis¹⁾, precibus meis atque fratrum Generosi olim Domini Nipssycz, integerrimi servitoris Illustrissimae Dominationis

nis Vestrae, adactus, exequutoris munus a me suscepit et iam maiorem testamenti partem^{b)} fuerit exequutus, ego, quum nihil mihi magis in votis sit, quam ut quavis occasione inserviam Illustrissimae Dominationi Vestrae, atque omnibus numeris integerrimi amici mei extremae voluntati satisfaciat, rogavi litteris Magnificum Dominum Castellanum Bieensem et Dominum Georgium Hegel, hoc loco collegam meum, ut eidem Domino Francisco, servitori Illustrissimae Dominationis Vestrae, id consignent medio Domini Ludovici Iosti, quod ei a charissimo avunculo ultimum munificenciae testimonium est legatum, modo ipse inde repetat et accepti aeris recognicionem et testimonium apud prefatum Dominum Ludovicum Decium relinquat... Datum Vilnae, 19 Novembris, anno 1541.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestre deditissimus
servitor

Nicolaus de Magna Cunczicze, Serenissimi Domini Regis
Iunioris Succamerarius, Lucoviensis Sokaliensisque Cap-
pitaneus.

a) *correctum ex*: intermissione

b) *in margine*.

1) *Severinus Boner*.

N. 708

Szamotuły, 19.XI.1541.

Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis,

Alberto in Prussia duci

*de Martino Nowowiejski a regina Isabella reverso et brevi ad ducem
adventuro.*

Sigill.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Cum rediisset lator praesencium, familiaris filii mei, Nobilis Martinus Novovyeyski, quem ipse nulla habita ratione insecuritatum, quas in tantis rebus subire eum oportuit in obsidione Budensi, cum et Turcarum prime acies cum Prefectis eorum, cum Budam iam applicuissent, miserat, ut quoquo consilio possit, Serenissimam Dominam Ungarie Reginam adiret et eius Maiestati in tanta necessitate, quantum posset, inserviret. Qui, gratia Domini Dei, superatis multis periculis, etiam expugnationi gentium exercitus Serenissimi Domini Romanorum Regis, cui intererat, pervenit tandem in arcem Budensem ad Serenissimam Dominam Ungarie Reginam. Qui singulis, que acta sunt, interfuit. Nam priusquam Imperator Turcarum¹⁾ Budam applicuisset, ipse interfuit omnibus denique actis, qui²⁾ agitata sunt Cesare adveniente. Et Serenissimam Dominam Ungarie Reginam ubique comitatus est usque ad castrum Lippa. A qua expeditus et absolutus, quem ego cicius ire feci obviam filio meo, Domino Castellano Poznaniensi,²⁾ studioseque illi iniunxi, ut recte ad Illustrissimam Dominationem Vestram in Montem Regium descenderet. Qui singula, quae acta sunt, exponere sciet Illustrissimae Dominationi Vestrae.

Pro magna etiam parte, que nunc in Regno illo perturbato aguntur,

referre poterit sacius, quam ego describere potuissem. Quem Illustrissimae Dominationi Vestrae comendo, ut si, quod tamen non spero, tantisper filius meus a Vilna non redierit, rogo plurimum Illustrissimam Dominationem Vestram, agere velit, quo Illustrissimae Dominationis Vestrae gratia et favore filium meum obviam habere possit. Quod Illustrissimam Dominationem Vestram facturam plene mihi polliceor... Datum in Schamotuli, XIX Novembris 1541.

Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor
Lucas Comes a Gorka, Episcopus Vladislaviensis.

z) sic in ms.

1) Solimanus II.

2) Andreas a Gorka.

N. 709.

Vilnae, 8.XII.1541.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
se nunc in aula pro suspecto habitum, oratoribus ducis non multum
adesse potuisse nuntiat.*

Sigill.

(Schedula adiuncta)

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quae mandata dedit ad me Illustrissima Dominatio Vestra per Oratores hos suos, ea sunt mihi per eos diligenter exposita. Neque mihi conatus defuit rationes Illustrissimae Dominationis Vestrae, quas cum Regni rationibus esse coniunctas intelligo, adiuvandi. Sed cum suspectus haberer, ad consilium non sum adhibitus. Cui si adfuissem, quandoquidem in Regni commoda iuravi, neque terris Illustrissimae Dominationis Vestrae separatim ab illo quicquam accidere potest, nequaquam Oratoribus Illustrissimae Dominationis Vestrae defuissem. Quanquam ne sic quidem defui, quantum potui privato consilio atque opera adiuvere. Cuperem magis ex sententia Illustrissimae Dominationis Vestrae responsum fuisse. Quae quod tanta me liberalitate prosequi dignata est, ago Illustrissimae Dominationi Vestrae ingentes gratias, omni officio, obsequio servituteque mea referre per omnem occasionem conaturus. Vilna, VIII Decembris, MDXXXXI.

a) Vestre Illustrissime Dominationis servus et capellanus
Samuel Episcopus Plocensis et Vicecancellarius^{b)}.

a)-b) manu propria.

Schedula adiuncta:

Quoniam Legati Illustrissimae Dominationis Vestrae prius disceserant, quam hae meae literae redditae illis fuissent, Illustrissimae Dominationi Vestrae perferendae, huic eas cubiculario dedi, quem etiam celerius ad Illustrissimam Dominationem Vestram perventurum existimo. Quae pro sua insigni humanitate factum hoc meum boni ut consulat, quaeso.

*Stanislaus Łaski, castellanus Przemęstensis,
Alberto in Prussia duci*

de discordia inter principes christianos dolet, tot vicinis magnisque periculis a communi christianorum hoste imminentibus.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Quo pridem desiderio feramur in Celsitudinis Vestre res omnes, novit iam, ni fallimur, Vestra Celsitudo. Adeo enim illi cuncta fausta ac felicia imprecamur, ut eciam optemus (si secus esse nequeat) salutis facultatumque aliquali iactura servire atque placere. Sed quia non est nostri moris, neque id Vestre Celsitudinis etiam poscit humanitas, temperabo a commendacionibus istis aulicis supervacaneis.

Et ne nihil prorsus fecisse videar, utique aliquid de nostrarum rerum statu attingam. Inicio Hongarie casum, licet Celsitudini Vestre non esse incognitum, preterire non possum tamen, quia magis plerumque illis affici solemus, que viciniora sunt mala. Aliud scribere nescio, nisi necessario quodam fato iusto Dei iudicio miseros nos nunc exerceri cristianos, qui nusquam feliciter beneque rem agere possumus. Publicum hostem grassantem impune triumphosque agentem neque reprimimus, neque petimus. Immemores aligenorum periculorum nostreque virtutis, domi sedemus desides, nihil ad nos pertinere rati perditam pridem Greciam, nunc Hungariam et totam ferme Pannoniam.

Atqui ea Domini optima est via perdendi imperii, ubi presenti pace virum animi mollescunt, ut, cum facto opus extiterit, neque viros Mars, neque Martem viri agnoscant. Pudet, Illustrissime Princeps, referre apud Celsitudinem Vestram, que consilii militarisque discipline plena est, quid nunc actum viderimus et Bude et Ratisbone. Pigetque me vidisse nostram socordiam. Utinam dii olim saniozem donent mentem, amorem atque concordiam tribuant. Ego fui nunc vidique nostra, presenti iam hoste, consilia profecto plus satis frigida ac segura nimium.

Illud vero audacter possem polliceri pares nos virtute hosti fore, si pacem domi constituerimus. Iam iactent, ut velint illi, suam miliciam, tamen Deum Immortalem ex adverso cerno abstulisse sapienciam a Principibus multis, quibus non satis est invicem se scriptis conviciisque lacerare, nisi insuper hauriendum sanguinem rodendaque viscera unus prebeat alteri. Tales nunc sunt cristianorum vices.

Putabam, cum Ratisbone eram, me aliquid magni boni visurum, plenusque animorum eo profectus fueram. At, proch dolor, minus natum est quam sperabam. Massylie pociunde desiderium, idque astu arteque, perdidit Hongariam ex una, ex altera rursum parte dispar multorum studium. Mirum et turpe etiam: exiguas res duas totam perdidisse Sarmaciam. Sic enim dicere licet. Quid etenim speremus aliud nos, qui reliqui adhuc sumus, nescio, preterquam id ipsum, nisi mature prospexerimus tanto malo cessaverimusque privatis palam studiis publicam pacem inficere.

Hec Vestre Celsitudini scribere habui brevibus... Datum Wylne, 9 Decembris 1541.

Eiusdem Illustrissime Vestre Celsitudinis devinctissimus
Stanislaus in Łasko subscripsit.

Vilnae, 10.XII.1541.

*Stanislaus Hosius, canonicus Cracoviensis, secretarius regius,
Alberto in Prussia duci
oratoribus ducis pro viribus se adfuisse scribit; pro munere sibi misso
gratias agit.*

Vest. sigilli.

Iam ed.: Hipler-Zakrzewski, AHP. IV, Card. Hosii Epistolae I, 101.

H B A, B 2, K.365.

Illustrissime Princeps etc.

Fecit Illustrissima Dominatio Vestra pro insigni humanitate sua, quod per Oratores hosce suos, viros clarissimos, ad me quoque mandata dare dignata est. Meae revera tenues sunt partes, neque quantum animi, tantundem adest facultatis ad honori et commodis Illustrissimae Dominationis Vestrae inserviendum. Itaque studium meum et promptam voluntatem illius Oratoribus magna cum animi mei alacritate detuli. Plus praestare non potui, nisi quod ostendere volui non deesse mihi animum imperata faciendi, cui tamen nulla ex parte facultas respondit. Sed de gratia tamen et clementia Illustrissimae Dominationis Vestrae eam spem concipio facturam eam, ut hunc etiam conatum meum, quamlibet a fortuna destitutum, boni consulat.

Porro quod me tam amplo munere immerentem honestare dignata est, ago Illustrissimae Dominationi Vestrae ingentes gratias. Quantum potero, contendam et elaborabo, ut se apud gratum ac memorem liberalitatem hanc suam intelligat collocasse. Quicquid erit, in quo non ipsi modo Illustrissimae Dominationi Vestrae servire, sed cuicumque ex subditis illius et infimis etiam servitoribus commodare queam, dabitur a me opera pro virili mea, ne possit addictissimi servitoris Illustrissimae Dominationis Vestrae officium in me requiri... Datum Vilnae, decima die mensis Decembris, anno Domini M^{mo} Q^{mo} XXXXI.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae servus ad-
dictissimus
Stanislaus Hosius.

Vilnae, 10.XII.1541.

*Thomas Sobocki, tribunus Lanciciensis,
Alberto in Prussia duci
pro munere misso gratias agit.*

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.365.

N. 713.

Przyszwów, 6.I.1542.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus, Alberto in Prussia duci

de precario statu reginae Hungariae [Isabellae]; de necessitate novae cum Turca belli gerendi rationis; de necessitate equitatus in exercitiis christianis.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Redeunte isthuc in patriam hoc adolescente, quamquam novarum rerum nihil erat, de quibus existimarem Illustrissimam Dominacionem Vestram a me cerciorem reddi oportere, aliquas tamen litteras quam nullas ad Vestram Illustrissimam Dominacionem dare malui, ne, si nihil eo mihi tabellario oblato scripsissem, hominis Illustrissimae Dominacioni Vestrae addictissimi praetermissem officium viderer. Nam quum is sim, qui omnia mea studia Illustrissimae Dominacioni Vestrae deferam libentissime, omnes occasiones meae erga eam declarandae observanciae observare soleo maxima cum diligencia. Nunc vero, quum aliud habeam nihil, quod Illustrissimae Dominacioni Vestrae perscribam, quam salutandae eius opportunitatem, ita Illustrissimam Dominacionem Vestram viso, ut eam diuturno tempore omni genere foelicitatis abundantem vivere valde sane cupiam.

De Serenissimae Dominae Reginae Hungariae rerum statu nihil huc perfertur, nisi quod illius Maestas Lippae sit. Qui locus, nisi Maestatis Suae rationibus commodius provisum erit, non est illi, meo iudicio, satis ad sustentandam vitam vel opportunus vel tutus futurus, propterea quod illic omnia arbitrio Thurcarum, quorum plena sunt omnia, gerantur. Et Monachus Thesaurarius¹⁾, cui iussu Caesaris Thurcarum²⁾ administracio tocius dicionis filii³⁾ Serenissimi olim Ioannis Regis delata est, non nisi 12 millium ducatorum summam in annos singulos, qua vivat et qua totam alat familiam, se esse illius Maestati daturum decreverit. His sumptibus qua ratione illius Maestati e dignitate honesteque illic vivendum erit, non video.

Germanici Principes quid de pellendo Turca Regno Hungariae consilii capient, ignorare Illustrissimam Dominacionem Vestram non puto. Dominus Deus illorum consilia fortunet et ad recuperandam salutem labentis Christianae Reipublicae dirigat. Est vero necessaria alia, quam qua

hactenus christiani Principes usi sunt, ratio cum Thurca belli gerendi. Nam quum ille equitatum habeat numerosissimum, christianis Principibus, quorum exercitus peditatu tantum constare solet, impetum illius sustinere sane mihi difficillimum videtur. Licet enim illi magna cum celeritate, sine peditatus metu, res gerere et ubique vagare. Sed Illustrissima Dominacio Vestra, quae et usu et sciencia rei militaris excellit, multo sapiencius, quam ut a me dici possit, iudicare iis de rebus potest.

Alia, quae Illustrissimae Dominacioni Vestrae scribam, non habeo. Tantum rogo, ut me in loco hominis addictissimi habeat officiisque omnibus meis utatur pro animi sui voluntate. Ego qua re cunque potero, mea omnia studia Illustrissimae Dominacioni Vestrae diligentissime praesto... Datae in Przissow, die Epiphaniarum, anno Domini MDXXXXII.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae ^{a)} servitor
Ioannes Comes in Tarnow etc. subscripsit^{b)}.

a)-b) manu propria.

2) Solimanus II.

1) Georgius Utišenovič, alias Martinuzzi, episcopus Varadinensis

3) Ioannes Sigismundus.

N. 714.

Szamotuty, 6.I.1542.

*Lucas [a Górka], episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci*

mittit nova de naufragio imperatoris [Caroli V]; nuntiat de morte Cracoviae Hieronymi Łaski, palatini Siradiensis, necnon de clade Turcis in Hungaria ab Hungaris illata.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Cum proficisceretur tabellarius iste, missus a Consulatu Posnaniensi ad filium meum, Dominum Castellanum Posnaniensem,¹⁾ qui propterea hoc iter acturus est, ut, si filius meus e Vilna discessisset, saltim alicubi inter eundum eum obvium haberet, et cum sit per Ducatum Illustrissimae Dominacionis Vestrae transiturus, pro debito et serviendi affectu erga Illustrissimam Dominacionem Vestram praesentibus literis meis invisere illam volui, obsequiaque mea Illustrissimae Dominacioni Vestrae redderem commendata.

Ceterum quod nova attinet, non habeo ad presens alia quam ea, quae de naufragio Cesaree Maiestatis hic sunt allata. Quae licet Illustrissimae Dominacioni Vestrae diu cognita esse non dubito, tamen et ego intermittere nolui, quin ea Illustrissimae Dominacioni Vestrae mitterem. Paucos etiam ante dies fama hic perlatum est Magnificum Dominum Ieronimum de Łasko, Palatinum Siradiensem, ante dies XV Cracoviae diem vite suae clausisse extremum.

Cracoviae etiam non multis ante diebus increbruit fama Ungaros non

parvam cladem Turcis, qui in Ungaria fuerant, intulisse. Quos etiam aura pestifera multum affici et conteri ferunt. Que utinam vera sint!... Datum in Schamotuli, VI Ianuarii, MDXLII.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

a) Lucas Episcopus Wladislaviensis^{b)}.

a)-b) manu propria.

1) Andreas a Górka.

N. 715.

Szamotuły, 15.I.1542.

Lucas a Górka, episcopus Wladislaviensis,

Alberto in Prussia duci

felicem annum novum duci precatur salvumque conductum tabellario suo concedi expetit.

(cum adiuncta schedula et fragmento scripti de naufragio classis Caroli V)

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Cum eum puerum Vilnam, certis poscentibus negociis, ad Sacram Maiestatem Regiam expedivissem, et cum per Ducatum Prussie se itineri committere deberet, nolui pro mea erga Illustrissimam Dominationem Vestram observancia hanc occasionem pretermittere, quin ad eam has darem litteras, nullo sane iusto argumento necessarias, sed tamen officii studiique mei plenas ac vel hunc saltem in usum conscriptas. Quibus presentem Illustrissime Dominationis Vestre valetudinem viserem precarerque Illustrissime Dominationi Vestre eum novum annum felicem et in omnibus prosperum, offerens Illustrissime Dominationi Vestre meam voluntatem et benevolentie studium ad omnia serviciorum genera.

Cumque idem tabellarius per dominia Illustrissime Dominationis Vestre sit Vilnam petiturus, rogo pro ea gracia, qua me meosque amplecti dignatur, dignetur ei de securo transitu cavere et prospicere, et si postularit necessitas, de alio equo ei providere dignetur, ut^{a)} eo celerius iter continuare posset. Factura Illustrissima Dominatio Vestra^{b)} rem mihi non modo gratam, sed etiam promerendam, quam ego de Illustrissima Dominatione Vestra officiis meis perpetuo mereri studebo... Datum in Schamotuli, XV Ianuarii, MDXLII.

Illustrissime Dominationis Vestre

Lucas Comes a Gorka Episcopus Wladislaviensis.

a) in ms. et

b) in ms. Vestrae

Schedula adiuncta:

Illustrissimam Dominationem Vestram plurimum rogo, dignetur huic nuncio, presencium exhibitori, litteras passus dare, ut per Ducatum Illustrissime Dominationis Vestre tute et secure pertransire posset.

Annexum:

Die IIa Decembris nova perquam terribilia et horrenda Genua Augustam per veredarios allata sunt, quo pacto Cesarea Maiestas in Affrica milites suos in naviculis per mare transiecerit ad regionem Alcaier¹⁾ nomine oppugnandam. Ibidem tanta in mari tempestas orta est, ut in tribus diebus nullus plane victus, nec quispiam tormentorum aut aliorum armorum bellicorum illis ad subsidium advehi posset. Post tres inde dies tempestas et impetus ille marinus adauctus est atque ita seviit, ut centum et triginta naves, quattuordecim galee, insuper plus quam duo millia equorum Hispanicorum interierunt ac submersa sunt. Ceteras naves ventus hinc inde disiecit, ut ubi locorum forent, incertum est. Tres galee multum ventis et procellis agitate, concusse et fracte, Genuam venerunt. Cesarea vero Maiestas cum maximo periculo ad portum, quem Maiorica appellant, vixdum appulit. Ita ut omnino verendum ac timendum sit, ne omnis populus militaris interierit, neve aliquid peius indies comperiamur. Hec calamitas certe universe Italie et Germanie maximum damnum intulit ad presidium contra Turcam faciendum. Manifeste cernimus Deum nobis iratum esse nosque propter peccata nostra punire.

1) *Algeria.*

N. 716.

Tęczyn, 31.I.1542.

*Stanislaus Łaski, castellanus Przemyślensis,
Alberto in Prussia duci*

fratris sui [Hieronymi], palatini Siradiensis, mortem nuntiat; de Turcis in Hungaria grassantibus et de periculo ex eis toti Christianitati impendente refert; rogat, ut frater suus praepositus, [Ioannes] Łaski, in Ducatu Prussiae tutus commorari possit.

Sigill. Autogr.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Dolor atque labor, qui me ex charissimi fratris, Domini Pallatini, morte invasit, fuit causa, quod non potuerim hactenus ad scribendum adduci, adeo acerba extitit eius mortis recordatio. Sed cum id demum meum quodammodo²⁾ in Celsitudinem Vestram debitum postulare viderem, rumpendum silentium erat. Itaque iam Celsitudo Vestra sciat ereptum esse nobis virum illum, in cuius salute (licet da fratre scribam) tocius belli gerendi successus et ratio posita fuisse dici poterit brevi posthac. Et quamvis faustus planeque cristianus fuerit suus exitus (quod in rebus mortalium precipuum donum est), nihilominus nescio, mihi-ne plus an³⁾ Pannoniae dolendus sit. Magnum quippe est virum illum, tot superatis periculis, tot casibus servatum miraculo, ut ita dicam, sueque deque iactatum, non potuisse nisi domi apud suos mortem oppetere.

Profecto enim dicere audeo, ut vivus olim ille a barbarie metuebatur solus, sic exanimis frustra a cristianis paulo post desiderabitur. Cuius equidem rei magna iam indicia apparent (ut alia taceam). Ipse Romanorum Rex ad nos, consilio-ne an penitencia, ignoro, dedit litteras non modo lachrymis plenas, sed et suplices verius, quibus sublatum esse tale gerendi belli instrumentum optimum sub hac temporum varietate deplorat. Sed quorsum hec ego commemoro?

Profecto, Illustrissime Princeps, si quisquam umquam Celsitudinis Vestre amator fuit alienus, erat frater meus erimusque nos, qui reliqui sumus. Indeque facile adducor, ut credam futurum acerbum Vestre Celsitudini hoc ipsum, quod plane a nostris Rebuspublicis commune malum dici iure potest (mors fratris scilicet). Nostris inquam Rebuspublicis, qui viciniore sumus incendio. Porro dum iam non supersit frater, nemo me novit melius, quid nobis immineat, quid denique impendat, qui illorum mores et ingenia, locos disciplinamque plusculis annis didici barbarorum, ac nostram ex adverso desidiam, luxum discordiamque, cerno, ach, invitus.

Verum hec missa faciam ad presens. Quantam autem spem dabat frater de Celsitudine Vestra Cesari, quantam Romanorum Regi, quantam denique reliquis Ordinibus, scio, si Vestre Celsitudinis opera in eo bello uti voluissent. Nam et eorum pars fui utique, quod ad attollendam magis ac magis Celsitudinis Vestre dignitatem pertinebat. Que citra assentionem huius artis innata quadam industria militumque favore prestat aliis. Atque quod in ea bellandi ratione potissimum censeo, sobrietatem vigilanciamque perpetuo celat. Illud quidem negare nolim multos talia de Celsitudine Vestra dici tulisse indigne, qui aliquid se posse in cassum iactant, cum re vera neque ad hostem pertinere, hostem aggredi seque tutari vallo norunt, tantum abest, quod tocius belli laborem, miserias perferre queant.

Cum vero ea divina voluntas fuerit, contra quam nullum valet consilium, amplius non scribam. Hec addo insuper: Celsitudini Vestrae me in fratris locum exhibeo, quoad vitam vivere dabitur. Non enim dubito, si modo Serenissimorum Regum meorum actedat consensus, me fratris mei charissimi partum nomen auxilio Dei Optimi Maximi subinde adiuturum. Neque desunt enim ultro ab exteris iam Principibus delati honores, Quam ob rem, Illustrissime Princeps, posteaquam inprimis perspectam habet Vestra Celsitudo meam pridem in se fidem, iubeat, si quid in suam gratiam agi volet. Exequar lubens Celsitudinis Vestre mandata pro tenuitate mea. Precipue autem nunc precor mihi dari veniam, quod Celsitudinem Vestram solus coram non convenerim, quandoquidem prudentia sua facile dispicit, num mihi multum supersit otii, sequutis tot amicorum meorum mortibus, quorum omnium cura in me unum recidit. Sed hoc parvum foret utique, nisi me ad Romanorum Regem propediem proficisci pararem, quam primum a Celsitudine Vestra responsum redierit. Proinde me clementer excusatum habere dignetur.

Nova, que bona sint, nulla sunt. Hungaria tota plena barbaris est, qui creberrimas impressiones in vicinam regionem exercent. Non ita pridem sub Forum Iulium excursionem facta, quadraginta hominum millia abegerunt, quod ex data suo Principi decima, ut vocant, verum fuisse con-

stat. Iterum repente elapsis hisce diebus ab Agria totam provinciam vagati, que se ad Polonie fines porrigit, onusti preda, salvi, sani, quod illis male dii vertant, nedum cesi, sed ne lesi quidem, decem humanarum animarum millia rapuerunt. Duodecimo a nostra Kezmark milliari retro pedem tulerunt. Talia sunt, que scribi possunt. Alia prorsus nescio. Sed dii boni, quam secure quamve suave dormitatur passim tanto in periculo. Verum de iis rebus aliud dicere tempus postulat.

Est preter hec quidpiam, Illustrissime Princeps, quod in presenciarum faciam. Quamvis non sine aliquali, pudore-ne an metu dicam, ignoro. Celatumque aliquantisper iri peroptem (ut nunc rerum omnium timor est). Tamen quia nature ordo cogit, ut fratri bene velim, fraterne Celsitudini Vestre, cuius eximie prudencie ipse testis locupletissimus sum, omnia credo, omnia aperio. Neque a pietate hic, que maxima est in Celsitudine Vestra, neque a cristianismo²⁾, quod nobis vix licet Polonis, ordiar, sed ab sola Celsitudinis Vestre benevolencia consilium queram. Res ita habet. Reverendus frater meus, Dominus Prepositus, vir erudicione, moribus, linguarum pericia sane non postremus in Europa tota, nescio cur quamve ob causam, a me diligenter peciit, ut a Celsitudine Vestra, Domino meo clementissimo, resciscam, num gratum Celsitudini Vestre futurum foret, si ille se ad Vestram Celsitudinem conferret, numve illi item liberum atque tutum esset agere in Celsitudinis Vestre dicionibus. De aula adhuc non loquor, posteaquam ille vir utique sanguine in Republica amicisque insignis nostra aliquando, nescio quid contrarium nostris hic moribus pre se ferat, hoc est immersus litteris, neque honores cunctatur, neque opes ambit, neque sacerdocia querit.

Insuper et humilem quandam paupertatem sponte induit, sive id religione agat, sive alia quapiam de causa, satis est, cuius hac parte desiderio sine delicto me negare non potuissem. Celsitudinem Vestram imploro, dignetur pro sua clemencia me libere admonere et cerciorem redere, quid sperare habeat.

Quod me attinet, novi ego Celsitudinem Vestram, quid in Imperio sociis, auctoritate consilioque valeat. Sed et illud rursum novi Celsitudinem Vestram Serenissimis meis Regibus multis nominibus esse coniunctam. Unde scire cupit frater, si tali¹⁾ quid actideret, quod de eo expostularetur, an ei a Celsitudine Vestra ops non esset defutura. Expostulare autem nemo unquam quidquam de eo potest, nisi unicam hanc forte ob rem, quod ipse diversum a nostris hic institutum sequatur, et a mea etiam mente aligenum. Qualecumque vero sit, ille se nihil mali agere asserit. Neque mihi dubium est, quin Celsitudo Vestra recte, quomodo res habeat, intelligit. Igitur si Celsitudo Vestra a se hoc impetrare patitur, me presencium portitore puero per litteras clementer edocebit. Nempe audeo polliceri fratrem meum multis usibus futurum, cuique neque ullum esse in Germania ferme Principem, quem eius vel pudere vel pigere possit. Quod aliqui Reges ita esse scientes, eum ad se pertrahere conati sunt honorificis pactis. Ast ille quid cogitet, non assequor, vicinam querit sedem. Comendo me Celsitudini Vestre... Datum Thenczynii, ultima Ianuarii 1542.

Eiusdem Illustrissime Vestre Celsitudinis devinctissimus
Stanislaus in Lasko etc. Consiliarius Regius subscripsit.

a) in ms. a

z) sic in ms.

Cracoviae, 6.II.1542.

*Ioannes Łaski**Alberto in Prussia duci**se causamque suam duci, « tanquam patrono omnium evangelicorum », commendat.**Sigill.**Iam ed.: Lasciana, N. 84.**H B A, B 2, K.366.*

Illustrissime Princeps etc.

Non dubito Illustrissimae Dominationi Vestrae vitae genus meum, quod amplexus sum, cognitum iam esse et perspectum. De quo quidem cupiebam a multo tempore ipse perscribere ad Illustrissimam Dominationem Vestram, nisi me quaedam causae fuissent dehortatae, quas ego omnes copiosissime recensui Domino Iosto Lodovico,¹⁾ studiosissimo Illustrissimae Dominationis Vestrae. Qui quidem et me hortatus est ad scribendum Illustrissimae Dominationi Vestrae, sperans hoc officium meum fore ei gratum, tanquam patrono omnium evangelicorum, et ipse rogatu meo recepit se copiosissime scripturum, quae ex me intellexisset quaeque mihi per adversam valetudinem scribere non licet. Itaque, quod in praesentia possum, me commendo et causam meam, quantum maxime possum, Illustrissimae Dominationi Vestrae, meamque operam, si quae usui esse possit, ei offero libentissime ab eaque summopere rogo, velit me inter eos numerare, quos in fidem et patrocinium recepit suum. Ego enim dabo semper operam, ut ne quid a me unquam praetermittatur, quod ad demerendam Illustrissimam Dominationem Vestram omni officio, quod a me proficisci possit, omni pietate omnique gratificandi studio pertineat... Die VI Februarii, MDXXXXII, Cracoviae.

Eiusdem Vestrae Celsitudinis Illustrissimae
addictissimus servitor

Ioannes a Lasco manu ex febre languida ac plane
tremula.

1) *Decius*

Brzozów, 28.II.1542.

*Stanislaus Tarło, episcopus Premisliensis,**Alberto in Prussia duci**de negotiis regundorum finium et cudendae monetae.**Sigill.**(Cum versione germanica)**H B A, B 2, K.366.*

Illustrissime Princeps etc.

Redditae mihi sunt litterae Illustrissimae Dominationis Vestrae cum certis exemplaribus, quas ego et reverenter, ut par est, accepi et cum magna animi mei perlegi voluptate. Nihil enim obscure referebant Illustrissimam Dominationem Vestram, ut est eius summa virtus et in fami-

liam meam genuinus quidam idemque affluentissimus favor, me quoque suorum numero censere. Quam rem ego summo mihi et meis honori semper fore existimavi habeoque illi hoc nomine amplissimas gracias, in eam curam toto, quod aiunt, pectore incubiturus perpetuo, ut conceptae eius de me tam clementis fiducia pro parvitate mea Illustrissimae Dominacioni Vestrae valeam aliquando respondere.

Ea, quae Illustrissima Dominacio Vestra cum Maiestate Regia et Lithuanis proceribus per Oratores suos egit occasione finium regundorum, et quid illi fuerit responsum, et quid postea Maiestati Regiae in hoc ipso negotio perscripserit, abunde cognovi. Non possumque, tanquam pusillum Regni istius membrum, Illustrissimae Dominacionis Vestrae fidem, studium erga hoc ipsum Regnum, ingenii dexteritatem, cum summa prudencia coniunctam, non vehementer probare, omnesque illius Ordines probaturos facile confido, nec defuturos omni ope et opera mihi persuadeo, quo tam evidentia rerum argumenta, tam fortes idemque a natura ductae rationes, quibus Illustrissima Dominacio Vestra intencionem suam fulcire dignatur, debitum, quem merentur, locum obtineant. Nihil ego dubitarem Oratores Illustrissimae Dominacionis Vestrae, talibus armis instructos, longe diversum ab hoc, quod illis relatum est, responsum retulisse, si Maiestas Regia, cuius familiari iusticiae cultu et in disceptandis causarum nodis acri ingenio maturoque et sincero in rebus omnibus iudicio nihil habetur illustrius, suo magis Marte, quam aliorum, quorum vel ob frequentium morborum vergenti aetati veluti agnatam intemperiem uti cogitur opera, de ea re aliquid potuisset statuisset, vel quod miserandi Regni Hungariae, nostro huic utpote vicini, ymo totius Christianae Reipublicae casu, non-nihil minitantis discriminis, quae certe res quenquam rerum privatarum, quantumvis studiosissimum, a sibi charissimis rebus iure optimo avocare posset, adeo angatur, ut nullam aliam praeter hanc solam volutet animo suo cogitationem.

Accessit praeterea, quod causa haec absque pluribus Regni Senatoribus, ad quos haec, tanquam directi dominii custodes, pertinebant, in sinu plane istorum, quorum agebatur negocium, fuerat proposita, ut minime mirum cuique videri possit, si hii secundum se litem reportarent, qui in ea ipsa causa rei vel actoris itidemque advocati personam sustinerent. Suspensam tamen, ea Oratoris Illustrissimae Dominacionis Vestrae protestacione, nihil ambigo coram aliis tribunalibus, hoc est utriusque dominii ac Illustrissimae Dominacionis Vestrae Consiliariis, hoc non obstante praeiudicio, iterum digerendam. Cui rei ut facilius gradus pariat, non supervacaneum censerem, ut ex hac Generali, quae nunc Piotrkoviae agetur, Dieta Maiestati Regiae per mittendos de more Oratores supplicaretur, ne in re tam ardua et ad Regnum suum ratione directi dominii non minus, quam ad utilis dominii possessorem, pertinente, absque maiore Senatorum Regni numero quicquam statuere dignaretur. Alioqui res inter duos acta, iuxta legum sanctiones, tercio nihil posset praeiudicare, patereturque se in hac causa per homines, rationem potius quam affectus in consilium adhibentes, iterum atque iterum informari. Itidemque Illustrissimae Dominacioni Vestrae, ne utrinque hallucinetur, censerem faciundum. Tantundem enim turbarum non raro secum error solet ciere, quantum quaevis explorata iniuria.

Quantum autem ad demolicionem tuguriorum intra dicionis Illustrissimae Dominacionis Vestrae pomeria erectorum et viam per Insterburgum attinet, bona spes animo meo blanditur, ubi Sua Maiestas eius rationes, quibus innititur, simulatque honoratissimas et omni reverencia plenas

officii Suae Maiestatis admonitiones, expendere dignabitur, facile illius Maiestatem in vota eius, quod omnibus votis cuperem, concessuram. Ubi vero secus cesserit, ad Senatum Regni rem omnem censerem esse referendam. Sed de hiis Illustrissima Dominacio Vestra, pro magnitudine sui consilii, maiore fructu suo poterit constituere. Ego vero, quantum ad me attinet, etsi minimus sum, ut Paulus inquit, Apostolorum, et ob tenue ac plane humi serpens ingenium, non sum dignus vocari Senator, tamen omni diligencia Suae Maiestati sum suasurus, cum aliis, quos in hanc potero pertrahere sententiam, ne tam alieno ab alendis civilibus odiis tempore, quae Rebuspublicis semper fuere exicio, aliquid innovari permittat, quod hunc non modo frugiferum, verum etiam pernecessarium huius nostri orbis populorum consensum possit aliqua ex parte labefactare. Satis superque hostium nostris non modo fortunis, sed cervicibus, aris, penatibus insidantium plane ante oculos nobis proponitur, ut aliquid agere aliud, quam de excludendo ex Europa Turca cogitare, non minus impium quam nepharium esse censeatur. Si quid autem secus, quam cuperem et Rebuspublicis expediret, accideret, Illustrissima Dominacio Vestra pro sua prudencia et verae pietatis, quo inflammari videtur, amore ita moderabitur animo suo, ne is illius iniuriae dolor, qui tenacius semper quam beneficii memoria haerere creditur, in aliquod grave Rebuspublicis incendium erumpat, alicuiusque potius sui incommodi, ad breve saltem tempus, forte cum non contemnendo suo faenore, expectabit sarturam. Non satis enim est tutum domi alere simulates, cui foris hostes non desunt, et ad omnem rei bene gerendae occasionem tanquam in statione excubantes.

Quantum vero ad cudendam monetam attinet, non ignoret Illustrissima Dominacio Vestra omnes passim Regni huius Ordines eius tantam copiam fastidire, sibi, sed non absque ratione, persuadentes non alia re magis pauperiem quam illius habundantia huic Regno esse invectam, ob aurei, cuius precium in summum iam crevit, insignem auccionem. Vident enim se ob ingentem, cui magno huius Reipublicae dispendio insueverunt, luxum, acerrimum opum, ut ille inquit, populatorem, egregiae iuventutis plus quam campanae olim deliciae corruptorem, illius ferocia emollientem, et non nisi publico consilio pro Romanis illis Fannia, Licinia et Oppia legibus (adeo enim alte suas egit radices), tanquam pestem quamquam teterrimam, abrogandum, non posse commode et suaviter vivere absque exoticis rebus, tam ad victum quam cultum, quae omnia non nisi pro aureo parari possunt, spectantibus. Qui cum apud nos tam supra dupli, quam ab initio fuerat, precium conscenderit, credunt se, nec falso, media parte tam publicorum vectigalium, quam privatorum censuum esse mulctatos. Quandoquidem aureus, quo tanquam affectuum suorum ministro carere commode non possunt, duplicato praecio illis est necessario comparandus, multaque mala imprecari hiis, qui ad parem gradum pagamenti seu, quam vocant, lige Regni et terrarum Borussiae consenserint, vel non diserte in contractu caverint, ut suadente vel necessitate vel utilitate publica utrinque a cussione illius cessaretur, ut non raro reformidem vehementer, ne multitudo ipsa, hoc nomine offensa, aliquid novarum rerum moliri incipiat, quam ut facile in officio possit contineri. Hoc tamen per sanioris consilii viros perpetuo agitari, ut inofensis²⁾ Illustrissimae Dominacionis Vestrae, quem ob praeclaras eius dotes et praesentibus rebus nostris idoneas, amant et observant, iuribus huic illorum incommodo mederi possit, nihilque dubitant Illustrissimam Dominacionem Vestram eius Regni, cuius quoque praecipuum membrum effecta est,

commodis sua prudentia bonis aliquibus et honestis condicionibus consulturam. Tamen si id rationes eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae exigent, ut stetur conventis, non credo et Maiestatem Suam et Regni sui Ordines aliud, quam quod sit aequum et honestum, ab illa exacturos. In qua re si quid parvitate mea in gratiam Illustrissimae Dominacionis Vestrae cum meo decore praestare potero, nihil sum certe hoc et alio quovis nomine recusaturus... Ex Brzozow, die ultima Februarii, anno Domini MDXLII.

a) Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
servitor et capellanus
Stanislaus Episcopus Premisliensis manu propria.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

N. 719.

Posnaniae, 3.III.1542.

Lucas a Górka, episcopus Vladislaviensis, et Andreas a Górka, castellanus
Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
pro Procopio Radzyński, nobilis subditi ducis occisore, salvum conductum petunt, ut in Ducatum ire et se purgare possit.

2 sigilla.

H B A, B 2, K.366.

N. 720.

Iaroslaviae, 6.III.1542.

Stanislaus Odrowąż, palatinus Russiae,
Alberto in Prussia duci
de negotio limitum ob procerum Lithuanorum pervicaciam a rege non absoluto; de re monetaria; cifras sibi mittendas petit, ut tutius scribere queat.

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Et miror et doleo vehementer, quod Maiestas Regia huc nonnullorum consiliis pertracta sit, ut etiam nobis cum Celsitudine Vestra Illustrissima bene convenire nolle videretur. Quibus autem auspiciis hec fiant, nihil dubito scire Vestram Celsitudinem Illustrissimam, nempe illorum, qui primo timore Dei posthabito et honore Maiestatis Suae, utcunque possessiones possessionibus addere^{a)} curant. Ipsa enim Celsitudo Vestra Illustrissima testari posset pium et christianum semper Maiestati Suae fuisse animum, nunc quoque esse, nisi quibusdam Harpiis impulsaretur mutareturque. Nihil ego tamen dubito, quin Maiestas Sua Regia facile mutabit animum, dum in Regnum venerit. Illic enim paucos habet Maiestas Sua Regni Consiliarios. Litvani vero non mirum est, si rebus suis qualiter-

cunque medentur, vel illas coram Maiestate Regia tumultuarie proponendo, vel aliis quibusdam coloribus depingendo.

Ego itaque, cum sim minimum huius Regni membrum, non possum non dolere, iuramento meo ad id me quoque cogente, Dominorum Lituorum mentem et animum (qui soli dulci pace fruuntur) ex parietis proximi incendio non persuaderi, ut nunc, nobis omnibus cristianis aliud certe agere habentibus, ipsi hec negocia facessant. Vestra vero Celsitudo Illustrissima bono sit animo oportet, nam nunc tot vacantibus officiis in Lituania, non est certe cum quo res tales definiri debeant. Nihil ego dubito, omnibus aliquando existentibus Consiliariis, rem aliter cedere, presertim cum Maiestas Sua in Regnum suum venerit.^{b)} Necessarium videretur, ut Vestra Celsitudo Illustrissima vel per se vel graves viros Maiestatem Suam monere hortarique velit. Existimo ego, Regia Maiestate in Polonia vel in Lituania existente, eque limites fieri posse.

De moneta, ut verum fatear, Maiestas Sua multis multorum precibus sepius fatigata fuit. Certum tamen habeo Maiestatem Suam contra compactata facturam nihil. Quid enim hoc Rege^{c)} iustius, cum solus suis stat consiliis. Dabunt eciam, credo, Domini Consilarii operam apud Maiestatem Suam, ut fides illorum in Cracovia nuper de hoc articulo inscripta liberaretur.

Hec ego, pro mea in Vestram Celsitudinem Illustrissimam observancia, paucis perscribere volui. Faverem enim ex animo et Suae Maiestati, Domino nostro, et Celsitudini Vestrae Illustrissimae, ut se, uti tenentur, et ament et observent. Utriusque enim honestum et commodum meior exinde futurum. Me si sibi plura scribere vult vel mandat, rogo, ut mihi cifras aliquas mittat, quo tanto tucius veritatem scribere liceat. Hoc enim depravato seculo multos habet veritas impostores etc...

Datum in Jaroslaw, 6 Marcii die, anno 1542.

Vestre Illustrissime Celsitudinis
diligens servitor
Stanislaus Odrovaz manu propria.

a) *correctum ex*: addant

b) *sequitur expunctum*: necessura (?)

c) *sequitur expunctum*: istius

N. 721.

Iaroslaviae, 6.III.1542.

*Stanislaus Odrowąz, palatinus Russiae,
Alberto in Prussia duci*

*in negotio regundorum limitum non ex mente ducis absoluto suadet,
ut dux legatos ad Regni procures et ordines mittat; de causa cudenda
monetae nondum expedita modestiam in agendo suadet; Ducatum
Prussiae feudum Regni Poloniae esse iterum iterumque asserit.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Intellexi ex litteris Celsitudinis Vestrae, Domini clementissimi, quantum laboris et molestiarum Celsitudo Vestra in Ducatus sui feodi²⁾ vero Regni Poloniae, limitibus transigendis suscepit. Legi denique, quid Sacra

Regia Maiestas ad eiusdem petita responsi dederit. In quo quidem negotio, quod res suum non est sortita effectum, vehementissime miror, imo praeter Commissarios ad id deputatos, qui magis culpandus veniat, invenio neminem.

Petit igitur Celsitudo Vestra, ut illi apud Sacram Regiam Maiestatem meam in promovendo eo negotio non denegem operam. Qua quidem in re licet apud Suam Maiestatem meae iuveniles persuasiones non perinde magni momenti sint, tamen nihil procul dubio ab officio sinceri amici intermissem, si absencia Suae Maiestatis a Regno hoc, tum denique mea seria negocia ac quaedam iustae et legitimae causae, quae me alio avocant, non obstitissent. Quae quidem faciunt, ut proximis Comitiiis praesens adesse, etiam si velim, nequeam. Et proinde Celsitudinis Vestrae petitis (quod mihi vehementissime dolet) satisfacere ad praesens, ut par est, non possum. Quare eandem peto, ne id iniquo ferat animo, neve in sinistram interpretetur partem. Cuius quidem gratia ego omnia, quae rerum mearum patitur tenuitas, non gravatim sum facturus.

Proinde in eo negotio quid aliud Celsitudini Vestrae impraesentiarum faciendum sit, non invenio. Solum operae pretium mihi (salvo tamen in ea parte eiusdem efficaciori consilio) videtur, ut Celsitudo Vestra Piotrkoviam versus ad ista Comitia proprios mittat ad procures Regni, qui isthic praesentes erunt, aliosque Ordines et Status Legatos, omnibus ex aequo dictum transigendorum limitum negotium comunicans, simulque omnes in universum diligentissime petat, velint apud Regiam Maiestatem partes Celsitudinis Vestrae precibus promovere suisque intercessionibus auxilio esse ac Suam Maiestatem admonere, ut unicuique, quod suum est, tribuat. Quod ubi factum fuerit, nihil addubitandum est, quin Sua Maiestas Regia omnia, quae aequitatis expostulaverit ratio, factura sit. Quum enim Sua Maiestas unus sit horum Ducatum principalis Dominus et protector, quumque Serenissimus Rex iunior, Dominus noster clementissimus, in Regem susceptus sit, spes firma habenda est Suas Maiestates primae curae habituras, ne quippiam alicui Ducatui decedat aut diminuatur, praesertim quod sit cum detrimento alterius coniunctum.

Scribit denique Celsitudo Vestra ad eandem fama perlatum esse Sacram Regiam Maiestatem in animo constituisse, ut Celsitudo Vestra maleum ponat et a cudenda moneta in universum abstineat. Qua in re ego eandem certiore reddo Suam Regiam Maiestatem (quantum scire possum) super ea re nunquam aliquam fecisse mentionem. Quamvis quidam ex Ordinibus apud Consiliarios instabant, ut ab hac cudenda Celsitudo Vestra temperet. Quia tamen iis exacte notum est, quae et qualia inter Sacram Maiestatem Regiam et Celsitudinem Vestram compactata sint, persuasissimum habeat eos nihil in contrarium eorundem compactatorum consulturos, imo primae curae habituros, ne quid incommodi Ducatui Celsitudinis Vestrae, feodo vero huius Regni, inferatur.

Porro Celsitudinem Vestram amice et candide ac pro nostrae necessitudinis vinculo peto, ut in praesenti rerum perturbatione suspectique temporis huius infoelicitate Celsitudo Vestra omnia modeste agat, aut in aliud opportunius et sedatius tempus omnia transigenda reiiciat, ne Celsitudo Vestra talia a Sua Maiestate Regia magis importune extorquere, quam in sua aequitate sese conservatum iri optare censeatur. Quum enim Serenissimus Princeps noster probe meminerit compactatorum et libertatis, qua Celsitudinem Vestram perpetuis temporibus gaudere voluit, non est quod Celsitudo Vestra suspicetur Suam Maiestatem contra data iura et privilegia aliquid moliri velle. Quare Celsitudo Vestra sit praesentis

animi, peto, et nihil de integritate Suae Maiestatis et procerum Regni diffidat. Factura Celsitudo Vestra eo nomine pro sua prudencia rem sibi utilem mihique non ingratam futuram...

Ex Jaroslaw, die VI Marcii, anno Domini 1542.

a) Vestrae Illustrissimae Dominacionis
addictissimus servitor
Stanislaus Odrovaz manu propria.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

N. 722.

Lubotyn, 8.III.1542.

Lucas a Górká, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci

ut servitori capitanei Sobkoviensis, a subditis ducis verberibus et contumeliis affecto, administretur iustitia.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 723.

Plotele, 8.III.1542.

Georgius Bielewicz, capitaneus Plotelensis,
Alberto in Prussia duci

de homicidio quodam, non procul ab oppido Memel (Cleipodia) perpetrato.
(Germanice)

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 724.

Wiewiórka, 10.III.1542.

Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci

de negotio regundorum finium inter Ducatum Prussiae et Lithuaniae;
de negotio cudendae monetae ad proxime futura Comititia remittendo;
de periculis Regno totique Reipublicae Christianae ex Turcis imminentibus deque necessitate novae contra eum hostem belli gerendi
rationis idoneique ducis belli eligendi (ad quod munus suscipiendum
ducem Albertum suggerit).

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Et ex litteris Illustrissimae Dominacionis Vestrae et ex exemplo legacionis Oratorum eius ad Sacram Maiestatem Regiam, ex responso item Sacrae Maiestatis Suae, quod mihi misit, satis cognovi, res ut sese

habeat de finibus Ducatus Prussiae et Lithuaniae. Qua quidem de re quoniam ad me retulit Illustrissima Dominacio Vestra, non tam opinione fortasse iudicii mei, quod in me perexiguum esse sencio, quam gracia et benivolencia sua erga me, quae mea sit sententia, volui esse notam Illustrissimae Dominacioni Vestrae. In quam et pro mutuo initis confirmatisque foederibus, et pro necessitudine, quae summa Sacrae Maiestati Regiae cum Illustrissima Dominacione Vestra intercedit, nec puto Sacram Maiestatem Suam facturam esse, nec faciat cupio, quod cum Illustrissimae Dominacionis Vestrae iniuria futurum esse videatur, quum caeteris in rebus omnibus, tum vero in iis finibus regundis.

De quibus quam ob rem multum vel negotii vel controversiae fieri oporteat, non video. Quum omnem ambiguitatem tollant testimonia litterarum et privilegiorum antiquitus scriptorum, quibus Illustrissima Dominacio Vestra iure niti potest. Nec dubito, quin Sacra Maiestas Regia nihil illis detractum velit. Si vero, quod ego Sacram Maiestatem Suam non vel mandasse vel velle existimo, alicuius instinctu, aut Commissariorum importunitate vel inscicia, alienum ab aequitate agitur quidpiam, mea opinione fecerit Illustrissima Dominacio Vestra commodius nihil, quam si negotium totum protraxerit ac modis quibuscumque distulerit tantisper, donec erunt Regni Comicia, quae cominus subsequuntur ea, quae nunc Piothrcoviae indicta sunt, celebrata. Quibus, Deo volente, Sacra Maiestas Regia intererit, intererunt et Status Regnique Consiliarii. Tum demum Illustrissima Dominacio Vestra negotium hoc finium in medium adferre poterit. Et pro eo, quod ea causa pertineat quoque ad hoc Regnum pro foederibus ac feudo, quod Ducatui Prussiae cum eo est, initum erit consilium modusque et ratio facile invenientur, ut ne quid praeter privilegium Illustrissimae Dominacionis Vestrae in regundis iis finibus fiat. Ego vero, uti in rebus caeteris omnibus, ea faciam, quae me, homine Illustrissimae Dominacioni Vestrae addictissimo, inprimis erunt digna, quaeve ius aequitasque postulare videbitur, resque eo pacto celeritate cum maiori erit terminata. Poterint enim denuo etiam, a Ducatu Lithuaniae Sacra Maiestate Regia absente, Commissarii designari.

De cudenda moneta ab Illustritate Vestra quod mihi scribit, quum sit in transactionibus feudi de ea actum, restetque aliud nihil, quam ut res terminetur et in certum deducatur finem, poterit itidem in Regni Comiciis agi atque ita tractari, ut ea causa in posterum concludatur. Si vero interim a cudenda moneta se sustinere hocque nomine Sacrae Maiestati Regiae gratificari voluerit, erit penes Illustrissimam Dominacionem Vestram.

Quod autem a me petit Illustrissima Dominacio Vestra, ut ex fodinis meis argenti argentum ei vendam, se enim intellexisse liberaliter id mihi provenire, equidem existimet velim Illustrissima Dominacio Vestra nihil esse tam meum posse, quo non uti aequae ac suo Illustrissimam Dominacionem Vestram libentissime cupiam. Tantum abest, ut de argento, si ullum mihi esset, nolim cum Illustrissima Dominacione Vestra transigere. Sed re vera nullum unquam fructum earum fodinarum caepi, tososque hos annos, quibus eis operam dedi, inutiliter, magnis cum sumptibus contrivi. Domini Fugerrones, summi earum rerum magistri, communes etiam habebant nobiscum eas fodinas. Sed quum oleum, quod aiunt, et operam perderent, fecerunt missas. Nihilominus tamen ego annos tres post id tempus, quo Domini Fugerrones sumptus in eas facere desierant, fortunam, non parvo aere meo, experiri volui. Quum nihil proficerem, deserendas putavi, nec amplius sumptus ullos in eas facio.

Quod Rempublicam Christianam attinet, etsi ea sum ingenii mediocritate, ut de negociis tantis pro dignitate dicere nesciam, tamen quod mihi Illustrissima Dominatio Vestra eius rei argumentum prae-buit, quae mea sit opinio, breviter ei perscribam. Magno sane in discrimine versari eam nemo non videt. Et si unquam eius opprimendae hosti fuit oblata occasio, nunc certe ex miseranda calamitate Regni Hungariae maximam nactus esse videtur. Christiani^{a)} vero Principes, quamquam de cogendo exercitu Comicia nuper egerunt, convenitque, ut non contemnenda expedicio contra hostem fiat, quae utinam Christianae Reipublicae cedat foelicit, tamen si ad veterem suam consuetudinem belli gerendi se gesserint, nec aliam rationem rei gerendae contra tantum hostem excogitaverint, verendum est, ne vel maximis copiis minimum proficiant. Et si de alia ratione gerendi belli cum tanto hoste consilia ineunda christianis Principibus essent, de legendo etiam exercitus duce, ad tantas res opportuno, ab eis non minus agi deberet. Dicam autem, quod sencio, non assentacionis profecto ullius causa, nolo enim hoc nomine gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae aucupari, videri mihi nullum Illustrissima Dominatione Vestra, cui nostra aetate commodius munus hoc deferri possit. Nam praeterquam quod Princeps sit singulari prudentia rerumque bellicarum magno usu et experientia, in ea vicinitate locorum habet etiam melius exploratos mores et rationes hostis, quibus in rebus gerendis uti consuevit, quam caeteri.

Quum enim Illustrissima Dominatio Vestra in iis locis sit, nobis vicinis, omnia facilius ac saepius ad eam perferri solent eius generis, quam qui hinc remocius Principes degunt. Accedit etiam, quod in hoc Regno inveniri possent non pauci, quorum in bello usus esse possit, et qui se alioqui domi continent, qui, uti ego arbitror, animo libenti Illustrissimam Dominationem Vestram essent secuturi. Sed nolo pluribus verbis iis de rebus opinione mea dicere, ne vel hoc nomine Illustrissimae Dominationi Vestrae, tanto Principi, gratificari vel detrahere quidquam consiliis christianorum Principum velle viderer. Quae ut Dominus Deus ad perpetuam libertatem salutemque Reipublicae Christianae dirigat, valde sane precor.

De nobis aliud quid dicam, nescio. Nisi quod eo securitatis processimus, ut quamquam ex eventibus aliorum vicinorum Regnorum praevideamus, quae nos periculi malorumque maneat magnitudo, persuadere nobis nequeamus, ut de salute cogitemus nostra, ut, dum res sinit, ad sustinendos impetus hostis nos paremus, ne imparatos et oscitantes opprimeret. Non desunt nobis consilia deffensionisque reperiendae rationes, non desunt monita. Sed, fato fortasse quodam nostro, nos parum movent. Ita foedus, quod nobis cum Thurca intercedit, animos confirmavit nostros, ut perpetuam nos pacem consecutos esse existimemus. Quod quam tuto a nobis fiat, possunt nobis aliarum nacionum casus, potest recens Regni Hungariae dolenda calamitas argumento esse. Cui quam iusiurandum ac fidem non servarit, nemo est qui ignoret. Nec est dubium, quin data occasione impetum quoque sit in nos facturus, nulla, ut solet, ratione foederum, quae illi nobiscum sunt, habita, praesertim quum nos tam imparatos esse videat. Quae si illi non violanda essent, certum est multo facilius id facturum, si nos instructos, si nec animum nec arma nobis deesse animadverteret. Sed quominus id non faciat, adduci videtur nostra ignavia. Semper nobis negocium fuit ab Hungaris, quamquam et foederibus et vicinitate, item religione erant nobis coniuncti, gentis etiam nostrae apud eos Reges regnant. Nunc vero regnante illis Thurca, quid nisi summum periculum nobis fore existimare debemus?

Si foedus, quod illi nobiscum intercedit, noluerimus, ut irritum faciat, idem volet, quod quum alias, tum in Walachia fecisse eum constat. Principio enim tributarios fecerat, nunc vero subditos et servos suos appellat Walachos. Tributum nobis imperabit annuum, et nos, quando et quo volet, uti tributarios ire videbit, tributum quotannis arbitrato suo augebit. Deinde rumpendi foederis idoneam occasionem nactus, nos bello adoriri in dicionemque suam redigere conabitur. Quod facile factu illi erit, nostra hac securitate et foederum confidencia. Sed Dominus Deus omen hoc procul avertat et nostras mentes divinitus inspiret, quo demus operam, ut in tempore salutis nostrae provideamus. Ego haec eo Illustrissimae Dominacioni Vestrae perscribenda duxi, quod ei nobiscum sit commune periculum, separatim enim ab Illustrissima Dominacione Vestra nihil nobis adversi actidere possit. Si, quod absit, in aliquod periculum adducti erimus, agetur etiam in tanta vicinitate res Illustrissimae Dominacionis Vestrae, in eodemque discrimine versabitur. Sed non opus est multis, quum intelligam Illustrissimam Dominacionem Vestram, pro sua prudentia, melius haec et praevidere et iudicare, quam ut a me perscribi possit.

Comiciorum nostrorum, quae ad dominicam Reminiscere Piothrcoviae indicta sunt, re ipsa non video salutarem exitum esse futurum propterea, quia fortassis quae ad rerum summam, quae ad communem salutem deffendendam pertineant, non decreta modo, sed ne agitata quidem erunt, praesertim absente Sacra Maestate Regia. Ego iis Comiciis propter Italicum meum iter, quod institui, quum propter nonnullas causas, tum praecipue valetudinis meae curandae gracia, non sum interfuturus, ut si forte quis mei usus aliquando posthac ulla in re esse possit, essem expedior. Proficiscar itaque brevi, Deo volente, ad Thermas Patavinas earumque curacionem adhibebo. Quum autem eo loci nonnihil temporis consumsero, revertar huc, Deo volente, in mense Iunio. Quod ego, pro mea erga Illustrissimam Dominacionem Vestram observancia, uti caetera, scire eam volui... Datum in Wiewiorka, X Marcii, anno Domini MDXXXXII.

Eiusdem Illustrissimae Dominacionis Vestrae

b) servitor

Ioannes Comes in Tarnow, Castellanus Cracoviensis et Regni Generalis Capitaneus subscripsit.^{c)}

a) in ms. Christiani

b)-c) manu propria.

N. 725.

Petricoviae, 17.III.1542.

Petrus Kmita, palatinus Cracoviensis,

Alberto in Prussia duci

de negotio regundorum limitum; de litteris ducis in Comitibus relatis; de damnis ex nova cudenda moneta proficiscentibus.

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Litteras Vestrae Illustrissimae Celsitudinis ad me missas et apud me privatim et in corona Senatus, ad Comitibus Generalia congregati, legi diligenter. Cum vero plures articuli sint, qui Vestrae Illustrissimae Domi-

nationi cum Sacra Regia Maiestate in controversia sunt, duos tantum suis apud me tractat literis, de transigendis videlicet inter Prussiam ditionis Vestrae Illustrissimae Dominationis limitibus et de monetae cussione libera.

Ad primum itaque articulum significandum esse duxi me publice etiam in Senatu Regni sententiam meam aperuisse, quantum mihi doleat isthuc ipsa controversia, quae Vestrae Illustrissimae Dominationi est cum Serenissima Maiestate Regia, Domino nostro clementissimo. Illud vero est, quod mihi etiam maiorem ingerat sollicitudinem, quoniam Commissarii utrinque illo missi non tantum non transactum reddiderunt, verum etiam pluribus, quam antea fuit intricatum, erroribus reliquerunt negotium. Et equidem iudicavi fines Magni Ducatus ita defendi debere, ne quippiam deteratur isti itidem Ducatui feudali, nec e regione ita videtur esse blandiendum sibi, ut quicquam dematur parti alteri. Secunda enim est utrobique media iustitiae via, ut harmonia utrinque tranquillitatis aequabiliter iusteque ac legitime procedat. Cum tamen postulationi Vestrae Illustrissimae Dominationis regium^{a)} consensum e diversa parte accedere animadverti, ut denuo utrinque per Commissarios cognoscatur hoc ipsum limitum regundorum negotium, spes me tenet facile fore, ut tam per Magni Ducatus Lithuaniae superintendentes vero Polonos, quam per Vestrae Illustrissimae Dominationis mandatarios, ex aequo et bono, visis utrinque literis confectis super ea re, statuatur.

Ei vero negotio quoniam tempus brevi, credo, iuxta nostram persuasionem, quae Regiae Maiestati insinuabitur, favente Deo praestituetur, interea admonitam esse Vestram Illustrissimam Dominationem volui, ut Vestra Illustrissima Dominatio, sua propria non obmittendo, gratiam quoque Regiae Maiestatis sibi non omnino offendat. Quod fiet, si, ut constituit, alii Commissarii utrinque deputabuntur, superintendentibus e Regno Poloniae adiunctis. Censerem dandum esse aliquid tempori, concedendum plurimum Regi. Denique, si quid peccatum est, placide corrigendum. Et scio equidem solere iactari vulgo etiam invitare eum iniurias novas, qui ferat veteres. Nihil tamen iniuriae admissum^{b)} esse censi potest, cum erratum correctum iri admittitur. Et si quid male tentatum est, rescindi optatur. Illud scio viri esse prudentis consilia sua tempori subicere, nam prudentia Vestrae Illustrissimae Dominationis ea de re fusius secum agere non indiget.

Contulimus hic preterea in Senatu publice de secundo articulo, quem itidem Vestra Illustrissima Dominatio suis apud me tractat literis. Quod Serenissimus Princeps noster aegre ferat incudem Vestrae Illustrissimae Dominationis monetariam hactenus usque novam superfetare pecuniam. Propterea cum ultro citroque partem in utramque congereremus ea de re consilia, animadversum tandem est a nobis, communi quodam consensu et sententia, ingentem cladem ea tempestate Regnum hoc accepisse propter monetae copiam. Nam cum meditaremur omnium rerum et mercimoniae valorem ad auream monetam referri, invenimus nostra memoria fuisse viginti octo grossis, nunc vero iam ad quadraginta octo grossorum precium aureos ascendisse, et nisi cohiberetur ea licentia cudendae monetae, veremur, ne ad sexaginta grossos propediem etiam ascendant.

Consimili quoque ratione precia omnium generaliter rerum, ne cunctas enumerem, incredibili modo ascenderunt. Unde id fiat, nemo tam est stolidus, quin copia superflua monetae id fieri deprehendat, quae nec aureis neque rebus venalibus, ut antiqua respondebat moneta, respondet. Nos nihilominus censuum nostrorum nomine ad antiquum numerum eam monetam accipere oportet, quae ita levi utrobique expendendo habetur.

Quare a maioribus nostris, Illustrissime Princeps, legibus cautum est, ne etiam Reges sine Senatus et equestris ordinis consensu et decreto publico cudendae monetae sumant sibi, quando velint, potestatem. Scilicet existimavere prudentissimi viri, quod nunc revera usu venit, plus hoste externo eam ipsam licentiam intestinam Regnum et eius omnes Ordines vastare, demoliri, perdere.

Quod cum ita sit, rogandam esse Vestram Illustrissimam Dominationem ego quoque pro mea in eam observantia putavi, desisteret ab cudenda ea moneta, cuius usque ad fastidium huc plus satis isthinc nobis obtruditur. Quod an ita sit, facile deprehenditur. Nam ubi mille florenos habueris pecuniae, ibi non est invenire quinquaginta aut sexaginta florenos Polonicae monetae. Item si quis novem millia florenorum istius Prussicae habet monetae, falso se habere putabit tot habere millia, nam reducta moneta ad verum pondus, octo millia discet se suo periculo habere. Succurrit vero hic mihi in memoriam, quod Vestra Illustrissima Dominatio vigore cuiusdam privilegii apud Regiam Maiestatem obtendit sese id facere posse. De eo privilegio ego interea temere pronunciare, cum illud non videam, nolo. Id tamen ingenue fatebor. Si Serenissimus Rex noster solus eam sibi ultro Senatus consulto praeclusit potestatem, in confesso est non potuisse etiam Vestrae Illustrissimae Dominationi tale concessisse privilegium, quod in rem Vestrae Illustrissimae Dominationis, unius membri, in praeiudicium vero Maiestatis Regiae, nostrum porro ingens discrimen futurum erat, et Regnum peius gladio hostili civilive devastaret. Preterea si validum esse deberet, ex aequo tamen et iusto illud interpretari oportere nemo negaverit. Iniustum enim est privato commodo omnes publice pessundari.

Quod si Vestrae Illustrissimae Dominationi hec et alia plura, quae possint ad eam rem adduci, non satisfacerent, sed porro superesset, quod eam in sententia sua obfirmaret, praesertim quod libertatem cudendae sibi monetae ex privilegio quodam ad Regnum attulisse secum contendit, non inficior forsan, pro meo erga Vestram Illustrissimam Dominationem candore, liberum esse ei, ut ad exemplum veteris sui numismatis deinceps quoque ipsam cudat monetam et eam suis tantummodo subditis, ut antiquitus fuit observatum, det utendam. Sic Vestra Illustrissima Dominatio et suae morem^{c)} geret voluntati servietque commodo, et Serenissimo nostro Principi ac nobis omnibus publice nihil fere incommodabit.

Quod si Vestra Illustrissima Dominatio pergat obtendere libertatem aliquam, Regiam itidem Maiestatem, preterea totum hoc Regnum ad eam servitutem non posse connivere existimet. Nec ego sum adeo sensus expertus communis, ut negem Vestram Illustrissimam Dominationem magno ornamento esse Inclytissimo Regno Poloniae, ingentem porro secum eidem attulisse utilitatem in feudatione istius, quem obtinet Ducatum. Attamen si pensabit, quae itidem Vestra Illustrissima Dominatio e regione commoda inde senserit, exaequabunt facile illud, quod super eminere videtur. Relinquo vero libens id ipsum et cetera cogitanda expendendaque Vestrae Illustrissimae Dominationi pro dignitate. Quae ut aequi bonique faciat meam hanc scribendi libertatem, rogo. Nam nisi libere scripsissem ea de re, de qua controvertitur me etiam iudice, non liberi hominis neque integri Senatoris functus fuisset officio. Laesam vero nihil etiam meam erga se, quaeso, existimet propensionem et integritatem, quae sic immutata esse posset videri, si non scriberem ea, quae cogitarem. Sed nec hic quae oportet ex re commodoque publico gererem et apud Vestram Illustrissimam Dominationem multa simulando, plura dissimulando, me dubium et, quod dicitur, tectum praeberem.

Cavebam vero id in me admittere, alterum siquidem putabam servilis ac vafri ingenii, alterum ingenui viri et Senatoris integri, qui commodis publicis suam obligavit fidem, officium esse videbam. Neque puto me ob hoc invidiae obiici, cum alias meam erga se integritatem Vestra Illustrissima Dominatio spectare potest, qua nulli secundus esse volo, in hiis praesertim officiis, quae in Vestram Illustrissimam Dominationem fortassis et possum pro mediocritate et pro officio meo praestare debeam. Nam ego hic sentio, quot modis Maiestas Regia eo nomine ab subditis suis omnium ordinum fatigatur, urgetur. Et ne pessundet ad extremum multitudine ipsius monetae, extimulatur. Quod itaque in me privatim est, nequitquam faverem Vestram Illustrissimam Dominationem invidiae omnium ordinum, Sacrae Regiae Maiestati denique eam ob rem amplius expositam iri. Accedit enim aliud incommodum, ne dicam indignitas, quae hic omnes ordines etiam urget et extimulat. Nam Ducum nonnullorum circumvicinorum moneta fere ad exemplum monetae Vestrae Illustrissimae Dominationis serpere incoepit. Quae propediem multo minus tolerabitur, spero, quam Vestrae etiam Illustrissimae Dominationis, Principis feudalis. Mira vero impudentia est, ne dicam coniuratio, nonnullos privato suo commodo aliena commoda velle pessundare...

Datum Petricoviae, XVII Marcii, anno Domini 1542.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae Dominationis
servitor
Petrus Kmyta Comes in Visnicze, Palatinus
et Capitaneus Cracoviensis, Generalis Regni
Poloniae Magnus Marschalcus etc.

a) sequitur expunctum: porro

b) sequitur expunctum: admissum repetitum.

c) in ms. moret

N. 726.

Petricoviae, 19.III.1542.

Paulus Wolski, R.P. cancellarius,

Alberto in Prussia duci

de negotio limitum controversorum inter Ducatus Prussiae et Lithuaniae per novos commissarios transigendo; de damnis ex nova moneta proficiscentibus deque necessitate se ab ea cudenda abstinendi, rege ita imperante.

Sigill.

(Cum schedula adiuncta)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Habui litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, a me cum privatim in domo, tum in Senatu publice diligenter lectas. Quibus perscribere michi dignata est, quod post novissimum Commissariorum finium regundorum causa utrinque designatorum, conventum inter Lituaniae et Illustrissimae Dominationis Vestrae Prussiae Ducatus in controversia remansit, nempe quod nedum negotio limitum prefato ultimam manum non imposuerunt, sed novis insuper dubiis et maioribus difficultatibus illud involverunt. Quos

quidem, quantum in me esset, libenter alio, quam quo perscribere dignata est, modo terminatos esse intellexissem. Sed cum aliter cessit, quo maiore studio possum, una cum reliquis Regni Senatoribus apud Regiam Maiestatem instabimus, quo Sua Regia Maiestas alios Commissarios designare et Superintendentes e Regno adiungere dignaretur. Quod ubi fiet, in spem venio, quod Sacra Maiestas Regia, Princeps meus, et postulatis Illustrissimae Dominacionis Vestrae, quae semper magni facere consuevit, et precibus sui Senatus permota, per Commissarios et Superintendentes designandos iis limitibus erroneis et dubiosis finem tandem ultimum imponere dignabitur. Cum etiam Sacrae Regiae Maiestati multum referat, ut inter hos Ducatus, alterum feudale, alterum vero hereditarium, omnia ex equo et bono transigantur. Et hec pro parvitate ingenii mei sententia est, ut servata sua et Sacrae Regiae Maiestatis, Domini et avunculi sui, dignitate, in transigendo limitum hoc negotio iis mediis procedere Illustrissima Dominacio Vestra dignaretur.

Quod porro attinet incudem monetariam, quae pars altera literarum erat, non me equidem fugit Sacram Regiam Maiestatem apud Illustrissimam Dominacionem Vestram Nuntiis et literis instituisse, quo a cudenda moneta sese abstinere dignaretur. Cuius quidem instantiae quod hactenus Sua Maiestas compos apud illam non fuerit, prius aliquanto, quam literae Illustrissimae Dominacionis Vestrae mihi redditae erant, per omnes Regni Ordines hic in Comitibus summa cum contentione agitatum est, allegando monetam hanc, cuius magna vis in Regnum importata est, plus hostili ferro damni Regno intulisse, et ni ab illa cudenda cessatum esset, plus multo illaturam esse. Quod quidem damnum Ordines Regni aliquanto ante praevidentes, Regiae Maiestati summis precibus supplicarunt, ut ipsa primum a cudenda illa desisteret, quo Illustrissima Dominacio Vestra et reliqui, qui potestatem cudendae ipsius habuerant, exemplo Suae Maiestatis maleum etiam ponerent, subinferentes etiam, si nec Maiestas Sua Regia, cuius in manu summa rerum est, cudende monete potestatem absque Ordinum omnium consilio vendicare sibi nequit, neque ex consequenti alteri cuiquam hanc ipsam facultatem concedere posse. Multa et alia eam in sententiam disserentes, quae supervacaneum Illustrissimae Dominacioni Vestrae perscribere putabam, tali presertim prudentia predictae, quae me etiam tacente nil eo in negotio agere contendet, quod Sacram Regiam Maiestatem primum offendere et odia Regni Ordinum sibi conflare non posset. Cuius quidem unius rei, pro meo in Illustrissimam Dominacionem Vestram cultu et observantia, auderem esse auctor. Nec etiam tantae quispiam hic auctoritatis est, qui aliud Regni Ordinibus persuadere queat, quam quod in animo de damno per ipsam monetam infecto fixum habent... Datum Piotrcoviae, die XIX mensis Marcii, anno Domini MDXLII.

Eiusdem Vestrae Illustrissimae Dominacionis

a) servitor

Paulus a Vola Regni Poloniae Cancellarius
manu sua.^{b)}

a)-b) manu propria.

Adiuncta schedula:

Post scriptas litteras adiuncta hec nova huc allata sunt, que Illustrissime Dominacioni Vestre mittenda esse decrevi.*)

*) Quae in Archivo tamen non inveniuntur.

Vilnae, 21.III.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de pecunia duci debita Iosto Ludovico Decio numeranda.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Petricoviae, 23.III.1542.

*Andreas a Gôrka, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
responsum ducis ad legationem regis et reginae, sibi missum, seorsim regi
et reginae se declarasse nuntiat; pro novis missis gratias agit; ex
Comitiis Imperii nihil adhuc esse allatum.*

Sigill.

(Annexum: Descriptio cladis classis Caroli V in Africa)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Ea, que michi ad renunctiatam Serenissimarum Regie et Reginalis Maiestatum legacionem Illustrissima Dominacio Vestra pro responso dederat, scripto meo proprio atque meis verbis utrique Maiestatum Suarum seorsum declaravi. De quo cum per inopiam tabellarii medio isto tempore ad Illustrissimam Dominacionem Vestram nihil scribere potuerim, nunc nacta opportunitate et copia Consiliarium et Oratorum eius, quos ad presenciam Comicia Regni ablegare dignata est, intermitendum non putavi, quin hoc ipsum cognitum habeat, me scilicet responsum eius utrique Magestati Sue, pro mea in illam integra fide et animi propensione, patefecisse. Nolui etiam oblivisci benignitatis eius, quod me novarum rerum, que tum illi note erant, participem esse voluerit. Cuperem et ipse eius officii vicissitudinem Illustrissime Dominacioni Vestre referre, si quoque aliqua nova apud nos esse scirem, que quidem hoc tempore nulla prorsus fuerunt. Nam ex Comiciis Spirrensibus, si quid sit decretum, nihil ad nos perlatum est. Ad Budam Turcas particulatim confluere dicunt. At vero si que certa unio sit inter Dominos Hungaros facta, consensumque in unius Principis, nempe Serenissimi Domini Romanorum etc. Regis, imperium, plane ignoratum habemus.

Literas Illustrissime Dominacionis Vestre, quas ad Serenissimam Dominam Isabellam Hungarie etc. Reginam scripsit, prima quaque occasione ad Suam Maiestatem mittam.

De bisontibus, quos mihi Illustrissima Dominacio Vestra dono misit, ago ei ingentes gratias et mereri liberalitatem eius et gratitudine et aliis officiis contendam.

Ad quem modum Oratores Illustrissime Dominacionis Vestre ab Ordinibus Regni, qui Comiciis interfuerunt, absoluti sint, quia ex his ipsis intelligere dignabitur, putavi in describendo meam operam superva-

caneam fore. Quibus si qua in re commodare potuissem, nihil graciosius mihi foret. Et interim Illustrissima Dominacio Vestra equi boni consulere dignetur, quod absente Regia Maiestate nihil, quod in rem eius esset, constitui potuerit... Ex Petrcow, XXIII Marcii, anno Domini MDXLII.

a) Illustrissimae Dominacionis Vestrae servitor
Andreas Comes a Gorka etc. manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) *manu propria.*

Annexum:

Descripicio cladis classis Cesaree Maiestatis
apud Algirum in Africa.

Clarissime Domine, Patrone mi Observantissime.

Ut satisfacerem debito affectissimi erga Cesaream Maiestatem stipendiarii, deliberavi ire et ivi cum Cesarea Maiestate, primo ut officii mei redderem fructum debitum, deinde ut videam exitum istius conatus et provincie per Cesaream Maiestatem susceptae. Cum itaque sim toto corde servitor Dominacionis Vestre, non potui pretermittere, quin significarem ea, quae successerunt.

Primo Cesar, contra sententiam, voluntatem et consilium tocius quasi mundi, voluit suscipere et aggredi hanc provinciam, commitens se mari, etiam contra constellationem et cursus vel motus celestes, credens forsitan, quod fortuna sua prospera superatura esset casus adversos et pericula. Apparuerunt multa signa et indicia, temporis conformia, futurarum tempestatum et maris intranquillitatis. Quando reliquimus Sardiniam, erat pessimum et nubilum tempus, non tamen persuaderi potuit Sue Maiestati, ut vela retraheret. Et subito relicto portu tempus serenum et mare tranquillum apparuit.

Cum tandem appulimus in Maioricam, tunc erat novilunium tempusque erat et celum turbulentissimum. Nihilominus Cesar etiam obstinate voluit discedere, et discessit. Et quum primum vela ventis dedimus, aura clara et mare quietissimum apparuit. Itaque omnes dicebamus: Cesari nostro, et non Iulio Cesari, dicatos esse hos versus:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,

Divisum Imperium cum Iove Cesar habet.

Die 20 Octobris appulimus, cum prospero vento et aura serena, ad civitatem Algiri, cum tota classe, presertim triremibus. In nocte sequenti appulit maior pars reliquorum navigiorum. Die 23 Octobris cum optimo ordine omnes barke, naves, galee vel triremes instructe, diviso peditatu Hispanico et Italico ad pugnam parato, in proris omnium triremium verterant se ad littus. Et hae contra voluntatem Maurorum descenderunt in terram firmam, non diu nec multum resistentibus inimicis, ita quod nulla persona mortua est. Eodem die reliquus peditatus totus descendit in terram, et omnes postea instructi et parati ad congregiendum et cum hoste manus conserendum, laudatissimo ordine processerunt versus civitatem.

In anteguardia fuerunt omnes Hispani, quorum Capitaneus erat Dux Camerini,¹⁾ pedester armatus, cum omnibus proceribus et nobilibus Hispanicis. In medio, qui manus conserere debuerunt, fuerunt Alemani, quorum supremum caput erat Cesarea Maiestas, pedestris, more peditum armata. Et certe, quantum ego vidi et consyderavi, merito Maiestas Sua computari debet inter maximos et clarissimos Capitaneos tocius mundi. Nunquam Maiestas Sua evitavit vel tergiversata est fatigas vel labores immi-

nentes. Satisfecit officio Maiestas Sua Magistri exercitus et municionis, necnon Capitanei, postremo et militis, cumque tanto ardore atque constancia (quod dicere vix possibile est). In retroguardia fuimus nos, Itali. Capitaneus noster erat Comes de Sancto Flore,²⁾ cum omnibus magnatibus et nobilitate ex Italia.

Die 24 dicti mensis debebant ex navigiis in terram deponi artellarie, municiones et victualia. Inimici vero instabant in magno numero, nostros lacescendo et ad prelia non particularia, sed generalia quasi irritando, ita quod totus campus coadunate coactus fuit illis resistere et persequi eos usque ad civitatem per spacium duorum milliarium. Parvum tamen aut nullum damnum subsecutum est ab utraque parte.

Nocte sequenti, cum iam debebant deponi in terram firmam artellarie, municiones et victualia, erat tempus optimum et mare quietissimum. Tamen subito in uno momento exorta est tempestas cum tanto furore, quod videbatur celum appertum esse, et furiosissime, ultra ventorum et turbulenciam celi pluvia inaudita fuit et, quod peius est, venti inter se erant contrarii unus alteri, ita quod ista transversio et luctacio ventorum conquassavit, fregit et submersit magnum numerum navigiorum et barcarum oneratarum, ita quod exercitus privatus fuit penitus commeatu et victualibus. Perierunt etiam artellarie et municiones; que tempestas etiam absumpsit 14 triremes, videlicet 11 Principis de Auria,³⁾ unam Antonii de Auria,⁴⁾ unam Domini Garssie⁵⁾ et Hispanicam unam. Ultra quas triremes, caravele, naves grosse, naves communes et alia navigia numero septuaginta, crudeliter perierunt. Erat commiseratio magna visu horribilis. Triremes ad littus, evitare internicionem et mortem volentes, conabantur appellere, et appulerunt nonnullae. Subito tamen a Mauris sine aliqua remissione trucidati sunt, quia in variis locis et sparsim attigerunt littus, et Mauri insistebant littori, expectantes predam et vite hominum insydiantes.

Interim dum exercitus stabat attonitus, videndo istam ruinam et naufragio²⁾ suorum in mari, Mauri de civitate in satis grosso numero exeuntes, assaltaverunt nostros, presertim guardiam Italorum, qui propter ingentem pluviam non poterant uti tormentis, archibus et pixedibus. Quare propter istam seivissimam istam²⁾ tempestatem ventorum et pluvie coacti sunt dare fugam, confuse, sine ordine. Statim tamen eis succursum est. Quare se verterunt satis animose et iverunt usque ad muros civitatis, etiam sine ordine preliandi et manus conserendi. Et quamvis non parvus numerus Italorum tunc desyderatus sit, nihilominus tamen, si fuissent in promptu scalae et alia ad oppugnationem expediendam, sine dubio civitas venisset in partem nostram, quia omnes non solum animose, sed etiam desperate utebantur manibus et armis, volentes aut succumbere aut evitare calamitatem imminentem interceptione civitatis. Post hunc successum non satis feliciter retrocesserunt omnes, quilibet ad locum suum destinatum, vilis et desperati animi, respiciendo unus alteri in faciem, nihil dicentes, suas modo calamitates quisque et adversum casum suum in corde prementes, cum non esset neque locus neque modus consolacionis.

Tandem inceptum est consultari de salvanda et redimenda vita. Erat res difficilis iter ingredi sine cibo et victu, in Africa, loco et provincia ignota. Stare autem in loco mortem certam pollicebatur. Conatus expugnande et pociunde civitatis erat in desperatis terminis sine artellaria, municione et victualibus. Itaque ex omni parte clamores, murmuraciones, querele et desperationes audiebantur. Cesarea Maiestas formam privati militis representabat, unum quemque obvium et propinquum sibi, ambu-

lando per exercitum, alloquebatur et confortabat, ita quod eciam lapides ad pietatem commoveri potuissent. Postremo conclusum est iter ingredi et ire pedester 20 milliaria ad locum quendam, dictum Matafris, ubi applicuerant reliquie classis conquassate, ibique stabant expectando avisamentum, quod ipse facere deberent, aut in quibus terminis nos essemus. Itaque, gracia et auxilio Altissimi, die 20^a) eiusdem mensis summo mane ingressi sumus hoc iter, profecto cum tali ordine, quod scribere me pudet. Non erat in tanta confusione et calamitate obediencia, gubernacio vel aliud, quod ad bonum ordinem pertinet. In hoc nos Deus adiuvit, quod negocium nobis erat cum gente barbara, inepta et rudi, nullam experienciam militarem vel bellandi habente. Si fuissent homines in re militari et bellica practici, affirmare audeo, quod nullus ex nobis vivus rediisset, qui vel eciam nova de clade ista afferre in Hispaniam vel Italiam potuisset. Si eciam tempestas maris ista durasset sex aduc horis, nullum navigium salvum vel intactum permansisset.

Tercia die appulimus ad locum supradictum, pleni erumnarum, misere madefacti, quia in itinere erant tria flumina, per que pedibus ire coacti sumus. Nulla denique ligna, vel virgula minima apparebat pro faciendo igne ad calefaciendum corpora nostra, vel eciam exiccandas vestes nostras. Die 29 Octobris Deus voluit iam imponere finem amaritudinibus et calamitatibus nostris. Nam totum tempus illud turbulentissimum et tempestas illa ita horrenda mutata est in tempus serenum et tranquillitatem maris. Quare naves et triremes nostre in scaphis miserunt nobis victualia, ita quod videbamus eciam resuscitati a mortuis.

Fama istius cladis et ruine classis et calamitatis nostre sparsa est subito per totam Africam. Ex qua fama magnus numerus Arabum, Arabarum convenerunt et nos aggredi voluerunt cum magna furia, omnes equis insidentes, sine armis tamen et nudi, non habentes nisi vilia tegumenta corporis, cum hastis ligneis vel pocius baculis longis in manibus. Quum primum tamen eos excepimus cum archebus nostris et falconetis, retrocesserunt, fugientes sicut diaboli, sine aliquo ordine. Ultra damna accepta superius commemorata, perierunt hominum eciam decem millia, ferro, aqua, captivitate, fame, infirmitatibus, et pervererunt in partem inimicorum centum quinquaginta artellarie, et liberati sunt ex captivitate nostra eciam mille mancipia, que in vinculis erant, prout moris est, in triremibus huc ammissa sunt, pro maioreque parte in potestatem inimicorum devenerunt, tunc cum cohorta tempestate essemus, aduc eciam civitatem Algirum.

Dominus Orator Marinus Iustinianus est sanus et salvus, post tot erumnas et naufragium non superest sibi nisi vita. Die ultima mensis Octobris Cesar fecit reascendere naves cum magna festinacione et furia, remittendo Italos ad Lares proprios, Alemanos in Alemaniam, Hispanos in Sardiniam, et Maiestas Sua cum triremibus iter maris ingressa est versus Hispaniam, et alii quilibet ad locum suum deputatum. Die tertia Novembris, cum iam exercitus ascendisset naves et licenciatus fuisset, supervenit iterum tempestas, que dispersit iterum naves et classem in varios portus. Nos cum Cesarea Maiestate et omnibus triremibus pervenimus ad portum de Busia,⁶⁾ ubi est civitas vicinosa portus, qui habet fortalitium, et est iste locus Cesaree Maiestatis. Ista ultima tempestas magnum iterum damnum intulit, ita quod eciam vix dici potest. Ultra hoc, quod submerse sunt due naves grosse cum peditibus, omnes trimeres ista tempestas mirabiliter conquassavit, que nunc iterum reparantur, ut Sua Maiestas secure possit conduci in illis in Barcellonam. Quod Deus Omnipotens ex gracia sua concedere dignetur. Aliud nunc scriben-

dum non restat, solum quod me ex corde dono et commendo Dominationi Vestre. Ex Busia, die 6 Novembris, anno 1541.

Dominacionis Vestre bonus servitor
Andrea ...^{a)} da Forti.

a) *nomen non legitur.*

3) *Andreas Doria.*

z) *sic in ms.*

4) *Antonius Doria.*

1) *Octavius Farnese.*

5) *Don Garcia de Toledo.*

2) *Guidascanius Sforza di Santa Fiora (filius Constantiae Farnese).*

6) *Bugia.*

N. 729.

Iaroslaviae, 28.III.1542.

Stanislaus Odrowqz, palatinus Russiae,

Alberto in Prussia duci

de Comitibus iam absolutis deque contributionibus in eis decretis; de castellani Cracoviensis [Ioannis Tarnowski] in Italiam curandae valetudinis causa projectione, qui per Vratislaviam transiens electorem Brandenburgensem [Ioachimum] visurus est: de Ioanne Policki in aulam regis Romanorum a se misso.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 730.

Vilnae, 28.IV.1542.

Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,

Alberto in Prussia duci

de proxima sua et regis Cracoviam projectione (21 Maii); de responso regis Romanorum in negotio ducis ex incluso exemplo ducem edoctum iri.

Sigill.

(Annexum, de quo in litteris, deest)

H B A, B 2, K.366.

N. 731.

Petricoviae, s.d. IV.1542.

Senatus et nuntii Regni Poloniae

ad notitiam Alberti in Prussia ducis

de damnis et incommodis ex ducali moneta proficiscentibus.

Sine sigillo.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

Postulata Amplissimi Senatus et Nunciorum Regni Poloniae ad Illustrissimum Dominum Ducem Prussiae e Comitibus Petricoviensibus.

Retulerunt Nuntii totius Regni ad Amplissimum hunc et Illustrum

Senatum de moneta, quod cum ea magis, quam usus postulat, increbuerit, multiplicari tamen adhuc non intermittitur, maxime ab Illustrissimo Domino Duce Prussiae, ingenti cum detrimento Regni huius inclyti et Reipublicae usque adeo, ut si hostium incursione depopularetur, non maiore damno et incommodo afficeretur. Nam haec infinita monetae copia auri precium paucis hisce annis valde auxit magisque etiamnum auctura est, nisi reprimatur, ita ut brevi ad duos florenos, ac deinde etiam ad tres quatuorque, aureus nummus perventurus sit. Auri vero, quod rerum omnium venalium modus quidam et mensura est, precio crescente omnium, quaecumque aliunde importantur, ac deinde etiam quae domi nostrae nascuntur, precium itidem crescat necesse est. Quod ita usu venire re ipsa experimur.

Postulat igitur et hortatur hic Amplissimus et Illustris Senatus universus pariter cum Nunciis, qui hic nunc universi Regni populique Poloni personam gerunt, Illustrissimum Ducem, uti Dominum, fratrem et amicum suum maiorem in modum observandum, dignetur iam tandem a cudenda ista moneta desistere et ad Regiae Maiestatis, Domini nostri suique clementissimi, nostraque omnium postulata voluntatem suam adiungere, nec plus iuris sibi Illustrissima Dominatio ipsius in Regno sumat, quam ipsamet Regia Maiestas, quae ius signandae monetae, quando et quamdiu velit,^{a)} non habet. Neque vero quippiam hac re privilegiis, quae ipsius Illustrissima Dominatio ad Regnum secum attulit, derogatum volumus. Signet sane Illustrissimus Dominus Dux monetam, quando et quamdiu volet, vetusto suo more, dummodo communi isto nobiscum grano, forma signoque abstineat, neque tam duram legem huic Regno imponat, ut alienis nummis uti ipsi necesse sit. Aliter veretur hic Amplissimus et Illustris Senatus, ne alias rationes propulsandi a se et ab universo Regno tanti istius incommodi ac detrimenti inire cogatur.

a) sequuntur verba expuncta: vetusto suo more

N. 732.

Vilnae, 3.V.1542.

Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius, Alberto in Prussia duci ducem salutatur; de nuptiis regis iunioris [Sigismundi Augusti] ex litteris regis ducem melius edoctum iri asserit; occasione nuptiarum se cum duce locuturum esse sperat.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 733.

« e coenobio Czervensi », 4.VI.1542.

Ioannes Levicius (Lewicki), abbas Czervensis, Alberto in Prussia duci excusat se, quod in persona ducem non viserit.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

*Lucas a Górká, episcopus Vladislaviensis,
Alberto in Prussia duci
litteras ducis et inclusa eis annexa exemplaria litterarum electoris Saxoniae et landgravii Hassiae se accepisse significat; ducem hortatur, ut a rege consilium petat, quid respondendum censeat.*

Sigill.

(Annexa, de quibus in epistola, desunt)

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi litteras Illustrissimae Dominationis Vestrae, tum exemplaria litterarum eisdem inclusa Illustrissimorum Saxonie Ducis et Electoris¹⁾ et Provincialis Comititis Hessie.²⁾ Ex quibus quid in Comiciis Spire proxime preteritis conclusum fuerit, et quid etiam ab Illustrissima Dominatione Vestra Sue Illustrissime Dominationes expostulent, intellexi, me requirens, ut pro eius honore et Rei Christiane commodo consilium meum, pro mea erga Illustrissimam Dominationem Vestram observancia, declararem. Profecto, Illustrissime Princeps, sicut in aliis rebus, pro posse meo volens parere mandatis Illustrissimae Dominationis Vestrae semper me talem exhibui, qualem Illustrissime Dominationis Vestre desiderium exposcebat, ita etiam et ea occasione nolui eum debitum et mee benevolentie testificationem ab Illustrissima Dominatione Vestra subtrahere.

Quod itaque rem istam attinet, censerem, Illustrissime Princeps, ut hoc negotium, quod illi a Statibus Principum significatum est, Sacrae Maiestati Regie, Domino nostro clementissimo, declararet et a Sua Maiestate exquireret consilium, quid in eo Illustrissime Dominationi Vestre censeret faciendum. Nec consultum arbitrarer, ut Illustrissima Dominatio Vestra, inconsulta Sacra Maiestate Regia, quicquam agere aut respondere Suis Illustrissimis Dominationibus deberet. Preterea, quemadmodum mihi Illustrissima Dominatio Vestra significare in scheda dignata est, quod etiam in eo Spirensi Comitiarum²⁾ decreto conclusum esset Sacram Maiestatem Regiam, Dominum nostrum clementissimum, de conferendo subsidio, una cum toto Regni Senatu, contra Turcam sollicitari debere, me affectans, ut si quid ea in re comperti haberem, Illustrissime Dominationi Vestre, pro mea in eam fide, significarem, non intellexi, Illustrissime Princeps, ut a Sacra Maiestate Regia, Domino nostro clementissimo, hucusque quicquam hac in re actum fuisset, tanto minus, ut aliquid ea in re Sua Maiestas respondere debuisset.

Ferebatur quidem hoc ipsum in Imperiali Dieta constitutum fuisse, sed ut id apud Sacram Maiestatem Regiam vel Status Regni quesitum esset, nihil in ea re compertum habeo, et hoc est, quod ad presens Illustrissime Dominationi Vestre, Domino meo graciousissimo, pro instituto veteri et pro mea animi propensione, qua sum erga Illustrissimam

Dominationem Vestram affectus, significare volui... Datum in Schamotuli,
IX mensis Iunii, MDXLII.

Eiusdem Illustrissime Dominationis Vestre

^{a)} servitor

Lucas Comes a Gorka Episcopus Wladislaviensis.^{b)}

a)-b) manu propria.

2) Philippus

1) Ioannes Fridericus I.

z) sic in ms.

N. 735.

Posnaniae, 11.VI.1542.

Andreas a Gorka, castellanus Posnaniensis,

Alberto in Prussia duci

*in causa responsi duci Saxoniae et landgravio Hassiae dandi suadet, ut
hac in re se ad regem vertat; de postulatis a Regno Poloniae contra
Turcam subsidiis ex parte Imperii nihil se scire refert.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Actepi litteras Illustrissime Dominationis Vestre, quibus requirere ex me dignata est, quidnam censeam respondendum Illustrissimis Dominis Ioanni Friderico Duci Saxonie Electori et Philippo Landgravio Hessie etc. Principibus ad ea postulata, quae scriptis suis ad Illustrissimam Dominationem Vestram detulerunt. Etsi intelligam Illustrissime Dominationi Vestre, cum ex innata prudentia eius, tum ex abundanti maximarum rerum usu, multo magis superesse consilii in eiusmodi vel maioribus etiam actionibus politicis, quam ut ex me, minus in hisce rebus versato, requiri commode possit, tamen ne videri possim debito meo erga Illustrissimam Dominationem Vestram, quam officiosissime colo, non satisfecisse, dicam paucis mihi videri pro mea mediocritate, ut Illustrissima Dominatio Vestra, cum sit Sacre Corone Regni Poloniae ratione ducalis feudi nobile membrum, referret de hac re ad Sacram et Serenissimam Regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum, ab illiusque Maiestate id ipsum postulet, quomodo Sua Maiestas Illustrissimis Principibus illis censeat atque iudicet respondendum esse. Quamquam credam Sacram Maiestatem Suam non dissimile responsum hac re Illustrissime Dominationi Vestre daturam ab illo, quod per me in simili negotio, cum Illustrissima Dominatio Vestra auxiliares copias expedire volebat, oretenus non ita multo ante dare fuit dignata.

De postulatis Imperii nomine contra Turcam a Sacra Maiestate Regia et Regno subsidiis nihil adhuc ad noticiam meam pervenisse Illustrissima Dominatio Vestra scire dignetur... Datum Poznanie, 11 Iunii die, anno Domini MDXLII.

^{a)} Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor

Andreas Comes a Gorka etc. manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

Sandomiriae, 12.VI.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
duci consilium petenti, quid sibi de subsidio ab eo postulato contra
Turcas ferendo statuendum sit, suadet, ut consilium a rege sibi
datum sequatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustris Princeps etc.

Quod a me quoque dari sibi Illustrissima Dominatio Vestra consilium expetit, quid illi de subsidio ferendo, quod ab ea postulatur, statuendum sit, facit hoc pro humanitate sua proque gratia erga me singulari. Cum enim ipsa consilio abundet, me in silvam, quod aiunt, ligna ferre supervacaneum fore videtur. Sed quando ita mandat Illustrissima Dominatio Vestra, aliud illi a me consilium dari, quam quod in Sacrae Maiestatis Regiae litteris perscriptum est, minime convenit. Meminit Illustrissima Dominatio Vestra procul dubio, quae Sacrae Maiestatis Regiae verbis Magnificus Dominus Castellanus Posnaniensis¹⁾ ad illam attulerit. In iis perstet, neque ab avunculi sui sententia, qui vel aetate ipsa magnam est prudentiam et rerum usum consecutus, discedendum sibi putet. Quod si fecerit, non errabit procul dubio, atque ut faciat, quandoquidem ita mandat Illustrissima Dominatio Vestra, suadeo, hortor et rogo.

Quod ipsam attinet Sacram Maiestatem Regiam, hoc certo sciat Illustrissima Dominatio Vestra in hunc usque diem nihil esse cum illa actum de subsidio contra Turcas ferendo. Si quid agetur, quicquid responsum fuerit, pro meo studio et observantia erga Illustrissimam Dominationem Vestram faciam illam libenter certiores... Datum Sandomiriae, XII Iunii, anno Domini MDXLII.

a) Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre
humilis servitor et capellanus
Samuel Episcopus Plocensis et Vicecancellarius subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Andreas a Górka.

Pokrzywnica, 13.VI.1542.

*Petrus Gamrat, archiepiscopus Gnesnensis,
Alberto in Prussia duci
consilium petenti, quid sibi de subsidiis ab Ordinibus Imperii contra
Turcas postulatis statuendum sit, suadet, ut consilium a rege sibi ea
in re datum sequatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Non est, quod Dominatio Vestra Illustrissima in ea re, quam ab ipsa universi Ordines Imperii Germanici postulant, consilium a nobis requirant, quippe quae ipsa satis consilii apud se habeat, ingenio et longo rerum

usu plurimis praestans. Novit Illustrissima Dominatio Vestra, quid pietas christiana et amor proximi flagitet. Neque ignara est officii sui atque vinculi eius, quo adstricta est Serenissimis Principibus nostris et huic Regno, quod cum Turcis nunc pacem foedusque colit. Neque nos latet, quid consilii antehac Illustrissima Dominatio Vestra hac de re a Regia Maiestate^{a)} acceperit, quod nobis vehementer probatur. Nolumus itaque neque in mare aquam, ut est in proverbiiis, neque in sylvam ligna importare. Quod reliquum est, cupimus Illustrissimam Dominationem Vestram diutissime sanam, incolumem et fortunatam esse... Datum in Pokrzywnicza, XIII Iunii 1542.

b) Eiusdem Vestre Illustrissime Dominationis
obsequentissimus capellanus
Petrus, Dei gratia Archiepiscopus Gneznensis,
Regni Poloniae Primas et Episcopus Cracoviensis
subscripsit.^{c)}

a) verba: a Regia Maiestate in margine adscripta.

b)-c) manu propria.

N. 738.

Cracoviae, 21.VI.1542.

*Petrus Kmita, palatinus Cracoviensis,
Alberto in Prussia duci
consilium a rege sibi datum (in negotio subsidii contra Turcas Imperio
ferendi) ducem sequi debere asserit.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Redditae sunt mihi Illustrissimae Dominationis Vestrae litterae pariter cum exemplaribus Germanice scriptis. Ex quibus intellexi eas res, quae in illis continebantur. Ut vero Illustrissimae Dominationi Vestrae breviter respondeam et synceri animi mei votum illi aperiā, nullum revera aliud probabilius, nullum expeditius et salubrius consilium, meo iudicio, Illustrissimae Dominationi Vestrae sequendum esse puto, quam hoc, quod Sacra Maiestas Regia, Dominus noster clementissimus, iam Illustrissimae Dominationi Vestrae dedit. Quod quidem Suae Maiestatis consilium quia non videtur esse temerarium, sed mature bonoque iudicio deliberatum, ita facile credo, illud Illustrissima Dominatio sequi et pro dignitate apud se tractare dignabitur. Unde Illustrissimae Dominationi Vestrae omnia inicio laeta, tractu facilia, exitu vero suavissima utilissimaque et honesta esse apparebunt. Ego vero in quibus potero mihi factu possibilibus Illustrissimae Dominationi Vestrae morem gerere et complacere, nusquam studium et officium meum Illustrissima Dominatio Vestra sentiet sibi defutura, dummodo intelligam et sentiam id ipsum Illustrissimae Dominationi Vestrae gratum futurum... Datum Cracoviae, XXI Iunii, anno Domini MDXLII.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor
Petrus Kmyta Comes in Visnicze, Palatinus et Capitaneus
Cracoviensis Generalis, Regni Poloniae Marsalcus,

^{a)} idem qui supra manu propria subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

N. 739.

Płock, 2.VII.1542.

*Felix Srzeński, palatinus Plocensis,
Alberto in Prussia duci*

*ad ducem appellat contra sententiam a iudicio Olstinensi contra se latam
in processu de bonis Sanino et Grunwald (in ms. Grumwalth), sibi
a nobilibus Cherubino Kosmaczewski, Ioanne Kownacki et Severino,
cive Plocensi, facto.*

Vest. sigilli.

H B A, B 2, K.366.

N. 740.

Cracoviae, 4.VII.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci*

*Absolonem Reyman, a quo duci offensa facta erat, commendat, ut ei
culpam condonet et in gratiam suam eum recipiat, neque ad matri-
monium ineundum cogat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 741.

Cracoviae, 12.VII.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci*

*Martino Hermensdorff, a duce sibi commendato, se libenter adfuturum
esse nuntiat; termino nuptiarum regis prorogato, opus minime esse,
ut dux ad eas festinet.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 742.

Kórnik, 18.VII.1542.

*Andreas a Górká, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci*

*de controversiis inter se et Ioannem marchionem Brandenburgensem
de finibus et iurisdictione exortis et de ducis Alberti in eis compo-
nendis opera mediatrice; item de controversia inter Stanislaum Mys-
zkowski et Christophorum Kulka; de oratore marchionissae Branden-
burgensis Hedvigis.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

*XVII die Iulii actepi litteras Illustrissime Dominacionis Vestre, datas
Regio Monte sexta Iunii, quibus significare mihi dignata est Illustrissima*

Dominacio Vestra se, postquam intellexisset nonnullam dissensionem inter Illustrissimum Principem Dominum Ioannem Marchionem Brandenburgensem, fratrem cognatumque suum, et me exortam esse, voluisse mutuum cum Illustrissimo Principe Domino Ioachimo Marchione Brandenburgensi, Electore etc., operam navare, ut eiusmodi dissensio animorum inter Illustrissimam Dominacionem Suam et me equis mediis sarciretur. Cum vero interea temporis Illustrissimus Dominus Marchio Elector, dux exercitus Sacri Imperii Romani declaratus, ad susceptam provinciam se appareret, nec iam posset operam suam conferre submovende memorate dissensioni, Illustrissima Dominacio Vestra dignata est apud Illustrissimum Principem Dominum Fridericum Silesie, Lignicii et Brigie Ducem, affinem, sororium et fratrem suum, efficere, ut Sua Illustrissima Dominacio pollicita fuerit operam suam ad id negotium perficiendum Illustrissime Dominacioni Vestre adiungere, si modo Illustrissimas Dominaciones Vestras idoneas esse iudicarem, que pro transactoribus constituerentur. Actedere etiam huic instituto eam commoditatem Illustrissima Dominacio Vestra scribit, quod animus Illustrissimi Principis Domini Ioannis Marchionis sit ad constituendam mutuam concordiam propensus, si modo restitutio ablatorum ante facta fuerit. Quod ut fieri curarem, Illustrissima Dominacio Vestra me hortari dignata est, non dubitans, quin hoc medio presupposito reliqua transactio sit futura multo iam faciliior.

Illustrissime Dominacioni Vestre amplissimas ago gratias pro ea christiana sollicitudine et cura eius erga me haud minus quam paterna, que sicut omnes conatus suos, omnia studia sua pie et sapienter conferre ad dirimendas gravissimas huius temporis controversias consuevit, ita nolit eciam, ut quicquam dissensionis inter Illustrissimum Principem Dominum Ioannem Marchionem Brandenburgensem et me esset reliqui, cum quidem alterum cognatum et fratrem, alterum vero benevolum servitorem sibi agnoscat. Ego vero tantos arbitros non approbarem? Tam benignos iudices reiicerem? Non certe, eciam si de fortunis omnibus dicenda esset mihi causa, quin in alterius tantum Illustrissimarum Dominacionum Vestrarum lubens mearum rerum deferro arbitrium.

Quod vero dissensionem inter Illustrissimum Principem Dominum Ioannem Marchionem et me attinet, vellem Illustrissima Dominacio Vestra intelligeret me privata de causa nullam erga Suam Dominacionem instituisse, sed quicquid eiusmodi sive dissensionis sive offense intervenit, attinere ad negotium Regni Polonie et Sacre Regie Maiestatis, est enim controversia partim super finibus Corone, partim super iurisdictione certarum personarum, de quibus quidem tempore prefecture meae sint nonnullae controversie mote. Permolestum atque acerbum mihi est, tamen non licebat mihi in hiis negociis debitum officii mihi commissi destituere. Cum itaque nihil private offensionis mihi cum Illustrissimo Principe Domino Ioanne Marchione Brandenburgensi intercedat, extent tamen quedam controversie de finibus Corone et iurisdictione Regie Maiestatis inter subditos Sacre Maiestatis Sue, mee prefecture, et subditos Illustrissimi Principis Marchionis, facile intelligit Illustrissima Dominacio Vestra me nihil posse in hiis petractandis constituere sine Sacre Regie Maiestatis sententia et voluntate.

Non volui tamen incognitum esse Illustrissime Dominacioni Vestre Sacram Regiam Maiestatem, simulatque intellexisset moveri hasce controversias de finibus, constituisse cum Illustrissima Dominacione Sua per Oratorem suum, Dominum Nicolaum Nypssitz, vita functum, in eum modum, ut descriptio finium et aliarum controversiarum cognicio, missis

utrinque opportuno tempore Commissariis, deferretur. Que convencio cum ob incidentes easque arduas causas Reipublice nondum esset in certum diem constituta, arbitror fore, ut Regia Maiestas intra hoc spacium temporis, quod ad nupcias Serenissimi filii sui celebrandas cum Serenissimo Domino Romanorum etc. Rege constitutum habet, premissa de certo die cum Illustrissimo Principe Domino Ioanne Marchione intelligencia, sit ad consumandum hoc finium negocium nonnullos ex suis Consiliariis destinatura, qui cum Illustrissimi Domini Ioannis Marchionis Consiliariis hec negocia aggredierentur.

Cum vero durante eiusmodi pacificatione negociorum de finibus intervenerit alia controversia de iurisdictione inter Magnificum Dominum Stanislaum Myszkowski, Castellatum et Capitaneum Myedzirzecensem, ac Nobilem Christophorum Kulka, tam Sacrae Maiestatis Regiae, quam Illustrissimi Principis Domini Ioannis Marchionis pro porcione fundi utrobique habiti subditum, cum Illustrissimi Principes Marchiones fratres misissent ad Reverendissimum Dominum Episcopum Wladislaviensem,¹⁾ parentem meum, et ad me Oratores ante carnisprivium, expositulatum cum Domino Castellano Myedzirecensi de illata vi in recepcione boum, eidem Christophoro, Suarum Illustrissimarum Dominacionum subdito, ex eius villa Polikno abactorum, restitutionem fieri postulantes, responsum fuit eo tempore a nobis Suis Illustrissimis Dominacionibus pro parte Domini Castellani Myedzirecensis, de hac re requisiti, per responsonem in scripto oblatam, inter cetera Dominum Castellatum adhortacione nostra adductum velle receptos boves restituere Christophoro Kulka, si et ipse proxime ante totidem communibus eorum subditis receptos boves restitueret promitteretque de mulcta communium subditorum mutuum examen precedere. Quod responsum non dubitamus utrique Principi redditum esse.

Renovare iterum ante aliquot dies eandem legacionem Illustrissima Domina Hedvigis, Illustrissimi Principis Domini Marchionis Electoris coniunx, dignata est, destinato ad nos uno ex prius missis de eadem re Oratore. Cuius Illustrissime Dominacioni idem eciam responsum datum a nobis est.

Quum itaque hec negocia dissensionum de finibus et de iurisdictione necessario debeant cognicioni utrimque mittendorum Commissariorum reservari, non iniquum putabit Illustrissima Dominacio Vestra nihil de illis posse me privatum transygere. Porro si cui offensionis vel displicencie erga Illustrissimum Principem Dominum Ioannem Marchionem Brandenburgensem esset ex me data peccularis occasio (quod sane nunquam admisi), id totum iudicio Illustrissime Dominacionis Vestre cognoscendum et iudicandum deferro. Libenter enim Illustrissima Sua Dominacione graciosam et benignam uterer, cum propter vicine tranquillitatis necessariam conservacionem, tum imitandi exempli maiorum meorum causa, qui inclyte huic Brandenburgensi Familie propensissimis obsequiis assidue officiosissimos se prestiterunt... Ex Curnyk, XVIII Iulii, anno Domini MDXLII.

Eiusdem Illustrissime Dominacionis Vestre servitor
Andreas Comes a Gorca, Castellanus Poseniensis et
Capitaneus Maioris Polonie Generalis,

a) manu sua subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Lucas a Górka.

Cracoviae, 22.VII.1542.

Stanislaus Odrowąż, palatinus Russiae,
Alberto in Prussia duci

de ducis sperato ad nuptias regis iunioris [Sigismundi Augusti] adventu
gaudet; equum bonum, ad festivitates nuptiales aptum, sibi mitten-
dum petit.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Cracoviae, 24.VII.1542.

Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci

de die et loco nuptiarum regis Poloniae iunioris [Sigismundi Augusti];
de regis Romanorum [Ferdinandi I] Norimbergam projectione; de
legati Turcici adventu; de motibus bellicis inter imperatorem [Ca-
rolum V] et regem Galliae [Franciscum I]; de terrae motu in Italia.
Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Cum proximis superioribus litteris me facturum receperim, ut copio-
sius de rebus omnibus Illustrissimae Dominationi Vestrae scriberem, ita
rem paucis accipiat.

Convenisse quidem et de die et de loco nuptiarum inter Sacram
Maiestatem Regiam et Serenissimi Domini Romanorum Regis Oratores.
Verum non ita tamen, ut haec certa iam plane sint. De loco praesertim,
quandoquidem variabant Oratores, ad Serenissimum Regem suum se
referre velle dixerunt. A cuius Maiestate quicquid responsum fuerit, Illu-
strissimae Dominationi Vestrae postea perscribam. Profecta autem dicitur
Maiestas eius Norembergam, misso in Regnum Hungariae exercitu, ad
quem se redituram obligavit intra quatuor hebdomadas.

Fuit hic Turcicus quoque Legatus. Ex quo, cogitet in Hungariam
Caesar Turcarum¹⁾ necne, nihil certi elicere potuimus. Bene se habent
initia apud Serenissimum Dominum Romanorum Regem, non mediocre
exercitum habere fertur. Quod optamus, idem speramus fore, ut conatus
eius Christus secundet. Nisi quod motus iste armorum inter Imperatorem
et Gallorum Regem vehementer nos terret, qui belli huius contra Turcas
suscepti progressum ne impediat, periculum esse videtur. Qui vere pacis
est author, is pacem inter christianos conciliare dignetur. Scarparia²⁾
concidit inter Bononiam et Florentiam terrae motu, ruina sua magnam
hominum vim oppressit. Deus iram a nobis suam avertat atque in suam
nos gratiam recipere dignetur... Cracoviae, XXIIII Iulii, anno Domini
MDXLII.

a) Vestre Illustrissime Dominacionis
humilis servus et capellanus
Samuel Episcopus Plocensis et Vice-
cancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

1) Solimanus II.

2) vel Scarperia.

Ioannes Łaski

Alberto in Prussia duci

pro consolationibus ob mortem fratris [Hieronymi, palatini Siradiensis] sibi missis gratias agit; de causa religionis a cucullatis et mitratis theologis neglecta; de libello a fratre suo de ratione belli cum Turcis gerendi conscripto.

Sigill.

(Adest versio germanica)

Iam ed.: Lasciana, N. 85.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Haeri²⁾ primum accepi litteras Vestrae Celsitudinis Illustrissimae, ultima Februarii ad me scriptas. Quibus et fratris mei pridem demortui dotes commemorare et me ad perferendam forti animo illius mortem clementer et christiane exhortari dignatur. Deinde petit etiam Vestra Celsitudo Illustrissima, ut ei copiam eius libelli facerem, quem ille, cum apud Turcas legatione fungeretur, de belli adversus illos gerendi modo ac ratione conscripsit.

Quod igitur ad fratrem meum inprimis attinet, is sane plurimum se multis nominibus debere fatebatur Vestrae Celsitudini Illustrissimae. Et ita ad extremum erga eam affectus erat, ut, nisi in fata concessisset, ad Vestram haud dubie Celsitudinem et ipse cum tota sua familia commigraturus fuerit, et me secum una etiam pertracturus. Sed quoniam aliter est visum Domino, nostrum est adorare sacrosanctam illius voluntatem et pro omnibus gratias agere ei, quem non frustra alioqui patrem nostrum appellamus. Atque ego quidem, tantum abest, ut fratris mei mortem graviter ac moleste feram, ut illi gratuler etiam eam felicitatem, qua iam malis omnibus exutus cum Christo procul dubio fruitur. Sed mihi incredibilem attulit tamen voluptatem cum ea Vestrae Celsitudinis de fratre meo persuasio, tum etiam pia illa, qua apud me utitur, consolatio. Pro qua ego Vestrae Celsitudini magnam habeo gratiam. Et dubium sane non est illum, si vixisset, plurimum Reipublicae Christianae prodesse potuisse. Sed quis scit, cur eos potissimum nobis eripi nunc videmus, quorum opera atque industria multa recte geri potuerunt?

Equidem fieri potest, ut quoniam manum Domini humanis fere consiliis amoliri atque avertere a nobis conamur, Dominus etiam istiusmodi exemplis doceat nullum adversus se consilium valere omnino posse. Quid enim agi nunc aliud videmus ab iis, apud quos in manu est summa rerum? Inducuntur Comitia, convocantur Principes, deliguntur ad publica munia prudentissimi quique, peritissimi quoque. Magna maiestate statuitur, quidquid omnino statuitur. Rursum in conquirendis pecuniis, in colligendo milite, in apparatu faciendo tantum ponitur operae et laboris, ut nemo non videat rem serio plane et ex animo agi. In causa vero religionis Deum Immortalem quam frigent omnia! Satis est cucullatum nescio quem mitratumve theologum audisse, qui Dei Optimi Maximi causam, quo humanis consiliis locus fieret, in Synodum nescio quando futuram reicendam censeret. Propelli oportet prius hostem scilicet, cervicibus nostris,

ut nunquam antea, imminensem, ut de religione commodius deliberavi postea possit?

Quasi vero non ipsa religionis negligentia id potissimum fiat, ut nobis ita demum tantus hostis immineat, ac non tum demum propelli felicissime possit, cum verae apud omnes²⁾ religionis iusta legitimaque ratio constaret. Equidem hoc magis accendi oportuit animos omnium ad repurgandam religionem, quo nos periclitari magis a tanto hoste videmus. Nunc cum^{a)} cernimus pluri fieri humana praesidia, quam Dei placandi rationem, quid boni, obsecro, expectare inde debemus? Deplorabat hoc sane et frater meus ac consilia quidem non deesse dicebat, quibus hostis huius potentia reprimi a nobis possit, sed se iurari, ne nunquam nobis bene essent successura.

Quodque ad libellum eius attinet, de quo Celsitudo Vestra scribit, collegerat sane ille ea de re quaedam plane non vulgaria atque in tabulas quasdam magno artificio redegerat, modum ac rationem confligendi cum Turcis pulcherrimeque manu ipse sua depinxerat. Quibus locis, quanto numero, quot aciebus, quibus stratagematis nostri illos adoriri deberent, haec ipse omnia apud illum, dum viveret, vidi, sed eo mortuo reperiri nusquam potuerunt. Ego porro ei, dum moreretur, non adfui. Sed uxor illius suspicabatur eum haec omnia, triduo priusquam mortuus esset, ad Serenissimum Ferdinandum Regem obsignata transmisisse. Extant tamen^{b)} adhuc fragmenta quaedam ea de re manu ipsius conscripta, sed sine capite et cauda, quod aiunt. Ea habebat frater consobrinus noster, Dominus Matthias Loboczki, is, qui nunc bonis illis fraternis in Ungaria Scepusiensibus, ut audio, praeest. Dabo igitur omnem operam, ut ea ab ipso habere possim ac demum Vestrae Celsitudini Illustrissimae, mox ut habuero, transmittere. Nihil est enim, Illustrissime Princeps, quod magis cupiam, quam ut Vestrae Celsitudini, tam pio christianoque Principi, gratificari quoquomodo pro mea tenuitate possim... Aemdae,^{c)} Iulii, anno 1542.

Vestrae Celsitudinis Illustrissimae
addictissimus servitor
Ioannes a Lasco manu propria.

a) sequitur expunctum verbum: videmus

c) sequitur spatium album.

b) sequitur expunctum: quaedam

z) sic in ms.

N. 746.

s.l., s.d.

*Stanislaus Łaski, palatinus Siradiensis,
Alberto in Prussia duci*

*de demortui fratris sui [Hieronymi] scriptis, quae de rebus Turcicis
compilaverat, refert eorumque vicissitudines narrat; Gallum quendam,
iuris doctorem, duci commendat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Non sum tam immemor rerum, ut non cogitem Celsitudini Vestre rationem reddere, quo minus scripta illa fratris olim mei de instruendis aciebus miserim. Quando quidem omni opera studuerim eis potiri, sed

quid in causa sit, cur a me haberi non possunt, Celsitudo Vestra audiat. Cum se iam moriturum propediem frater videret, obsignata sua scripta alia Regi Romanorum mitti, alia Regi nostro dari voluit. Que qualia extiterint, illorum relatu actepi, qui cum fratre Constantinopoli fuerant, dum scriberentur. Potissimum ex sorore nostra nepos, Dominus Wlodzi-slowski, vir certe factis plus quam dictis bonus, eiusmodi fuisse retulit. Inicio, mutatis et signis et dictionibus, simul et nominibus, obiter signaverat frater milicie Turcice faciem. Quo pacto solent illi suas copias partiri, quibus ductoribus, quibus denique hominum ingeniis, que exercitus pars una prestaret alteri. Quo item modo se res cum tormentis illorum haberet. Eciam quomodo ordines constitui sunt soliti, ac alia id genus.

Quis illis in plano pugnandi modus, quis in arcto, quod obsidendis expugnandisque urbibus studium. Classis eciam formam disciplinamque nauticam aliquantisper perstrinxit. Hec ita singula descripsit, ut nemo sit, qui illud sibi tribuere possit, ut valeat animum institutumque fratris plane cognoscere, quoniam versis dictionibus, versis detonsisque vocibus, nunc hec, nunc illa appellabat, ne si ad Turcarum manus olim hec scripta pervenissent, aliquid ei inde periculi actidisset. Rursum sese ad nostram, que dicitur, disciplinam paulisper converterat indicaratque a summo sic, quo militum genere, quibus armis, quo ordine, quo numero, quibus in locis hostis vel expectandus vel excipiendus erat. Quis locus quali opus haberet provisione, comeatus porro et supplementum unde. Quibus artibus eludendus hostis atque spe pugne fallendus erat, quas urbes, que flumina ad id commoda putabat, insulas, que Danubio, Save Draveque numerantur, quas propicias nostris militibus, quas adversas censebat. Callide iudicabat, in summa spem victoriae non postremam navali militia constituebat, hic genus liburnarum variarum ad fallendum et turbandum hostium exercitum confingebat, puta nos secundo flumine, contra illi adverso nobiscum pugnare necesse habent.

Alias volebat naves fieri artificiali igne instructas, alias contis veribusque et sudibus sic confertas, ut satis negotii daretur hosti se tuendi ab illis saltim navibus, in quibus nullus milles²⁾ certaret, nam qui in pugnam descendunt, ordine utique, sive terra sive aqua sit, eunt. Ad turbandos itaque ordines placuit genus liburnarum variarum querere, quas suapte aqua per se rapit et in hostes coniecit, eciam si nullo remorum agantur ministerio. Verum celari frater hec volebat, quibus indiciis aliud longe de liburnis illis fieri portendebat, quam in se res erat. Ad hec cui insule quid municionis, quid presidiorum ponendum erat attigit longaque, ut ego quidem actepi, fuit frater diligens in navali illo apparatu belloque describendo, quam alio ullo. Ratus neque Turcam facile²⁾ fluminibus cariturum, neque facilliozem aliam magisque commodam viam dari reprimendarum Thurcicarum virium, quam illarum aquarum ab una parte, ab altera maris (si diis placet) beneficio.

Sed omnia hec sic scripta ille reliquit, ut procul dubio autore opus haberemus nunc magis quam interprete, quia nulla tanta interpretum vis futura est, ut vel auctoris, quemadmodum antehac dixi, animum institutumque sciant, vel signa nominaque et voces petitas procul agnoscant. Adeo ut libere id quidem dicere audeam, ne Romanorum quidem Regem singula intellecturum, quantumvis actedat illorum nostre huiusce artis hominum iudicium, quos Rex habet. Hoc enim scio unum: fratrem sue, non aligene censure scripsisse, nisi forsitan aliqua de castrorum metacionibus deque curuli illa municione, quam Vagenburgk nominamus, atque de igne artificiali Graeco et aliquibus instrumentis poterint utique assequi,

que frater propriis Germanisque vocibus appellavit, sed reliqua certe erunt incognita.

Ubi autem sic, ut scripta habent, se gesserint interpretes, non fructus inde ullus, sed confusio speranda est. Appellationes enim et nomina rerum conficta errore ingentem eis parient. Exempli causa unum adducam. Ubi frater Janyczaros intelligi volebat, finxit Moscos, ubi equites Turcicos, ibi Valachos, ubi classem, ibi Transilvanos, vel quippiam eiusmodi, ut aliud egisse videretur aliudque tractasse, veluti in scribendis illis cyfraeis litteris observari solet, neque interea ullam Turcarum mencionem toto suo scripto fecit, nisi mentito nomine tectaque appellatione. Sicque alias scripsit faciem pugne Orsane preterite, que ante aliquod et viginti annos de Moschis facta erat. Et sub illius pugne specie distinxit acies future, quam suadebat, pugne suo loco contra Turcam, hic acies, hic manipulos, legiones, centurias, hic pedites equitesque adduxit, non uti in re fuit, sed uti in re futurum esse debeat, si eo ventum aliquando fuerit. Sic alias pugnam Obertinii de Valacho depinxit, que pugna ex curuli castrorum metacione feliciter nobis cessit, non quod preteritarum rerum recordacione tantum teneretur, sed ut specie preteritarum rerum futuras proderet et adnotaret. Hic qui talium cogitationum ignarus est, nescio quid boni ex fraternis scriptis eliciet.

Ceterum frater nemini hoc concredidit consilium, solus, quem nulla bellandi periculorumque unquam capere potuit sacietas, palmam habere cogitabat. Neque iam moriturus aliud fecit, nisi obsignata Regibus mitti iussit, preterquam noster ille ex sorore nepos, qui perpetuo cum fratre fuit illo itinere, interdum hec se a fratre audivisse refert, quociens fratrem admonebat, ne tali²⁾ quippiam scriberet, quod posset obesse captivo iam fratri, solebat, inquit nepos, frater dicere: Eciam si legant omnes, nescient iam, quid ego meis istis scriptis velim, quia nusquam Turcas nomino.

Igitur non habet Celsitudo Vestra, quod de mea erga se voluntate dubitet. Fecissem pridem hoc, ita me Deus bene amet, quam lubens misissemque cartam, qui sanguinem negare nolo, quociens se fundendi eius honesta dederit occasio, sed nulla ratione habere potui. Eram tum in Lithwania apud meos Principes, quando fratrem mihi e vivis Deus eripuit, et priusquam funeris gracia venissem, iam scripta illa, agente adhuc animam fratre, missa fuerant Regibus. Totoque hoc tempore per alterum meum sororinum, Dominum Miskowski, apud Romanorum Regem laborabam, scripta illa videre impossibile existeret, quin plus aliquid aliis assequeretur consiliiue fraterni. Nempe quos unus uterus edidit, unus genuit pater, multorumque periculorum coniunxit societas, fieri vix posset, ut non aliqua iisdem similitudo animorum studiorumque sit. Quamquam ego cum fratre neque volo conferri neque possum. Quod si quando nactus fuero, procul dubio Celsitudini Vestre mittam, et pauca ea, que de rebus Turcicis ego ipse congessi, adiungam. Existimo siquidem, postquam frater excessit, nullum esse, cui magis sint mores eorum disciplinae, immo et Regna regionesque perspecta, atque sunt mihi, qui aliquod annis inter eos vixi, in aula eorum, in Senatuque versabar, domi milicieque illos vidi.

Ceterum, Illustrissime Princeps, presencium litterarum portitor, Gallus, Doctor iuris, audita Celsitudinis Vestre pia illa christianaque deliberacione de erigenda Achademia²⁾ Monte Regio, captus Celsitudinis Vestre fama nominisque desiderio, se ad me contulit, ut meis commendacionibus aditum ad Celsitudinis Vestre gratiam haberet, vir, vel adolescens potius, multe lectionis, memorie admirande, magna docendi facilitate preditus.

Eum Celsitudini Vestre ita commendo, ut profecto mihi, si Princeps essem, Celsitudini Vestre par, solacii loco atque decori esset multisque in rebus et publi et Achademie usui, Dei adiuvante bonitate, existeret. Sed quia nunc nobis forte aliud propediem Polonis agendum erit, ad Celsitudinem Vestram, omnium proborum amatorem et benefactorem, eum relego, persuasus peregrinum hunc hominem ad meas commendationes cum sua doctrina commodumque stipendium habiturum a Celsitudine Vestra. Quod ut Celsitudo Vestra clementer faciat, eciam atque eciam rogo. Cum his longum ac feliciter Celsitudinem Vestram regnare desidero.

a) Egit Gallus iste magna cum omnium laude Witemberge annos duos, publicum lectorem profitebatur. A Principe Electore Saxonie¹⁾ ducentorum illi florenorum stipendium constitutum fuit. Domini Phylippy Melanchtonis pro se posset magna dare testimonia. Et, ut fatear, egre illo carere cogor. Sed quia maior illius usus illic futurus est, ni fallor, mecum pariter sit comendatus Celsitudini Vestre queso, ne Gallos utique de me concepta spes fallat, quibus ego debeo sane omnem hospitalitatem.

Celsitudini Vestre Illustrissime addictissimus
Lasky Pallatinus Siradiensis subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

z) sic in ms.

1) Ioannes Fridericus.

N. 747.

Płock, 22.VIII.1542.

Felix Srzeński, palatinus Plocensis,

Alberto in Prussia duci

contra capitaneum Neidenburgensem queritur, qui hominem quendam innocentem, matris suae subditum, incarceravit.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 748.

Cracoviae, 28.VIII.1542.

Stanislaus Maciejowski

Alberto in Prussia duci

se negotia ducis omni alacritate curare voluisse, facultatem tamen sibi defuisse scribit; pro munere gratias agit.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 749.

Lublino, 6.IX.1542.

Stanislaus Tęczyński, castellanus Leopoliensis, capitaneus Lublinensis,

Alberto in Prussia duci

officia et obsequia defert; pro unguento sibi misso gratias agit.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 750.

Cracoviae, 7.IX.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
ad litteras ducis, quibus de palatino Plocensi [Felice Srzeński] conquē-
ritur ob nundinas Soldavienses a palatino impeditas, respondet.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

N. 751.

Cracoviae, 8.IX.1542.

*Petrus Gamrat, archiepiscopus Gnesnensis,
Alberto in Prussia duci
pro Michaele Kierski, familiari suo, ut ei bona quaedam hereditaria
restituantur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 752.

Szolkiany, 10.IX.1542.

*Matthias Wojciechowicz Janowicz, capitaneus generalis Samogitiae,
Alberto in Prussia duci
de negotio teloneario civis Memelensis Hennicken.*

Sigill.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

N. 753.

Cracoviae, 19.IX.1542.

*Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
se causam a duce sibi commendatam promovere voluisse, nihil tandem
proficere potuisse nuntiat; refert de exercitu christiano ad Budam
oppugnandam profecto.*

Vest. sigilli.

(Adest versio germanica)

H B A, B 2, K.366.

N. 754.

Cracoviae, 11.X.1542.

Severinus Boner, castellanus Bieccensis,
Alberto in Prussia duci
civem Clepardiensem, Felicem, commendat.

Sine sigillo.

H B A, B 2, K.366.

N. 755.

Iaroslaviae, 14.X.1542

Stanislaus Odrowąż, palatinus Russiae,
Alberto in Prussia duci
nuntiat se Ioanni Policki commisisse quaedam duci referenda de argento
suo dividendo, de pecunia mutuo petenda et de eis, quae in Polonia
agantur.

Sigill.

(Adsunt annexae tres orationes, germanice scriptae, a Ioanne Policki
nomine Stanislai Odrowąż ad ducem habendae; annexus est etiam
versiculus latinus de iudicio universali).

H B A, B 2, K.366.

N. 756.

Przelanck (Przełańsk?), 7.XI.1542.

Iacobus Rościszewski, subiudex terrae Plocensis,
Alberto in Prussia duci
de commissariis ad definiendos limites pagi sui Przelang (vel Przełańsk,
vel Przełęk) in districtu Działdoviensi (Soldaviensi) instituendis.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 757.

Cracoviae, 22.XI.1542.

Samuel Maciejowski, episcopus Plocensis et R.P. vicecancellarius,
Alberto in Prussia duci
de controversia inter ducem et palatinum Plocensem [Felicem Srzeński]
ad Comitia reiicienda; de Petro Perényi capto.

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Que copiose scribit ad me Illustrissima Dominatio Vestra, ea legi
diligenter. Quod bonam in partem ea acceperit, que de concordia scripta

per me fuerunt, est id mihi gratissimum. Revera ita scripsi, ut sentio. Nihil enim animorum mutua coniunctione prestantius esse iudico, nihil contra magis abominandum quam odia, dissidia, iras, rixas, inimicicias, contenciones. Atque ideo omnis in hoc sum, ut sicubi dissensiones aliquas exortas audio, priusquam eae incaluerunt, sedare eas et extinguere coner. Et hec sopita mallet, que inter Illustrissimam Dominationem Vestram et Dominum Palatinum Plocensem nuper adeo sunt excitata, de quibus non est visum Sacre Maiestati Regie statuere quicquam in praesentia, sed ad ea, que proxime habebuntur, Regni Comitia rem reiecit.

Salvum conductum Nobili Cherubino Cosmaczewski, ita ut postulavit, Illustrissimae Dominationi Vestrae mitto. Novarum rerum nihil est, quod scribam. Nam de dilapso christianorum exercitu, qui fuit ad Budam, de Petro Perenni capto et cathenis victo, non est dubium, quin ad Illustrissimam Dominationem Vestram pridem sit allatum. Sacra Maiestas Regia nudius tercius consueto morbo suo laborare cepit. Speramus fore brevi melius ac Deum precamur... Datum Cracoviae, XXII die mensis Novembris, anno Domini MDXLII.

a) Vestre Illustrissime Dominationis
humilis servus et capellanus
Samuel Episcopus Plocensis et Vicecancellarius.^{b)}

a)-b) manu propria.

N. 758.

Cracoviae, 1.XII.1542.

*Stanislaus Odrowąż, palatinus Russiae,
Alberto in Prussia duci
Stanislaum Domański commendat et petit, ut in numerum aulicorum
ducis recipiatur.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 759.

Cracoviae, 4.XII.1542.

*Stanislaus Maciejowski,
Alberto in Prussia duci
adolescentem [Stanislaum] Domański, in fidem et clientelam ducis se
insinuare cupientem, commendat.*

Sigill.

H B A, B 2, K.366.

N. 760.

Szamotuły, 18.XII.1542.

*Andreas a Górka, castellanus Posnaniensis,
Alberto in Prussia duci
pro litteris consolatoriis de morte patris [Lucae a Górka, episcopi Vladi-
slaviensis] gratias agit ac petit, ut dux ipsum eodem loco, quo patrem,
habere velit.*

Vest. sigilli. Autogr.

H B A, B 2, K.366.

N. 761.

s.l. s.d. 1542.

*Ioannes Tarnowski, castellanus Cracoviensis, exercituum R.P. capitaneus,
Alberto in Prussia duci
de turbato rerum statu in Polonia, de quo vellet, ut dux in persona, cum
in Regnum venerit, edoceretur.*

Sigill.

*(Cum adiuncta schedula hic omissa, in qua gratias agit pro honorifica
sui in litteris ad Stanislaum Odrowąz, palatinum Russiae, mentione)*

H B A, B 2, K.366.

Illustrissime Princeps etc.

Quum hinc discessurus esset Illustrissimae Dominationis Vestrae is familiaris, pro meo erga Illustrissimam Dominationem Vestram perpetuo studio ac observantia, sane illum sine meis ad Dominationem Vestram Illustrissimam litteris dimittere nolui. Quibus quidem et saluto Illustrissimam Dominationem Vestram et ipsi omnia felicissima faustaque precor. Quae hic agantur, etsi arbitror aliqua ex parte Illustrissimam Dominationem Vestram [scire], tamen utinam daretur adventus Illustrissimae Dominationis Vestrae opportuna aliquando occasio, ut omnia cognoscere et coram intueri possit. Non posset enim non dolere huius Reipublicae vicem, et quoniam tum Regni sit membrum, tum etiam Serenissimum Principem nostrum arctissima necessitudine attingit, consilio et ope inclinati Reipublicae haud dubie non deesset.

Ea enim hic est rerum ratio, ut nisi in tempore fuerit provisum, imminere maximum malum videatur. De quo pluribus verbis scribere nolo, nam omnia litteris nunc committere tutum non est. Certe, qui est Illustrissimae Dominationis Vestrae in hanc Rempublicam amor ergaque Serenissimum Principem benevolentia, non posset non dolere in eum scilicet adduci Rempublicam locum. Ego pro mea tenuitate neque officio meo, neque studio desum et me oppono. Quid profecero, Deus Optimus Maximus novit. Una tamen illa erit mihi consolatio, si nihil profectum fuerit, me bene sensisse. Faxit Deus, ut haec mala rerum initia sint exitu Reipublicae salutaria... Anno Domini 1542.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

^{a)} servitor

Ioannes Comes in Tarnow subscripsit.^{b)}

a)-b) manu propria.

ELENCHUS EPISTOLARUM

Nr.			Dat.
573	Bagieński Iacobus	Alberto duci	Wasosz, 1.VIII.1538
723	Bielewicz Georgius	» »	Plotele, 8.III.1542
609	Boner Severinus	» »	Cracoviae, 9.X.1539
615	» » (cum annexo)	» »	» 7.XII.1539
637	» »	» »	» 27.IV.1540
754	» »	» »	» 11.X.1542
553	Chojeński Ioannes	» »	Petricoviae, 28.I.1538
559	» »	ignoto	» 16.II.1538
561	» »	Alberto duci	» 2.III.1538
565	Dziaduski Stanislaus	» »	Posnaniae, 26.III.1538
554	Gamrat Petrus	» »	Petricoviae, 28.I.1538
580	» »	» »	Cracoviae, 9.I.1539
584	» » (cum schedula)	» »	» 6.III.1539
592	» » (cum annexo)	» »	» 4.V.1539
593	» »	» »	» 6.V.1539
602	» »	» »	» 5.IX.1539
604	» »	» »	» 22.IX.1539
608	» »	» »	» 26.IX.1539
620	» »	» »	» 3.II.1540
642	» »	» »	Poltoviae, 26.V.1540
667	» »	» »	Cracoviae, 2.II.1541
737	» »	» »	Pokrzywnica, 13.VI.1542
751	» »	» »	Cracoviae, 8.IX.1542
648	Georgius frater v. Utišenović	» »	
556	Górka Andreas	» »	Petricoviae, 4.II.1538
557	» »	» »	» 6.II.1538
567	» »	» »	Cracoviae, 22.V.1538
575	» »	» »	Posnaniae, 9.X.1538
585	» » (cum annexo)	» »	» 1.IV.1538
562	» »	» »	Petricoviae, 3.III.1538
616	» »	» »	Posnaniae, 11.XII.1539
631	» »	» »	Cracoviae, 10.IV.1540
659	» »	» »	Posnaniae, 15.XII.1540
662	» »	» »	» 4.I.1541
728	» » (cum annexo)	» »	Petricoviae, 23.III.1542
742	» »	» »	Kórnik, 18.VII.1542
735	» »	» »	Posnaniae, 11.VI.1542
760	» »	» »	Szamotuły, 18.XII.1542
556	Górka Lucas	» »	Petricoviae, 4.II.1538
663	» »	» »	» 3.III.1538
590	» »	» »	Vladislaviae, 4.V.1539
614	» »	» »	Posnaniae, 20.XI.1539
624	» »	» »	Cracoviae, 6.III.1540
628	» »	» »	» 19.III.1540
641	» »	» »	Posnaniae, 23.V.1540
651	» » (cum 2 annexis)	» »	Szamotuły, 10.X.1540

Nr.			Dat.
652	Górka Lucas	Alberto duci	» 10.X.1540
660	» »	» »	Posnaniae, 15.XII.1540
681	» » (cum annexo)	» »	Vladislaviae, 8.V.1541
699	» » (cum annexo)	» »	Posnaniae, 15.VIII.1541
708	» »	» »	Szamotuły, 19.XI.1541
714	[>] »	» »	» 6.I.1542
715	» » (cum sched.et annexo)	» »	» 15.I.1542
719	» »	» »	Posnaniae, 3.III.1542
722	» »	» »	Lubotyn, 8.III.1542
734	» »	» »	Szamotuły, 9.VI.1542
579	Goryński Petrus	» »	Cracoviae, 9.I.1539
569	Grajewski Stanislaus	Dorotheae ducissae	Caunae, 2.VII.1538
686	Hosius Stanislaus	Alberto duci	Vilnae, 25.V.1541
698	» »	» »	» 10.VIII.1541
703	» »	» »	» 5.XI.1541
711	» »	» »	» 10.XII.1541
559	Ignotus	ignoto	Petricoviae, 16.II.1538
566	Kowski Alexander	Alberto duci	Glinki, 24.IV.1538
571	» »	» »	Latowice, 8.VIII.1538
596	» »	» »	Glinki, 13.V.1539
586	Iskrzycki Nicolaus	» »	Cameneciae, 7.IV.1539
752	Janowicz Matthias	» »	Szolkiany, 10.IX.1542
606	Kmita Petrus	» »	Cracoviae, 24.IX.1539
668	» »	» »	Premislae, 2.II.1541
725	» »	» »	Petricoviae, 17.III.1542
738	» »	» »	Cracoviae, 21.VI.1542
658	Kościelicki Ioannes	» »	Nakło, 12.XII.1540
707	Kucizycki Nicolaus	» »	Vilnae, 19.XI.1541
675	Kurzbach Ambrosius	» »	Wieluń, 5.IV.1541
560	Łaski Hieronymus	» »	s.l. [III.1538]
600	» »	» »	Cracoviae, 25.VII.1540
646	» »	» »	Viennae, 19.VII.1540
647	» »	» »	Ulmae, 19.VII.1540
706	» » (cum 4 annexis)	» »	Cracoviae, 19.XI.1541
717	Łaski Ioannes	» »	» 6.II.1542
745	» »	» »	Emdae, s.d. VII.1542
685	Łaski Stanislaus	» »	Rusoczycze, 25.V.1541
694	» »	» »	Iaroslaviae, 6.VIII.1541
710	» »	» »	Vilnae, 9.XII.1541
716	» »	» »	Tęczyn, 31.I.1542.
746	» »	» »	s.l., s.d. 1546
589	Latałski Ianussius	» »	Łowicz, 20.IV.1539
581	Latałski Ioannes	» »	Cracoviae, 9.I.1539
588	» »	» »	Łowicz, 20.IV.1539
733	Lewicki Ioannes	» »	Czerwińsk, 4.VI.1542
594	Maciejowski Samuel	» »	Cracoviae, 6.V.1539
599	» » (cum schedula)	» »	» 20.VI.1539
603	» »	» »	» 6.XI.1539
611	» » (cum 5 annexis et sched.)	» »	» 10.X.1539
617	» »	» »	» 20.XII.1539
622	» »	» »	» 28.II.1540
627	» » (cum annexo)	» »	» 18.III.1540
632	» »	» »	» 10.IV.1540
635	» »	» »	» 23.IV.1540
638	» »	» »	Szydłów, 27.IV.1540
643	» »	» »	Vilnae, 5.VI.1540

645	Maciejowski Samuel	Alberto duci	Vilnae, 18.VI.1540
657	»	»	» 29.XI.1540
665	»	»	» 22.I.1541
673	» (cum schedula)	»	» 18.III.1541
677	»	»	Cracoviae, 19.IV.1541
678	»	»	Vilnae, 22.IV.1541
679	»	»	» 29.IV.1541
687	»	»	» 1.VI.1541
690	» (cum 5 annexis)	»	» 22.VI.1541
692	»	»	» 27.VI.1541
696	» (cum schedula)	»	» 16.VII.1541
700	» (cum annexo)	»	» 25.VIII.1541
702	»	»	» 4.X.1541
709	» (cum schedula)	»	» 8.XII.1541
727	»	»	» 21.III.1542
730	»	»	» 28.IV.1542
732	»	»	» 3.V.1542
736	»	»	Sandomiriae, 12.VI.1542
740	»	»	Cracoviae, 4.VII.1542
741	»	»	» 12.VII.1542
744	»	»	» 24.VII.1542
748	»	»	» 28.VIII.1542
750	»	»	» 7.IX.1542
753	»	»	» 19.IX.1542
757	»	»	» 22.XI.1542
704	Maciejowski Stanislaus	»	Vilnae, 5.XI.1541
759	»	»	Cracoviae, 4.XII.1542
639	Myszkowski Stanislaus	»	Międzyrzec, 30.IV.1540
598	Niszczycki Nicolaus	»	Staw, 14.V.1539
610	Odrawąż Stanislaus	»	Cracoviae, 10.X.1539
654	»	»	Iaroslaviae, 12.XI.1540
655	» (cum schedula)	»	» 12.XI.1540
676	» (cum sched. et 3 annex.)	»	» 6.IV.1541
682	»	»	Kańczuga, 8.V.1541
683	»	»	» 8.V.1541
695	»	»	Iaroslaviae, 6.VII.1541
720	»	»	» 6.III.1542
721	»	»	» 6.III.1542
729	»	»	» 28.III.1542
743	»	»	Cracoviae, 22.VII.1542
755	»	»	Iaroslaviae, 14.X.1542
758	»	»	Cracoviae, 1.XII.1542
630	Opaliński Petrus	»	s.l. 7.IV.1540
663	»	»	Vilnae, 15.I.1541
649	Petrowicz Petrus	Sigismundo I	Szászsebes, 23.VII.1540
591	Plotowski Paulus	Alberto duci	ex Varmia, 4.V.1539
558	Radzanowska Barbara	»	Radzanowo, 8.II.1538
756	Rościszewski Iacobus	»	Przetańsk, 7.XI.1542.
691	Russocki Nicolaus	»	Vilnae, 24.VI.1541
693	»	»	» 28.VI.1541
621	Senatores et consiliarii R.P.	»	Cracoviae, 23.II.1540
731	Senatus et nuntii R.P.	ad notitiam Alberti	Petricoviae, s.d. IV.1542
653	Sieniawski Nicolaus	Alberto duci	Halicz, 30.X.1540
670	»	»	Kańczuga, 1.III.1541
674	»	Stanislao Odrawąż	Bolszowo, 19.III.1541
666	Sieniawski Procopius	Alberto duci	Leopoli, 25.I.1541

582 Skora de Gay Gregorius	Alberto duci	Strzygi, 30.I.1539
612 Sobocki Thomas	» »	Cracoviae, 12.X.1539
640 » »	» »	Wolborz, 1.V.1540
664 » »	» »	Vilnae, 21.I.1541
672 » »	» »	» 12.III.1541
688 » » (cum annexo)	» »	» [post 6.VI.1541]
697 » »	» »	» 16.VII.1541
701 » »	» »	» 3.X.1541
712 » »	» »	» 10.XII.1541
618 Srzeński Felix	» »	Gilgenburg, 31.XII.1539
656 » »	Achatio Czernae	Płock, 15.XI.1540
739 » »	Alberto duci	» 2.VII.1542
747 » »	» »	» 22.VIII.1542
619 Tarło Stanislaus	» »	Brzozów, 5.I.1540
718 » »	» »	» 28.II.1542
552 Tarnowski Ioannes	» »	Petricoviae, 20.I.1538
555 » »	» »	» 28.I.1538
564 » »	» »	Skrzynno, 16.III.1538
577 » »	» »	Cracoviae, 7.I.1539
587 » »	» »	Sandomiriae, 15.IV.1539
595 » » (cum schedula)	» »	Osiek, 12.V.1539
605 » »	» »	Cracoviae, 22.IX.1539
607 » »	» »	» 26.IX.1539
613 » »	» »	Covaliae, 27.X.1539
623 » »	» »	Cracoviae, 5.III.1540
625 » »	» »	» 15.III.1540
625 » »	» »	» 15.III.1540
633 » »	» »	Sandomiriae, 11.IV.1540
644 » »	» »	» 8.VI.1540
661 » »	» »	Wiewiórka, 16.XII.1540
669 » »	» »	» 7.II.1541
671 » »	» »	» 5.III.1541
680 » » (cum 9 annexis)	» »	Sandomiriae, 1.V.1541
684 » »	» »	» 20.V.1541
689 » »	» »	» 7.VI.1541
713 » »	» »	Przyszków, 6.I.1542
724 » »	» »	Wiewiórka, 10.III.1542
761 » » (cum schedula)	» »	» s.l., s.d. 1542
572 Tarnowski Spytek	» »	Cracoviae, 23.VII.1538
574 » »	» »	» 30.VIII.1538
629 » »	» »	» 21.III.1540
634 » »	» »	» 21.IV.1540
749 Tęczyński Stanislaus	» »	Lublina, 6.IX.1542
648 Utišenović (Martinuzzi) Georgius	Sigismundo I	Szászsebes, 23.VII.1540
650 Wierzbicki Venceslaus	Alberto duci	Vilnae, 16.VIII.1540
705 Wojsławski Ioannes	» »	Łomża, 13.XI.1541
(cum 2 annexis)		
578 Wolski Nicolaus	» »	Cracoviae, 8.I.1539
597 » »	» »	Sieluń, 14.V.1539
568 Wolski Paulus	» »	Cracoviae, 18.VI.1538
570 » »	» »	» 5.VII.1538
576 » »	» »	» 6.XI.1538
583 » »	» »	» 5.III.1539
601 » »	» »	» 4.IX.1539
626 » »	» »	» 18.III.1540
636 » »	» »	» 23.IV.1540
726 » » (cum schedula)	» »	Petricoviae, 19.III.1542

INDEX PERSONARUM ET LOCORUM

Hoc in Indice nulla ratio habita est nominum propriorum in Introductione occurrentium. Numeri ad paginas, non ad numeros documentorum referuntur.

A

ACHMET bassa, 145.
ADRIANOPOLIS (Hadrianopolis, Endrnpol), 25, 70, 132.
ADRIANUS, servitor Andreae a Górka, 4.
AEGYPTUS (Aegiptus), 31, 100.
AEMDA *v.* Emda.
AFRICA (Africa), 99, 100, 174, 191-4.
AGRIA, 176.
ALBA, 140.
ALBA REGALIS, Aibensis, 88, 125-6, 130.
ALBERTUS, marchio Brandenburgensis, dux in Prussia, *passim*.
ALBERTUS Brandenb., archiep. Maguntinus, 80.
ALBRET (Bret), ducatus, 41.
ALCAIER *v.* Algeria.
ALEMANIA, ALEMANI *v.* Germania.
ALENÇON (a Lanzon), comitatus, 41.
ALEXANDER Cornea, pal. Mold., 100-1, 111-2, 114.
ALGERIA (Alcaier, Algiera, Algirum), 100, 174, 192, 194.
ALLEN (Alden, Alten) Felix Stang, ab, aulicus regius, 3, 4, 86.
AMATRICE (Matrice), 79.
ANATOLIA (Natolia), 132.
ANGLIA, 41.
ANNA Iagellonica, uxor Ferdinandi I, 150.
ANNAE s. dies, 14.
ANTVERPIA, 77.
ARABES, ARABAE, 194.
ARMENI, 44-6, 101, 109.
ASSOWSKI *v.* Ossowski.
ATREBATENSIS, ATRABATENSIS *v.* Granvelle.
AUGUSTA, 174.
AUREUS MONS (Regius Mons?), 23.
AURIA *v.* Doria.
AUSTRIA, 150-3.
AYAS AGA (Ayas bassa), 70, 112.

B

BADEN, 109.
BAGIEŃSKI Iacobus, vexillifer et vicecap. Visn., 14.
BALASSA Emericus, 132.
BARBAROSSA (Barbarusa) *v.* Chair-ed-din.
BARCELLONA, 194.
BARCZOWA *v.* Nibschitz.
BARENSIS ducatus, 65.
BATHORY Andreas, 163.

BATHORY Stephanus, pal. Hung., 153.
BATHORY (Batori), familia, 88.
BATHIANY (Becziani) Urbanus, 160, 162.
BEBEK Emericus, de Pelsewcz (Belsewcz), praepositus minor Albensis, 87, 121-2, 124-5, 128, 130.
BECZIANI *v.* Bathiány.
BELGRADUM (Byalogrod), Byalogroczy, 25, 39, 112, 151-2.
BELSENSIS (Belzensis), 37, 73, 90, 93, 106-7, 111-2, 116-7.
BELSEWCZ *v.* Bebek.
BERNA (in Moravia), 134.
BESCHICZKI Venceslaus, cap. peditum Moravorum, 163.
BETSH *v.* Pestum.
BIECENSIS *v.* Boner.
BIECHOVIENSIS *v.* Russocki.
BIELEWICZ Georgius, cap. Plotel., 183.
BIELSKI (Byelski) Semen, dux Moscovita, 90, 91, 93.
BITOMIENSIS, 142.
BLIEGK *v.* Sliegk.
BODONIENSIS, 132.
BOGDANUS (Bochdanus), pal. Valach., 101.
BOH, fl., 116.
BOHEMIA, Bohemi, 6, 125, 128-9, 159.
BOLSZOWO (Bolshow), 111-2.
BONA regina Pol., 108-9, 121-2.
BONER Severinus, cast. Biecensis, 46-7, 54, 73, 141-3, 166-7, 211.
BONOMIA, 204.
BOSNENSIS (Boznensis), 132.
BRACŁAW (Braczlaw), arx in Podolia, 25, 39, 91.
BRAHYLOW in Valachia, 91.
BRANDENBURGENSIS, 22, 24, 46, 48-51, 65, 77, 80, 142, 195, 201-3.
BRANDT (Branth) Assuerus, consil. ducis Alberti, 79, 80, 157.
BRANICKI Sebastianus, ep. Posn., 44.
BRECZITZKI, cap. Bohemorum, 159.
BRESTIA (Brzeszczie) Lith., 77.
BRET *v.* Albret.
BRIGIA, 202.
BRODÁRICS Stephanus, ep. Vaciensis, 47.
BRUGAE, 77.
BRÜGGENEI Hermannus, a, magister Ordinis Theut. in Livonia, 51, 100.
BRUXELLAE, 99.
BRZESCHNICENSIS *v.* Tarnowski Spytek.
BRZESTENSIS (Brestia in Cuiavia), 95.
BRZESZCZIE *v.* Brestia.
BRZEŻANY (Brzezani), 116.

BRZÓZÓW, villa episcopi Premisl., 59, 177, 180.
 BUDA (Budzin, Budzyń, Ofen, Offen, Uven),
 Budensis, 81-2, 85, 107, 113-4, 117, 123-6,
 128-34, 136-7, 139-40, 143, 145-9, 151-3, 155,
 158-60, 162-4, 167, 169, 191, 210, 212.
 BUGIA (Busia), portus in Africa, 194-5.
 BURGUNDIA, 129.
 BURLA (Burla) Nicolaus, interpres, 112-3.
 BYALOGROD v. Belgradum.
 BYECHOVIENSIS v. Russocki.

C

CAESAR v. Iulius.
 CAESAR, Caesarea Maiestas v. Carolus V.
 CAESAR Turcarum v. Solimanus II.
 CAMENECIA (Camenyecz), Camenecensis, 25, 39,
 55, 69.
 CAMERINUM, 192.
 CANCZUGA v. Kańczuga.
 CANTELMO (Canthelinus) Caesar, orator regis
 Galliae ad Turcas, 40.
 CAPHENSIS Orda, 22.
 CAROLUS V imp. (Caesar, Caesarea Maiestas,
 Keyser, Imperatoria Maiestas), 6, 32, 40-1,
 57, 64-5, 72, 76-8, 80, 85, 94, 99, 102, 109-10,
 115, 119-21, 127, 134-6, 138, 140-2, 145-6, 152-3,
 155, 172, 174, 191-4, 204.
 CARTHAGO (Charthago) Vetus, 100.
 CASIMIRUS marchio Brandenb., 77.
 CASSOVIA (Casscha, Cassaw), 82, 85, 164.
 CASSUBAE, 24.
 CAUNA, 12.
 CETATEA ALBA v. Nisteralba.
 CHAIR-ED-DIN (Barbarossa, Barbarusa), 100.
 CHALDAEI (Caldei), 31.
 CARTHAGO v. Carthago.
 CHELMENSIS, 43-4, 48, 56-7, 61, 65, 67, 71-2, 74,
 76, 78, 95, 102-3, 108-10, 118-20, 138-9, 141-2,
 144, 147, 150, 154-5.
 CHEMEN, 132.
 CHOCIM (Choczym), Choczinski (arx in Vala-
 chia), 14, 15, 111.
 CHOJEŃSKI Ioannes, ep. Crac., R.P. canc., 3,
 5, 7.
 CHRISTIANA RESPUBLICA, Christianitas, Christia-
 nus Orbis, 7, 33, 62-3, 66, 68, 150, 153, 171,
 174, 178, 183, 185, 197, 205.
 CHRISTIANISSIMA Maiestas v. Franciscus I.
 CHRISTIANUS III rex Daniae, 56.
 CHRISTOPHORUS, de Baden, captivus in Turcia,
 75, 109.
 CHROLOW, 55-6.
 CIBINIENSIS (Cibinium opp. in Transilv.), 163.
 CLEIPODIA v. Memel.
 CLEMENS VII P.M., 49.
 CLEPARDIENSIS, 211.
 COLNENSIS districtus, 37.
 COLOCENSIS, Coloczensis v. Frangepanibus.
 COLOMIENSIS, 93.
 CONSTANTINOPOLIS, 31, 75, 132, 152, 160.
 CONSTANTIA (Constantinum), 132.
 CORNEA v. Alexander.
 COSMAE et DAMIANI ss. templum (Pesti), 133.
 COSMAS (Koszm), logotheta minor palatini
 Valachiae, 111.

COSTKA v. Kostka.
 COSZMELOGUS (Cosmologus?), dominus, 55-6.
 COTZMACZEWSKI, Cossmaczewski v. Kosma-
 czewski.
 COWALIA, 52-3.
 CRACOVIA, Cracoviensis (Crakowski), 3-7, 10-17,
 19-22, 26, 29-34, 38-57, 60-9, 71-3, 76-8, 90,
 97, 104-7, 113-5, 117, 121, 136, 141-2, 148,
 155-7, 170-2, 177, 181, 183, 186, 195, 200-1,
 204, 209-13.
 CREICZEN, CREYCZEN, CREUCZEN v. Kreitzen.
 CRZEPICENSIS v. Tarnowski Spytek.
 CROATIA (Croacia), 122, 128-9, 165.
 CUIAVIENSIS, 62.
 CUNCZICZE v. Kuńczycycki.
 CURIO Horatius, aulicus ducis Alberti, 103-4.
 CURNIK v. Kórník.
 CZARNOWSKI Andreas, orator regis Pol. ad re-
 gem Ferdinandum, 122.
 CZARNOCKI Andreas, nob. Pol., 107.
 CZEMA Achatius, cast. Gedan., 8, 9, 95-6.
 CZEMA Fabianus, 78.
 CZERESZKYESCHENA, 116.
 CZERVENSIS, 196.
 CZICZO, castrum in Hung., 165.

D

DALMATIA, 122, 128-9, 165.
 DANIA, Dani, 56-7, 143.
 DANTISCUS Ioannes, ep. Varm., 29, 120.
 DANUBIUS (Dunay), 21-2, 25, 30, 39, 68, 91-2,
 100, 111, 132-3, 149, 151, 158, 162, 207.
 DAUBAS (Doubs?), comitatus in Gallia, 41.
 DAYCZLANND v. Germania.
 DEBRECEN (Debreczen), Debrecensis, 157, 163-6.
 DECIUS Iostus Iodocus Ludovicus, secr. regius,
 4, 5, 13, 55, 66-7, 71, 74, 94, 163, 167, 177,
 191.
 DELLY (?), 145.
 DEUSSCHE, DEWSCHKE v. Germania.
 DEVA (Dewa), castum in Hung., 165.
 DNIESTER (Nester), fl., 91.
 DOB, pagus, 163.
 DOBRUCZCZY Thurczy, 25.
 DOMAŃSKI Stanislaus, nob. Pol., 212.
 DORIA (de Auria) Andreas, 99, 100, 193, 195.
 DORIA (de Auria) Antonius, 193, 195.
 DOROTHEA ducissa in Prussia, 12.
 DRAGFFY (Draphy), dominus Hung., 88, 163-4.
 DRAVA, fl., 207.
 DRUŻNO, lacus, 38.
 DUNAY v. Danubius.
 DZIADUSKI Stanislaus, teloneator Posn., 10.
 DZIAŁDOVIENSIS v. Soldaviensis.

E

ELBINGENSIS, 102.
 ELIAS Rareš, filius Petri, 91, 93.
 EMDA (Aemda), 205-6.
 ENDRNOPOL v. Adrianopolis.
 EPERIES, opp. in Hungaria, 163.
 ERHARDI (Gerhardi) s. collis v. Gerhardi.

ESZÉKI (Ezeki) Ioannes, ep. Quinqueeccles., 82, 85.
EUROPA, 176, 179.
EZEKI v. Eszéki.

F

FANNIA lex, 179.
FARNESE Constantia, 195.
FARNESE Octavius, dux Camerini, 192, 195.
FASOLD (Vasell) Paulus, subd. ducis Alberti, 3.
FELIX, civis Clepardiensis, 211.
FERDINANDUS I rex Romanorum, 5-7, 15, 30-2, 40-1, 48-9, 51, 54-7, 77, 79, 85, 87-8, 94, 97, 100-2, 106-7, 109-10, 113-4, 120-2, 125, 128-38, 143, 145-7, 149-56, 163, 165-7, 175, 191, 195, 203-4, 206, 208.
FERSFELDER (Ferszfelder, Furszphelder) Christophorus, famulus ducissae Dorotheae, 74-5, 101, 109.
FFUNFFKIRCHEN v. Quinque Ecclesiae.
FLORENTIA, Florentini, 79, 204.
FOIX (Fois), comitatus in Gallia, 41.
FORTI Andreas, de, 195.
FORUM IULIUM (in Hung.), 175.
FRANCIA v. Gallia.
FRANCISCI s. dies, 16, 24, 89.
FRANCISCUS I rex Galliae (Christianissima Maiestas), 6, 40, 41, 77, 79, 83, 85, 127, 204.
FRANCISCUS, doctor, nuntius ducis Alberti, 117.
FRANCISCUS, servitor ducis Alberti, 166-7.
FRANCK Georgius, 89.
FRANCKEN Ioannes, 67.
FRANKREICH v. Gallia.
FRANCOFURTUM (Frankvordia), 40.
FRANGEPANIBUS Franciscus, de, archiep. Colonicensis, 55, 87-8.
FRIDERICUS II pal. Rheni, 56.
FRIDERICUS dux Silesiae, Lignicii et Brigiae, 202.
FUGGER (Fugerrones), familia, 184.
FURSZPHELDER v. Fersfelder.

G

GALLIA (Francia, Franckreich), Galli, Franci, 6, 40, 77, 79, 83, 85, 204, 206, 208-9.
GAMRAT Petrus, ep. Ploc., *postea* ep. Crac., *postea etiam* archiep. Gnesn., 3, 21, 30-2, 42-4, 46, 60, 76, 104, 199, 200, 210.
GANDAVUM (Gandawum), 69, 78.
GARCIA (Garssia), de Toledo, don, capit. classis Caroli V, 193, 195.
GAYWO, cursor, 112.
GEDANUM (Gdanum), Gedanensis (Gdanensis), 8, 22, 96, 139.
GEORGII s. dies, 153.
GEORGII s. ecclesia (Budae), 161.
GENUA, 174.
GEORGIUS marchio Brandenb., 102-3, 142.
GEORGIUS, senator Cibiniensis, 163.
GERHARDI (Erhardi), s. collis (mons), 149, 151, 158.

GERMANIA (Alemania, Dayczlannd), Germani (Alemanni, Deussche, Dewsche), 26-7, 30, 39-40, 54, 64, 85, 100, 110, 113-4, 132, 146-7, 149, 151-2, 157-9, 163, 171, 174, 176, 192, 199, 208.
GERMANICA versio, germanice scr., 26, 30-1, 35, 40, 60, 65, 74, 81, 87, 99, 108-9, 154, 177, 181, 183, 186, 200, 205, 210-11.
GILGENBURGUM, opp. in Prussia, 57.
GLINKI, pagus, 10, 35.
GNESNENSIS, 20, 28, 104, 199, 200, 210.
GOLINCZOWSKI Matthias, burgr. terrester Posn., 24.
GOLYŃSKI Ioannes, nob. Pol., 19, 20, 28, 36, 44, 60-1, 67.
GÓRKA (Gorca) Andreas, a, cast. Posn. et cap. Maioris Poloniae gen., 4, 5, 8-11, 15-6, 23-4, 28-9, 54, 56, 67, 75, 95-6, 99, 107, 109, 120, 133-4, 148-51, 153, 167-8, 172-3, 180, 191-2, 198-9, 201, 203, 213.
GÓRKA Lucas, a, pal. Posn., *postea* ep. Vladisl., 4, 7, 9, 28-9, 54, 62, 66, 75-6, 87, 89, 96, 133, 148-9, 167-8, 172-3, 180, 183, 192, 197-8, 213.
GORSKI (Gorszki), servitor Alexandri Howski, 35.
GORTYCZYNA, 113.
GORYŃSKI Ioannes Casparus, pal. Masoviae, 73.
GORYŃSKI Petrus, pal. et vicesgerens Ducatus Masoviae, 19.
GOSTINENSIS v. Wolski Paulus.
GRAECIA, Graecus, 169, 207.
GRAJEWSKI Stanislaus, nob. Pol., 12.
GRANVELLE Antonius Perrenot, de, ep. Atrebat., 141-3.
GRANVELLE Nicolaus Perrenot, de, can. Caroli V, 110, 142-3.
GRAWENTALL Marcus, secr. Gulielmi marchionis Brandenb., 46.
GREGORII s. dies, 142.
GRIMANI Marcus, capitaneus classis Pauli III, 100.
GRUNFELTH, bona, 95.
GRUNWALD (Grumwalth), bona, 201.
GULIELMUS (Vilhelmus, Wilhelmus) marchio Brandenb., archiep. Rigensis, 46, 48-51.
GYWNA (sandziacus?), 132.

H

HADRIANOPOLIS v. Adrianopolis.
HAGENAU (Haganau), 79, 80.
HALICZ, Haliciensis, 90, 93.
HASSAN aga, apostata, cap. Barbarossae, 100.
HASSLA (Hessia), 197-8.
HEDVIGIS Iagellonica, uxor Ioachimi electoris Brandenb., 201, 203.
HEDVIGIS s. dies, 87.
HEDYK v. Heideck.
HEGEL Georgius, servitor ducis Alberti, 167.
HEIDECK (Hedyk) Volffangus, ab, cap. Rastenburg., 12, 35.
HENNICKEN, civis Memelensis, 210.
HENRICUS II rex Navarrae, 41.
HENRICUS VIII rex Angliae, 41.

HERBERSTEIN Sigismundus, ab, legatus Caroli V et Ferdinandi I, 155.
 HERMENDORFF Martinus, 148, 201.
 HESSIA v. Hassia.
 HISPANIA, Hispani, Hispanicus, 40-1, 129, 174, 192-4.
 HOLUPKO, Armenus Leopoliensis, 44-6.
 HONGARIA v. Hungaria.
 HOREYOW (in Moldavia), 91.
 HOROBASSA (Hosruch, Husruch), 133, 145.
 HOSIUS Stanislaus, can. Crac., 137-8, 148, 155, 170.
 HUNGARIA (Hongaria, Ungaria, Ungern, Hungern, Ungernlant), Hungari, Hungaricus, 6, 14-5, 20-2, 26-7, 30-2, 39-40, 46-7, 54-6, 68, 82-8, 91-4, 96-7, 99-101, 103, 106-7, 109, 113-5, 120-34, 137, 144, 146, 148-53, 157-8, 163-7, 169, 171-5, 178, 185, 191, 204, 206.
 HUSZRUCH v. Horobassa.
 HYRA, « komornik », 111.

I

IACOBUS, Moschus, captivus Andreae a Górka, 75.
 IAGELLONICA, 84, 150.
 IAROSLAVIA (Jarosław), 93-4, 114-5, 145-6, 180-1, 183, 195, 211.
 IŁOWSKI Alexander, pincerna Visnen. et cap. Latovic., 10, 12, 35, 41-2.
 IMPERATORIA Maiestas v. Carolus V.
 INDIAE, 41.
 INSTERBURGUM, 178.
 IOACHIMUS II elector Brandenb., 21-2, 80, 195, 202.
 IOANNA d'Albret, filia Henrici II regis Navarrae, 41.
 IOANNES (Zapolya) rex Hungariae, 5, 6, 15, 41, 47, 55, 70, 81, 84, 87-9, 93-4, 123-7, 132, 152, 171.
 IOANNES III rex Portugalliae, 41.
 IOANNES marchio Brandenb., 201-3.
 IOANNES FRIDERICUS elector Saxoniae, 80, 197-8, 209.
 IOANNES MARIA, medicus Ioannis regis Hung., 81.
 IOANNES SIGISMUNDUS Zapolya (Ioannides), filius Ioannis regis Hung., 81, 87-8, 94, 123-6, 128-30, 140, 153, 159, 162, 171-2.
 IOANNIS BAPTISTAE s. festum, 142.
 IOSEPHI Albertus, civis Posn., 54.
 IOVIS dies, 140.
 ISABELLA (Ysabella) Iagellonica, regina Hungariae, 21-2, 84, 93-4, 107, 109, 113, 120-2, 125-6, 129-31, 133, 137, 140, 151, 153, 157-8, 162, 165-7, 171, 191.
 ISKRZYCKI Nicolaus, succamer. et cap. Camenec., 25.
 ITALIA, Itali, Italicus, 79, 108, 110, 162, 174, 186, 192-5, 204.
 IULIUS Caesar, 192.
 IUPPITER, 192.
 IUSTINIANUS Marinus, orator Venetus, 194.
 IWASSKO, Armenus Leopoliensis, 44-6.

J

JANOWICZ Matthias, Wojciechowicz, cap. gen. Samogitiae, 210.
 JAROSŁAW v. Iaroslavia.

K

KALAY Ioannes, dominus Hung., 163.
 KAŃCZUGA (Canczuga), 106-7, 134-6.
 KATZIANNER Ioannes, cap. exerc. regis Ferdinandi, 6.
 KERKLIZE v. Kirkelisse.
 KEZMARK, 176.
 KIERDEY Ioannes, nob. Pol. in servitio Solimani II, 25.
 KIERSKI Michael, familiaris Petri Gamrat, 210.
 KIEŻGAJŁOWA (Kyeszgalova), tenutrix bonorum Świekszno (Sziekszno), 108.
 KIOVIA (Kyow), 52.
 KIRKELISSE (Kerkлизe), 132.
 KITTELWAR, castrum, 165.
 KMITA (Kmitha, Kmyta) Petrus, de Sobier (Sobienski), comes in Wiśnicz (Visnicze), pal. Crac., marsalc. Regni, 44-5, 55, 105, 186, 189, 200.
 KÓRNIK (Curnik), 24, 201, 203.
 KOŚCIELECKI Ioannes, pal. Brzestensis, 95.
 KOSMACZEWSKI (Cotzmaczewski) Cherubinus, nob. Pol., 56, 201, 212.
 KOSTKA (Costka) Stanislaus, 42, 63.
 KOSZMA v. Cosmas.
 KOWNACKI Ioannes, nob. Pol., 201.
 KOZAKI, 70.
 KREITZEN (Creiczen, Crreuczen) Christophorus, 156.
 KREITZEN (Creyczen) Ioannes, can. ducis Alberti, 95, 100, 102.
 KRETKOWSKI Erasmus, cast. Brzestensis, 15.
 KRONBERG Valterus, a. Ordinis Theut. magister, 80.
 KRZYCKI Andreas, ep. Crac., 156.
 KRZYŻANOWSKI Matthias, subiudex terrestris Posn. gen., 23.
 KUŁKA Christophorus, nob. Pol., 201, 203.
 KUŃCZYCKI (de Magna Cunczicze) Nicolaus, succamer. Sigismundi Augusti, cap. Lucovien. et Sokalien., 166-7.
 KUNIELSKI (Kunyelski) Andreas, servitor Nicolai Niszczycki, 37.
 KURZBACH (Kurczpach) Ambrosius, 113-4.
 KYCZORA, legatus Valachus ad regem Pol., 112.
 KYESZGAJŁOWA v. Kieżgajłowa.
 KYNSBERGUM v. Regius Mons.
 KYOW v. Kiovia.

L

LACUSTA v. Stephanus V.
 LANCICIENSIS, 51-2, 74-5, 100-1, 107, 109, 139, 147, 154, 170.
 ŁASKI (a Lasco) Hieronymus, pal. Sirad., 6, 32, 40-1, 54-6, 79-80, 88, 107, 114-5, 117, 132, 134, 143-4, 146, 157, 165, 172, 174, 205-6.
 ŁASKI Ioannes, reformator, 174, 177, 205-6.

LASKI Stanislaus, cast. Przemęt., *postea* pal. Sirad., 134, 137, 145, 169, 174, 176, 206, 209.
 LATALSKI Ianussius, pal. Posn., 28.
 LATALSKI Ioannes, archiep. Gnesn., 20, 28.
 LATINUS, 108, 110, 211.
 LATOWICE, Latovicensis (Latowyczky), 10, 12, 35.
 LEHWALT (Lebwelt) Antonius, servitor ducis Alberti, 146.
 LEK, Lecensis (Leczky), 35, 37.
 LEOPOLIS, Leopoliensis, 16, 44-6, 103-4, 209.
 LESLA v. Vladislavia.
 LEVICIUS (Lewicki) Ioannes, abbas Czervensis, 196.
 LIBIA, 100.
 LICINIA lex, 179.
 LIGNICIUM, 202.
 LIPPA (Lyppa), Lyppensis arx, 131, 165-7, 171.
 LITHUANIA (Litwania, Lytwa), Lithuanus, Lituanicus, 25, 61, 63-4, 68-9, 71-2, 77, 86, 91, 100, 112, 119, 134, 154, 178, 180-1, 184, 187, 189, 208.
 LIVONIA, 48.
 LOBOCKI Matthias, orator Pol., 206.
 ŁOMŻA, 156.
 ŁOWICZ, 28.
 LUBLINUM, Lublinensis, 25, 209.
 LUBOTYN, 183.
 LUCAE Evangelistae dies, 56, 163-4, 166.
 LUCOVIENSIS, 167.
 LUCZ, pagus, 163.
 LUDOVICUS rex Hungariae, 164.
 LUNDENSIS v. Weeze.
 LUPSIŃSKI Andreas, servitor Andreae a Górka, 96.
 LUTPHI bassa, 152.
 LYPPA v. Lippa.
 LYTWA v. Lithuania.

M

MACHMETBIEK v. Mehmetbeg.
 MACIEJOWSKI Samuel, dec. Crac., *postea* ep. Chelm., *postea* Ploc., vicecanc. R.P., 32-3, 38-9, 43-4, 48, 56-7, 61, 64-5, 67, 71-2, 74, 76, 78, 95, 102-3, 108-10, 117-20, 137-9, 141-4, 147, 154-6, 168, 191, 195-6, 199, 201, 204, 210-12.
 MACIEJOWSKI Stanislaus, orator regis Pol. ad Comitum Imperii, 107-10, 118-9, 141-2, 147, 155, 209.
 MAGDALENAE s. dies, 152.
 MAGNA Cunczicze v. Kuńczycycki.
 MAGUNTINUS, 80.
 MAIORICA, insula, 174, 192.
 MALDOWIENSIS v. Moldavia.
 MANEKACZ v. Munkacz.
 MARCOVIENSIS v. Narbut.
 MARGARITA, filia Francisci I regis Galliae, 41.
 MARIA regina Hungariae, 77.
 MARIA, filia Henrici VIII regis Angliae, 41.
 MARIENBURGUM, 29. e
 MARKO, servitor Solimani II, 132.
 MAROMOROSIUM (Maromorusium), 125, 127.
 MARS, 151, 158, 169, 178.
 MARTINUZZI v. Utišenović.
 MASOVIA (Mazovia), 19, 36, 42, 72-3, 153.

MASSILIA (Massylia), 169.
 MATAFIRIS (Matafuz) in Africa, 194.
 MATRICE v. Amatrice.
 MATTHIAS (Mathiassek), thesaurarius, logotheta magnus in Moldavia, 111.
 MAURI, 192-3.
 MAYLAD (Mayladt) Stephanus, dominus Hungarus, 124, 132, 146.
 MEDIOLANUM, 153.
 MECHMETH bassa, 140, 158.
 MEHMETBEG (Machmetbiek), 132-3, 161.
 MELANCHTHON Philippus, 209.
 MEMEL (Mimel, Cleipodia), Memelensis, 108, 183, 210.
 MEMETHBEG, 132.
 MESOPOTAMIA, 40.
 MICHAELIS s. dies, 45.
 MIĘDZYBÓRZ (Myądzzybosch), 116-7.
 MIĘDZYRZEC, Międzyrzecensis (Myedzirzecensis), 74, 203.
 MIELNO, bona, 20.
 MIHU (Myhul), ductor exercitus Mold., 111-2.
 MIRANDULA, Mirandulanus, 79, 153.
 MIRÓW v. Myszkowski.
 MOLDAVIA, Moldavus, Moldavicus, Moldaviensis (Maldowiensis), 5, 6, 14-5, 56, 68, 92-2, 100-1, 111-2, 134, 145-6, 165.
 MONASTER, in Libia, 100.
 MONS REGIUS v. Regius Mons.
 MORAVIA, Moravus, Moravicus, 134, 140, 149, 151, 159.
 MOSCOVIA (Moschovia, Moskovia), Moscus, Moschus, 31, 75, 91, 99-101, 144, 147, 208.
 MULTANORUM terra, 91.
 MUNKACZ (Munekcz, Manekacz), 125, 127.
 MYĄDZYBOSCH v. Międzybórz.
 MYEDZIRZECENSIS v. Międzyrzec.
 MYHUL v. Mihu.
 MYSZKOWSKI (Miskowski), sororinus Stanisłai Laski, 208.
 MYSZKOWSKI Stanislaus, a Mirów, cast. Myędzyrzec., 74, 201, 203.

N

NAKLO, Nackel, 89, 95.
 NANDER (Mander) ALBA, 140.
 NARBUT Ioannes, cap. Marcoviensis, 86.
 NATOLIA v. Anatolia.
 NAVARRA, 41.
 NEIDENBURGENSIS, 209.
 NESTER v. Dniestr.
 NEUSELER Alexander Andreas, civis Crac., 156.
 NIBSCHITZ (Nipczicz) Martinus, 74.
 NIBSCHITZ, (Nypschicz etc.) Nicolaus de Barczowa (« capitaneus Panczmyeriensis »), secret. regius, agens ducis Alberti, 11, 20, 32, 41-3, 47, 54-5, 61-2, 71-2, 89, 110, 166, 202.
 NISTERALBA (Belgradum, Cetatea Alba), Nisteralbensis, 101, 109.
 NISZCZYCKI (de Nysczyce) Nicolaus, pal. Bel-sensis, 37, 73.
 NISZCZYCKI Stanislaus, heres in Poryte, cast. Racziasiensis, 37.
 NORIMBERGA (Noremberga) Nurembergensis, 24, 204.

NOSKOWSKI Sebastianus, vicepalat. Posnan., 24.
 NOVA CIVITAS (Austriae), 125, 150, 153.
 NOWOMIEJSKI Bartholomaeus, 10.
 NOWOWIEJSKI Martinus, 167.
 NUCZEB, Nuth (Nuczet?), 125, 127-8.
 NUREMBERGENSIS, v. Norimberga.
 NUTH v. Nuczeb.
 NYPSCHICZ v. Nibschitz.
 NYSZYCE v. Niszczycki.

O

OBERTINUM, 208.
 OBORSKI Ioannes, cast. Vischegraden., 73.
 OCZAKOW, Oczakovien., 22, 112.
 ODROWĄŻ Stanislaus, pal. Podoliae, *postea* Russiae, 48, 93-4, 111, 114-6, 134-6, 146, 180-1, 183, 195, 204, 211-13.
 OFEN, Offen, v. Buda.
 OLS TINENSIS, 201.
 OPALIŃSKI Petrus, curiae regiae magister, 67, 99.
 OPIA lex, 179.
 ORHA in Moldavia, 117.
 ORSANA pugna, 208.
 ORZECZOWSKI Ioannes, 108.
 OSIEK (Oszyek), 33-4.
 OSSOWSKI (Assowski) Petrus, notarius Posnan., 24.
 OTTO Henricus, comes pal. Rheni, 54.

P

PANCZMYERIENSIS v. Nibschitz.
 PANNONIA, 169, 174.
 PATAVINAE Thermae, 186.
 PATOCSY (Patochi) Nicolaus, de, 163-4.
 PAULI s. conversionis dies, 104.
 PAULUS apostolus, 179.
 PAULUS III, P.M., 32, 40, 48, 51-2, 100.
 PELSEWCZ v. Bebek.
 PERÉNYI (Pereni) Petrus, comes Themesiensis, 87, 211.
 PERRENOT v. Granvelle.
 PERSAE, 31, 39-40, 100-1, 152.
 PERUSINI, 79.
 PESTUM (Pesticum, Peszt, Betsh), Pestinensis, 100-1, 113, 123, 130, 133, 149, 151, 158-9, 162.
 PETRASCU (Pyotrasek), commissus Mold., 111.
 PETRI et PAULI ss. dies, 145.
 PETRICOVIA (Piotrcovia, Petrkovia), Petricovien-sis, 3-9, 16-7, 178, 182, 184, 186, 189-92, 195.
 PETROWICZ Petrus, a Zapolya, comes Themesiensis, 82-4, 86-7, 123-4, 132-4, 158-60, 162-4.
 PETRUS IV RAREŠ, pal. Moldaviae, 15-7, 56, 91-3, 111-4, 117, 134, 145-6, 165.
 PETRUS MARCUS, 159.
 PHILIPPUS, landgravius Hassiae, 197-8.
 PIATIHORIENSES (Piaczicorienses) Tartari, 31.
 PIOTRCOVIA v. Petricovia.
 PŁOCK, Plocensis, 3, 57, 73, 76, 95, 138-9, 141-3, 147, 150, 154-6, 168, 191, 195-6, 199, 201, 204, 209-12.

PLOTELE, Plotelensis, 183.
 PŁOTOWSKI Paulus, praepos. et canon. Var-mien., 29.
 PODMANICZKI, dominus, 159.
 PODOLIA, 5, 6, 25, 48, 93, 111, 114-5, 134-5, 146.
 POKRZYWNICA (Pokrzywnicza), 199-200.
 POKUCIE (Pokuczye), 25.
 POLICKI Ioannes, 90, 107, 115, 136, 139, 150, 195, 211.
 POLIKNO, villa, 203.
 POLONIA, *passim*.
 POLTOVIA, 76.
 POMERANIA, 24.
 PORTA v. Turcae.
 PORYTE (Porythe), 37.
 PORTUGALLIA, 40-1.
 POSNANIA (Poznania), Posnaniensis, 4, 7-11, 15-6, 23-4, 28, 44, 54, 56, 67, 75-6, 95-6, 99, 107, 109, 120, 133-4, 148-50, 153, 167, 172, 180, 191, 198-9, 201, 203, 213.
 POSONIUM, Posoniensis (Pozoniensis), 126, 128, 130.
 POSZWIATHNI, cubicularius, 153.
 PRAET, de, Ludovicus de Flandria (Pratensis dominus), legatus Caroli V, 143.
 PRECOPENSIS Caesar, Praekopenses Tartari, 70, 90, 91.
 PREMISLIA (Praemislia), Premisliensis, 59, 105, 177, 180.
 PRIZREND (Prizninum), 132.
 PRETWICZ (Pretficz, Predficz, Prethfycz) Bernardus, cap. Barenis, 70, 90, 114-7.
 PRONSKI (Prunsky) Semen, dux, 116.
 PRUSSIA, *passim*.
 PRZELAŃSK (Przelanck, Przelang, Przełęk?), 211.
 PRZISSOW v. Przyszow.
 PRZEMĘTENSIS v. Łaski Stanislaus.
 PRIZNINUM v. Prizrend.
 PRZYSZÓW (Przissow), 171-2.
 PUCCI Antonius, card. protector R.P., 48.
 PYOTRASEK v. Petrascu.

Q

QUINQUE ECCLESiarUM civitas (Ffunffkirchen),
 Quinqueecclesiensis, 82, 85, 88, 162.

R

RABE Ioannes, 8.
 RACZIASIENSIS v. Niszczycki Stanislaus.
 RADOMIENSIS v. Tarnowski Spytek.
 RADU Paisie, pal. Valachiae, 39, 55-6, 100.
 RADZANOWO, 5.
 RADZANOWSKA Barbara, 5.
 RADZIWIŁŁ (Radziwiloni), familia, 100.
 RADZIWIŁŁ Ioannes, cap. Samogit., 120.
 RADZYMIŃSKI Procopius, subd. ducis Alberti, nob. Pol., 180.
 RAGNETENSIS, 147.
 RAKOSCH, campus, 133.
 RAREŠ v. Petrus IV Rareš.
 RASTENBURGUM (Rastembork), Rastenburgensis, 10, 12, 14, 35, 37, 108.

RATISBONA (Ratispona), Ratisbonensis, 99, 105-6, 108, 118-9, 121, 127, 130, 134, 142, 147-9, 153, 169.
 RAYNA Iacobus, de, cap. peditum Germanorum, 163.
 RAYSCHACH *v.* Reischach.
 REGIUS MONS (Kynsbergum), Regiomontanus, 14, 72, 96, 108, 139, 167, 201, 208.
 REGOCZ, castrum, 165.
 REISCHACH (Rayschach) Eckius, a, 146.
 RELODOCK, dominus, 6.
 RENUS *v.* Rhenus.
 REYMAN Absolon, 201.
 RHEIN (Rin), arx et capitaneatus in Prussia Ducali, 37.
 RHENUS (Renus), fl., 54, 56-7.
 RIGENSIS, 46-51.
 RIN *v.* Rhein.
 ROGENDORF Gulielmus, a, supremus cap. exercitus regis Rom., 130, 146, 151.
 ROGUSKI Albertus, nob. Pol., 3.
 ROGUSKI Andreas, nob. Pol., 3.
 ROMA, Romani, 6-7, 15, 30-2, 40-1, 48-9, 51, 54-7, 65, 77, 85, 94, 97, 100-2, 106-7, 109-10, 120-1, 125, 128-31, 133-8, 143, 146-7, 149-52, 154-6, 165-7, 175, 179, 191, 195, 203-4, 207-8.
 ROMANIA (Romocania), 132, 140, 145.
 ROMANORUM REX *v.* Ferdinandus I.
 ROMISCHER KEYSER *v.* Carolus V.
 ROŚCISZEWSKI Iacobus, subiudex Ploc., 211.
 RUGIA, 24.
 RUSCHCZAM bassa *v.* Rustan bassa.
 RUSOCZYCE, 137.
 RUSSIA, 16, 55, 180-1, 195, 204, 211-3.
 RUSSOCKI (de Russoczyce) Nicolaus, cast. Biechov., 143-6.
 RUSTAN bassa (Ruschczam bassa), 161.

S

SABAUDIA, 79.
 SAHIB GIREJ (Sabkyry), «soltan Thauricanus», 146.
 SALM Nicolaus, a, 155.
 SAMANDRIA *v.* Semendria.
 SAMOGITIA, Samogitiensis, 86, 108, 120, 210.
 SAMPTER *v.* Szamotuły.
 SANCTI ARCHANGELI oppidum, 79.
 SANCTO FLORE, comes de, *v.* Sforza.
 SANDOMIRIA, Sandomiriensis (Sendomiriensis), 26-7, 36, 68-9, 77-8, 108, 121-2, 136-7, 141, 199.
 SANINO, bona, 201.
 SARA Hieronymus, de, exercitus Germ. praelectus, 149-50.
 SARDINIA, 192, 194.
 SARMATIA (Sarmacia), 169.
 SAVA, fl., 207.
 SAXONIA, 80, 197-8, 209.
 SCARPERIA (Scarparia), 204.
 SCEPUSIUM, Scepusiensis, 94, 206.
 SCHAMOTULI *v.* Szamotuły.
 SCHEPTELICZ Cosmas, cap. Chocim., 111.
 SCHIDLIEWIEZ *v.* Szydłowiecki.
 SCHINTAWA, 140.
 SCHLICHTING Ioannes, Slesita, cap. Bitom., 142.
 SCHOENING Thomas, archiep. Rigensis, 49, 51.

SCHUL Andreas, subd. ducis Alberti, 74.
 SCLAVONIA, Sclavi, 24, 40-1, 128-9.
 SCYTHAE (Scytae, Schytae, Scithae), Sciticus, 21-2, 90, 145.
 SEMENDRIA (Samandria) ad Danubium, 132.
 SENDOMIRIENSIS *v.* Sandomiria.
 SENT MICHAL, vicus, 163.
 SEVERINUS, civis Ploc., 201.
 SFORZA Guidascianus, de Sancto Flore (di Santa Fiora), 193, 195.
 SIBENBURGEN *v.* Transilvania.
 SICULI (in Transilvania), 146.
 SIEBENBURGEN *v.* Transilvania.
 SIELUŃ, 36.
 SIENIAWSKI (Syenyawski) Nicolaus, cast. Belensis, exercituum R.P. campestris cap., 90, 93, 106-7, 111-2, 114-7.
 SIENIAWSKI (a Syenyawa) Procopius, dapifer Leopoli., 103-4.
 SIENSENSIS *v.* Szesno.
 SIGISMUNDUS I rex Poloniae, *passim*.
 SIGISMUNDUS AUGUSTUS rex Poloniae iunior, 16, 166, 196, 204.
 SILESIA, Slesita, 22, 30, 142, 202.
 SIRADIENSIS, 31-2, 40, 67, 79-80, 134, 143, 157, 172, 174, 205-6, 209.
 SKORA de Gay Gregorius, tenentarius Obornicensis, 20.
 SKRZYŃNO, 10.
 SLESITA *v.* Silesia.
 SLIEGK (BLIEGK?), «vulgo hortus reginae sive Thiergarten», apud Budam, 164.
 SMILAY Michael, dominus Hung., 163.
 SOBAŃSKI Martinus, adolescens, 93-4.
 SOBIENSSKI *v.* Kmita.
 SOBKOVIENSIS, 183.
 SOBOCKI (Soboczki) Thomas, tribunus Lancic., pocillator regis Pol., 51-2, 55, 61-2, 70, 74-5, 100-1, 107, 109-10, 139, 142, 147, 154, 170.
 SOCZAVIA (Soczawa) in Moldavia, 101, 111.
 SOKALIENSIS, 167.
 SOLDAVIA (Solda, Soldau), Soldaviensis (Dziadoviensis), 73, 210-11.
 SOLIMANUS II imperator Turcarum (caesar Turcarum), 15, 21-2, 25-7, 30-1, 39, 55-6, 61, 74-5, 81-2, 84, 87-9, 91-4, 97, 101, 106-7, 109, 112, 115, 122-4, 130-2, 134, 137, 143, 145, 149-53, 155, 158, 162, 164, 167-8, 171-2, 204.
 SOLMOSCH, arx, 165.
 SOPHI *v.* Tahmasp.
 SOPHIA dux Masoviae, Stephani Báthory uxor, 153.
 SOPHIA, sandiacatus, 132.
 SOROKA, arx, (Soroczsky), 56, 111.
 SPIRA (Spirrha), Spirensis, 77, 153, 191, 197.
 SPLAWSKI (de Splawy) Ioannes, iudex terrestris Posni., 23.
 SPROWA *v.* Odrowąż.
 SRZEŃSKI Felix, pal. Ploc., 57, 73, 76, 95, 201, 209-11.
 STANG *v.* Allen.
 STANISLAI S. festum, 29.
 STATILIUS Ioannes, ep. Transilv., 163-4, 166.
 STAW, pagus, 37.
 STEPHANUS Lacusta, pal. Moldaviae, 16-7, 91, 93.
 STEPHANUS «Magnus», pal. Moldaviae, 91.

STETINENSIS, 24.
 STRIGONIUM, 130, 132.
 STRZYGI, pagus, 20.
 SULIMAN bassa, 162.
 SWIEKSZNO (Szwiekszo), bona, 108.
 SYENIAYA v. Sieniawski Procopius.
 SYENIAWSKI v. Sienlowski Nicolaus.
 SYESZNYENSKY v. Szesno.
 SYRIA, 31.
 SZAMOTULY (Schamotull, Sampter), 87, 89, 167-8, 172-3, 197-8, 213.
 SZASZSEBES (Zazsebewe, Zezsebews), 81, 84, 86.
 SZESNO (Szesno), Siesnensis (Syeshznyensky), 10, 35, 37.
 SZOLKIANY, 210.
 SZYDLÓW, 74.
 SZYDLÓWIECKI (a Schidlowiecz) Christophorus, R.P. canc., 52-3.

T

TAHMASP Zophi (Sopfi) rex Persarum, 31, 39, 40, 101, 152.
 TALLA, castrum, 165.
 TARANOWSKI (Tharanowsky), 113.
 TARLO Gabriel (?), 154.
 TARLO Stanislaus, ep. Premisl., 59, 177, 180.
 TARNOWSKI (Tarnoviensis comes, comes a Tharnow) Ioannes, cast. Crac., R.P. exercituum cap. gen., 3, 4, 10, 13, 15, 17, 19, 26-7, 33-4, 44-5, 52-3, 61-3, 68-9, 77-8, 90, 97, 105-7, 114, 121-2, 136-7, 141, 171-2, 183, 186, 195, 213.
 TARNOWSKI Spytek, cast. Radom., cap. Sirad., Crzepic., Brzeschnic., thesaurarius R.P., 13-5, 66-7, 71.
 TARTARI (Thatharzy), 21-2, 26, 31, 38-9, 51-2, 56, 70, 78, 109, 111, 116, 134, 145-6.
 TĘCZYN (Thenczynium), 174, 176.
 TĘCZYŃSKI Stephanus, cast. Leopold., cap. Lublin., 209.
 TEHINYA (Thehinya), Tehiniensis (Thehynensis, Thehynsky), 70, 91, 112, 117.
 TEMESELN v. Petrowicz.
 TEMESWAR (Themeswar), 164.
 THABUCZ, cap. Sorociensis, 111.
 THARANOWSKI v. Taranowski.
 THARNOW v. Tarnowski Ioannes.
 THATHARZY v. Tartari.
 THAURICANUS, 146.
 THEHYNIA v. Tehinya.
 THEMES, Themesien, Themesiensis, 82, 86, 132, 158-9, 162, 164.
 THEMESWAR v. Temeswar.
 THENCZYNIUM v. Tęczyn.
 THEODORUS (Todor), canc. Valachiae, 25.
 THEOREK v. Török.
 THEWREWK v. Török.
 THIBISCUS v. Tibiscus.
 THOKAY (Thokey), 165.
 THOMAS, thesaurarius in Moldavia, 111.
 THOMITUS v. Tomicki.
 THRINCHINIENSIS v. Trancinium.
 THURCAE v. Turcae.
 THUREK v. Török.
 THURZO Alexius, 139-42.
 TIBISCUS (Thibiscus), fl., 161, 163.

TIROLIS (Tyrolis), 129.
 TISKA, oppidum in Hung., 164.
 TODOR v. Theodorus.
 TOLTHRUSHAN v. Trotušan.
 TOMICKI (Thomitius) Petrus, ep. Crac., 32, 110, 118.
 TÖRÖK (Thurek, Thureck, Theorek, Thewrewk) Valentinus, 87-8, 158, 160-2, 164-5.
 TRANCINIUM, Thrinchiniensis, (Trynchinensis), 126, 128, 130.
 TRANSALPINA regio, Transalpinensis, 15.
 TRANSILVANIA (Siebenbürgen, Sibenburgen) Transilvani, 56, 84-5, 87, 123-4, 132, 145-6, 161-3, 165-6, 208.
 TROTUŠAN (Tolthrusan), logetheta magnus palatini Valachiae, 111-2.
 TRYNCHINENSIS v. Trancinium.
 TURCARUM CAESAR, Turcarum Imperator v. Solimanus II.
 TURCIA (Porta), Turcae, Turcicus (Thurcae, Thurcus, Thurczin, Thureczky, Turkisch, Tyrkyen), 7, 14-5, 20-2, 25-6, 28, 30-2, 34, 38-41, 54-6, 61-3, 68-70, 74-5, 81-3, 85-8, 90-4, 97, 100-1, 106-9, 111-7, 122-4, 128, 130-4, 137, 143-5, 147, 149, 151-5, 158-61, 163-5, 167, 171-4, 179, 183, 185, 191, 197-200, 204-8.
 TURINUM, 79.
 TYRNAVIA, Tyrnaviu, 126, 128, 130.
 TYRKYEN v. Turcae.
 TYROLIS v. Tirolis.

U

ULMA, 80.
 UNGARIA v. Hungaria.
 UNGERNLANT, UNGERN, UNGERISSCH v. Hungaria.
 USSEYN aga, 111-2.
 UTIŠENOVIĆ (Martinuzzi) Georgius, ep. Varad., thesaurarius regis Ioannis, 81, 84, 86-9, 101, 123-4, 130, 132, 155, 162-4, 171-2.
 UVEN v. Buda.

V

VACIA, Vaciensis, 47, 133.
 VALACHIA (Walachia, Volochay), Valachi (Wolochowye), Valaski (Walasky), 6, 16-7, 21-2, 25-6, 39, 55-6, 100, 111-4, 116-7, 144, 186, 208.
 VARADINUM (Waradein, Waradyn), Varadinensis (Varadiensis), 81, 84, 86-7, 123-4, 132, 163, 172.
 VARLICA, dominus Valachus, 55.
 VARMIA (Warmia), Varmiensis (Warmiensis), 29, 120.
 VARSAVIENSIS (Varschoviensis), 73.
 VARTHIC Petrus, cap. Soczavien., dux militum Mold., 111.
 VASCIANI (Rasciani?), 161.
 VASELL v. Fasold.
 VASOSCHE v. Wąsosz.
 VENERIS dies, 45.
 VENETI, 26, 32, 40, 41.
 VERANCISCS (Wrancius) Antonius, internuntius regis Hung., 46-7.

VERBÖCZI (Verbencii, Werbecius, Wervecius, Werbewetz) Stephanus, secret. regis Hung. et canc. Regni, 85, 88, 160, 164.
 VIENNA, 79, 80, 109, 134, 150, 152-3.
 VILAMOWSKI v. Wilamowski.
 VILHELMUS v. Gulielmus.
 VILKIAN, villa fratrum Roguski, 3.
 VILNA (Wilna, Wylna), Vilmensis, 76-8, 86, 95, 99-103, 107, 109-10, 118, 120, 137, 139, 141-5, 147-8, 150, 154-6, 166-70, 172-3, 191, 195-6.
 VIS v. Wyże.
 VISCHegradensis v. Oborski.
 VISNENSIS (Wysky), 10, 12, 14, 35.
 VISNICZE v. Kmita.
 VISSEGRAD (Wisschegrad, Wischagrad), 82, 100.
 VLADISLAVIA (Wladislavia, Lesla), Vladislaviensis (Wladislaviensis), 9, 28-9, 54, 62, 66, 75-6, 87, 89, 96, 133, 148-9, 167-8, 172-3, 180, 183, 197-8, 203, 213.
 VOLBORZ v. Wolborz.
 VOLIA v. Wolski Paulus.
 VOLSSKY v. Wolski Nicolaus.
 VORMATIENSE colloquium, 109.
 VYLUN v. Wieluń.
 VYNNICZA v. Winnica.

W

WALASKY v. Valachia.
 WARADEIN, WARADYN v. Varadinum.
 WARMIA, WARMIENSIS v. Varmia.
 WĄSOSZ (Vasosche), 14.
 WEEZE Ioannes, a, ep. Lundensis, 6, 40, 94.
 WERBECIUS v. Verböczi.
 WERBEWETZ v. Verböczi.
 WIELUŃ (Vylun), 113-4.
 WIERZBICKI Venceslaus, ep. Samogitiae, 86.
 WIEWIÓRKA, 97, 105-7, 183, 186.
 WILAMOWSKI (Wylamowski, Vilamowski) Iacobus, 70, 100-1.
 WILAMOWSKI (Vilamowski) Ioannes, ep. Camenec., 55.
 WILDENSTEINER Georgius, cap. militum regis Ferdinandi, 163.

WILHELMUS v. Gulielmus.
 WILNA v. Vilna.
 WINNICA (Vynnyczza, Vynnicza), Wynnyczky, 115-7.
 WIŚNICZ v. Kmita.
 WISSCHegrad v. Vissegrad.
 WISZNIEWSKI Iacobus, famulus Felicis Srzeński, 57.
 WITEMBERGA, 209.
 WŁADISLAVIA v. Vladislavia.
 WŁODZISŁAWSKI Adam, 207.
 WOJŚLAWSKI Ioannes, can. Ploc., 156.
 WOLBORZ (Volborz), 74-5.
 WOLOCHOWYE v. Valachia.
 WOLSKI (Volssky) Nicolaus, magister curiae reg. Bonae, cast. Sandomir., 19, 36.
 WOLSKI (de Volia) Paulus, burgr. Crac. et cap. Gostin., R.P. vicecanc., *postea* canc., 11-2, 16-7, 20-1, 32-3, 41-2, 64, 72-3, 189-90.
 WOYCZITHERON (?), 132.
 WRANCIUS v. Verancsics.
 WRATISLAVIA v. Vratislavia.
 WYLAMOWSKI v. Wilamowski.
 WYLNA v. Vilna.
 WYNNYCZKY v. Winnica.
 WYSKY v. Vismensis.
 WYZE (Vis insula?), 132.

Y

YNGUL, fl., 116.
 YSABELLA v. Isabella.

Z

ZAPOLYA v. Ioannes rex Hung., Ioannes Sigismundus v. *etiam* Petrowicz.
 ZAZSEBEWE v. Szaszsebes.
 ZEZSEBEWS v. Szaszsebes.
 ZOPHI v. Tahmasp.

T A B U L A E

Ill^{me} Princeps & domine, domine observatissime. officiosissimam
obsequiorum meorum commendationem. Literæ istæ. d. vestre sue:
runt mihi gratissimæ, eo quod non obscuræ signa dabant singularis
illius erga me favoris & benevolentia. quamquidem ego omnibus mo:
dis mereri conabor, ac si quid erit in quo opera mea sit me. d. vñ
vñ esse possit. eam promptam semper & paratam offero. libenter
omnia factururus. quæcunque ad illius dignitatem putantur peti:
nere. quæque illi grata fore intellexero.

Quod vero in alteris suis lris scribit Illma d. vñ. de iis quæ ad
Athen Regiam scripsit. ea sunt a me diligenter lecta. Inque
meo solum. utrum etiam sacra vñs Regia. iudicio sunt vehementer
probata. Induxitque animum vñs Regia. ut consilio Ill^{me} d. vñ
obtemperaret. atque ad eos Germaniæ Principes scripsit. quos Ill^{me}
d. vñ in lris suis perscripserat. ut contra christiani nominis
hostem. communia arma caperent. turcarumque a se tyrannidem
vicina Regna intando propulsarent.

Nona quæ hic allata sunt. ea Ill^{me} d. vestre presentibus inclusa
mitto, quæ cum nos ingenti gaudio affectissent. volui etiam eius
læticia participem esse vñm Ill^{me} d. Cuius favori benevolentiaq.
me diligentissime commendo. vñamque Illma d. gignitissime sal:
uam & felicissimam esse opto. Cracovia die iiii mai
Anno domini m. d. x x x. ix

In idem vñm Ill^{me} d.

obsequium Cap Nag

proptus Epus
Cracov. 1582.

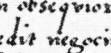
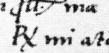
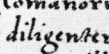
Illustr. Princeps. Domine. domine. Amiceq. observan.
 & honoran. post. Solut. & servitiorum comm.

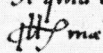
Isti Azmem. helupko & Jwaſſho fratres germa-
 ni & subditi Regie mris de Leopold. me rogatum
 habuerunt. ut pro illis diligentibus intercederem
 ad Ill. Ro. vram. Quam ego magnopere rogo di-
 gnetur Ill. Ro. vra. res eorum, in via arrestata
 & per eos infra. acceptas. dimittere ac reddere
 Etiam ipsi. viam esse arrestatam reserentes. ad ipam
 viam pervenirent. de alia via duxerant. nec
 consulto. sed per insciam & ignorantiam. id fe-
 cerunt. proinde iterum atq. iterum rogo. digne-
 tur Ill. Ro. vral sese cum ipsis. in hoc negotio
 gratoſe & benigniter gerere. atq. res cum pſatis
 verbis. eorum. acceptis. Liberos. & seniores. velit
 dimittere. faciet enim Ill. Ro. vral. rem vultus sui
 magna digna. Et quam ego eadem Ill. Ro. vral
 omni amico affectu meo no. granabor rependo
 Que tandem bene felicq. diu valeat. & me apud
 se commendatissimum habere velit. Datum
 Caronie xxiii Septembris. Anno 1539.

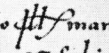
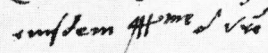
Amicus Ill. vral

Petrus Kmita
 Comes in Austria
 palatinus et regis
 consiliarius

 me Princeps, & domine,
domine observa me.

Officiosissimam obsequiorum meorum commendatione.
 Quod mihi dedit negocii ma do. v^{ra}, id per me
 curatum est diligenter. Et mi atque mi domini
 Rigendi causa, dedi operam ut esset Summo Ponti-
 fici, Cardinalique Protectori quam commendatissima.
 Sed et ad servum do. Romanorum Regem occipite
 sunt in eius negotio l^{ra} diligenter. Neque debui
 est mihi quin eius Roma atque ma do. circa ullam
 difficultatem, ea omnia quae cepit sit obtenta.

Si quid est, praeterea in quo mea opera et servitus
 ma do. v^{ra} v^{ra} alicui esse queat, ita sibi de
 me peroradeat velim, nullum me diem magis hilarem
 sumpturum, quam quo obsequio illam meo servituteq;
 deinde mihi facultas dabitur.

Quod reliquum est, opto mam do. v^{ram} quam
 duntissime esse incolorem et salicem, cui me et servi-
 tutem meam iterum atque iterum commendo. Dat^r
 Cracoviae x^o octobris. Anno domini M^o d^o xxxix.

Capellanus Samuel Ma-
 ciejski, Remensis Epus
 Cholensis et Virensis

FINITO DI STAMPARE CON I TIPI DELLA
TIP. EDIGRAF - ROMA - TEL. 8271694
IL 5 DICEMBRE 1975

ELEMENTA AD FONTIUM EDITIONES (cont.)

- Vol. IX — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae*, I pars. Coll. L. Koczy, pp. XII+184, 98 doc. (A.D. 1526-1572) 8 tab. Ind. nom. propr. 1964.
- Vol. X — *Repertorium Rerum Polonicarum ex Archivo Orsini in Archivio Capitolino*, III pars. Coll. W. WYHOWSKA-DE ANDREIS, pp. XVI+343, 1399 doc. (A.D. 1568-1676) 12 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1964.
- Vol. XI — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, II pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. VIII+287, 214 doc. (A.D. 1567-1579) 7 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1964.
- Vol. XII — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, III pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. V+291, 163 doc. (A.D. 1571-1576), 5 tab. Ind. nom. propr., ind. chron., 1964.
- Vol. XIII — *Res Polonicae ex Archivo Musei Britannici*, I pars. Ed. C. H. TALBOT, pp. XVI+175 (A.D. 1598), 2 tab. Ind. nom. propr. 1965.
- Vol. XIV — *Collectanea ex rebus Polonicis Archivi Orsini in Archivio Capitolino Romae*, I pars. Ed. W. WYHOWSKA-DE ANDREIS, pp. VI+234, 177 doc. (A.D. 1575-1668), 4 tab. Ind. nom. propr. 1965.
- Vol. XV — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, IV pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. VI+340, 211 doc. (A.D. 1575-1587), 5 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1966.
- Vol. XVI — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, V pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. VII+336, 227 doc. (A.D. 1587-1590), 5 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1966.
- Vol. XVII — *Res Polonicae ex Archivo Musei Britannici*, II pars. Ed. C. H. TALBOT, pp. VII+311, 169 doc. (A.D. 1411-1616), 2 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1967.
- Vol. XVIII — *Collectanea ex rebus Polonicis Archivi Orsini in Archivio Capitolino*, II pars. Ed. W. WYHOWSKA DE ANDREIS, pp. VIII+256, 140 doc. (A.D. 1669-1676), 4 tab. Ind. nom. propr. 1968.
- Vol. XIX — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, VI pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, pp. VIII+429, 121 doc. (A.D. 1556-1620), 4 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. 1968.
- Vol. XX — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae*, II pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA et G. STEEN JENSEN, 266 doc. (A.D. 1577-1696) 4 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. pp. VI+324, 1969.
- Vol. XXI — *Documenta Polonica ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas*, VII pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ, 187 doc. (A.D. 1491-1696) 2 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. pp. VIII+262 1970.
- Vol. XXII — *Documenta Polonica ex Archivo Parmensi*, I pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ et W. WYHOWSKA DE ANDREIS, doc. 183 (A.D. 1535-1588) pp. VIII+210, 2 tab. 1970.
- Vol. XXIII — A. *Documenta Polonica ex Archivo Parmensi* II pars. Doc. NN. 184-319 (A.D. 1598-1772) Ind. nom. propr., ind. chron. B. *Documenta Polonica ex Archivis Capitulari in Brisighella*. 63 doc. (A.D. 1578-1588) Ind. nom. propr., ind. chron. Ed. V. MEYSZTOWICZ et W. WYHOWSKA DE ANDREIS, p. 297, 2 tab. 1970.

- Vol. XXIV — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae* III pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA et G. STEEN JENSEN, 152 doc. (A.D. 1419-1564) pp. VIII+301, 4 tab. 1971.
- Vol. XXV — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae* IV pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA et G. STEEN JENSEN 78 doc. (A.D. 1563-1572). 6 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. pp. VIII+248, 1971.
- Vol. XXVI — *Res Polonicae ex Archivo Mediceo Florentino* I pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ et WANDA WYHOWSKA DE ANDREIS, 145 doc. (A.D. 1559-1589) 4 tab., pp. VIII+320, 1972.
- Vol. XXVII — *Res Polonicae ex Archivo Mediceo Florentino* II pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ et WANDA WYHOWSKA DE ANDREIS, 262 doc. (A.D. 1589-1612), pp. VIII+377, 1972.
- Vol. XXVIII — *Res Polonicae ex Archivo Mediceo Florentino* III pars. Ed. V. MEYSZTOWICZ et WANDA WYHOWSKA DE ANDREIS, 205 doc. (A.D. 1613-1626), 4 tab. Ind. nom. propr., ind. chron., pp. VIII+376, 1972.
- Vol. XXIX — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae* V pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA et G. STEEN JENSEN, 139 doc. (A.D. 1578-1630), 5 tab. Ind. nom. propr., ind. chron. pp. VIII+376, 1972.
- Vol. XXX — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano* I pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, 447 doc. (A.D. 1525-1548), 9 tab., elenchus epistolarum, elenchus sigillorum, ind. nom. propr., pp. XV+259, 1973.
- Vol. XXXI — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano* II pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, doc. NN. 448-854 (A.D. 1549-1562), 7 tab., elenchus epistolarum, ind. nom. propr., pp. IX+241, 1974.
- Vol. XXXII — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano* III pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, doc. NN. 855-1237 (A.D. 1563-1572), 10 tab., elenchus epistolarum, ind. nom. propr., pp. VIII+268, 1974.
- Vol. XXXIII — *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae*, VI pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA et G. STEEN JENSEN, 140 doc. (A.D. 1632-1699), 5 tab., ind. nom. propr., ind. chron., pp. X+210, 1974.
- Vol. XXXIV — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano* IV pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, doc. NN. 1-212 (A.D. 1525-1530), 6 tab., elenchus epistolarum, ind. personarum et locorum, pp. XVI+230, 1975.
- Vol. XXXV — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano* V pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, doc. NN. 213-551 (A.D. 1531-1537), 3 tab., elenchus epistolarum, ind. personarum et locorum, pp. X+228,
- Vol. XXXVI — *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano*, VI pars. Ed. C. LANCKOROŃSKA, doc. NN. 552-761 (A.D. 1538-1542), 3 tab., elenchus epistolarum, ind. personarum et locorum, pp. VIII+227, 1975.
- *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano*, VII pars. E. C. LANCKOROŃSKA (in typis).
- *Res Polonicae ex Archivo Regiomontano*, VIII, IX partes ed. C. LANCKOROŃSKA (in praeparatione).

DEPOSITARII:

« International Book Distributors »
LIBRERIA
117-120, Piazza Montecitorio
00186 ROMA

Orbis (London Ltd.)
66, Kenway Road
London S.W.5.

Institutum Historicum
Polonicum Romae
284, Via degli Scipioni
00192 ROMA

Pretium: Lit. 8.000, \$ 14,00, £ 5.50.